

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Materiale/Teze

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ *„Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii”*

(28 – 29 septembrie 2018)

Chișinău, 2018

082:378.633(478-25)=135.1=111=161.1

C 63

Materiale/teze ale conferinței științifice internaționale

„Competitivitatea și Inovarea în Economia Cunoașterii” (28-29 septembrie, 2018)

Copyright 2018

Editori:

Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova. Adresa: Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, 61, MD-2005, Telefon: + 37322224128, Fax: +37322221968, www.ase.md

Editura ASEM, Centrul Editorial-Poligrafic al ASEM. Adresa: Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, 59, ASEM, bloc B, b. 502, MD-2005, Telefon: + 37322402936, www.ase.md

Toate drepturile sunt rezervate

Editorii nu sunt responsabili pentru conținutul lucrărilor științifice publicate și nici de opiniile autorilor prezentate în acest Volum.

COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor-șef: Prof. univ., dr. hab., academician Grigore BELOSTECINIC

Membri:

Dr. Corneliu GUȚU, Academia de Studii Economice a Moldovei

Dr. Liliana LAZARI, Academia de Studii Economice a Moldovei

Dr. Tatiana BUCOS, Academia de Studii Economice a Moldovei

Dr. Oxana BARBĂNEAGRĂ, Academia de Studii Economice a Moldovei

Dr. Eduard HÎRBU, Academia de Studii Economice a Moldovei

Dr. Angela SECRIERU, Academia de Studii Economice a Moldovei

Dr. Rodica CRUDU, Academia de Studii Economice a Moldovei

Dr. Dorin VACULOVSCHI, Academia de Studii Economice a Moldovei

Dr. Sergiu SERDUNI, Academia de Studii Economice a Moldovei

Dr. Larisa DODU-GUGEA, Academia de Studii Economice a Moldovei

Diana BRAGOI, Academia de Studii Economice a Moldovei

Liliana CONDRAȚCHI, Institutul de Cercetări Economice și Studii Europene, Academia de Studii Economice a Moldovei

Nina ROȘCOVAN, Institutul de Cercetări Economice și Studii Europene, Academia de Studii Economice a Moldovei

Descrierea Camerei Naționale a Cărții

"Competitivitatea și Inovarea în Economia Cunoașterii", conferință științifică internațională (2018 ; Chișinău). Conferința științifică internațională "Competitivitatea și Inovarea în Economia Cunoașterii" : Materiale/Teze (28-29 septembrie 2018) / com. șt.: Grigore Belostecinic [et al.] (președinte). – Chișinău : ASEM, 2018. – 134 p. : fig., fot., tab.

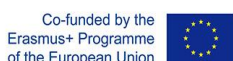
1 disc optic electronic (CD-ROM ; 700 Mb ; 52x) : sd., col.; în container, 15 x 15 cm. – Titlu preluat de pe eticheta discului. – Cerințe de sistem: Windows OS, HDD 64 Mb, PDF Reader. – **Disponibil: www.ase.md**

Antetit.: Acad. de Științe a Moldovei, Acad. Română, Inst. Naț. de Cercet. Econ. "Costin C. Kirițescu". – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Rez.: lb. engl. – Bibliogr. la sfârșitul art. – Referințe bibliogr. în subsol. – În red. aut.

E-ISBN 978-9975-75-934-2.

082:378.633(478-25)=135.1=111=161.1

C 63

Această culegere de articole reprezintă una din finalitățile Proiectului JEAN MONNET Chair in EU Policies towards Innovation, Creativity and Entrepreneurship / EU2INNO, (nr. ref. 2016/2332-574680-EPP-1-2016-1MD-EPPJMO-CHAIR).

"Suportul Comisiei Europene pentru producerea acestei publicații nu constituie o aprobare a conținutului care reflectă numai punctul de vedere al autorilor, iar Comisia nu poate fi responsabilă pentru orice utilizare a informațiilor conținute în acesta."

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

Președinte: Dr. hab., academician, **Grigore BELOSTECNIC**, Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova

Membri:

ISTUDOR Nicolae, dr., prof. univ., rector, Academia de Studii Economice din București, România – **copreședinte**
CHIVU Luminița, dr., prof. univ., director, Institutul Național de Cercetări Economice al Academiei Române, România –
copreședinte
FRANC Valeriu-Ioan, dr., prof. univ., vicedirector, Institutul Național de Cercetări Economice al Academiei Române, România –
vicepreședinte
GUȚU Corneliu, dr., prorector pentru cercetare și parteneriate, director, Institutul de Cercetări Economice și Studii Europene al
ASEM – **vicepreședinte**
MAZARACHI Anatolie, dr., prof. univ., academician, rector, Universitatea Națională de Economie și Comerț din Kiev, Ucraina
BULA Piotr, dr., prof. univ., Academia de Studii Economice din Cracovia, Polonia
BRAN Florina, dr., prof. univ., Academia de Studii Economice din București, România
RĂDULESCU Carmen Valentina, dr., conf.univ., Academia de Studii Economice din București, România
KOZIELSKI Robert, dr., prof. univ., Universitatea din Lodz, Polonia
FESTEU Dorin, dr., Buckinghamshire New University, Marea Britanie
TRUNK SIRKA Nada, dr., prof. univ., Universitatea din Celje, Slovenia
CATALDI Giuseppe, dr., prof. univ., Universitatea din Napoli, Italia
IVANOV Eduard, dr., prof. univ., Școala Superioară de Economie, Universitatea Națională de Cercetare, Federația Rusă
GRIGOROI Lilia, dr., director Centrul de studii în domeniul raportării financiar-manageriale și auditului, Institutul de Cercetări
Economice și Studii Europene ASEM
ZGUREANU Aurel, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
SECRIERU Angela, dr. hab., prof. univ., director Centrul de studii financiare și monetare, Institutul de Cercetări Economice și Studii
Europene ASEM
BAIEȘU Marina, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
SERDUNI Serghei, dr., director, Centrul de economie aplicată și management, Institutul de Cercetări Economice și Studii Europene
ASEM
MELNIC Igor, dr., director, Centrul de marketing și sociologie aplicată, Institutul de Cercetări Economice și Studii Europene ASEM
CHISTRUGA Boris, dr. hab., prof. univ., director, Centrul de integrare economică și studii europene, Institutul de Cercetări
Economice și Studii Europene ASEM
SOLCAN Angela, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
VACULOVSKI Dorin, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
MOLDOVANU Gheorghe, dr. hab., prof. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
LOBANOV Natalia, dr. hab., prof. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei

Acest Volum include lucrările științifice prezentate la Conferința Științifică Internațională „*Competitivitatea și Inovarea în Economia Cunoașterii*”, 28-29 septembrie 2018, care s-a desfășurat în cadrul Academiei de Studii Economice a Moldovei (ASEM), Chișinău, Republica Moldova.

Conferința a cuprins următoarele secțiuni:

1. *Contabilitate, audit și analiză economică;*
2. *Economie fundamentală și aplicată;*
3. *Informatică, cibernetică și statistică economică;*
4. *Dimensiuni financiare ale economiei cunoașterii;*
5. *Jean Monnet: CD, Inovații și antreprenoriat: generator de valoare socială și creștere economică;*
6. *Carpe Scientiam: evoluția științelor sociale și umanitare în economia cunoașterii;*
7. *Abordări inovative și noi tendințe în domeniul business și administrare;*
8. *Relații economice internaționale și integrare europeană.*

CUPRINS

SECȚIUNEA I: CONTABILITATE, AUDIT ȘI ANALIZĂ ECONOMICĂ

1. FEATURES OF APPLICATION OF PROVISIONS OF IFRS 17 “INSURANCE CONTRACTS”	7
<i>Dr., conf. univ., Liudmila LAPITKAIA</i>	
2. ESTIMAREA RISCULUI DE PIERDERE A LICHIDITĂȚII	11
¹ <i>Dr., conf. univ., Valentina PALADI</i>	
² <i>Dr., conf. univ., Lica ERHAN</i>	
3. DEPISTAREA FAZELOR CICLULUI OPERAȚIONAL UNDE ARE LOC ÎNCETINIREA ROTAȚIEI ACTIVELOR CIRCULANTE	15
<i>Dr., conf. univ., Natalia ȚIRIULNICOVA</i>	
4. THE IMPACT OF CORRUPTION ON TAXATION IN THE EASTERN EUROPEAN COUNTRIES	17
¹ <i>PhD, Associate Professor, Neli MUNTEAN</i>	
² <i>PhD, lecturer, Mihai-Bogdan AFRĂSINEI</i>	
5. SOME ASPECTS OF ACCOUNT OF CHARGES AND PRIME PRICE SERVICES ON MOTOR TRANSPORT ENTERPRISES	19
<i>Д.э.н, доцент Михаил ГЕРАСИМОВ</i>	

SECȚIUNEA II: ECONOMIE FUNDAMENTALĂ ȘI APLICATĂ

1. CARACTERISTICILE SPAȚIULUI AGRICOL ȘI DINAMICA LA NIVELUL ROMÂNIEI	22
¹ <i>Lector. univ. dr., Maria Loredana POPESCU</i>	
² <i>Drd., Evelina Petronela BĂLU</i>	
³ <i>Profesor Asociat. Dr., Florentina Olivia BĂLU</i>	
⁴ <i>Drd., Constantin CONSTANTINESCU</i>	
2. PEER-TO-PEER LENDING: OPPORTUNITIES AND RISKS	26
<i>PhD, Assoc. Prof., Svetlana STRATAN</i>	

SECȚIUNEA III: INFORMATICĂ, CIBERNETICĂ ȘI STATISTICĂ ECONOMICĂ

1. ALGORITM DE SOLUȚIONARE A PROBLEMEI ECHILIBRATE A TRANSPORTURILOR ÎN CAZUL DECIZIONAL SAVAGE	29
<i>Drd., Lilian GOLBAN</i>	
2. CONVERGENCE IN AN OPEN-ECONOMY GROWTH MODEL IN MOLDOVA	33
¹ <i>Dr., Elena CARA,</i>	
² <i>Natalia SHISHKAN</i>	
3. ADAPTABLE TOOLS FOR COMPUTER SOFTWARE INDUSTRY	37
¹ <i>Dr. hab., prof. univ., Dumitru TODOROI</i>	
² <i>Nicoleta TODOROI</i>	
³ <i>Diana MICUȘA</i>	
4. MODEL DE EVALUARE A COSTURILOR REȚELELOR DE TELECOMUNICAȚII PRIN FIR	40
¹ <i>Coord., Grigore VARANIȚA</i>	
² <i>Conf. univ. dr., Anatol GODONOAGA</i>	
³ <i>Prof. univ. dr. hab., Ilie COSTAȘ</i>	
5. ALGORITM DE AJUSTARE A FLUZURILOR DE INTRARE ȘI IEȘIRE ÎNTR-UN PROCES DE PRODUCȚIE	43
¹ <i>Drd., Ștefan BLANUȚA</i>	
² <i>Dr., conf. univ., Anatol GODONOAGĂ</i>	

6. THE CELEBRATION OF THE GREAT UNION THROUGH THE ARA42 CONGRESS	46
<i>¹Prof., Dr. Eng. Hab., Ioana IONEL</i>	
7. DEZVOLTAREA ECOSISTEMULUI EDUCAȚIONAL UNIVERSITAR ÎN DOMENIUL TIC	49
<i>¹Dr., conf. univ., Sergiu TUTUNARU</i>	
<i>²Ion COVALENCO</i>	
7. REDUCEREA PROBLEMEI DE ACOPERIRE A UNUI GRAF CU MULȚIMI CONVEXE LA PROBLEMA DE COLORARE A UNUI HIPERGRAF	53
<i>¹Dr., conf. univ., Anatolie PRISĂCARU</i>	

SECȚIUNEA IV: DIMENSIUNI FINANCIARE ALE ECONOMIEI CUNOAȘTERII

1. ИНСТРУМЕНТЫ НАЛОГОВОГО СТИМУЛИРОВАНИЯ, ПРИМЕНЯЕМЫЕ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА И ЗА РУБЕЖОМ	55
<i>Др., конф. унив., Надежда КИКУ</i>	
2. АНТИКРИЗИСНОЕ УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСАМИ ПРИ УГРОЗЕ БАНКРОТСТВА	60
<i>Dr., conf. univ., Iulia SUVOROVA</i>	
3. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СДЕЛОК СЛИЯНИЯ И ПОГЛОЩЕНИЯ	63
<i>¹Лектор унив., Наталья КОСТОВА</i>	
4. DIRECȚII DE PERFECȚIONARE A GESTIUNII RISCULUI OPERAȚIONAL ÎN BĂNCI	67
<i>¹Dr., conf. univ., Larisa MISTREAN</i>	
<i>²Economist, Doina STRATIENCO</i>	
EROARE VERSUS FRAUDĂ – ABORDARE COMPARATIVĂ PRIN PRISMA AUDITULUI FINANCIAR	71
<i>Dr., lect. univ. Cristina Maria VOINEA</i>	
<i>Dr., conf. univ. Violeta STATE</i>	
<i>Laura Andreea IAMANDACHE</i>	

SECȚIUNEA V: JEAN MONNET: CD, INOVAȚII ȘI ANTREPRENORIAL: GENERATOR DE VALOARE SOCIALĂ ȘI CREȘTERE ECONOMICĂ

1. METODE MODERNE DE FINANȚARE A ACTIVITĂȚILOR ȘTIINȚIFICE ȘI TEHNOLOGICE: PRACTICI RELEVANTE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA	78
<i>Drd., Veronica RAILEAN</i>	
<i>Dr., conf. cerc., Angela TIMUȘ</i>	
2. ELABORAREA ALGORITMULUI EVALUĂRII COMPETITIVITĂȚII BUNURILOR PE PIAȚA INTERNĂ	80
<i>¹Cercet. șt., Tatiana GUTIUM</i>	
2. UTILIZAREA ARGUMENTELOR BAZATE PE AUTORITATE	82
<i>Dr., conf. univ., Vasile GUȚU</i>	

SECȚIUNEA VI: CARPE SCIENTIAM: EVOLUȚIA ȘTIINȚELOR SOCIALE ȘI UMANITARE ÎN ECONOMIA CUNOAȘTERII

1. GLOBALIZAREA ȘI PARENTALITATEA: INTERFERENȚE CU IMPACT ASUPRA EDUCAȚIEI TINERILOR GENERAȚIEI Z	86
<i>Dr., conf. univ., Nadejda OVCERENCO</i>	
2. EXPERTIZA CRIMINOLOGICĂ A PROIECTELOR DE ACTE NORMATIVE	90
<i>Lect. univ., Alexandra TIGHINEANU</i>	
3. NUANȚE PSIHOLOGICE ÎN DESFĂȘURAREA INTERVIULUI PE COMPETENȚE	93
<i>Drd., Simion DĂNUȚ</i>	
4. VALORILE POLITICE ÎN SISTEMUL RELAȚIILOR POLITICE	97
<i>Dr., conf. univ., Galina ȚURCAN</i>	

5. DETERMINAREA TEHNICILOR MODERNE UTILIZATE LA INSTRUIREA RAPIDĂ ȘI EFICIENTĂ A STUDENȚILOR	
<i>Lect. univ., Serafima SOROCHIN</i>	99
<i>Dr., conf. univ., Lilia SAVA</i>	
<i>Inginer, Pavel MOROZAN</i>	
6. IMPACTUL REFORMELOR DRACONICE ȘI TIMOCRATICE ASUPRA APARIȚIEI RETORICII JUDICIARE	103
¹ <i>Dr. în fil., Lucia CEPRAGA</i>	
² <i>Dr. în fil., Svetlana BÎRSAN</i>	

**SECȚIUNEA VII:
ABORDĂRI INOVATIVE ȘI NOI TENDINȚE
ÎN DOMENIUL BUSINESS ȘI ADMINISTRARE**

1. ДИНАМИКА ОКИСЛИТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕССОВ В ПИЩЕВОЙ ПШЕНИЦЫ ПРИ ХРАНЕНИИ	107
<i>Канд. наук, доцент, И.В. ПУРИЧИ</i>	
<i>Канд. наук, доцент, В.И. КАЛМЫШ</i>	
2. ASPECTELE MANAGEMENTULUI INSTRUIRII PROFESIONALE PERMANENTE A PERSONALULUI	111
<i>Dr., conf. univ., Lilia SAVA</i>	
<i>Lector univ., Serafima SOROCHIN</i>	
<i>Inginer, Pavel MOROZAN</i>	
3. DETERMINAREA GRADULUI DEPENDENȚEI DE IMPORT PENTRU PRODUSELE ALIMENTARE DE ORIGINE VEGETALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA	115
<i>Dr., lector univ., Elena ȘCERBACOV</i>	
4. MODEL DE EVALUARE A COMPETITIVITĂȚII ÎNTREPRINDERII COMERCIALE PRIN DESCRIEREA GRAFICĂ	119
<i>Dr. hab., prof. univ., Sergiu PETROVICI</i>	
5. SECTORUL PRIVAT, CHEIA REFORMĂRII SECTORULUI PUBLIC	122
¹ <i>Dr., conf. univ., Carmen Valentina RĂDULESCU</i>	
² <i>Dr., conf. univ., Dumitru Alexandru BODISLAV</i>	
³ <i>Dr., prof. univ., Florina BRAN</i>	
6. PERSPECTIVELE PIEȚEI PRODUSELOR AGROALIMENTARE ECOLOGICE ÎN ROMÂNIA	126
¹ <i>Dr., prof. univ., Cătălin Răzvan DOBREA</i>	
² <i>Drd., Gabriel NĂSTASE</i>	
³ <i>Dr., conf. univ., Cristina DIMA</i>	

**SECȚIUNEA VIII:
RELAȚII ECONOMICE INTERNAȚIONALE ȘI INTERGRARE EUROPEANĂ**

1. NON-TARIFF REGULATIONS TRENDS IN THE CONTEXT OF ECONOMIC GLOBALIZATION	130
<i>Drd., Radu LUPAN</i>	

SECȚIUNEA I: CONTABILITATE, AUDIT ȘI ANALIZĂ ECONOMICĂ

FEATURES OF APPLICATION OF PROVISIONS OF IFRS 17 “INSURANCE CONTRACTS”

LAPIȚKAIA LIUDMILA, *dr., conf. univ.*
Academia de Studii Economice a Moldovei,
str. Banulescu-Bodoni 61, MD-2005, Chișinău, Republica Moldova,
tel. 022 22-41-28, liudmila@ase.md

Abstract

The necessity of implementing of IFRS 17 arose primarily because investors faced difficulties in analyzing the financial statements of insurance companies of different jurisdictions, in terms of the incompatibility of information presented in the financial statements of various countries. 17 IFRS "Insurance contracts" defines an insurance contract is a contract under which the holder transfers a significant insurance risk to the Issuer, who promises to compensate in case of insured event the contract holder. However, there are a number of questions as to whether some contracts involving payments fall under the definition of insurance contracts. For example: this applies to annuities and derivatives. As for annuities, a number of them fall under the definition of the insurance contract. For example: those who transfer a significant part of the insurance risk and have an obligation to pay a fixed amount to the contract holder for a certain period of time (retirement insurance contract).

Key words: annuities, derivatives, insurance contracts, financial instrument.

JEL CLASSIFICATION: M41

Международный стандарт финансовой отчетности 17 «Страховые контракты» заменит одноименный Международный стандарт финансовой отчетности 4, который являлся промежуточным и позволил страховым компаниям применять его в процессе перехода на международные стандарты финансовой отчетности. Следует отметить, что Совет по Международным стандартам финансовой отчетности (IASB) в свою повестку включил вопросы, касающиеся страховых контрактов еще в сентябре 2001 года, но только в мае 2007 года было проведено предварительное обсуждение проекта международного стандарта по страховым контрактам. МСФО 17 «Страховые контракты» был опубликован 15 мая 2017 года. Необходимость модификации МСФО 4 «Страховые контракты» объясняется тем, что инвесторы при проведении анализа финансовых отчетов страховых компаний различных юрисдикций, сталкивались с определенными трудностями, в части несопоставимости информации, представленной в финансовой отчетности различных стран. Международный стандарт 17 вступит в силу для периодов с или же после 1 января 2021 года, однако страховым компаниям следует пересмотреть сравнительную отчетную информацию за предыдущий год после начала применения МСФО 17.

МСФО 17 «Страховые контракты» дает определение страхового контракта, который представляет собой договор, в рамках которого его держатель передает существенный страховой риск эмитенту, который обещает предоставить компенсацию в случае возникновения страхового случая у держателя контракта.

Вместе с тем, существуют ряд вопросов, относительно того, попадают ли некоторые договоры, предполагающие выплаты под определение страховых контрактов. Например: это

касается аннуитетов и дериватив. Что касается аннуитетов, то ряд из них попадают под определение страхового контракта. Например: те, которые передают существенную часть страхового риска и имеют обязательство по выплате держателю договора фиксированной суммы на протяжении определенного периода времени (договор страхования при выходе на пенсию). В этом случае, держатель договора, передает существенный страховой риск в форме неопределенности относительно срока его жизни и достаточности накопления средств при выходе на пенсию. Относительно дериватив можно констатировать следующее: чтобы соответствовать определению страхового контракта, деривативы должны передавать существенный страховой риск, если этого не случается, то к ним не применимо определение страховых контрактов.

Следует отметить, что из сферы применения МСФО 17 «Страховые контракты» были исключены ряд контрактов, которые являлись ранее таковыми, применяя положения МСФО 4, например: гарантии, выдаваемые производителями, обязательства по пенсионным вознаграждениям в рамках пенсионных планов с фиксированными выплатами, страховые контракты страховой компании, при которых она является не эмитентом, а держателем контракта. Эти договоры не подпадают под МСФО 17, если только они не являются договорами перестрахования.

В определенных ситуациях некоторые страховые контракты могут учитываться в соответствии с положениями МСФО 17 или же других международных стандартов финансовой отчетности - по выбору. Это, прежде всего, касается договоров финансовых гарантий: здесь можно вести учет и по МСФО 17 «Страховые контракты», и согласно требованиям МСФО 9 «Финансовые инструменты». Также, это относится к сервисным контрактам с фиксированной оплатой, учет по которым можно вести в соответствии с МСФО 17 «Страховые контракты» или МСФО 15 «Выручка по договорам с клиентами».

Новым моментом в МСФО 17 «Страховые контракты», отличающим его от положений МСФО 4, является тот факт, что положения нового стандарта распространяются на договоры, где отсутствует существенный страховой риск. Например, в случаях инвестиционных контрактов с характеристиками дискреционного участия, которые выпускаются той же самой компанией, которая, выпускает и страховые контракты. Данные контракты представляют собой финансовые инструменты с дискреционными выплатами.

В качестве резюме, можно констатировать, что страховой контракт, в соответствии с положениями МСФО 17, это соглашение между двумя или более сторонами, создающее юридические права и обязанности, которые регулируются законом, включают явные или подразумеваемые условия. При этом, условия контрактов могут отличаться от одной юрисдикции к другой – следовательно, страховым компаниям придется применять суждение для определения своих существенных прав и обязанностей.

Страховой компании необходимо идентифицировать и отделить не страховые составляющие контрактов и учитывать их в соответствии положениями других МСФО. К таким не страховым случаям относятся: встроенные деривативы, инвестиционные компоненты, которые учитываются в соответствии с положениями МСФО 15 «Выручка по договорам с клиентами». Выделять другие не страховые компоненты компаниям запрещено.

После того, как будет идентифицировано, что тот или иной страховой контракт попадает под действие указанного стандарта, следует установить, что именно измеряется в рамках стандарта. МСФО 17 требует от компаний учитывать (измерять) страховые договоры как сумму денежных потоков по исполнению обязательств и контрактной маржи. Денежные потоки по исполнению обязательств представляют собой приведенную взвешенную стоимость с учетом вероятности ожидаемых денежных потоков, скорректированную с учетом риска, чтобы тем самым учесть связанную со страховым риском неопределенность. Контрактная маржа отражает прибыль, которую ожидает заработать компания, предоставляющая страховое возмещение. При этом эти два компонента формируют актив или обязательство в соответствии с требованиями стандарта.

Рис.1. Компоненты активов и обязательств в соответствии с МСФО 17

Источник: разработано автором по материалам

https://gaap.ru/articles/Sfera_deystviya_IFRS_17_novyy_vebinar_ot_Soveta_po_MSFO/

С точки зрения измерения контрактов в МСФО 17 «Страховые контракты» были включены положения по упрощенному подходу к измерению, в части, которая касается подхода к распределению страховой премии (*premium allocation approach*), применяющийся в отношении контрактов с непродолжительным сроком покрытия. При представлении информации в финансовой отчетности при упрощенном подходе, стандарт устанавливает ряд раскрытий, которые необходимы, однако они не такие обширные как для контрактов, которые учитываются в соответствии с основными требованиями.

МСФО 17 «Страховые контракты» предусматривает следующее раскрытие информации в финансовой отчетности:

✓ в бухгалтерском балансе:

В соответствии с требованиями МСФО 17
АКТИВ
Активы по контрактам перестрахования
Активы по контрактам страхования
ПАСИВ
Обязательства по контрактам страхования
Обязательства по контрактам перестрахования

Как видно из таблицы, представленной выше МСФО 17 «Страховые контракты» требует, чтобы дебиторская задолженность и обязательства по контрактам страхования и перестрахования отражались отдельно в балансе, при этом информация должна агрегироваться по группам страховых контрактов. В мировой практике в большинстве случаев активы и обязательства по страховым контрактам взаимозачитывались и представлялись единой строкой. При этом, так же как и в соответствии с требованиями МСФО 4 договоры перестрахования отражаются отдельно от договоров страхования.

Для представления информации о финансовом результате МСФО 17 «Страховые контракты» устанавливает следующее раскрытие:

В соответствии с требованиями МСФО 17
Доход от страхования
Признанные претензии и расходы
Результат от услуг страхования
Инвестиционный доход
Страховые финансовые расходы
Чистый финансовый результат
Прибыль (убыток)
Страховые финансовые расходы (опционно)
Итого совокупный доход

С точки зрения раскрытия информации о финансовых результатах стандарт представляет больше детализаций, так как инвесторы получают информацию о двух источниках финансовых результатов: от страховых услуг и чистый финансовый результат. То есть можно будет проанализировать результаты от страховой деятельности компании и ее инвестиционной деятельности. Ранее в соответствии с положениями МСФО 4 данная информация зачастую не раскрывалась.

Следует обратить внимание на тот факт, что чистый финансовый результат включает в себя инвестиционный доход за минусом страховых финансовых расходов. При этом инвестиционный доход может определяться в соответствии с требованиями МСФО 9 «Финансовые инструменты».

Что касается страховых финансовых расходов, то стандарт позволяет выбрать альтернативный вариант, отраженный в учетных политиках компании и представлять такие расходы, относящиеся к обязательствам по выставленным требованиям, в прибылях или убытках – или же разделить, отражая прибыли и убытки и прочий совокупный доход. Если компания выбирает вариант раздельного отражения страховых финансовых расходов, в финансовой отчетности, то она должна систематически отражать общие страховые финансовые расходы за период с применением фиксированной процентной ставки на дату выставления требований, а в прочем совокупном доходе отражать разницу между величинами, отраженными в прибылях и убытках, и результатом дисконтирования обязательств по выставленным требованиям на основе текущей ставки дисконтирования по балансу.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Закон РМ «О страховании» Nr. 407 от 21.12.2006 <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=328362&lang=2>
2. Материалы, представленные на вебинаре по сфере действия IFRS 17, представленные Советом по МСФО https://gaap.ru/articles/Sfera_deystviya_IFRS_17_novyy_vebinar_ot_Soveta_po_MSFO/
3. Материалы, представленные на вебинаре по сфере действия IFRS 17, представленные Советом по МСФО https://gaap.ru/articles/IFRS_17_priznanie_i_spisaniya_novyy_vebinar_ot_Soveta_po_MSFO/

ESTIMAREA RISCULUI DE PIERDERE A LICHIDITĂȚII

¹PALADI VALENTINA, dr., conf. univ.

²ERHAN LICA, dr., conf. univ.

^{1,2}Academia de Studii Economice a Moldovei,
str. Banulescu-Bodoni 61, MD-2005, Chișinău, Republica Moldova,
vspaladi@ase.md

Abstract

In this article are described ways to estimate the risk of liquidity loss both based on absolute indicators and based on liquidity ratios. For each way, the requirements for applying these methods are described. We also proposed measures to prevent the risk of liquidity loss.

Key words : *liquidity of assets, financial risk, risk of liquidity loss, liquidity rates, risk area.*

JEL CLASSIFICATION: M4

Activitatea oricărei entități este asociată cu o varietate de riscuri, gradul de influență a cărora asupra rezultatelor activității economice a entității crește semnificativ, mai ales, în timpul unor crize financiare și economice. Riscurile care însoțesc activitatea entității și care se concentrează pe obținerea unor rezultate nefavorabile, în care entitatea își pierde sau nu obține o parte din venit, profit, capital, etc., ca urmare a unei situații de incertitudine privind activitatea sa sunt grupate în riscuri financiare. Aceste riscuri ocupă un loc semnificativ în varietatea de riscuri cu care se confruntă oricare entitate.

Riscurile financiare în condițiile unei gestiuni ineficiente pot conduce la situații critice și, dacă nu se iau măsuri corespunzătoare pentru a le depăși, există o probabilitate de stagnare a activității entității, care poate conduce deseori la insolabilitatea financiară și falimentul entității.

Printre riscurile financiare cel mai semnificativ este riscul de pierdere a lichidității, risc considerat ca fiind o consecință negativă al unui management ineficient al riscurilor financiare.

Riscul de pierdere a lichidității este determinat de nivelul lichidității activelor, adică de capacitatea acestora de a se transforma în lichidități. Dacă încălcarea lichidității activelor este un factor a riscului de pierdere a capacității de plată, apoi consecințele acesteia constă în incapacitatea entității de a-și onora la timp obligațiunile sale cu activele disponibile, termenul de transformare a cărora în lichidități corespunde perioadei de rambursare a obligațiunilor de plată.

Deci putem constata, că riscul de pierdere a lichidității caracterizează incapacitatea entității de a rambursa datoriile curente la timp. Este de menționat, că lichiditatea este un criteriu important și pentru evaluarea riscului de insolabilitate financiară, deoarece o entitate care nu este în măsură să-și plătească datoriile este în pragul falimentului. Falimentul se referă la stadiul final al crizei financiare, când există semne evidente de pierdere a lichidității și a stabilității financiare.

În literatură de specialitate și în practica analitică, sunt descrise și utilizare mai multe modalități de estimare a riscului de pierdere a lichidității. Una dintre acestea este bazată pe analiza lichidității bilanțului, utilizând pentru aceasta indicatorii absoluți. Drept sursă de informații servesc datele din bilanț. În conformitate cu această metodologie, activele unei entități, în funcție de momentul transformării lor în lichidități, sunt împărțite în patru grupe de risc de lichiditate. Pentru a analiza riscul de pierdere a lichidității, aceste grupuri sunt comparate cu grupurile de pasive clasate după gradul de achitare a datoriilor la termenele scadente sau după exigibilitatea pasivelor. Prin compararea consecventă a grupurilor de active cu grupurile corespunzătoare de pasiv, se determină tipul stării de lichiditate și a riscului de lichiditate (figura 1). Din informația prezentată în figura 1 se poate afirma, că în *zona fără risc* lichiditatea bilanțului este absolută, ceea ce înseamnă că orice moment de plată a datoriilor este asigurat cu mijloace de plată.

În *zona de risc admisibil*, lichiditatea bilanțului este normală. În această zonă activele perfect lichide, adică numerarul, pot să nu fie suficiente pentru achitarea datoriilor urgente, adică a celor cu termenul de plată expirat, de aceea în calitate de mijloc de plată entitatea poate utiliza și activele ușor realizabile, cum ar fi produse, mărfuri, creanțe curente și investiții financiare pe termen scurt. Totuși trebuie de ținut cont, că pentru a transforma activele ușor realizabile în numerar este necesar de ceva timp suplimentar.

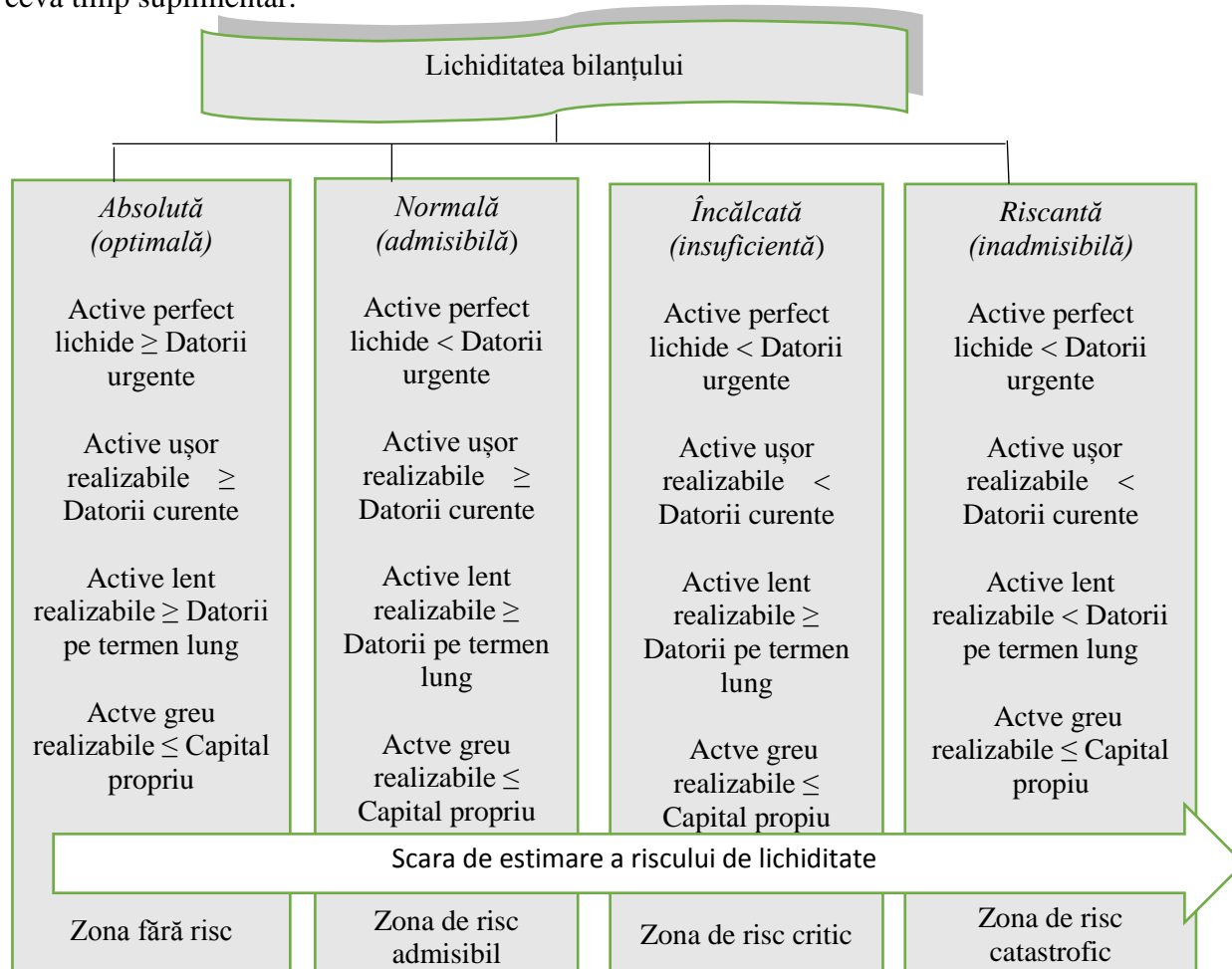

Fig.1. Clasificarea stării lichidității bilanțului și scara riscurilor de lichiditate

Zona de risc critic se caracterizează printr-o lichiditate încălcată sau insuficientă. Aceasta se manifestă prin aceea, că entitatea nu este în stare să-și onoreze obligațiunile de plată curente, adică cu termenul de plată neexpirat. În acest caz entitatea ca mijloc de plată poate utiliza și active lent realizabile, precum sunt stocurile, alte active circulante, iar uneori și investițiile pe termen lung. Ținem să menționăm, că reducerea lichidității bilanțului poate condiționa apariția unui nou risc și anume a riscului de credit și poate crea condiții pentru apariția riscului de insolvabilitate financiară.

Zona de risc catastrofic este zona în care entitatea se află într-o situație critică, care se manifestă prin imposibilitatea acesteia de a efectua plăți nu numai în prezent, dar și în viitorul apropiat. Dacă în plus la aceasta și mărimea activelor greu realizabile, la care se referă activele imobilizate, depășește mărimea capitalului propriu, atunci există pericolul apariției unui risc de insolvabilitate a entității din cauza lipsei de active circulante proprii, necesare pentru desfășurarea activității de antreprenariat.

La estimarea riscului de pierdere a lichidității în baza indicatorilor absoluți este necesar de a ține cont de următoarele momente:

- înlocuirea activelor lichide cu cele mai puțin lichide la achitarea obligațiunilor de plată în situații reale nu elimină riscul pierderii de lichiditate;

- exactitatea estimării riscului este sporită dacă lipsa mijloacelor din grupul cu active mai puțin lichide nu este compensată de mijloacele excesive din grupul cu active mai lichide.

Ca urmare, putem menționa, că estimarea riscului de pierdere a lichidității în baza analizei indicatorilor absoluți este aproximativă, dat fiind faptul că concordanța dintre lichiditatea activelor și scadența pasivelor este una convențională.

O analiză mai informativă și o estimare mai corectă a riscului de pierdere a lichidității este posibilă în baza ratelor de lichiditate, adică în baza indicatorilor relativi. În cadrul estimării riscului de pierdere a lichidității, este necesar de a calcula nivelele lichidității absolute, lichidității intermediare și a lichidității curente. În caz că pe parcursul perioadei analizate nivelele acestor indicatori semnificativ variază, aceasta poate ilustra fie despre existența unor probleme frecvente cu lichiditatea sau despre o gestiune ineficientă a entității.

De asemenea, este necesar de a compara nivelele efective cu nivelele teoretice recomandate ale ratelor de lichiditate. Pentru lichiditatea absolută nivelul teoretic recomandat este considerat de 0,2-0,25 puncte, ceea ce semnifică că prin numerarul disponibil entitatea poate să achite 20-25% din totalul datoriilor curente existente în perioada analizată. În practica economică nivelul lichidității absolute este utilizat de furnizori, la acordarea creditelor comerciale, pentru a estima riscului de pierdere a lichidității consumatorului, deoarece la nivele excesiv de scăzute a acestuia, crește riscul acestuia de ne achitare a creanțelor comerciale. De aceea furnizorii ar trebui să aprecieze nivelul lichidității absolute a cumpărătorului și în cazul unui nivel insuficient al acestuia ar trebuie să insiste ca în contractul de livrare să fie indicată condiția achitării în avans. Se consideră că factorul principal în reducerea riscului de pierdere a lichidității și creșterea nivelului lichidității absolute este stingerea creanțelor curente.

Nivelul lichidității intermediare trebuie să oscileze între 0,7-0,8 puncte, adică prin intermediul numerarului, creanțelor curente și a investițiilor financiare pe termen scurt entitatea poate să achite 70-80% din datoriile sale curente. Exactitatea concluziilor privind gradul de risc al pierderii de lichiditate pe baza rezultatelor calculelor și evoluției acestui indicator depinde de calitatea creanțelor, adică de termenii de formare a acesteia, de poziția financiară a debitorului etc., care poate fi identificată numai în baza datelor din contabilitate.

În calcularea nivelului lichidității intermediare, ca evaluare a riscului de pierdere a lichidității, sunt cointeresați creditorii, deoarece nivelul redus al acestuia este un semnal al apariției riscului de credit atunci când entitatea nu este în măsură să-și plătească facturile. În cazul în care nivelul lichidității intermediare este mai mare decât unu entitatea are o cantitate semnificativă de resurse, generate din surse proprii. Din punct de vedere al riscului creditorului, această opțiune pentru formarea activelor circulante este cea mai preferabilă. Dar din punct de vedere al entității, o acumulare semnificativă a creanțelor înseamnă, o gestionarea ineficientă a activelor.

Lichiditatea curentă, calculată ca raportul dintre active circulante și datoriile curente caracterizează capacitatea entității de a-și achita datoriile curente cu active circulante disponibile. Din punct de vedere al bonității nivelul cerut al lichidității curente trebuie să fie de 2 puncte, iar din punct de vedere a capacității de plată de 1 punct, ceea ce corespunde condiției că pentru achitarea datoriilor curente sunt utilizate toate activele circulante disponibile. Nivelul optimal al acestui indicator este considerat de 2-2,5 puncte. Dacă nivelul acestui indicator este mai mic decât 1, atunci apare riscul de pierdere a lichidității, ceea ce semnifică că entitatea nu dispune de active circulante suficiente pentru achitarea datoriilor curente în sumă deplină. În cazul când nivelul acestui indicator este mai mare decât 1 atunci entitatea dispune de active circulante suficiente pentru achitarea datoriilor curente și cu cât este mai mare acest nivel, cu atât riscul de pierdere a lichidității este mai mic.

Astfel, în urma examinării ratelor lichidității pentru estimarea riscului de pierdere a lichidității se poate face următoarele concluzii:

- ✓ indicatorii lichidității caracterizează nivelul de mobilitate sau de transformare a activelor în mijloc de plată a datoriilor curente;
- ✓ se apreciază pozitiv creșterea nivelului lichidității, dar până la un nivel maximal recomandat, deoarece depășirea nivelului maximal recomandat semnifică despre o structură

irațională a activelor circulante, când o parte din mijloace sunt „înghețate” în stocuri, creanțe, care nu generează venit;

- ✓ ratele lichidității pot fi de interes atât pentru o analiză internă, cât și pentru consumatorii de informații externe;
- ✓ pentru a clasifica o entitate într-o anumită clasă de lichiditate pe baza ratelor de lichiditate, este necesar de a stabili nivelele teoretice recomandate pentru diverse sectoare ale economiei naționale;
- ✓ nivelele ratelor lichidității trebuie calculate ținând cont de riscul de reducere a valorii juste a activelor sau a pierderilor irevocabile ale acestora.

Din cele menționate mai sus putem concluziona, că riscul de pierdere a lichidității direct depinde de circulația numerarului în cadrul entității. De aceea, în vederea prevenirii riscului de pierdere a lichidității se recomandă ca entitatea:

- să țină evidența creanțelor și a datoriilor la scadență;
- să întocmească un grafic actualizat al plăților în baza datelor disponibile;
- să creeze un sistem de raportare internă aferentă termenelor de achitare a datoriilor/creanțelor. Rezultatul unui astfel de sistem ar fi raportul intern „Numerarul curent”, care ar reflecta starea lichidității bilanțului după termenii de achitare. Informația din acest raport trebuie să fie actualizată zilnic;
- să efectueze lunar controlul operativ a stării încasărilor și plăților;
- să caute în avans surse necesare pentru a preveni apariția deficitului de numerar;
- să reducă excedentul de lichidității.

BIBLIOGRAFIE:

1. Țiruțnocov N. Analiza rapoartelor financiare. Ch.: - P. Tipogr. Centrală, 2011.
2. Назарова А.Н., Хан А.Г. Анализ в оценке риска потери платежеспособности организации. Молодой ученый № 2 (136), 2017, стр.461.
3. Коваль И. В., Виничук О. Ю. Оценка рисков снижения качества организации коммерческой деятельности розничного торгового предприятия // Экономика и предпринимательство. — 2015. — № 9–1 (62–1). — С. 686–690.
4. Коношенко Л. Управление бизнес-рисками торговой организации // РИСК: Ресурсы, информация, снабжение, конкуренция. — 2013. — № 1. — С. 220–223.

DEPISTAREA FAZELOR CICLULUI OPERAȚIONAL UNDE ARE LOC ÎNCETINIREA ROTAȚIEI ACTIVELOR CIRCULANTE

ȚIRIULNICOVA NATALIA, *dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice a Moldovei
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu –Bodoni, 61
Telefon: + 373 22 402 760, web page: www.ase.md
e-mail autor: tiriulnicova.natalia@ase.md*

Abstract

This article examines the mode to identify those phases of operating cycle where is slowdown of current assets turnover. In order to achieve this purpose the managers should analyze the ratios of turnover of component elements of current assets. As a result of analysis they determine the effect of turnover slowing down and specify responsibility centers which have to realize measures to accelerate turnover.

Key words: *turnover, current assets, slowdown, phases of operating cycle*

JEL CLASSIFICATION: M-41

Mărimea activelor circulante ale entității este dependentă de volumul activității operaționale, exprimată în venituri din vânzări, și viteza de rotație a activelor circulante. Încetinirea rotației activelor circulante în mod inevitabil provoacă majorarea investițiilor în acest tip de active. Pentru a desfășura activitatea operațională la același nivel în condițiile încetinerii rotației, întreprinzătorul este nevoit să caute finanțări suplimentare. De aici rezultă necesitatea de a urmări cu mare atenție viteza de rotație a activelor circulante pe fiecare fază a ciclului operațional care la entități cu profil productiv cuprinde:

*Faza de aprovizionare și de stocare a materialelor → Faza de producere →
Faza de stocare și livrare a produselor finite → Faza de decontări cu debitorii*

Pentru examinarea vitezei de rotație cu care capitalul parcurge fiecare stadiu al ciclului operațional este importantă selectarea instrumentului analitic adecvat. În particular, pentru aprecierea eficienței de utilizare a activelor, în practica analitică se calculează și se interpretează ratele de rotație a activelor care pot fi clasificate în următoarele grupe:

- rate **generalizatoare** de rotație a activelor a căror esență constă în compararea ritmului de modificare a veniturilor din vânzări și valorii activelor totale;
- rate **componente** de rotație a activelor a căror determinarea presupune substituirea sumei activelor totale cu valoarea părților componente ale acestora;
- rate **particulare** de rotație a activelor la determinarea cărora se iau în calcul nu veniturile din vânzări, ci indicatorii specifici aferenți transformării activelor circulante dintr-o formă funcțională în alta.

Este evident că pentru depistarea fazelor ciclului operațional unde are loc încetinirea rotației activelor nu este posibilă aplicarea ratelor generalizatoare, întrucât acestea operează cu valoarea activelor luată în întregime. Astfel, problema selectării instrumentului analitic convenabil scopului menționat se reduce la alegerea dintre ratele componente și particulare.

Nu se pune la îndoială caracterul mai precis al informațiilor analitice obținute prin aplicarea ratelor particulare, dar acestea nu sunt comparabile între fazele ciclului operațional. Comparabilitatea informațiilor analitice privind rotația activelor circulante pe diferite stadii ale transformării capitalului oferă aplicarea ratelor **componente**. Considerăm, că anume acest instrument analitic permite divizarea corectă a fazelor, unde are loc accelerarea rotației, de acele faze, unde se constată încetinirea. Mai mult ca atât, aplicarea ratelor componente oferă posibilitatea de a rîndui fazele ciclului operațional după gravitatea problemelor cu încetinirea vitezei de rotație. Aceste posibilități sunt ilustrate în baza informațiilor din tabelul 1.

Tabelul 1. Analiza ratelor componente de rotație a activelor circulante ale entității „Alfa” SRL

Indicatori	Perioada precedentă	Perioada curentă	Abaterea, +/-
1. Venituri din vânzări, lei	17 349 501	19 072 438	+ 1 722 927
2. Valoarea medie a materialelor, lei	3 992 762	4 232 251	+ 239 489
3. Valoarea medie a producției în curs de execuție, lei	2 947 039	3 500 968	+ 553 929
4. Valoarea medie a produselor, lei	1 663 650	1 097 318	- 566 332
5. Valoarea medie a creanțelor comerciale, lei	1 853 782	3 082 942	+ 1 229 160
6. Durata medie de rotație a materialelor, zile	84	81	- 3
7. Durata medie de rotație a producției în curs de execuție, zile	62	67	+ 5
8. Durata medie de rotație a produselor, zile	35	21	- 14
9. Durata medie de rotație a creanțelor comerciale, zile	39	59	+ 20

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor convenționale

Din datele prezentate în tabelul 1 se observă că la entitatea “Alfa” în perioadă supusă analizei s-a constatat o tendință favorabilă de accelerare a rotației produselor cu 14 zile și a materialelor cu 3 zile în comparație cu perioada precedentă. Totodată a avut loc încetinirea rotației creanțelor comerciale cu 20 zile și a producției în curs de execuție cu 5 zile. Astfel, în urma analizei s-a depistat faza ciclului operațional al entității cu cele mai mari deficiențe în privința rotației activelor, și anume faza decontărilor cu debitorii.

Rezultatele analizei permit conducerii entității să stabilească centru de responsabilitate care are să depună cel mai mare efort pentru a redresa situația cu rotația activelor circulante. În particular, secția de logistică răspunde pentru viteza de rotație a activelor la faza de aprovizionare și de stocare a materialelor, secția de inginer-șef – la faza de producere, secția de marketing – la faza de stocare a produselor, contabilitatea – la faza de decontări cu debitorii.

În cazul entității “Alfa” anume colaboratorii secției de contabilitate urmează să aducă cea mai mare contribuție pentru soluționarea problemei cu încetinirea rotației activelor circulante. Pentru a demonstra importanța acestei contribuții poate fi calculat efectul din încetinirea colectării creanțelor care în cazul dat constituie 1 045 065 lei $[(59 \text{ zile} - 39 \text{ zile}) \times (19 072 438 \text{ lei} : 365 \text{ zile})]$. Resurse în această sumă entitatea “Alfa” imobilizează suplimentar în activele circulante din cauza încetinirii rotației activelor numai la faza decontărilor cu debitorii. De aici direct rezultă necesitatea de a stabili și a realiza măsuri de accelerare a încasărilor, cum sunt: elaborarea politicii de discount și de creditare (de vânzări cu plata amînată), urmărirea operativă a termenelor de achitare a creanțelor, aplicarea sancțiunilor în cazul nerespectării disciplinei contractuale etc.

CONCLUZIE

Generalizînd cele expuse mai sus, conchidem că aplicarea ratelor *componente* de rotație a activelor circulante permite divizarea corectă a fazelor ciclului operațional, unde are loc accelerarea rotației, de acele faze, unde se constată încetinirea. Analiza ratelor componente oferă posibilitatea de a rîndui fazele ciclului operațional după gravitatea problemelor cu încetinirea vitezei de rotație. În cadrul analizei acestor rate se determină efectul încetinirii rotației și se stabilește centru de responsabilitate care în primul rînd urmează să realizeze măsuri pentru accelerarea rotației activelor circulante.

BIBLIOGRAFIE:

1. Balteș N. Analiza economico-financiară a întreprinderii. București: Editura Universității “Lucian Blaga”, 2013, 340 p.
2. Hristea A. Analiza economică și financiară a activității întreprinderii. București: Editura economică, 2015, vol. 2, 292 p.
3. Pantea M. Analiza economico-financiară – instrument al managementului întreprinderii. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2017, 461 p.
4. Robu V. Analiza economico-financiară a firmei. București: Editura economică, 2014, 510 p.

THE IMPACT OF CORRUPTION ON TAXATION IN THE EASTERN EUROPEAN COUNTRIES

¹MUNTEAN NELI, *PhD, associate professor,*
AESM, Chisinau, Republic of Moldova,
nelimuntean8@gmail.com

²MIHAI-BOGDAN AFRĂSINEI, *PhD, lecture*
Alexandru Ioan Cuza University of Iasi,
bogdan.afrasinei@feaa.uaic.ro

Abstract

Corruption is a phenomenon widespread almost all over the world, but its level varies from country to country. In addition, there are very large discrepancies from one geographic region to another. If in some countries the impact of corruption is not obvious, in other countries the effects on poverty can be devastating. The effects of corruption on the standard of living have been extensively studied in the literature. However, there are other factors that can be influenced by the level of corruption, such as taxation. A comparison of tax rates by countries is difficult and somewhat subjective, as tax laws in most countries are extremely complex and the tax burden falls differently on different groups in each country and sub-national unit. This paper investigates the impact of corruption on fiscal policy (tax rates). To achieve the purpose of the research, we analyse the link between the level of corruption and the degree of taxation in the Eastern European countries. The results show that there is a direct relationship between the factors analysed. Our main contribution consists in finding differentiated results of the influence of corruption on the level of tax rates among developing countries. Our findings suggest that governments and policy-makers need to acknowledge that the anti-corruption fight requires not only the right fiscal policies, but also the right way of implementing these policies, recognizing the role of quality institutions, which need to prevail in any country.

Key-words: Corruption, fiscal policy, tax rates, comparative, panel analysis.

JEL CLASSIFICATION: H30, H83

1. Introduction

Corruption is considered the worst and most widespread form of behaviour, perverting public affairs (Conseil de l' Europe 1996:78). According to Transparency International (2017), 'Corruption is the abuse of entrusted power for private gain. As a citizen of Republic of Moldova, I am concerned about the prosperity of my home country. Our main concern is that corruption is the biggest problem in Moldova. In this paper, we define the biggest obstacles for Moldova's development in a prospect of a cross-country analysis. Thus, the objective of the present research consists in analysing the influence of the level of corruption on the level of fiscal rates, especially on income tax rates. A panel analysis was conducted on a large sample of 35 countries over the period 2012-2017. Our main contribution consists in finding differentiated results of the influence of corruption on the level of tax rates among developing countries. Our findings suggest that governments and policy-makers need to acknowledge that the anti-corruption fight requires not only the right fiscal policies, but also the right way of implementing these policies, recognizing the role of quality institutions, which need to prevail in any country.

2. Conclusions

Our main contribution consists in finding differentiated results about the influence of corruption on the level of fiscal rates in correlation by income and institutional quality. Thus, in developed countries with high quality institutions, we found that lower level of corruption corresponds to a lower level of fiscal pressure, supporting expectations. On the other hand, we found that in developing countries with low-level institutional quality, high level of corruption decreases fiscal pressure, due to low governance efficiency under which people may easily

circumvent the law. Our findings suggest that certain fiscal policies may work in some countries, but not in others.

REFERENCES:

1. Achim, M., Borlea, S., Muntean, N., 2016. Corupția, guvernanta publică și bunăstarea economică în țările Uniunii Europene și Republica Moldova, Paradigma contabilității și auditului: realități naționale, tendințe regionale și internaționale, conferință științifică internațională (5 ; 2016 ; Chișinău).
2. Cârjaliu, C. 2009. Accepțiuni și sensuri ale noțiunii de corupție, Revista de Studii Juridice Universitare, nr. 3-4.
3. COM(2014) 38 RAPORT AL COMISIEI CĂTRE CONSILIUL ȘI PARLAMENTUL EUROPEAN RAPORTUL ANTICORUPȚIE AL UE, Bruxelles, 3.2.2014.
4. Conseil de l' Europe, 1996, Programme d'action la corruption adopté par le Comité des Ministres, Strasbourg, 1996.
5. De Rosa, D., Gooroochurn, N., Gorg, H., 2010. Corruption and productivity: firm-level evidence from the BEEPS Survey. Kiel Working Paper No. 1632.
6. Dumitru Budianschi, 2017. Costul corupției în Republica Moldova și cine îl suportă. Comentariu analitic, 17 noiembrie 2017.
7. Husted, B.W. 1999. Wealth, Culture, and Corruption, Journal of International Business Studies, 30(2), 339-59.
8. Kirchler, E. 2007. The Economic Psychology of Tax Behavior. Cambridge University Press, Cambridge, England.
9. Mauro, P. 1995. Corruption and Growth., The Quarterly Journal of Economics, 110(3), 681-712.
10. Paldam, M.; Gundlach, E. (2009). The transition of corruption: From poverty to honesty, Economic Letters 103, 146–148.
11. Park, H., Blenkinsopp, J. (2011). The role of transparency and trust in the relationship between corruption and citizen satisfaction, Review of Administrative Science 77(2), 254-274
12. Torgler, B. 2007. Tax Compliance and Tax Morale: A Theoretical and Empirical Analysis. Edward Elgar Publishing.
13. Torgler, B.; Schneider, F. (2007). The Impact of Tax Morale and Institutional Quality on the Shadow Economy. IZA Discussion Paper.
14. Treisman, D., 2000. The causes of corruption: a cross-national study. Journal of Public Economics 76, 399–457.
15. Transparency International, <https://www.transparency.org/country/> , accesat la data de Septembrie 2017
16. Word Bank, <http://data.worldbank.org/indicator>, accesat la data de Septembrie 2017

SOME ASPECTS OF ACCOUNT OF CHARGES AND PRIME PRICE SERVICES ON MOTOR TRANSPORT ENTERPRISES

ГЕРАСИМОВ М.,

д.э.н, доцент, МЭА, maiklgheri@mail.ru

Abstract

In the real article the order of accounting of incomes opens up from the sale of tickets in the cashdesks of bus terminals in transition on anew legislation and Card of accounts of record – keeping

Key words: *prime price, charges, expenses, motor transport enterprises, services*

JEL CLASSIFICATION: M41.

Как показали исследования учетной практики отечественных автотранспортных предприятий, для большинства из них не существует разграничение понятий затраты и расходы и определение себестоимости отдельно каждой оказанной услуги.

Многие из них напрямую включают понесенные расходы в себестоимость продаж и определяют финансовый результат в стоимостном выражении от общего объема оказанных услуг.

Расходы и затраты в отечественной науке и практике как понятия не отождествляют с 1998 года, когда был принят Национальный стандарт бухгалтерского учета 3 (НСБУ) «Состав затрат и расходов».

Термин «расходы» получил широкое распространение в начале XX века одновременно с появлением динамической концепции, согласно которой финансовый результат определяется как разница между доходами и расходами предприятия.

Согласно НСБУ «Расходы» с 1 января 2015 года, *расходы* представляют собой уменьшения экономических выгод, отраженные в отчетном периоде в форме выбытия, уменьшения стоимости активов или увеличения обязательств, способствующие уменьшению собственного капитала (финансового результата), за исключением связанных с его распределением между собственниками [1].

Определение затрат на сегодняшний день в действующих нормативных актах Республики Молдова рассматривается непосредственно в «Методических указаниях о бухгалтерском учете производственных затрат и калькуляции себестоимости продукции и услуг» (в дальнейшем Методические указания):

Производственные затраты – ресурсы, представленные в стоимостном выражении и израсходованные для производства продукции/оказания услуг [2]. Отечественными НСБУ четко определены затраты в строительстве и в сельском хозяйстве, в этой связи разработаны и введены в действие такие НСБУ как: «Договоры на строительство», «Особенности бухгалтерского учета в сельском хозяйстве», однако немаловажным вопросом на наш взгляд является четкое определение затрат и расходов и на автотранспортных предприятиях.

Транспортная услуга является конечным процессом материального производства и одновременно начальным этапом производственного или конечного потребления.

В настоящее время под услугой понимается непосредственное перемещение грузов в пространстве, а также любая операция, не являющаяся движущей, но обеспечивающая ее подготовку и осуществление, а именно: упаковка и маркировка грузов, их пакетирование, промежуточное хранение, перевозка пассажиров.

Автотранспортные предприятия, действующие в Республике Молдова, оказывают множество разных услуг:

- оказания услуг по перевозке пассажиров по городским, пригородным, междугородным и международным маршрутам;

- перевозки багажа;
- камеры хранения;
- оказания услуг комнаты матери и ребенка;
- грузовые перевозки;
- экспедиционные и др.

Как показывают исследования, 80% автотранспортных предприятий не применяют в учетной практике счета управленческого учета, а следовательно не определяют себестоимость оказанных услуг по своему основному виду деятельности.

Основная деятельность – деятельность, связанная с производством продукции и/или оказанием услуг, которая составляет цель деятельности субъекта.

Тем самым менеджеры таких предприятий и другие пользователи учетной информации не получают необходимую информацию для анализа и бизнес планирования.

Исследуемые предприятия в большей части списывают все расходы, связанные с использованием автотранспортных средств в своей деятельности напрямую на счет 711 «Себестоимость продаж», субсчет 7113 «Себестоимость оказанных услуг» без разграничения по автоподвижному составу или по каждому автомобилю в отдельности.

Как правило, автотранспортные предприятия имеют прямые затраты, которым согласно «Методическим указаниям» дается следующее определение:

Прямые затраты – затраты, которые могут быть отнесены к конкретному объекту калькуляции прямым путем без промежуточных расчетов [2].

К прямым затратам автотранспортных предприятий можно отнести затраты на:

- а) горюче-смазочные материалы;
- б) оплату труда водителей;
- в) отчисления на социальное и медицинское страхование от начисленной заработной платы водителей;
- г) командировочные водителей;
- д) ремонт автотранспортных средств в соответствии с законодательством и др.

Этот перечень может быть дополнен в зависимости от специфики деятельности автотранспортных предприятий.

Таким образом, за отчетный период можно получить необходимую информацию о величине затрат по каждому автомобилю в отдельности.

Наряду с прямыми затратами, могут иметь место и косвенные производственные затраты, определение которым дано следующее:

Косвенные производственные затраты – затраты, связанные с управлением и обслуживанием производственных подразделений субъекта [2].

Исходя из определения и деятельности автотранспортных предприятий, косвенные производственные затраты могут включать в себя:

- а) заработную плату менеджера подвижного состава;
- б) отчисления на социальное и медицинское страхование от начисленной заработной платы менеджера подвижного состава;
- в) услуги связи менеджера;
- г) командировочные и др.

Иными словами, косвенные производственные затраты должны подлежать распределению и относиться непосредственно к оказанию автотранспортных услуг.

Бухгалтеры исследуемых нами автотранспортных предприятий, руководствуясь НСБУ «Расходы», большую часть налогов или представительских затрат (расходов) списывают на административные расходы.

На наш взгляд, сбор за пользование автомобильными дорогами и другие сборы, которые уплачиваются по каждому автомобилю в отдельности ежегодно, целесообразней было бы учитывать не в составе административных расходов, а в составе затрат по каждой автотранспортной единице в отдельности.

В связи с этим, считаем необходимым к счету 821 «Косвенные производственные затраты» открыть субсчет 8211 «Обязательные сборы с автотранспортных средств» и предложить номенклатуру аналитических счетов:

- **82111 «Сбор за предоставление услуг по автомобильной перевозке пассажиров»;**
- **82112 «Сбор за парковку автотранспорта»;**
- **82113 «Сбор за использование воды»**

То же самое касается и налога на благоустройство территорий, который исчисляется ежеквартально исходя из среднесписочной численности работников предприятия, тем самым можно выделить отдельно водителей автотранспорта.

Тем самым, считаем необходимым предложить учитывать часть налога на благоустройство территорий, исчисленного исходя из среднесписочной численности водителей и менеджмента подвижного состава, ежеквартально учитывать по счету:

- **82114 «Сбор на благоустройство территорий, исчисленный с услуг».**

На наш взгляд, предложенная номенклатура аналитических счетов будет достоверно отражать информацию автотранспортных предприятий и в конечном итоге, такая информация будет включаться в себестоимость оказанных услуг.

Непонятно списание представительских затрат на административные расходы исследуемых предприятий, ведь в большей своей части прием делегаций из-за рубежа, связан с производственным процессом автотранспортных предприятий.

Учитывая вышеизложенное, считаем необходимым предложить автотранспортным предприятиям вести учет по каждой автотранспортной единице с применением счетов управленческого учета, что сформирует затраты по центрам ответственности, а также учет себестоимости продаж от оказанных автотранспортных с применением счетов аналитического учета по счету 711 «Себестоимость продаж» также по каждому автомобилю в отдельности.

В дополнении ко всему, считаем необходимым внедрить в учетную практику автотранспортных предприятий для полной информации о затратах и расходах, которая может быть необходима менеджерам и другим пользователям для принятия решений, ведение учета затрат и расходов по видам перевозок: городские, пригородные, междугородные и международные.

Исходя из всего изложенного, можно сделать вывод о том, что в свете действующего законодательства для автотранспортных предприятий необходимо разработать нормативный документ (положение) по признанию и учету расходов и затрат.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. Национальный стандарт бухгалтерского учета «Расходы», Monitorul Oficial, N 233-237 от 22.10.2013.
2. «Методические указания о бухгалтерском учете производственных затрат и калькуляции себестоимости продукции и услуг» Monitorul Oficial, N 233-237 от 22.10.2013.

SECȚIUNEA II: ECONOMIE FUNDAMENTALĂ ȘI APLICATĂ

CARACTERISTICILE SPAȚIULUI AGRICOL ȘI DINAMICA LA NIVELUL ROMÂNIEI

Maria Loredana POPESCU¹, Evelina Petronela BĂLU²,
Florentina Olivia BĂLU³, Constantin CONSTANTINESCU⁴

Abstract

EU accession is probably the most powerful pressure factor for rapid reform of the Romanian agriculture and rural economy, given the need for successful integration into the European rural economy. The European model of agriculture is based on a competitive market-oriented sector, while fulfilling other public functions such as protecting the environment, offering more convenient residential settlements for the rural population, and integrating agriculture with the environment and forestry. The Romanian rural economy, dominated by agriculture, is still poorly integrated into the market economy. In the current market economy context, the welfare of rural and urban citizens and the well-being of agricultural producers depend on how marketing techniques are understood and applied.

Key words: agriculture, development, natural conditions, rural economy

JEL CLASIFICATION: Q13, Q15.

1. Introducere

Pierre George definește spațiul agricol ca fiind “ansamblul terenurilor muncite de o colectivitate socială, unită prin legături familiale, culturale, prin tradiții- mai mult sau mai puțin vii”. Prin urmare, se constată legătura dintre spațiul agricol și categoria de civilizație care a exploatat acest pământ. [Cândea, Bran, Cimpoeru, 2006, p. 136]

Spațiul agricol este o porțiune extinsă de pământ, suprafața căruia este exploatată prin culturi specifice fiecărei zone a unei țări. Spațiul agricol constituie cel mai important element al mediului rural, acesta având o serie de limitări datorate condițiilor climatice, reliefului, solului și tehnologiei perioadei respective.

Spațiul agricol este alcătuit din terenul cultivat, fânețele, pășunile și de mijloacele introduse de om. Mijloacele introduse de om realizează tipuri de organizare a spațiului, concepute pentru a fi utilizate în scopul productivității. Astfel, gospodărirea spațiului agricol și a agriculturii au fost menținute într-un echilibru de către om prin tehnologia introdusă de către acesta.

Există o serie de funcții pe care le îndeplinește spațiul agricol și anume:

- Producerea de materii prime alimentare și de alimente necesare aprovizionării populației
- Producerea de materii prime pentru industria prelucrătoare
- Conservarea resurselor de sol, apă, floră și faună, dar și a echilibrului ecosistemelor
- Sporirea și punerea în valoare a potențialului turistic pentru conservarea patrimoniului peisagistic
- Armonizarea funcțiilor sociale și culturale cu cea economică

2. Factorii de dezvoltare a agriculturii și spațiului agricol

Atât agricultura, cât și spațiul agricol sunt influențate de o serie de factori naturali, demografici, politici, economici etc., care favorizează sau restricționează dezvoltarea producției.

¹ Lector.univ.dr, ASE București, popesculrdrn@yahoo.com

² Drd. ASE București, eveline.balu@yahoo.com

³ Profesor Asociat Dr., Universitatea din Geneva, olivia_balu@yahoo.fr

⁴ Drd, ASE București, constant.constantinescu@gmail.com

2.1. Factorii naturali

Factorii naturali ajută continuu la dezvoltarea agriculturii, stabilindu-se o legătură directă între aceștia și modalitatea de utilizare a terenurilor. Agricultură este influențată de caracteristicile reliefului, fertilitatea solului, clima, care pot influența pozitiv sau negativ culturile plantate de către om pe terenul agricol [Cândea, Bran, Cimpoeru, 2006, p. 137]

Odată cu trecerea timpului, dezvoltarea societății a dus la implementarea de noi tehnologii care să poată facilita creșterea anumitor culturi de plante chiar dacă mediul natural nu permite acest lucru. Astfel, omul a introdus noi elemente, precum: îngrășăminte care să crească fertilitatea solului, sisteme de irigații care să asigure apa necesară etc. Factorii naturali care influențează agricultura și spațiul agricol sunt: clima, relieful și solul.

2.1.1. Clima

Fiecare cultură de plante (agricolă) se dezvoltă în condiții specifice de lumină, temperatură, precipitații, umezeală. România are o climă variată ceea ce duce la diversitatea plantelor agricole.

Așadar, există tipuri climatice în cadrul cărora unele plante se dezvoltă, iar altele nu. Lumina este un factor important pentru cultura agricolă deoarece asigură realizarea fotosintezei și contribuie la reducerea sau prelungirea ciclului culturilor agricole.

Se remarcă existența a două categorii de plante :

- plantele iubitoare de lumină (heliofile), spre exemplu floarea soarelui, lavanda
- plantele iubitoare de umbră (schiofile)

Fiecare plantă are nevoie de o temperatură ideală pentru a crește și a se dezvolta. Plantele iubitoare de căldură se dezvoltă la temperaturi de 37-39° C, iar pentru anumite cereale (ovăz) temperaturi de 15-25° C, pentru grâu temperaturi de 23-25° C etc.

Precipitațiile ajută plantele prin cantitatea de apă căzută într-o perioadă. Apa este un element de prim ordin al fertilității solului, acesta din urmă fiind o condiție optimă când conținutul este de 70-80% apă. Atunci când cantitatea de apă din sol a trecut de nivelul corespunzător, planta poate suferi de deficit de oxigen în sol. Necesarul de apă al fiecărei culturi agricole diferă în funcție de adaptabilitatea plantelor la secetă.

2.1.2. Relieful

Relieful este piesa principală care oferă capacitatea omului de a dezvolta agriculturi multiple în diferite spații, precum dealuri, munți, podișuri, câmpii. Relieful muntos se caracterizează prin creșterea animalelor (bovine, ovine), în spațiul deluros și de podiș predomină pomicultura și viticultura, iar zona de câmpie este specifică culturii cerealelor.

2.1.3. Solul

Solul este partea geografică care asigură dezvoltarea culturilor de plante. Fertilitatea este cea mai importantă trăsătură a solului și are rolul de a furniza elementele nutritive necesare plantelor. Solul cuprinde două tipuri de fertilitate: fertilitatea naturală existentă în fiecare sol și fertilitatea dobândită din activitatea omului. Fertilitatea unui sol poate fi modificată prin adăugarea de măsuri, precum: îngrășăminte, irigații etc.

3. Direcțiile de dezvoltare ale agriculturii în România

Agricultura este cea mai veche îndeletnicire a omului care are rolul de a asigura alimentele de consum. Ramură principală, agricultura, este modalitatea de prelucrare sau cultivare a pământului încă din trecut.

România are o suprafață agricolă de 23,8 milioane de ha, din care 13,3 milioane de ha de suprafețe sunt exploatate. Agricultură românească reprezintă doar 3,9% (anul 2016) din PIB-ul țării și se remarcă prin cultura cerealelor, precum porumb, grâu, ovăz, orz, dar și prin cultura legumelor (varză, ceapă, vinete, cartofi), apicultură, sericicultură. Evoluția culturilor de câmp pe ultimii 10 ani poate fi evidențiată pe baza graficelor și tabelelor de mai jos.

- **Grâu:** producția grâului a înregistrat o creștere considerabilă în ultimii 10 ani de la o producție totală de 3044 mii de tone la 8281 mii de tone.

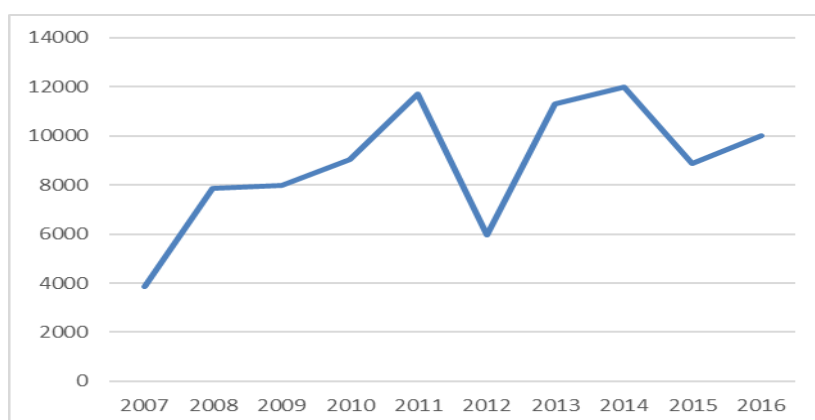
Tabel 1. Producția totală de grâu (2007-2016)

An	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Suprafața	1975	2110	2148,8	2162	1947	1997	2104	2112	2106	2112
	mii ha	mii ha	mii ha	mii ha	mii ha	mii ha	mii ha	mii ha	mii ha	mii ha
Producție medie	1541	3403	2421	2688	3663	2652	3468	3590	3780	3920
	kg/ha	kg/ha	kg/ha	kg/ha	kg/ha	kg/ha	kg/ha	kg/ha	kg/ha	kg/ha
Producție totală	3044	7181	5202	5811	7131	5297	7296	7584	7962	8281
	mii tone	mii tone	mii tone	mii tone	mii tone	mii tone	mii tone	mii tone	mii tone	mii tone

Sursa: M.A.D.R.

- **Porumb:** producția porumbului a avut o perioadă de prosperitate între anii 2011-2014 și o scădere în anul 2016.

Figura 1. Producția totală de porumb (2007-2016)

Sursa: M.A.D.R.

- **Orz**

Tabel 2. Producția totală de orz (2007-2016)

An	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Suprafața	363	394	517	515	419	424	495	516	462	487
	mii ha	mii ha	mii ha	mii ha	mii ha	mii ha	mii ha	mii ha	mii ha	mii ha
Producție medie	1461	3069	2284	2542	3170	2325	3250	3319	3424	3726
	kg/ha	kg/ha	kg/ha	kg/ha	kg/ha	kg/ha	kg/ha	kg/ha	kg/ha	kg/ha
Producție totală	531,4	1209	1182	1311	1329	986	1542	1712	1582	1815
	mii tone	mii tone	mii tone	mii tone	mii tone	mii tone	mii tone	mii tone	mii tone	mii tone

Sursa: M.A.D.R.

În urma datelor furnizate de Ministerul Finanțelor, există un clasament al producătorilor de cereale: Sursa: M.A.D.R.

- I. Firma Agro-Chirnogi din județul Călărași- un profit de 12 milioane de lei
- II. Firma Agricost din județul Brăila
- III. Firma Plantagro din județul Vaslui
- IV. Agroind Canaceu in județul Bihor

Potrivit unor date oferite de Comisia Europeană, la sfârșitul lunii mai a anului 2017, România a devenit principalul exportator de cereale din Uniunea Europeană.

4. CONCLUZII

România se remarcă printr-o agricultură diversificată care cu trecerea timpului a devenit tot mai rar practică. Mediul rural este principalul furnizor de culturi agricole, dar și locul în care creșterea animalelor este încă o ocupație de bază.

Unul dintre motivele pentru care agriculturii i-se atribuie o importanță tot mai mică este cauzat de dezvoltarea rapidă a societății. Apariția tehnologiilor și a invențiilor „inteligente” au îndepărtat omul de societatea tradițională, pură. Astfel, rămân spații agricole neexploatate de mâna omului, iar produsele tradiționale dispar cu desăvârșire.

Apicultura, viticultura și cultura cerealelor se mențin în România în cea mai mare parte pentru industrializare și tot mai puțin pentru consumul personal.

BIBLIOGRAFIE:

1. Borrelli I.P., (2018), *Agriculture and circular paradigm: a case study precision agriculture as a driver for sustainable farming systems: state of art in literature and research*, Supplement of quality-access to success, vol. 19, s1, pg.101
2. Bucci G., Bentivoglio D., Finco1 A, (2018), *Precision agriculture as a driver for sustainable farming systems: state of art in literature and research*, Supplement of quality-access to success, vol. 19, s1, pg.114
3. Căndea M., Bran F., Cimpoeru I., (2006), *Organizarea, amenajarea și dezvoltarea durabilă a spațiului geografic*, București, Editura Universitară.
4. Constantin F., (2017), *Study on the evolution of labor productivity in Romanian agriculture compare to some EU countries*, Supplement of quality-access to success, vol. 18, s2, pg.135
5. Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale: <http://www.madr.ro/culturi-de-camp.html>
<http://www.madr.ro/cresterea-animalelor.html>
6. BASF Divizia Agro- https://www.agro.basf.ro/agroportal/ro/ro/stiri/stirile_agricole/vita-de-vie-instructiuni-plantare-intretinere-taiere-tratamente-297472.html
https://www.agro.basf.ro/agroportal/ro/ro/stiri/stirile_agricole/vita-de-vie-si-vinul-romanesc-soiuri-podgorii-istoric-311296.html

PEER-TO-PEER LENDING: OPPORTUNITIES AND RISKS

SVETLANA STRATAN,

Assoc. Prof., PhD

Academy of Economic Studies of Moldova,

Republic of Moldova, Chisinau, 61 Mitropolitul Banulescu -Bodoni Street

svetlanastratan@gmail.com

Abstract

The objective of this paper is to outline the phenomenon of peer-to-peer (P2P) lending as a new method of debt financing that enables individuals to borrow and lend money online without the use of an official financial institution as an intermediary. Also is analyzed the role of P2P lending as a mechanism for attracting financial resources into small business. The paper describes the key characteristics of crowdlending, as well as main benefits that it delivers to borrowers and investors. There are also presented the main risks that are characteristic to P2P lending.

Keywords: *peer-to-peer lending, alternative finance, crowdlending platforms, start-ups, Fintech.*

JEL CLASSIFICATION: G21, G23, C38.

The successful development of small innovative enterprises plays an important role in the dynamic growth of the national economy, as well as in improvement of its competitiveness. However, the practice has shown that startups and small businesses at the stage of conception are unable to take loans from banks. That is why, the problem of investing in startups and their innovative projects has become today of a significant importance. The sharp development of informational technologies has created incentives for the formation of non-banking financial institutions, of new financial services and of alternative sources for funding business projects and ideas. One of the most popular and modern instruments which allows the entrepreneurs, developers and creative people to increase the attractiveness of their ideas to investors, is crowdlending or peer-to-peer (P2P) lending – one of the innovations in the Fintech sector.

P2P lending is a new method of alternative financing, allowing borrowers and lenders to transact through internet platforms without traditional intermediaries [1]. Crowdlending significantly expands the access to financial resources for those individuals and entities, who are normally not eligible for contracting traditional bank loans. The mechanism of P2P lending functions based on an internet platform, which serves as an intermediary gathering lenders and borrowers at one marketplace. By making public a series of complete business projects, a typical crowdfunding platform helps a big number of small individuals to invest their available resources rapidly into various business opportunities. Such a platform evaluates the debtors' creditworthiness and has the right to reject the listing of doubtful or unreliable business projects, therefore helping investors in assessing credit risk. For their intermediation services, the online platforms earn a small commission from project participants, the size of which varies between 2% and 5% of the loan amount from the borrower and up to 1% per annum from the lender.

Zopa (Zone of Possible Agreement) was the first online P2P lending platform, established in the UK in 2005. Currently this is the largest crowdfunding platform in Europe, while the UK market is among the top ones on the international level. Since its creation, the total amount of loans issued amounted to 3.69 billion pounds. More than 76,000 investors earned profits by providing loans through this platform [2]. Following the UK, the idea of crowdlending has been further developed in the USA. In 2006 was founded the Prosper platform and in the following year – the Lending Club, which currently accounts for 45% of the American P2P market [3]. By the end of 2017, the Lending Club reported that it has financed projects of more than USD 24.5 billion in value since its launch [4].

China is also among the largest national P2P lending markets. Starting with 2009 the total volume of P2P lending transactions has increased from only USD 30 million to USD 150 billion by

the end of 2015 and to USD 175 billion in 2017 [5]. The first Chinese P2P lending platform, PPDAL, was launched in 2007. However, at the beginning of 2016 were registered already 3,383 online platforms [6]. Such countries as Australia, Switzerland, France, Germany and New Zealand also experienced a boom of private microloans through P2P platforms. Currently these platforms are among the fastest-growing segments in the financial services industry. According to research and intelligence firm Transparency Market Research, the *“opportunity in the global P2P market will be worth USD 898 billion by the year 2024, comparing to USD 26 billion in 2015”* [7]. The experience of world economies has shown that P2P platforms have become the most modern, actual and widespread way to obtain financing for young businesspersons, who can realize their ideas and innovative projects with the help of this tool.

Among the main advantages of the crowdlending are its simplicity and accessibility for a wider target group. In order to apply for a P2P loan, it is only required to register and place online the information about the lending object and specify the desired financing conditions for the borrower. Unlike with traditional financial institutions, with P2P platforms the lack of bureaucracy ensures the rapid and efficient process of financial services intermediation. Borrowers are not obliged to provide a collateral to secure their loan, and receive a loan on more attractive terms than from a regular bank or a microcredit organization. Crowdlending is attractive to the borrower also because there are no hidden fees and commissions that banks usually embed in their products. Besides this, also the lenders benefit from advantages of P2P lending: they are able not only to invest their money at more favorable interest rates than on deposits, but also to diversify their investment portfolios by choosing to finance various business projects at the same time.

However, despite significant advantages, P2P lending, like any other financing method, has its drawbacks. Among them is the risk of non-repayment on investment due to the insolvency of borrowers. Crowdlending platforms normally assess only the level of trustworthiness of the client and do not exclude the risk of obtaining loan applications from people with a bad or no credit history at all. There is also a risk of theft of ideas of potentially successful business projects made public on the platform, which could be stolen by competitors that would implemented them with their own resources.

Other common problem of online lending is fraud. Borrowers can provide false information about themselves using stolen identities of other people and/or using faked documents. For example, in China, a scandal erupted with the company Ezubao. It became known that more than 95% of the projects published on its crowdlending platform were fraudulent and fictitious, and the amount of losses suffered by investors reached USD 8.64 billion [8]. Additional risks are related to the fact that loans received through P2P platforms are, as a rule, unsecured and are not eligible to deposit insurance and do not guarantee the borrowers' debt repayment. Therefore, in case of default on a loan, an investor can completely lose his investments and partially interest payments. Nevertheless, despite the existing shortcomings, the international experience has shown that P2P lending arouses the general interest of financial market participants.

If considering Moldova, then unfortunately the size of the crowdlending market is practically undeveloped at all. Among the main factors that impede the growth of P2P lending here, are the reduced public awareness about potentials of crowdlending platforms, the low level society's trust in financial sector, as well as poor financial education of local population. Besides this, the lack of the entire toolset of normative and legal acts that purposefully regulate P2P lending could also be attributed to negative factors preventing the development of this type of lending in Moldova, as the existence of such legal base would help minimizing most of risks faced by newly created market segments. Considering the above-mentioned, for creating the fundamentals for launching the P2P lending market in Moldova, it is necessary mainly:

- to research the positive trends in the global practice of the crowdfunding development and to analyze and apply the successful experience of this segment of the financial market, tested in other countries;
- to develop a legal framework for its effective regulation;

- to create a favorable environment for attracting crowdfunding investments in the innovative projects and startups in Moldova;
- to develop a governmental program for the overall improvement of the financial education of the local population.

The consistent implementation of these measures will stimulate the development of the P2P lending market in the country and will contribute to the dynamic growth of the national economy by improving its competitiveness at the global level.

REFERENCES:

1. Hang Yin. *P2P lending's business models, risks and regulation* **International**. Journal of Industrial and Business Management (ISSN: 2572-8423) IJIBM, 2017;
2. Zopa. *Introducing Zopa's risk markets*. Available at: <https://www.zopa.com/lending/risk-markets>
3. Jennifer DuBois. *Report on Peer to Peer Marketplaces* 2017. Available at: http://www.sikoba.com/docs/SikobaResearch_P2P_finance-0.9.pdf
4. Lending Club Reports Fourth Quarter and Full Year 2017. Available at
5. <https://www.prnewswire.com/news-releases/lendingclub-reports-fourth-quarter-and-full-year-2017-results-300601467.html>
6. Ziyi Tang, Tripti Lahiri. *How peer-to-peer lending turned middle-class Chinese dreamers into angry protesters*. Available at: <https://qz.com/1351198/how-p2p-lending-turned-middle-class-chinese-dreamers-into-angry-protesters/> -
7. Ulysses Smith. *P2P Lending Platforms Are Growing in China*. Available at: <https://stocksgazette.com/2018/08/23/p2p-lending-platforms-are-growing-in-china/>
8. Transparency Market Research. *Peer-to-Peer Lending Market - Global Industry Analysis, Size, Share, Growth, Trends and Forecast 2016 – 2024* Available at: <https://www.transparencymarketresearch.com/peer-to-peer-lending-market.html>
9. China's \$8.6 billion P2P fraud trial starts: Xinhua. Available at: <https://www.reuters.com/article/us-china-fraud-ezubao-idUSKBN1450I2>

SECȚIUNEA III: INFORMATICĂ, CIBERNETICĂ ȘI STATISTICĂ ECONOMICĂ

ALGORITM DE SOLUȚIONARE A PROBLEMEI ECHILIBRATE A TRANSPORTURILOR ÎN CAZUL DECIZIONAL SAVAGE

Lilian GOLBAN, Drd.
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, Bănulescu Bodoni, 61,
tel. (+373) 22 41 28, www.ase.md
Email: golban.lilian@gmail.com

Abstract

The balanced transportation problem consists in the establishment of the optimal distribution plan of goods to the markets where they are demanded. The purpose of this article is to present a new model of decision-making, the "minimal regret", which brings a new approach to solving this class of problems, based on the principles described by Savage, when the manifestation of uncontrollable factors cannot be expected.

Keywords: decision criteria, function of regrets, states of nature, tolerance threshold, uncertainty.

JEL CLASSIFICATION: C02, C61.

Problema echilibrată de transport constă în stabilirea unui plan optim de distribuție a unor produse, aflate în posesia furnizorilor, către piețele de desfacere, cu condiția că cantitatea oferită este echivalentă cu cea solicitată de către consumatori. Formularea clasică a unei astfel de probleme constă în următoarele. Se admite că m furnizori $A_1, \dots, A_i, \dots, A_m$ dețin un produs omogen în cantitățile $a_1, \dots, a_i, \dots, a_m$, ce necesită a fi livrate spre n centre de consum $B_1, \dots, B_j, \dots, B_n$ în cantitățile $b_1, \dots, b_j, \dots, b_n$. În această situație se cunoaște costul de transport al unei unități de produs C_{ij} de la furnizori la consumatori[1].

Fie: x_{ij} – cantitatea de produs care urmează a fie transportată;

ω – factorul aleatoriu sau „starea naturii” care s-ar putea manifesta.

Se consideră o situație decizională pentru problema de transport, exprimată în forma:

$$Z(x, \omega) = \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n C_{ij}(\omega) \cdot x_{ij} \quad (1)$$

$$\sum_{j=1}^n x_{ij} \leq a_i, \quad i = \overline{1, m} \quad (2)$$

$$\sum_{i=1}^m x_{ij} \geq b_j, \quad j = \overline{1, n} \quad (3)$$

$$x_{ij} \geq 0 \quad (4)$$

$$\omega \in \Omega = \{\omega^1, \omega^2, \dots, \omega^r\} \quad (5)$$

Având la bază conceptul criteriului Savage[2,3,4,5], modelul considerat este:

$$Z_S(x) = \max_{\omega^k \in \Omega} (Z(x, \omega) - Z^*(\omega^k)) \rightarrow \min \quad (6)$$

Se consideră r probleme de forma:

$$Z^*(\omega^k) = \min_x Z(x, \omega^k) = \min_x \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n C_{ij}(\omega^k) \cdot x_{ij} \quad (7)$$

cu condițiile (2)-(5), $k = 1, 2, \dots, r$.

Fie $Z^*_k = \min Z(x, \omega^k)$, iar $Z(x, \omega^k) - Z^*_k$ - valoarea regretului dacă starea naturii $\omega = \omega^k$.
Atunci: $Z_S(x) = \max_{1 \leq k \leq r} (Z(x, \omega^k) - Z^*_k)$ - valoarea minimală a regretului în condiția că planul de transport este reprezentat de setul $x = \{x_{ij}\}$, $i = \overline{1, m}$; $j = \overline{1, n}$.

În continuare urmează de determinat varianta x^*_S :

$$Z_S(x^*_S) = \min_{x \in D} Z_S(x) \quad (8)$$

Se definesc următoarele funcții:

$$\Phi_i(x_{i1}, \dots, x_{in}) = \sum_{j=1}^n x_{ij} - a_i, \quad i = \overline{1, m}; \quad (9)$$

$$\Psi_j(x_{1j}, \dots, x_{mj}) = b_j - \sum_{i=1}^m x_{ij}, \quad j = \overline{1, n}. \quad (10)$$

Este evident, dacă x - soluție admisibilă $\Rightarrow \Phi_i(\bullet) \leq 0, \forall i = \overline{1, m}$ și $\Psi_j(\bullet) \leq 0, \forall j = \overline{1, n}$.

Pentru început, se determină o soluție de start $x^0 = \{x^0_{ij}\}: x^0_{ij} \geq 0$.

Fie că este considerată mulțimea $X = \{x = \{x_{ij}\}, i = \overline{1, m}; j = \overline{1, n} : x_{ij} \geq 0\}$.

Se definește următorul proces iterativ, care constă în determinarea succesivă a **matricelor** $x^0, x^1, x^2, \dots, x^s, x^{s+1}, \dots$ aplicând metoda gradientului generalizat într-o formă modificată[6] și adaptată structurilor de date utilizate. Aici, $x^s = \{x^s_{ij}\}$, $i = \overline{1, m}$; $j = \overline{1, n}$ - varianta de decizie care corespunde iterației ‘ s ’.

Următoarea **matrice** x^{s+1} se calculează ca proiecția:

$$x^{s+1} = \prod_X (x^s - \rho_s \cdot g^s), \quad \text{unde} \quad (11)$$

$g^s = \{g^s_{ij}\}, i = \overline{1, m}; j = \overline{1, n}$ - determină direcția deplasării la pasul ‘ $s+1$ ’;

Există modele în care, în particular, pentru situația echilibrată a problemei de transport, algoritmul de soluționare nu va ajunge la situația $\Phi_i(\bullet) \leq 0, i = \overline{1, m}$, și $\Psi_j(\bullet) \leq 0, j = \overline{1, n}$. În acest caz, constrângerile sunt mult prea “dure” pentru a putea fi îndeplinite. Dificultatea soluționării problemei inițiale presupune introducerea unui “prag de toleranță”[7], în raport cu restricțiile (2,3), care ar permite soluționarea problemei (6,7)-(2-5) cu o anumită precizie, suficient de mică și neglijabilă din punct de vedere practic.

În continuare, cu $\varepsilon_s > 0$ se va nota mărimea „prag de toleranță” corespunzător iterației s .

Astfel, algoritmul de soluționare are următoarea formă:

|1) Fie că toate funcțiile $\Phi_i(\bullet) \leq \varepsilon_s$ și $\Psi_j(\bullet) \leq \varepsilon_s$ în cazul $x = x^s$, atunci $g^s_{ij} = C^s_{ij}$ iar $C^s : Z_S(x^s) = \max_{1 \leq k \leq r} (Z(x^s, \omega^k) - Z^*_k)$. În acest caz $Z(x^s, \omega^k) = \sum_i \sum_j C_{ij}(\omega^k) \cdot x^s_{ij}$;

|2) Fie că $\Phi_{i_1}(\bullet) > \varepsilon_s, \Phi_{i_2}(\bullet) > \varepsilon_s, \dots, \Phi_{i_l}(\bullet) > \varepsilon_s$ și/sau $\Psi_{j_1}(\bullet) > \varepsilon_s, \Psi_{j_2}(\bullet) > \varepsilon_s, \dots, \Psi_{j_t}(\bullet) > \varepsilon_s$; $1 \leq l \leq m$; $1 \leq t \leq n$ unde i_1, i_2, \dots, i_l reprezintă indicii acelor funcții $\Phi_i, i = \overline{1, m}$, pentru care $\Phi_i(\bullet) > 0$. Respectiv j_1, j_2, \dots, j_t - indicii funcțiilor $\Psi_j, j = \overline{1, n}$, pentru care $\Psi_j(\bullet) > 0$.

- Dacă $\Phi_i(x_{i1}^s, x_{i2}^s, \dots, x_{in}^s) > \varepsilon_s$, atunci $g_{ij}^s = 1$.

- Dacă $\Phi_i(x_{i1}^s, x_{i2}^s, \dots, x_{in}^s) \leq \varepsilon_s$, atunci $g_{ij}^s = 0$.

- Dacă $\Psi_j(x_{j1}^s, x_{j2}^s, \dots, x_{jm}^s) > \varepsilon_s$, atunci $g_{ij}^s = -1$.

- Dacă $\Psi_j(x_{j1}^s, x_{j2}^s, \dots, x_{jm}^s) \leq \varepsilon_s$, atunci $g_{ij}^s = 0$.

- Dacă $\Phi_i(x_{i1}^s, x_{i2}^s, \dots, x_{in}^s) > \varepsilon_s$ și $\Psi_j(x_{j1}^s, x_{j2}^s, \dots, x_{jm}^s) > \varepsilon_s$, atunci $g_{ij}^s = \begin{cases} 1, & \text{if } \Phi_i(\bullet) \geq \Psi_j(\bullet) \\ -1, & \text{if } \Phi_i(\bullet) < \Psi_j(\bullet) \end{cases}$.

Pentru realizarea schemei prezentate cu aplicarea „pragului de toleranță”, este necesar ca șirurile numerice $\{\rho_s\}$ și $\{\varepsilon_s\}$ să respecte următoarele condiții [7]:

$$\rho_s \geq 0, \rho_s \rightarrow 0, \varepsilon_s > 0, \varepsilon_s \rightarrow 0, \frac{\rho_s}{\varepsilon_s} \rightarrow 0, \sum_{s=0}^{\infty} \rho_s \varepsilon_s = \infty. \quad (12)$$

De exemplu, dacă $\rho_s = \frac{1}{(s+1)^\alpha}$, $\varepsilon_s = \frac{1}{(s+1)^\beta}$, $\alpha - \beta > 0$, $\alpha + \beta \leq 1$, $\alpha = \frac{1}{4}$, $\beta = \frac{3}{4}$, toate condițiile indicate mai sus se respectă.

Studiu experimental. Fie că este considerată următoarea problemă:

- Mulțimea factorilor necontrolabili este formată din două stări ale naturii: $\omega \in \{\omega^1, \omega^2\}$, $r = 2$.

- Pentru $n = 4$ și $m = 3$, tablele problemelor echilibrate de transport sunt prezentate în Tabelul 1 (pentru ω^1) și Tabelul 2 (pentru ω^2).

Tabel 1. Tabelul problemei echilibrate de transport pentru ω^1

Depozitele	Piețele de desfacere				Volumul ofertei (u.c.)
	B ₁	B ₂	B ₃	B ₄	
A ₁	$x_{11} \frac{2}{}$	$x_{12} \frac{4}{}$	$x_{13} \frac{3}{}$	$x_{14} \frac{6}{}$	100
A ₂	$x_{21} \frac{5}{}$	$x_{22} \frac{7}{}$	$x_{23} \frac{10}{}$	$x_{24} \frac{4}{}$	250
A ₃	$x_{31} \frac{7}{}$	$x_{32} \frac{5}{}$	$x_{33} \frac{8}{}$	$x_{34} \frac{6}{}$	150
Volumul cererii (u.c.)	70	180	100	150	500

Tabel 2. Tabelul problemei echilibrate de transport pentru ω^2

Depozitele	Piețele de desfacere				Volumul ofertei (u.c.)
	B ₁	B ₂	B ₃	B ₄	
A ₁	$x_{11} \frac{6}{}$	$x_{12} \frac{3}{}$	$x_{13} \frac{4}{}$	$x_{14} \frac{2}{}$	100
A ₂	$x_{21} \frac{4}{}$	$x_{22} \frac{10}{}$	$x_{23} \frac{7}{}$	$x_{24} \frac{5}{}$	250
A ₃	$x_{31} \frac{6}{}$	$x_{32} \frac{8}{}$	$x_{33} \frac{5}{}$	$x_{34} \frac{7}{}$	150
Volumul cererii (u.c.)	70	180	100	150	500

Costul total de transport al produselor de la furnizor la punctele de consum este:

- pentru ω^1 : $Z_1(x, \omega^1) = 2x_{11} + 4x_{12} + 3x_{13} + 6x_{14} + 5x_{21} + 7x_{22} + 10x_{23} + 4x_{24} +$
 $+ 7x_{31} + 5x_{32} + 8x_{33} + 6x_{34} \rightarrow \min$;

- pentru ω^2 : $Z_2(x, \omega^2) = 6x_{11} + 3x_{12} + 4x_{13} + 2x_{14} + 4x_{21} + 10x_{22} + 7x_{23} + 5x_{24} +$
 $+ 6x_{31} + 8x_{32} + 5x_{33} + 7x_{34} \rightarrow \min$.

Sistemul de restricții $\Phi_i(\bullet) \leq \varepsilon_s$ și $\Psi_j(\bullet) \leq \varepsilon_s$ este evident.

Evident, dacă valorile tuturor funcțiilor Φ_i și Ψ_j sunt mai mici sau egale cu $\tilde{\varepsilon}$ pentru mulțimea $\{x_{ij}\}$, atunci această soluție este și $\tilde{\varepsilon}$ -admisibilă și viceversa.

Respectând condițiile din (12), se va considera următoarele: $\rho_s = \frac{10}{(s+1)^\alpha}$; $\tilde{\varepsilon}_s = \frac{0,5}{(s+1)^\beta}$.

În particular, $\alpha = 1/2$; $\beta = 1/4 \rightarrow \rho_s = \frac{10}{(s+1)^{1/2}}$; $\tilde{\varepsilon}_s = \frac{0,5}{(s+1)^{1/4}}$.

Planul optim de transport, determinat separat pentru fiecare stare a naturii, este:

$$\begin{aligned} - \text{pentru } \omega^1: x^{1*} &= \begin{bmatrix} 0 & 0 & 100 & 0 \\ 70 & 30 & 0 & 150 \\ 0 & 150 & 0 & 0 \end{bmatrix}; Z_1^*(x^{1*}, \omega^1) = 2210. \\ - \text{pentru } \omega^2: x^{2*} &= \begin{bmatrix} 0 & 100 & 0 & 0 \\ 70 & 30 & 0 & 150 \\ 0 & 50 & 100 & 0 \end{bmatrix}; Z_2^*(x^{2*}, \omega^2) = 2570. \end{aligned}$$

Pentru a soluționa problema de mai sus, aplicând criteriul Savage cu implicarea “pragului de toleranță”, a fost realizată o aplicație software care realizează toate calculele de rigoare. Considerând că se efectuează $s_{\max} = 1\,400\,000$ iterații, varianta optimă calculată este:

$$x_s^* = \begin{bmatrix} 0,0084516180 & 50,0035440230 & 49,9857071561 & 0,0000000242 \\ 69,9734861898 & 26,8097130770 & 3,2327476200 & 149,9609068468 \\ 0,0169032722 & 103,1733429265 & 46,7712041972 & 0,0253549446 \end{bmatrix}.$$

Pentru $x_s^*(s=1\,399\,982)$, funcțiile scop sunt evaluate la:

- pentru $\omega^1: Z_{1s}^*(x_s^*, \omega^1) = 2410,0015277998$;
- pentru $\omega^2: Z_{2s}^*(x_s^*, \omega^2) = 2729,9506821964$.

Trebuie de remarcat că, în pofida faptului că funcțiile scop $Z_{rs}^*(x_s^*, \omega^r)$ au valori diferite, regretul, pentru fiecare dintre ele, este aproximativ egal, cu o mica diferență, care, din punct de vedere practic, poate fi neglijată. În același timp, acest regret este și minim posibil:

- $Z_{1s}^*(x_s^*, \omega^1) - Z_1^*(x^{1*}, \omega^1) = 200,0015277998$ și
- $Z_{2s}^*(x_s^*, \omega^2) - Z_2^*(x^{2*}, \omega^2) = 199,9506821964$.

CONCLUZII

Din studiul experimental prezentat reiese, că algoritmul propus poate fi implementat cu succes la soluționarea clasei de probleme menționate. Indiferent de faptul, ce stare a naturii se va realiza, decidentul va suporta regretul minimal. Utilizarea „pragului de toleranță”, care se micșorează de la pas la pas, permite soluționarea problemei cu orice precizie.

BIBLIOGRAFIE:

1. Andrei Gamețchi, Dumitru Solomon. *Cercetări operaționale, Volumul I*. Chișinău, Evrica, 2015, pag. 209-216;
2. Hamdy A. Taha. *Operations research an introduction*, 3rd edition. London 1982;
3. Savage L. J. *The theory of statistical decision*. J. Amer. Statist. Assoc., 1951, vol. 46, pp. 55-67;
4. Anatol Godonoagă, Lilian Golban. *Modification of the Savage's decision criterion for continuous processes*. The 4th Conference of Mathematical Society of the Republic of Moldova, dedicated to the centenary of Vladimir Andrunachievici (1917-1997), 28 June – 2 July 2017, Chisinau, Moldova, pp. 389 – 392;
5. Годонога А. Ф., Голбан Л. Л., Чумаков Б. М., “Некоторые модели принятия решений в условиях неопределенности”, Теория оптимальных решений, Национальная академия наук Украины, Институт кибернетики имени В. М. Глушкова, Киев 2018, pp. 130-137;
6. [Шор Н. З. *Методы минимизации недифференцируемых функций и их приложения*, Киев, „Наукова Думка”, 1979;
7. [Anatol Godonoagă, Anatolie Baractari. *Modele economice nediferențiabile. Aspecte decizionale*. Editura ASEM, Chișinău 2011, pp. 41-100.

CONVERGENCE IN AN OPEN-ECONOMY GROWTH MODEL IN MOLDOVA

Elena CARA, Dr.
Natalia SHISHKAN

*Academy of Economic Studies of Moldova, 61,
Mitropolitul Banulescu-Bodoni, Chisinau, Republic of Moldova
Phone: +373 22 40 29 85, web site: www.ase.md
caraelena@gmail.com; natshishkans@gmail.com*

Abstract

The article tests the concept of convergence on the assumption that Moldova would join the European Union. In the literature on economic growth, much attention has been to the phenomenon of the convergence of regional economies with lower level incomes to grow faster. The authors use statistical and econometrics methods to measure and simulate the cross-country convergence. We find that the data does support the presence of absolute beta convergence.

Key words. *sigma- and beta- convergence; GDP per capita; dispersion; model.*

JEL CLASSIFICATION: C1; C13

INTRODUCTION

In the neo-classical growth model the source of convergence is the assumed diminishing returns of capital. If the ratio of capital to effective labour declines relative to the steady state ratio the marginal productivity of capital rises. If the only difference across countries is their initial levels of capital, then the prediction of the model is that countries with little capital will be poor and will grow faster than rich countries with large capital stocks. In steady state these ‘identical’ countries will have the same per capita income [2]. With a common steady state the initially poorer countries will be unambiguously farther away from their steady state. Thus, for a given savings behavior each country will tend to grow more rapidly the greater is the gap between its initial per capita income level and the steady state level. Convergence to the same steady state income is called absolute or unconditional beta convergence.

If countries are different with regard to the level of technology, propensities to save or population growth rates the neo-classical model predicts conditional convergence. This means countries will have different steady state income levels, but after controlling for the determinants of the steady state income level, poorer countries should grow faster than richer ones [4]. In other words, conditional convergence says that countries will approach some long run level of income once the differences across countries are held constant and the growth rate falls as they approach the long run level. To the extent that the determinants of steady state income are similar across countries convergence is expected. In effect, the differences between countries become stationary in the long run since each country converges towards its own steady state [2].

MEASURING THE CONVERGENCE

Empirical analyses on convergence began to appear in the economic literature from the beginning of the 1980s. One of these earlier studies was by Baumol (1986), who argued that homogenous groups of countries grow to converge towards a particular growth rate; while heterogeneous countries reveal rather divergence processes. Furthermore, empirical analyses on convergence were popularised by Barro (1989), Mankiw et al. (1992) and Barro and Sala-i- Martin (2003). Their analyses are mostly based on two methods. The first one is the Barro- regression method, where economic growth rate is regressed on the initial GDP level and other economic growth determinants. The second one is the Mankiw-Romer-Weil method, where economic growth rate is regressed on the initial income level and the variables which determine the steady-state of a given country according to the Solow model.

We discuss two concepts of convergence in this article: σ - and β -convergence. σ -convergence means that the dispersion of real per capita income tends to decline over time, while β -convergence means that there is a negative relationship between the initial level of GDP per capita and its average growth rate. The latter means that poorer regions and countries tend to grow faster than richer ones and will eventually catch up with them.

σ -convergence occurs when income differentiation between countries over time. The dispersion of income levels can be measured by standard deviation, variation, or the coefficient of variation (CV) of GDP per capita among economies [3].

In our analysis we use the coefficient of variation of GDP per capita at PPP (purchasing power parity), which is given by:

$$CV = \frac{\text{standard deviation}}{\text{arithmetic mean}} \quad (1)$$

To analyze convergence we used the time series on 20 countries of European Union in comparison with Moldova during 2005-2017 years.

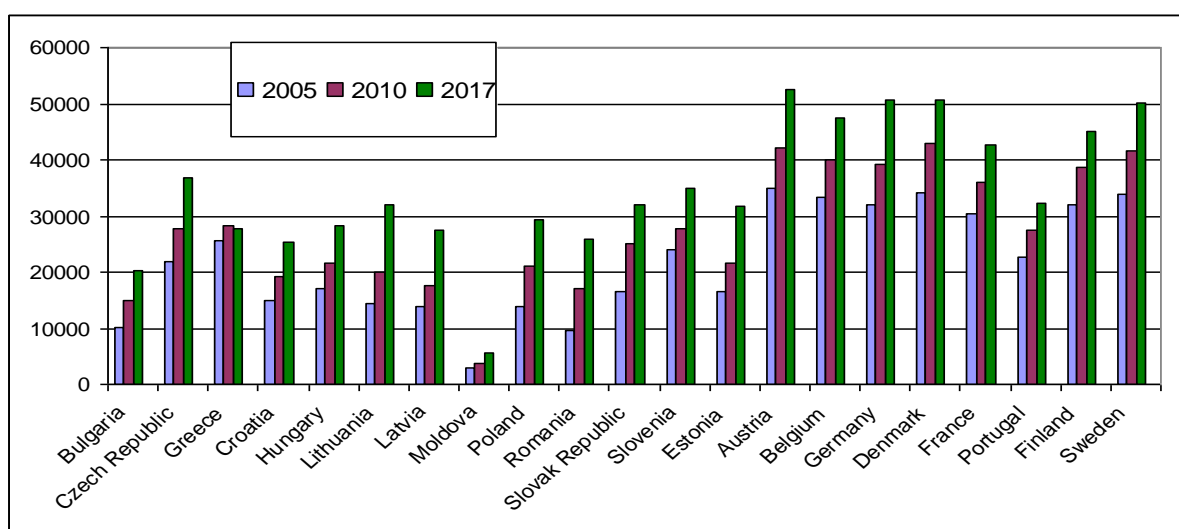

Figure 1. Dynamics of the gross domestic product per capita per annum

Source: www.worldbank.org; author's calculation

GDP per capita increased by 1.5-2 times compared to 2005 (except Greece). The growth rate began to slow down towards to end of the analyzed period.

The calculation results of sigma-convergence for different set of countries are presented in figure 2.

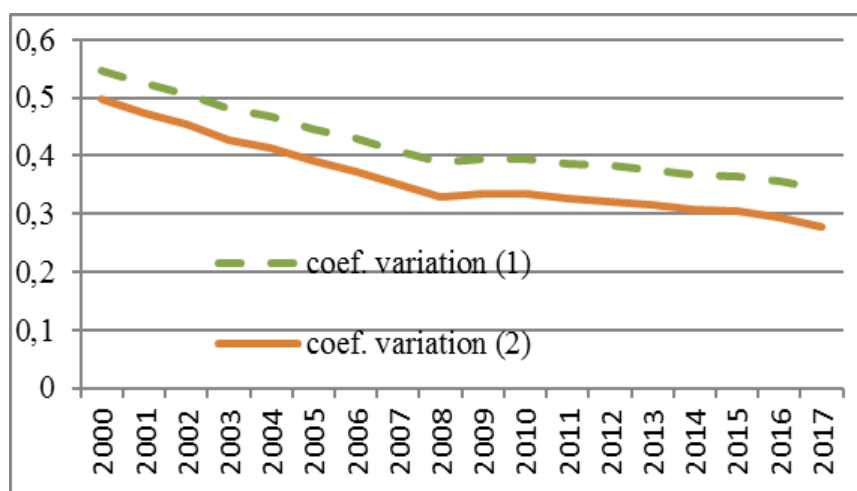

Figure 2. Sigma-convergence evolution

Source: www.worldbank.org; author's calculation

The concept of sigma convergence is true if there is a decrease in the GDP per capita dispersion of countries. In other words, if $\sigma_{t+T} < \sigma_t$, where σ_t is standard deviation, then sigma convergence is observed. When the dispersion increases, it means that divergence take places, if $\sigma_{t+T} > \sigma_t$.

Figure 2 illustrates that evolution of the indicator concerning the variation (coefficient of variation) of the GDP per capita confirms the existence of convergence.

In order to verify the σ -convergence hypothesis, we estimate the trend line of the dispersion in income levels among countries:

$$y_t = \alpha_0 + \alpha_{01}t + \varepsilon_t, \quad (2)$$

where explained variable is the coefficient of variation of GDP per capita, the explanatory variable is the time variable: $t = 1, 2, \dots, 18$ for the period 2000-2017 years; ε_t is the error term. If coefficient α_1 is negative, so σ -convergence exists.

Estimation result is presented in table 2.

Table 2. Econometric result of estimation the sigma convergence

	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
α_0 .	0.449	0.007	59.3	0.00
α_1 .	-0.011*	0.001	-16.2	0.00
R-squared	0.94			
F-statistic	262.7**	Prob (F-statistic)		0.00

*coefficient is significant at level 0.05 ;

** estimated equation is significant at level 0.05

Source: author's calculation

The coefficient α_1 has negative sign, t-test confirms the statistical significance of the coefficient α_1 , but the value of the coefficient is too small value.

Beta-convergence

Besides the sigma indicator expressed by the standard deviation, used the econometric research of various statistical cross-section or time series to reveal, by means of the regression equations and estimated trend, the convergence or divergence trend in the evolution the set of countries.

Beta convergence is a necessary but not the sufficient condition for sigma convergence. It is possible that the countries reveal beta-convergence but not a s one. β -convergence does not necessarily imply σ -convergence if each country's income level is persistently subject to random disturbances that affect country-specific growth rates [1].

The beta convergence is analysed based on the cross-sectional data: the average annual GDP per capita growth rate for a given period is regressed against the GDP per capita level from the initial level. Beta convergence occurs when less developed countries grow faster than more developed countries, meaning that there is a negative relationship between initial income level and its growth rate.

In order to verify the absolute beta convergence hypothesis based on cross-sectional data, we estimate regression in the form:

$$\frac{1}{T} \log \frac{y_{i,T}}{y_{i,0}} = \beta_0 + \beta_{01} \log y_{i,0} + \varepsilon_i, \quad (3)$$

where $\log(y_{i,t})$ and $\log(y_{i,0})$ are the natural logarithms of GDP per capita at PPP in country i in the last and the first year of the analyzing period; β_1 is slope (beta coefficient); β_0 is a constant; ε_i is the error term; and T indicates the duration of the period.

A major role in the econometric research is played by the estimation and interpretation of the beta coefficient of the regression equation of economic growth (see table 3).

The result of estimation shows that beta absolute convergence is observed (β_1 has the negative sign, also t-test confirms the statistical significance of the coefficient). The beta coefficient indicates that higher initial GDP per capita negatively affects the consequent growth rate.

Table 3. Econometric result of estimation the beta convergence

	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
β_0 .	0.212	0.028	7.55	0.00
β_1 .	-0.018*	0.003	-6.14	0.00
R-squared	0.67			
F-statistic	37.8**	Prob (F-statistic)		0.02

*coefficient is significant at level 0.05; ** estimated equation is significant at level 0.02
Source: author's calculation

On base the result of estimation the beta coefficient we can calculate the speed of convergence:

$$\text{speed_of_convergence} = -\frac{1}{T} \ln(1 + \beta_1 T) \quad (4)$$

In our case the coefficient equals 1.8%, this means that the countries of the enlarged union reduce the distance towards the common hypothetical steady-state by 1.87% annually. Thus, it is not a rapid catching-up process but the average speed of convergence.

Conclusion.

This paper estimates and analyses sigma and beta convergences for GDP per capita among the 20 European countries and Moldova. The hypothesis of the existence of sigma convergence is rejected, and divergence is observed.

The beta convergence is analysed based on the cross-sectional data: the average annual GDP per capita growth rate for a given period is regressed against the GDP per capita level from the initial level. Beta convergence occurs when less developed countries grow faster than more developed countries, meaning that there is a negative relationship between initial income level and its growth rate. Our results confirm the existence of beta convergence. The convergence occurred at the rate of 1.8% during the whole period 2000-2017.

BIBLIOGRAPHY:

1. Barro, Robert J., and Sala-i-Martini, Xavier. 1991. Convergence across States and Regions. *Brooking Papers on Economic Activity* (1):107-58.
2. Sala-i-Martini, Xavier. 1997. I Just Ran Two Million Regressions. *American Economic Review* 87 (2):178-83.
3. Vojinovic, B., Acharya, S., Prochniak, M. Convergence Analysis Among the Ten European Transition Economies. *Hitotsubashi Journal of Economics*, 50(2): 17-35. 2009. p.123-141.
4. Mankiw, N. G., D. Romer and D. N. Weil (1992), "A Contribution to the Empirics of Economic Growth", *The Quarterly Journal of Economics*, May.

ADAPTABLE TOOLS FOR COMPUTER SOFTWARE INDUSTRY

Dumitru TODOROI¹
Nicoleta TODOROI²
Diana MICUȘA³

Abstract

The exploratory paper investigates Adaptability in general and the Adaptable Tools in particular in quality of Engine to develop Computer Software and Software for Artificial Intelligences. The paper aims to open the discussion around the impact that Adaptable Tools might have on Information, Knowledge Based and Consciousness Societies, Human-Robotic Societies of Information Era.

Paper employs an exploratory literature review investigating the past and current state of the art in relation to Adaptability as Engine to create Software for Computers and Artificial Intelligences in Information Era. This literature review serves as the starting point of subsequent theorizing.

Based on the literature review we theorize that the Adaptability in general and Adaptable Computing Industry in particular achieves horizon of creation Software for different generations of Computers and Artificial Intelligences with creativity, emotions, temperaments, and sentiments. In this process there are developed new Engine – the Robotic Adaptable Tools (RAT). To name just a few uses of RAT, its can help in: supporting definitions of new robotic intelligence entities, its stratification, and its algorithmic presentation; RAT therefore improve robotic skills and competences; RAT generate requirements for new robotic competences and promote collaborative environment among the Actors of Human – Robotic Society.

This paper opens the discussion around succession in creation Software for different generations of Computers and Artificial Intelligences using Adaptable Tools and suggests a wide range of areas for further research in the branch of Robotic Industry.

In this paper we argue that by looking at Robotic Adaptable Tools as more than just a set of tools for improving robotic intelligences a Robotic Industry can address some pitfalls of a particular type of Artificial intelligences for Consciousness Society.

Adaptable Tools have been developed as part of Software for Computer Industry and they have used in creating Computer Systems for different generations of computers. Robotic Adaptable Tools are a new, but increasingly popular approach, which has been shown to be powerful in many areas of Artificial intelligences creation process. This paper is novel in that it initiates a dialogue around the impact that Robotic Adaptable Tools might have on Robotic Industry.

Keywords: Conscience, Artificial intelligence, Creativity, Emotions, Temperaments, Sentiments, Consciousness Society, Human – Robotic Society

JEL CASSIFICATION: C81, L86

INTRODUCTION

Adaptable tools represent a set of meta-system methods, models, algorithms and procedures [1-3] used in the process of the software and hardware systems creation and its implementation. They support human-machine interaction processes to be developed by various kind of software and hardware systems at different stages of Information, Knowledge, and Conscience based Societies ascending evolution.

Adaptors as adaptable meta-system tools represent the union of methods, models, algorithms and procedures to be used for adaptable languages and processors creation and application. They are based on definition and usage of new or modified data, operators, statements, and controls. Adaptable tools are represented by the set of adaptors of different types:

Adaptable language	AD	Adaptable processor
New data	AP	New actions (operators, statements, controls)
Extension definition	OR	Extension call

¹ Dr.hab., prof. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova, Chișinău, Bănulescu Bodoni, 61, tel. (+373) 22 41 28, www.ase.md, e-mai: todoroi@ase.md

² “Gh. Dima” Music Academy, Cluj-Napoca, Romania, ntodoroi@yahoo.com

³ EcoInfoMold NGO, Chisinau, Republic of Moldova, dianatoroy@yahoo.com

The adaptor as a meta-system tool supports adaptable software (language and processors) and hardware flexibility (extension and reduction). Language adaptor as part of adaptable language is composed from the pragmatic, syntactic, semantic, environment, and examples of new or modified element's component parts:

BL <element's pragmatics>
SY <element's syntax>
SE <element's semantics>
CO <element's usage context>
EX <element's examples call>
EL

Adaptor's component parts support flexibility of languages and of processors as component parts of adaptable systems. Adaptors permit the process of software and hardware adaptation to the home-machine interface needs.

Adaptor is represented by the corresponding extender and reducer. The adaptors permit the Bottom-Up, Top-Down, and Horizontal adaptable (flexible) software's and hardware's development.

1. On–Off-Line Adaptable Software

The On–Off-Line adaptable software is composed from adaptable language and from corresponding On–Off-Line adaptable processors. Adaptable language is composed from the adaptable basic language, language's adaptors, and derivative (adaptable) elements (extensions). On–Off-Line adaptable processors are represented by the set of Off-Line, On-Line, and On–Off-Line adaptable processors, which implement adaptable languages. Evolution of On–Off-Line adaptable processors is based on the evolution of Off-line adaptable software [Tod-12].

Adaptable translation methods and models [Tod-08.1, 2] are used to demonstrate Off-Line adaptable processors' automatic creation. The last one is composed from the Off-line adaptable software's Basis and Off-line adaptable software' Levels.

2. Adaptable Software's Basis

Adaptable Software's Basis is represented by the adaptable basic language, language's adaptors, and derivative elements in community with the adaptable basic system. The last one is represented by the Definition, Fixation, Calling, and Reduction Adaptable sub-systems. The Definition sub-system implements the extension definition. The Fixation sub-system fixates the extension definition in the Adaptable Software. The Calling sub-system implements the extension call in the Adaptable Software. The Reduction sub-system creates the individual Adaptable Software.

3. First level of Adaptable Software

There are distinguished three different types of the first level of Adaptable Software (the first level of translation complexity On-line, Off-line, and On-Off-line adaptable processors). They are based on the next three types of invented Adaptable Software's creation methods: (1) the Extension's Time Implementation Method (E-T-I-M), (2) the Extension's Level Implementation Method (E-L-I-M), and (3) the Processor's Type Implementation Model (P-T-I-M).

With the help of E-T-I-M were created adaptable pre-, inter-, and post-processors. The E-L-I-M was used to create level-level (L-L), level-direct (L-D), and level-level-direct (L-L-D) adaptable processors. Were demonstrated the theorems of automatically creation of adaptable processors by the help of the E-T-I-M and E-L-I-M processor's creation methods.

On-line and Off-On-line first level adaptable processors can be created by the help of the P-T-I-M using Off-line adaptable processors developed on the base of E-T-I-M and E-L-I-M processor's creation methods.

4. Second level of Adaptable Software

There are distinguished three different types of the second level of Adaptable Software: the ELIM-PTIM type, the ETIM-PTIM type, and the ELIM-ETIM type. The second level ELIM-PTIM

type of Adaptable Software, for example, is represented by the L-L-Preprocessors, L-D-Preprocessors, and L-L-D-Preprocessors. The second level ELIM-PTIM type of Adaptable Software is created on the base of Extension's Level Implementation and of Processor's Type Implementation Methods.

The second level ETIM-PTIM type of Adaptable Software is created on the base of Extension's Time Implementation and of Processor's Type Implementation Methods.

The second level ELIM-PTIM type of Adaptable Software is created on the base of Extension's Level Implementation and of Processor's Type Implementation Methods. The adaptable processors of the ELIM-ETIM type, for example, is represented by the L-L-Preprocessors, L-D-Preprocessors, and L-L-D-Preprocessors. Was demonstrated the possibility of automatically creation of Off-line adaptable processors of the second level of translation complexity: Off-line Pre-, Off-line Inter-, and Off-line Post-processors and of Off-line: Off-line L-L-, Off-line L-D-, and Off-line L-L-D-processors..

It is demonstrated [Tod-12] the possibility to realize the second level's Adaptable Software on the base of translation interactions of the first level's Adaptable Software.

It is need to demonstrate the process of automatically creation of On-line and On-Off-line adaptable processors of the second level of translation complexity.

5. Third level of Adaptable Software

Third level of Adaptable Software is represented by such types of Off-line Adaptable Software as Off-L-L-pre-processors, Off-L-D-inter-processors and Off-L-L-D-post-processors. They are represented by such types of adaptable processors as Off-line-L-L-Pre-, Off-line-L-L-Inter-, Off-line-L-L-Post-, Off-line-L-D-Pre-, Off-line-L-D-Inter-, Off-line-L-D-Post-, Off-line-L-L-D-Pre-, Off-line-L-L-D-Inter-, and Off-line-L-L-D-Post-processors.

It was demonstrated [Tod-07] the process of automatically creation of these Off-line adaptable processors of the third level of translation complexity. The demonstrations of automatically creation of Adaptable Software of the third level is based on the corresponding demonstrations of automatically creation of the Adaptable Software of the first and of the second levels of translation complexity.

It is need to demonstrate the automatically creation of On-line and On-Off-line Adaptable Software of the third level of translation complexity.

REFERENCES:

1. Todoroi, N-D., Todoroi, D., "Adaptability for a Consciousness Society", In *Book of Abstracts* "The 42nd Congress of the American Romanian Academy of Arts and Sciences", 23-26 May, 2018, BBU, Cluj-Napoca, Romania, p.108.
2. Todoroi, D., Todoroi, N-D., Micușă, D., „Adaptable software stage development”, In *Book of Abstracts* "The 42nd Congress of the American Romanian Academy of Arts and Sciences", 23-26 May, 2018, BBU, Cluj-Napoca, Romania, p.106.
3. Todoroi, D., Micușă, D., *Sisteme adaptabile*, Editura Alma Mater, Bacău, România, 2014, 148 pagini. ISBN 978-606-527-347-4.
4. D. Todoroi. Computer Science. The Adaptable Programming. The Basic Conceptions. In ASEM Press, Chisinau, 1992. - 76 pages.
5. Todoroi D. Creativity in Conscience Society, LAMBERT Academic Publishing, Saarbrucken, Germany, 2012, 120 pages. ISBN: 978-3-8484-2335-4.

MODEL DE EVALUARE A COSTURILOR REȚELOR DE TELECOMUNICAȚII PRIN FIR

VARANIȚA Grigore¹
GODONOAGA Anatol²
COSTAȘ Ilie³

Abstract

The discrete - combinatorial mathematical model, described in the article, is oriented for wireline telecommunications network costs evaluation. The model is aimed to facilitate the identification of the optimal cost of telecommunications network

Key words: wireline telecommunications network, discrete - combinatorial mathematical model, cost evaluation, optimization.

JEL CLASSIFICATION: C6

1. INTRODUCERE

Procesul de optimizare a unei rețele de telecomunicații poate fi orientat în mai multe direcții [Condrea S. 1972, Rădulescu T. 2005, Смоловик С. 2005], principalele dintre ele fiind: asigurarea cât mai eficientă a fluxurilor informaționale în țară, minimizarea consumului de resurse materiale necesare pentru realizarea și menținerea rețelilor, reducerea costurilor rețelei, sporirea calității emisiilor, etc. Soluționarea unor astfel de probleme de optimizare este necesară atât la etapele de creare a rețelilor noi de telecomunicații, cât și la etapele de modernizare a rețelilor deja existente.

În articolul dat ne vom concentra la unul din aspectele importante, cum ar fi modelarea și optimizarea costurilor rețelilor de telecomunicații.

2. METODE DE CERCETARE

Un limbaj comod de descriere a procesului de optimizare a rețelei este limbajul grafurilor. De exemplu, în fig. 1., arborele constituit din muchiile reprezentate cu linie punctată ar putea indica conexiunile dintre nodurile beneficiarilor (clienților), purtând informația costurilor, resurselor alocate în rețeaua de telecomunicații și calitatea de modulare, atunci când aceasta se află în faza inițială de funcționare.

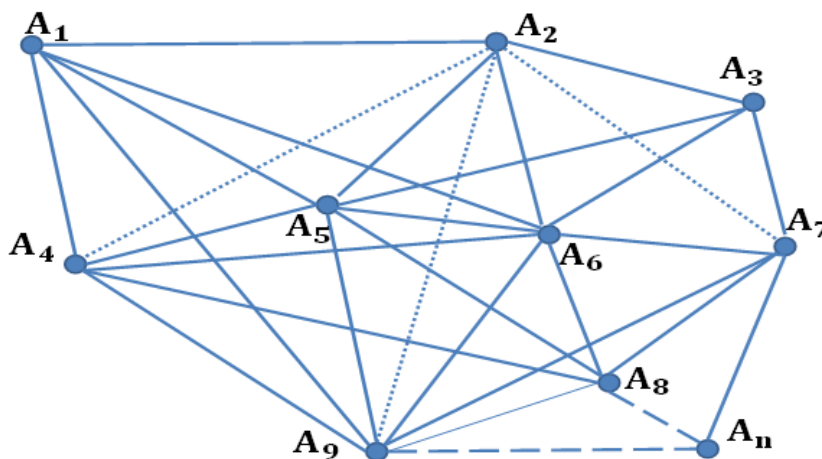

Figura 1. Efectul procesului de optimizare a rețelei

¹ Coordonator de program al Conferinței Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare în Turkmenistan, e-mail: grigore.varanita@gmail.com

² Conferențiar universitar, doctor ASEM, Chișinău, Bănulescu Bodoni, 61, tel. (+373) 402 988, www.ase.md., e-mail: anagodon22@yahoo.com

³ Profesor universitar, doctor habilitat ASEM, Chișinău, Republica Moldova, e-mail: costas.ilie@yahoo.com

De regulă, procedura de optimizare se realizează prin selectarea iterativă a celor muchii ale arborelui de acoperire a rețelei din mulțimea muchiilor grafului complet (care s-ar interpreta ca o rețea inițială), care ar asigura optimizarea cheltuielilor totale, adică minimizarea acestora. Procesul de evidențiere a unui asemenea arbore este iterativ și la fiecare iterație se constată sau diminuează costul rețelei, sau îmbunătățirea unor indicatori calitativi ai acesteia, desigur, având apriori un set de indici doriți. Se cunoaște, conform fundamentărilor teoretice din teoria optimizării grafurilor, că un asemenea arbore există, acesta ar putea fi nu neapărat unic. Important este faptul că algoritmi existenți sunt capabili să identifice rețeaua optimă, indiferent în ce context este formulată problema.

În cazul optimizării rețelei de acces, ca regulă, valorile variabilelor de bază sunt discrete, unele dintre ele neavând chiar valoare numerică, de exemplu tipuri de modulare: QPSK, 4QAM, 16QAM, 64QAM ș.a. Prin urmare, implementarea optimizării continue nu poate fi în mod direct aplicată pentru asemenea situații.

În caz general funcția *cost*, poate fi exprimată astfel [Grimaila, 2006, p.25-30]:

$$C=f(A, T), A \in \mathbf{A}, T \in \mathbf{T}, A=(B,L), T=(M,R,H,V,W,G), \quad (1)$$

unde *C* – costul implementării rețelei; *A* – variabila limitei rețelei de acces; *B* – dimensiunea elementului grilă (suprafața), km²; *L* – dimensiune (suprafața) a zonei de delimitare, km²; *T* – variabilele folosite în tehnologia rețelei de acces; *M* – tipul canalului de transmisie; *R* – viteza transmiterii datelor, kbps; *H* – disciplina pentru serviciul de pachet de date; *V* – metoda de acces; *W* – tipul modulator; *G* – tipul codecului.

În expresia (1) seturile de variabile sunt definite prin produse carteziane, după cum urmează:

$$A = B \times L \quad \text{și} \quad T = M \times R \times H \times V \times W \times G \quad (2)$$

Funcția obiectiv de optimizare a modelului dat constă în: fie funcția $C = f(A, T)$ și condițiile, pe care trebuie să le respecte setul de necunoscute (*A*, *T*). E necesar de determinat perechea (*A**, *T**), pentru care funcția $C = f(A, T)$ ia valoarea minimă, adică: $C_{\min} = f(A^*, T^*)$.

Pentru aceasta este necesar de a cuantifica valoarea expresiei $f(A, T)$, și a scoate în evidență restricțiile, care urmează de a fi respectate.

Modelul 1-2 reprezintă un model formal general pentru orice tip de rețea fără fir. Totuși, considerăm rațională examinarea la concret a specificului a două tipuri de rețea: cu fir și fără fir, dat fiind faptul că asigurarea tehnică a lor e foarte diferită de la caz la caz.

Aici vom examina un model al costurilor comunicațiilor cu fir.

3. REZULTATELE CERCETĂRII

Considerând că rețeaua include *n* zone, cheltuielile pentru localitatea (zona) *i*, se calculează reieșind din următoarele componente:

A. Costuri de echipament/centrala. Depinde de capacitatea de deservire necesară calculate și de fiabilitatea care este necesară de a fi asigurată.

Se notează cu:

$$Cf_i(S_j^p), \quad (3)$$

unde, *j* = 1, 2, ... - reprezintă indicatorul de capacitate a stației amplasate în localitatea *i*;
iar, *p* reprezintă indicatorul de fiabilitate (sau probabilitatea funcționării fără refuz a stației).

B. Costuri ale rețelei de transmisiuni pentru centrală – ∈[10000; 600000]. Se notează cu:

$$Cf_i(d_i^l; Th_l), \quad (4)$$

unde d_i^l – reprezintă distanța tractului (linia) în localitatea *i* de la stație până la punctul de conectare în rețeaua backbone;

iar, Th_l – reprezintă tipul tehnologiei utilizate pentru asigurarea transportului spre stația de bază;

l = 1 – tract liniar prin fibra optică;

l = 2 – tract liniar prin sistem Microwave (radio releu).

C. Costuri pentru asigurarea stației de bază cu sursă de energie electrică (LEA) – ∈[70000; 600000]. Se notează cu:

$$Cf_i(d_i^r), \quad (5)$$

unde, d_i^r - reprezintă lungimea LEA pină la punctul de racordare pentru electro alimentarea stației în zona i ;

$r = 1$ – conectare prin disjunctoare la sursa trifazată în punctul de racordare;

$r = 2$ – conectare prin transformator de coborâre a tensiunii în punctul de racordare.

D. Costuri de construcție a încăperii/ spațiului tehnologic. Depind de tipul și de complexitatea lucrărilor. Diapazonul calculat $\in [30000; 1200000]$. Se notează cu:

$$Cf_i(T_c, Cl), \quad (6)$$

unde T_c – reprezintă tipul construcției utilizate caracterizată prin materiale utilizate, iar Cl determină indicatorul de complexitate a lucrărilor.

E. Costuri de achiziție teren sau locațiune a spațiului tehnologic pentru instalarea stației de bază în zona i – $\in [1000; 30000]$. Se notează cu:

$$Cf_i(t_i), \quad (7)$$

unde t_i – reprezintă terenul preconizat pentru implementarea stației;

$t_i = 1$ – metoda de achiziție;

$t_i = 2$ – metoda de locațiune a spațiului.

F. Costuri de organizare a ultimei mile (distribuția către abonat). Depind de distanța și de tehnologia selectată. Se notează cu:

$$Cf_i(d_{ij}, Ts), \quad (8)$$

unde d_{ij} – reprezintă distanța de la stația i până la abonatul $j=1,2,\dots, m_i$ - numărul abonaților din localitatea i , iar Ts - tehnologia selectată.

Astfel, costul total de implementare a unei centrale în zona i , notat cu Cf_i , este:

$$Cf_i = Cf_i(S_j^p) + Cf_i(d_i^c; Th_i) + Cf_i(d_i^r) + Cf_i(T_c, Cl) + Cf_i(t_i) + Cf_i(d_{ij}, Ts) \quad (9)$$

Numărul zonelor, în acest caz, este apriori cunoscut, fiind egal cu n – numărul localităților din aria de acoperire.

Prin urmare, dacă suprafața de acoperire constă din n zone, costul total al rețelei (notat Cf_R) se exprimă astfel:

$$Cf_R = \sum_{i=1}^n Cf_i \quad (10)$$

CONCLUZII

În articolul dat se propune un model matematic de descriere și evaluare a costurilor totale pentru o rețea de telecomunicații cu fir. Modelul poate fi utilizat la analiza și optimizarea rețelelor deja existente, sau la proiectarea și edificarea unor rețele noi.

Cu ajutorul modelului pot fi realizate anumite scenarii admisibile, selectând dintre toate acestea varianta preferată. Utilizând anumiți algoritmi combinatoriali sau euristici, modelul facilitează identificarea rețelei de cost optimal, respectând concomitent cerințele cu privire la asigurarea calității de emisie a informației.

Prezintă interes studiul similar pentru elaborarea unui model matematic care ar estima costurile unei rețele de telecomunicații fără fir.

BIBLIOGRAFIE:

1. Condrea S. Rețele și sisteme de telecomunicații: O introducere în teoria modernă a circuitelor. București: Editura tehnică, 1972, 438 p.
2. Rădulescu T. Rețele de telecomunicații. București: Editura Thalia, 2005, 502 p.
3. Смоловик С. Методы планирования и оптимизации параметров радио подсистемы сети UMTS – Москва. 2005, 205с.
4. Grimaila V., Listopadskis N. Optimization of telecommunication access network. *ELECTRONICS AND ELECTRICAL ENGINEERING*. 2006. No. 8(72) Kaunas University of Technology. Department of Applied Mathematics. Lithuania. P.25-30.

ALGORITM DE AJUSTARE A FLUZURILOR DE INTRARE ȘI IEȘIRE ÎNTR-UN PROCES DE PRODUCȚIE

BLANUȚA ȘTEFAN, drd.,
GODONOAGĂ ANATOL, conf. univ., dr.

Academia de Studii Economice a Moldovei,
str. Banulescu-Bodoni 61, MD-2005, Chișinău, Republica Moldova

Abstract

This paper considers an undifferentiated model of production systems aimed at maximizing profit, considering that resources can be procured from multiple markets and goods in their turn can be traded on different markets as well. At the same time, for the described model it is proposed, based on the generalized gradient method, a numerical algorithm which iteratively adjusts the inputs of the system at its outputs, obtaining in the limit variant the optimal values of these flows.

Keywords: Profit, non-differentiable model, algorithm, generalized gradient.

JEL CLASSIFICATION: C02, C61.

Metoda modelării matematice este una dintre metodele fundamentale ale ciberneticii economice [Scarlat E., 2003]. Sistemele de producție ocupă un loc foarte de important în gama sistemelor cibernetico – economice. Funcționarea eficientă a sistemului de producție (întreprinderii) în unele cazuri se descrie prin modele elementare, cum ar fi modelele liniare, iar în alte situații - prin modele neliniare, care, totodată, poartă și un caracter nediferențiabil. Adică funcția – scop, sau în unele restricții, funcțiile respective sunt nediferențiabile în raport cu factorii de decizie.

Modelele neliniare corespunzătoare sunt destul de complexe și pot fi soluționate efectiv aplicând anumite modificări și generalizări ale metodelor de optimizare nediferențiabilă [Шоп H., 1979]. Algoritmii de soluționare a problemelor în cauză, în acest scop, utilizează subgradienții funcției – scop în cazul în care restricțiile se îndeplinesc cu o anumită aproximație, iar în cazul nerespectării acestora, se utilizează în calitate de direcție de deplasare, subgradienții funcțiilor din anumite restricții, abaterea cărora depășește plafonul ‘admisibil’.

Cazul A

Toți factorii de producție sunt procurați de pe aceeași piață și toate bunurile și toate bunurile comercializate pe o unică piață. Modelul respectiv are următorul aspect:

$$R(u, x, y) = \sum_{j=1}^n v_j(u_j, y_j) - \sum_{i=1}^m r_i x_i \rightarrow \max(u, x), \quad (1)$$

unde: $v_j(u_j, y_j) = c_j \min\{u_j, y_j\} - p_j \max\{0; u_j - y_j\} - q_j \max\{0; y_j - u_j\}$, sau:

$$v_j(u_j, y_j) = \begin{cases} c_j u_j & , \text{dacă } u_j = y_j \\ c_j u_j - q_j (y_j - u_j) & , \text{dacă } u_j < y_j \\ c_j u_j - p_j (u_j - y_j) & , \text{dacă } u_j > y_j \end{cases}$$

Remarcă: $v_j(u_j, y_j)$ reprezintă venitul pe care l-ar primi întreprinderea, în condiția că oferă u_j unități de produs de tip j , cererea la acest produs fiind de y_j unități.

Restricțiile modelului sunt:

$$\sum_{j=1}^n a_{ij} u_j \leq b_i + x_i, \quad i = 1, m \quad (2)$$

$$0 \leq \underline{u}_j \leq u_j \leq \bar{u}_j \quad (3)$$

$$0 \leq \underline{x}_i \leq \bar{x}_i, \quad i = \overline{1, m} \quad (4)$$

Aici: u_j – variabila de decizie – cantitatea ofertei bunului j care urmează de a fi determinată;
 y_j – cererea pentru bunul j ;
 v_j – venitul unitar (venitul obținut prin comercializarea unei unități de produs j);
 x – cantitatea de resurse care urmează a fi procurată;
 r_i – prețul resursei i ;
 a_{ij} – coeficienții tehnologici;
 b_i – disponibilul resursei i .

Descrierea succintă a algoritmului de soluționare a modelului (1) – (4). Inițial se definesc funcțiile:

$$\varphi_i(u, x_i) = \sum_{j=1}^n a_{ij} u_j - b_i - x_i$$

$$\varphi(u, x) = \max\{\varphi_1(u, x_1), \dots, \varphi_m(u, x_m)\}$$

Se consideră mulțimile:

$$U = \{u = (u_1, \dots, u_j, \dots, u_n) : \underline{u}_j \leq u_j \leq \overline{u}_j, j = \overline{1, n}\}$$

$$X = \{x = (x_1, \dots, x_i, \dots, x_m) : 0 \leq x_i \leq \overline{x}_i, i = \overline{1, m}\}$$

Algoritmul constă în determinarea a două șiruri $\{u^k\}$ și $\{x^k\}$ în conformitate cu următoarele reguli:

$$u^{k+1} = P_U(u^k + h_k g_u^k), \quad \text{unde } g_u^k = g \quad \left. \begin{array}{l} \text{pentru } g_x^k = \text{grad } R_x(u^k, x^k, y) \\ \text{dacă } \varphi(u^k, x^k) \leq \delta_k \end{array} \right\}$$

$$\left. \begin{array}{l} u^{k+1} = P_U(u^k - h_k g_u^k), \\ x^{k+1} = P_X(x^k - h_k g_x^k), \end{array} \right\} \begin{array}{l} \text{pentru } g_u^k = \text{grad } \varphi_u(u^k, x^k) \\ \text{pentru } g_x^k = \text{grad } \varphi_x(u^k, x^k) \end{array} \quad \left. \begin{array}{l} \\ \\ \end{array} \right\} \text{dacă } \varphi(u^k, x^k) > \delta_k$$

Referitor la șirurile numerice $\{h_k\}$ și $\{\delta_k\}$ [Godonoagă A., 2011], se presupun îndeplinite următoarele condiții :

$$h_k > 0, h_k \rightarrow 0, \delta_k > 0, \delta_k \rightarrow 0$$

$$\sum_{k=0}^{\infty} h_k \delta_k = \infty, h_k / \delta_k \rightarrow 0$$

Respectarea căroră ține să asigure convergența șirurilor $\{u^k\}$ și $\{x^k\}$ descrise anterior, către input-ul optimal și output-ul optimal corespunzător.

Cazul B

Fiecare factor de producție i ar putea fi procurat de pe mai multe piețe dintr-un număr oarecare dat m_i piețe. Produsul de tipul j ar putea fi realizat pe câteva din cele n_j piețe.

Remarcă: m_i și n_j fiind numere cunoscute.

Cu aceste precizări modelul (1) – (4) de mai sus obține următorul aspect : (1') – (6')

$$R(u, x, y) = \sum_{j=1}^n \sum_{l=1}^{n_j} v_j^l (u_j^l, y_j^l) - \sum_{i=1}^m \sum_{s=1}^{m_i} r_i^s x_i^s \rightarrow \max(u, x) \quad (1')$$

În acest caz :

$$U = (u_1^1, \dots, u_1^{n_1}; \dots; u_j^1, \dots, u_j^{n_j}; \dots; u_n^1, \dots, u_n^{n_n})$$

$$X = (x_1^1, \dots, x_1^{m_1}; \dots; x_i^1, \dots, x_i^{m_i}; \dots; x_m^1, \dots, x_m^{m_m})$$

Restricțiile în noul model sânt următoarele:

$$\sum_{j=1}^n a_{ij} \sum_{l=1}^{n_j} u_j^l \leq b_i + \sum_{s=1}^{m_i} x_i^s, \quad i = \overline{1, 2, \dots, m} \quad (2')$$

$$0 \leq \underline{u}_j \leq \sum_{l=1}^{n_j} u_j^l \leq \bar{u}_j, \quad j = \overline{1, n} \quad (3')$$

$$0 \leq u_j^l \leq \bar{u}_j \quad (4')$$

$$0 \leq x_i^s \leq \bar{x}_i^s, \quad s = \overline{1, m_i}; \quad i = \overline{1, m} \quad (5')$$

Similar se definesc funcțiile :

$$\varphi_i(u, x_i^1, \dots, x_i^{m_i}) = \sum_{j=1}^n \sum_{l=1}^{n_j} a_{ij} u_j^l - b_i - \sum_{s=1}^{m_i} x_i^s, \quad i = \overline{1, 2, \dots, m}$$

Pentru aplicarea algoritmului mai e necesar de a defini suplimentar următoarele funcții:

$$\underline{\Psi}_j(u_j^1, \dots, u_j^{n_j}) = \underline{u}_j - \sum_{l=1}^{n_j} u_j^l$$

$$\bar{\Psi}_j(u_j^1, \dots, u_j^{n_j}) = \sum_{l=1}^{n_j} u_j^l - \bar{u}_j, \quad j = \overline{1, n}$$

Evident, în varianta admisibilă, valorile tuturor acestor funcții trebuie să fie mai mici sau egale cu zero:

$$\underline{\Psi}_j(u_j) \leq 0; \quad \bar{\Psi}_j(u_j) \leq 0, \quad j = \overline{1, 2, \dots, n} \quad (6')$$

Pentru soluționare modelului (1') – (5') se pot aplica tehnicile din algoritmul cazului A, având totodată în vedere respectarea și a restricțiilor (6') cu același plafon de abatere δ_k .

CONCLUZII

În lucrare se pune accentul pe modele nediferențiabile care descriu funcționarea sistemelor de producție în regim optimal. Complexitatea unor asemenea modele nu permite utilizarea metodelor analitice în studiul și, cu atât mai mult, în soluționarea acestora. Variante aproape de cele optimale pot fi obținute doar prin aplicarea algoritmilor numerici de optimizare nediferențiabilă în care se folosește așa numitul principiu „conectare – deconectare”, acesta constând în implicarea în algoritm a restricțiilor neîndeplinite, iar în cazul respectării acestora se conectează funcția – scop.

BIBLIOGRAFIE:

1. Emil Scarlat, Nora Chirița. Cibernetică sistemelor economice. București 2003.
2. Шор Н. З. Методы минимизации недифференцируемых функций и их приложения. Киев, "Наукова Думка", 1979.
3. A. Godonoagă, A. Baractari. Modele economice nediferențiabile. Aspecte decizionale. Editura ASEM, Chișinău, 2011.

THE CELEBRATION OF THE GREAT UNION THROUGH THE ARA42 CONGRESS

Ioana IONEL¹

Abstract

The paper makes a short remember of the program and brings a statistics of the ARA42 Congress. It will highlight the basic success acknowledged to the high quality of the presentations, devotement of the participants and extraordinary involvement of the ARA contributors and sponsors.

Keywords: Congress, Arts, Science, Centenary, Education, Research, Society.

JEL CASSIFICATION: Z19

The American Romanian Academy of Arts and Sciences – ARA – combines international and Romanian intellectual traditions, encourages communications and serves as a joint chain, not only for Romanian academics and intellectuals, but for all having as unique ideal to contribute to the development on best direction of Romanian and its inhabitants. ARA is duly incorporated in the State of California, as a non-profit tax-exempt organization. It is organized in conformity with the pertinent laws and regulations of the state of California and the United States of America. ARA conducts and supports multidisciplinary studies and the necessary dissemination and publicity, in exact sciences, mathematics, natural sciences, and also supports the arts, linguistics, literature, political studies and sociology, by organizing congresses and publishing conference proceedings, high ranked books, catalogues and informative bulletins, not mentioning the special issues of the ARA Journals for Arts and Sciences. As an organization, ARA, with roots more than 42 years ago, and supported by famous and pioneering intellectuals, but all having Romanian origin or connections to the country, has as main goal the benefit of Romania, and to bringing to public the realizations and great ideas and perspectives of Romanians, from all over the word. ARA focuses to foster cultural exchanges between the American and Romanian cultures.

ARA was founded in California in 1975 by a group of American-Romanians, and it is the duty of the present active members (full or correspondent, or honorary) to build up a sustainable and up dated continuation of the ancient scope and identity of the academy, in terms of modern approach, recent development in science and art, and focusing of the present morals and strategic tendencies.

ARA is known as supporting specific research activities in the following areas: Anthropology, Applied Mathematics, Biology, Chemistry, Economy, Education, Engineering, Environment, History, Law, Linguistics, Literature, Informatics, Medicine, Political Science, Philosophy, Physics, and Theology.

The academy organizes educational events at various times in specific areas such as, for example: Mathematics, Fluid Mechanics, Economics, Romanian and American History, Comparative History of Religions, Romanian Folklore and American Literature correlates, Aesthetics, Folk Dancing, Folklore Quilting and Paintings.

The 42nd ARA Congress "ARA at the Great Union Centenary" was hosted by the University Babes-Bolyai, Cluj-Napoca, Romania, on May 23-26th, 2018. Cluj-Napoca is a symbolic city of the Romanian spirit, the pillar of the unity of the inhabitants of the Transylvanian lands that history and fate brought together. In this way we bring our gratitude to the host, represented by the academician Ioan-Aurel POP, the President of the Romanian Academy and the

Rector of the University, together with his colleagues in support of the congress, Prof. Ioan Chirilă, President of the Senate Prof and Prof. Ioan Bolovan, Vice-Rector of the same university.

A word of appreciation is also given to the sponsors of the congress: Technical University of Cluj Napoca, TESTO Romania from Cluj-Napoca, and last, but not least, individual sponsors such

¹ Prof. Dr. Eng. habil Universitatea Politehnica Timisoara, Romania, 42nd ARA Congress Co-Chair, ioana.ionel@upt.ro

as Mr. Mihai Teodor Olteanu (Romania), a plastic artist who created for the event the Romanian Millenniums Exhibition, Mr. Nicholas Andronesco (USA), whose generosity supported the Moldavian delegation, as well as Mr Horia Gligor, who made a valuable donation with volumes prepared to be awarded as a prize to the young participants and the delegation of the Moldovan specialists. RADIO Romania was our media partner and one could therefore enjoy a virtual opening to the loving art and cherishing public of Romanian culture and traditions. One values the involvement of the dancing artists of the ensemble Românașul, the chamber choir Psalmodia Transylvanica of the Faculty of Orthodox Theology in Cluj-Napoca for the opening, the mezzo-soprano Aura Swarowska, with her impressive European record, and not at least the young and talented pianist Botond SZÖCS from the Transilvania University in Brasov. Also it is worth to mention that ARA and the Alexandru and Aristia Aman County Library from Craiova signed a treaty, and thus, an interesting exhibition was organized, with valuable results from the activity of the Romanian Diaspora worldwide.

The Congress was structured in plenary and special oral and poster sessions, supported by lectures offered through international and national personalities from Europe (Germany, Italy, Romania, Republic of Moldova), Canada and the United States. The target to cover more than 100 presentations was achieved, 30 of them being poster presentations. Thus the contribution of young people in poster sessions has not been neglected and a prize competition has been opened for the quality of the presentation and the content of the original researches. The debates and presentations covered a complex palette of fields, from art, culture, environmental protection [1], technology [2], sciences, architecture, natural sciences [3], history, theology, society [4], each participant having the opportunity to contribute to its field of activity.

The opening ceremony was totally special being offered by hudge personalities of the time: Radu Munteanu (presented “Values of Romanian engineers from Transylvania between the two WW”), Academician Octavian Popescu (presented “Alexandru Borza and the Great Union”), Academician Doru Pamfil (presented “Agronomic school from Cluj Napoca at the beginning of the XX century”), Ovidiu Pascu (presented “Special aspects concerning the Great Union at the Medical School of Cluj”) and others.

Attention was paid to a field of history and history of science in order to popularize the achievements of Romanian proponents, who at the time contributed to marking a step forward in their field of activity, where they were imposed.

Dr Fornade Dan, chair of the Congress, from Canada, launched one of his huge project “The Encyclopedia of Romanians”, with great success, and received as appreciation, from the City of Cluj Napoca, the title of honorary citizen. He was introduced by Academician Emil Burzo.

The Congress was also a suitable atmosphere to celebrate Dr Sabau Carmen, for her development over years to ARA, and great contributions achieved. Also Dr Cezar Stelian Vasiliu, who unfortunately could not attend the congress, but sent his valuable contributions, was celebrated.

The prize “Dr Sabau Mircea” was offered to Mihai Teodor Olteanu, for his outstanding spirit in arts, representing all the chemistry and physical effects in his paintings.

A novelty is also the ARA bookstore, meant to offer openness to writers and critics for presenting and reading recent and valuable passages from books published in the country and abroad.

All oral presentations (over 70) engage the creativity of over 140 authors, eager to expose their outcomes and trends. The three roundtables address thematic scales of major importance such as the issue and role of the Romanian Diaspora, the importance of intellectual protection and air quality in enclosed spaces.

All relevant presentations and actions at the ARA congress 42 contribute earnestly to the consolidation of the spiritual values assumed by ARA, without which it will not be possible to keep alive the "flame of the culture of Romanians everywhere"!

The Congress was organized with much passion and work, with the hope of raising the level of competence of the Romanian spirituality, but its success depends exclusively on the involvement of the participants and the general public, who is invited to participate in this cultural act, called the ARA

CONGRESS 42, from Cluj Napoca, May 23-36, 2018. The debates that were developed and the free engagement of the auditors in interdisciplinary themes generated a special spirit during the congress.

The spirit that dominated the atmosphere can not be described in any words. Only by organizing with dedication such event can be achieved, and only by being part such lessons can be learned, by enriching th personality of every participant.

May the spirit of our ancestors illuminate our right path and inspire us with impetus and power for a future, as they have wished, fight for and finally created, by action and power of mind, the modern Romania.

Opening Ceremony of the ARA42 Congress, in the Senate Hall of the Babeș Bolyai University in Cluj Napoca

Special event of the ARA42 Congress: Launching of the Transylvanian Encyclopedia by Dr Fornade Dan, and his valuable auditorium and guests, in the City Hall of Cluj Napoca

Group Photo of the participants at the end of an oral session, respectively during the Poster Session.

REFERENCES:

1. Nechita, E., Todoroi, D., “Proiect transfrontalier “Solutii impotriva migratiei”, In *Book of Abstracts* “The 42nd Congress of the American Romanian Academy of Arts and Sciences”, 23-26 May, 2018, BBU, Cluj-Napoca, Romania, p.71.
2. Todoroi, D., Todoroi, N-D., Micușă, D., „Adaptable software stage development”, In *Book of Abstracts* “The 42nd Congress of the American Romanian Academy of Arts and Sciences”, 23-26 May, 2018, BBU, Cluj-Napoca, Romania, p.106.
3. Todoroi, D., Mihalcea, R., Todoroi, N-D., Belinski, D., Nechita, E., Belinski, T-D., Vidu, R., Micușă, D-V., “Natural and Artificial Intelligences in Consciousness Society”, In *Book of Abstracts* “The 42nd Congress of the American Romanian Academy of Arts and Sciences”, 23-26 May, 2018, BBU, Cluj-Napoca, Romania, p.107.
4. Todoroi, N-D., Todoroi, D., “Adaptability for a Consciousness Society”, In *Book of Abstracts* “The 42nd Congress of the American Romanian Academy of Arts and Sciences”, 23-26 May, 2018, BBU, Cluj-Napoca, Romania, p.108.

DEZVOLTAREA ECOSISTEMULUI EDUCAȚIONAL UNIVERSITAR ÎN DOMENIUL TIC

TUTUNARU Sergiu¹
COVALENCO Ion²

Abstract

During the last years, there was a big focus on new education technologies, especially in Information and Communication Technologies development of Digital Economy. This material is dedicated to the new modern approach in the universities related to education in IT fields, named as an Educational Ecosystem. In this article, common ecosystem standards and concepts will be discussed. In addition, some aspects of ecosystem functionality and recommendations of implementation of these technologies by Innovative IT Incubator-IT4BA in the Academy of Economic Studies of Moldova also are planned to be implemented.

Key words: education ecosystem, innovative technologies, information society

JEL CLASSIFICATION: O32, O35, O38

INTRODUCERE

Dezvoltarea potențialului uman este una din prioritățile de bază ale procesului de modernizare a sistemului educațional din Europa, având ca obiectiv principal transformarea economiei europene în una dintre cele mai puternice economii mondiale, bazată pe cunoștințe și dezvoltarea capacităților. Politicile educaționale judicioase, promovate de stat, asigură progresul tehnico-științific în toate sferile sociale și economice.

Pentru Republica Moldova, educația reprezintă o prioritate națională și factorul de bază în crearea și transmiterea de noi valori culturale și general-umane, în dezvoltarea capitalului uman, în formarea conștiinței și identității naționale și are un rol primordial în crearea premiselor pentru dezvoltarea umană durabilă și edificarea unei societăți bazate pe cunoaștere. Calitatea educației determină în mare măsură calitatea vieții și creează oportunități pentru realizarea în volum deplin a capabilităților fiecărui cetățean.

Strategia Sectorială de Dezvoltare a Educației pentru anii 2013–2020 este principalul document de politici în domeniul educației. În scopul coordonării integrate a procesului de planificare strategică sectorială în domeniul educației, prevederile Strategiei au fost corelate cu documentele de politici relevante, cu reformele demarate în sistemul de învățământ, cu alte reforme ce reprezintă o continuitate operațională a acțiunilor proiectate în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova – 2020”. Un element important în promovarea acestor strategii îl constituie punerea în practică a procesului de transformare a educației prin parteneriate dedicate între educatori, lideri comunitari, corporații și organizații non-profit.

La nivel internațional, aceste aspecte sunt reflectate în cadrul a două reuniuni ale Eastern Partnership Ministerial Meeting on Digital Economy (11 iunie 2015, Luxembourg și 5 octombrie 2017, Estonia), privind economia digitală, în care sunt stipulate direcțiile de dezvoltare eficientă a concepției economiei digitale, cuprinzând și direcția ce ține de formarea ecosistemului educațional în domeniul TIC.

Datorită dezvoltării rapide a tehnologiei informației, are loc redefinirea procesului de învățare, se dezvoltă noi concepte și paradigme ale educației. În ultimii ani, în special în Statele Unite, s-a dezvoltat conceptul de ecosistem educațional (learning ecosystem) care a devenit foarte popular.

Potrivit dicționarului explicativ Oxford, un ecosistem este definit ca "o rețea complexă sau un sistem de interconectare". Există și alte explicații, ca de exemplu; "sistem sau rețea de părți

¹ Dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova, Chișinău, Bănulescu Bodoni, 61, tel. (+373) 22 52 39, www.ase.md, email tutunaru@ase.md

² Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova, Chișinău, Bănulescu Bodoni, 61, tel. (+373) 402852, www.ase.md, email covalenco@ase.md

interactive" – sau cu alte cuvinte, lucruri sau obiecte într-un singur mediu care trebuie să interacționeze și să se conecteze unul cu celălalt.

În orice ecosistem, organismele vii interacționează cu orice alt obiect în mediul lor comun. În conformitate cu acest principiu, ecosistemul educațional se referă la un mediu integrat, în care toate obiectele: elevi, profesori, administratori, bibliotecari, părinți (biocenoză) - interacționează între ele, precum și cu o multitudine de produse inovatoare, tehnologii, tehnici de formare și alte elemente ale ecosistemului educațional, care determină condițiile de învățare (biotopul). În acest caz, în locul schimbului de energie între componentele ecosistemului natural, în ecosistemul educațional, se are în vedere schimbul de informații. Alte analogii sunt, de asemenea, destul de transparente.

La baza acestui concept se află principiul, conform căruia în prezent baza atotcuprinzătoare, care determină învățarea, este mediul înconjurător, care include toate realizările științifice și tehnologice, și mai întâi de toate cele care țin de informații și telecomunicații. Această abordare, la rândul ei, utilizează principiile de bază, aferente ecosistemelor naturale (și artificiale). Nevoile de învățare ale secolului al XXI-lea se încadrează în două categorii distincte:

- 1) învățarea accelerată, la cerere, pentru plasarea în câmpul muncii;
- 2) învățarea de-a lungul vieții pentru pregătirea pentru lumea în continuă evoluție.

1. MODELE DE ECOSISTEME EDUCAȚIONALE

Un ecosistem educațional este setul de relații sociale dintre actorii educaționali într-o organizație educațională, vecinătate sau comunitate. Un ecosistem se bazează pe ideea că îmbogățirea și promovarea acțiunilor educaționale impune legătura și colaborarea dintre agenții educaționali și sociali. Aceste interconexiuni includ profesioniștii interni, în cadrul unei organizații, și interdependențe externe - între organizații din comunitate, cum ar fi școlile, entitățile de învățământ secundar, asociațiile, serviciile sociale, familiile, universitățile, companiile etc. și au ca rezultat efectul sinergetic, bazat pe construirea în comun a cunoștințelor și realizarea obiectivelor programate. Aceasta este logica acțiunii educaționale în „societatea în rețea“, pentru a face față provocărilor educației ale secolului XXI.

Principalele componente ale ecosistemului educațional le reprezintă numeroasele tehnologii de învățare online, instrumentele de învățare interactive, arhivele de resurse digitale. În același timp, componentele fundamentale sunt tehnologiile Internet, care, după Edutech, includ următoarele:

- Sistemul de învățare. Asigură gestionarea procesului educațional curent, utilizând diferite metode de predare, precum și monitorizarea reușitei academice. Include mai multe instrumente de editare a conținutului necesar și a programelor de studii, bazat pe principiul WYSIWYG, mijloace de completare a portofoliului și crearea traiectoriilor de învățare personalizate, mijloace de interactivitate, bancuri de teste, monitorizarea și ierarhizarea studenților pe baza performanței academice, o varietate de mijloace de înștiințare a stării și a problemelor de performanță academică a fiecărui student și altele. Un exemplu de astfel de sistem poate servi practic orice LMS dezvoltat (de exemplu, Moodle).
- Sistemul de gestionare a conținutului. Asigură interacțiunea cu orice conținut educațional, precum și integrarea resurselor bibliotecilor digitale în cursurile on-line.
- Sistemul de interacțiune a comunităților. Este conceput pentru a crea și a sprijini portaluri academice, rețele intranet și portaluri instituționale și corporative, utilizate pentru comunicare în cadrul comunităților.
- Sistemul de evaluare a rezultatelor activităților, legate de desfășurarea procesului educațional. Este conceput pentru a coordona evaluările activităților tuturor unităților implicate în procesul educațional pentru a îmbunătăți eficiența generală a învățării.
- Instrumentele pentru crearea conținutului educațional și interacțiunea cu formatorii în procesul de învățare. Acestea vizează crearea unui conținut care să respecte standardele internaționale general acceptate și presupune interacțiunea în timpul instruirii.

- Sistemul de colaborare la distanță. Este conceput pentru a interacționa on-line în procesul de învățare atât cu fiecare student, cât și cu mai mulți, simultan, indiferent de locația lor, prevăzând pentru aceasta și crearea mediilor virtuale de comunicare.
- Sisteme de învățare interactivă. Reprezintă mijloace tehnice inteligente, utilizate în formarea interactivă (table interactive, document-camere, sisteme de dirijare, sisteme de interacțiune a profesorului cu auditoriul, sisteme de reacție a studenților etc.), în combinație cu software-ul corespunzător.
- Sisteme care asigură captarea și fixarea rapidă a informațiilor, destinate înregistrării în timp real a cursurilor, seminariilor.

Universitățile trebuie să acționeze ca noduri educaționale care ghidează studenții în procesul de dezvoltare profesională pe tot parcursul vieții.

În sens larg un ecosistem include:

- Platforme educaționale globale (online). Ele devin principalii furnizori de cunoștințe și conținut.
- Comunități de practică. Sunt grupuri de interese care fac schimb de experiență și transfer de tehnologie.

În aspect pedagogic trebuie să se țină cont de următoarele particularități:

- Experiențele educaționale au durate diferite, limitate la ore, zile sau ani.
- Instituțiile utilizează diferite stiluri educaționale, cum ar fi: cooperarea, competitivitatea, cognitive și emoționale, participative și observaționale etc.
- Educația trebuie să fie legată de contextul local, dar cu sprijinul unor platforme globale de cooperare.
- Mentoringul și asistența socială oferă educație ”față în față”.

Condițiile-cheie pentru dezvoltarea cu succes a unui astfel de ecosistem de formare, conform companiei Edutech, lider în dezvoltarea ecosistemelor de învățare sunt:

- învățare orientată pe proiect, care permite studenților să dobândească competențe moderne în contextul unor proiecte reale (o abordare de echipă este de asemenea posibilă);
- Integrarea video, a altor medii, precum și a vizualizării pentru a oferi studenților oportunitatea de a lucra cu resurse externe, asimilarea lor eficientă, iar profesorilor - rezolvarea problemelor on-line ce țin de învățarea multidisciplinară;
- Introducerea celor mai noi tehnologii pentru a răspunde solicitărilor de informații ale studenților, în special în cadrul campusului, care vizează utilizarea diverselor gadget-uri moderne (laptopuri, tablete, smartphone-uri, media etc.) deținute de studenți.

2. ECOSISTEMUL EDUCAȚIONAL UNIVERSITAR ÎN DOMENIUL TIC

După cum am mai menționat, conceptul de ecosistem de instruire poate include: instruirea în clasă, campus, acasă, în anumite comunități (de exemplu, sport sau interese de club), în activități de laborator și cercetare (inclusiv în biblioteci), în echipe comune care oferă, pe lângă învățământul cu frecvență; și învățământul la distanță, bazat pe utilizarea videoconferințelor și a seminariilor web.

Aceasta implică crearea de noi oportunități de învățare prin dezvoltarea de noi practici și prin metode didactice informale. Ecosistemul de formare facilitează cooperarea dintre studenți și facultate și reprezintă un mediu ideal pentru implementarea paradigmatelor învățării în secolul XXI, datorită utilizării eficiente a tehnologiilor, sistemelor și resurselor informaționale.

Într-un ecosistem eficient de învățare, principalul obiectiv al atenției, este, desigur, studentul. Pentru a asigura condiții pentru asimilarea efectivă a volumului necesar de competențe (cunoștințe, aptitudini, abilități și capacități de aplicare a acestora), indiferent de timpul și locul furnizării lor, ar trebui să fie direcționate către acțiunile tuturor celorlalte elemente ale ecosistemului de învățare. Într-un astfel de mediu, toți studenții au posibilitatea să studieze în ritm propriu, în funcție de capacitățile lor. Astfel, motivația pentru învățare, domeniile de formare, discipline de studiu, aplicarea cunoștințelor obținute reprezintă nu un proces formal, ci un mediu (domeniile cererii de

activitate, consiliere și exemple de prieteni, cunoscuți, părinți, auto-interes, și așa mai departe.). În o asemenea abordare a procesului de învățare, mediul (ecosistemul de învățare) permite studentului să determine în mod individual traiectoria de învățământ, făcând ceea ce el crede că îl va ajuta în dezvoltarea sa viitoare ca specialist solicitat. Acest lucru este relevant în special în pregătirea în domeniul TIC.

În Occident, în special în SUA, pentru determinarea direcțiilor și a componentelor disciplinelor predate, sunt implicate companii de renume care operează în anumite domenii ale cunoașterii, care elaborează planuri de studii și conținutul cursurilor în domenii ale cunoașterii (curriculum). Curriculumul, în funcție de situația actuală din zona selectată de cunoștințe, poate fi supusă unei redactări operative. Ulterior, aceste curriculumuri sunt un ghid pentru direcții de studii specializate în instituțiile de învățământ superior și pot fi adaptate condițiilor de învățare.

Este de asemenea evident că formarea unui ecosistem eficient de învățare necesită nu numai organizarea interacțiunea deplină, bazată pe utilizarea tehnologiilor moderne, dar și costuri ridicate de umplerea conținutului educațional costuri care sunt greu de suportat chiar și de universități mari. Ieșirea este văzută în integrarea eforturilor mai multor universități, precum și a companiilor private, care lucrează pentru a crea un conținut educațional comun și mijloace de acces la acesta. Până în prezent, există mai multe astfel de organizații: Coursera (www.coursera.org), EDX (www.edx.org), Uda-city (www.udacity.com), OpenCourseWare de la MIT (www.ocw.mit.edu), Academic Earth (www.academicearth.org), Academia Khan (www.khan-academy.org), TED (www.ted.com) ș.a.

CONCLUZII

În contextul celor spuse, se propun unele modele de organizare a procesului de studii și managementului educațional, ca de exemplu:

- Study by doing;
- Modelul parcului tehnologic IT din Belarusia;
- Modelul Național Tekwill
- Modelul CDIO (Conceiving — Designing — Implementing — Operating (CDIO) –proiectul Erasmus + din UTM;
- Modele Microsoft, Cisco Academy, School 42 aplicate în activitățile Incubatorului IT4BA.

Rezumând, se poate afirma că ecosistemul educațional reprezintă un proces de activități integrat și articulat care sprijină dezvoltarea individuală a personalității în baza formelor efective de interacțiune a componentelor acestuia.

BIBLIOGRAFIE:

1. Sistemul de învățământ din Republica Moldova. <http://www.rasfoiesc.com/educatie/didactica/Sistemul-de-Invatamint-din-Rep55.php>
2. Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”. https://mecc.gov.md/sites/default/files/1_strategia_educatia-2020_3.pdf
3. RUTGERS. Ecosystem for learning. <https://scheduling.rutgers.edu/ecosystem-for-learning>
4. Tutunaru S.A. NATIONAL ACTIVITIES IT4BA INCUBATOR IN THE FRAMEWORK OF THE EU DIGITAL ECONOMY STRATEGY (DES). Conferința Științifică ASEM „Rolul investițiilor în dezvoltarea economiei digitale în contextul globalizării financiare”, Chișinău, 22-23 decembrie 2016. ISBN 978-9975-75-866-6, CZU R68.
5. First Eastern Partnership Ministerial Meeting on Digital Economy 11th June 2015, Luxembourg https://eu2015.lv/images/news/2015_06_11_EaP_Digital_Economy.pdf
6. Tutunaru S.A. Potențialul centrelor de inovare din Republica Moldova în dezvoltarea strategiei „Economia digitală” pentru țările parteneriatul estic (PAE). VECTOR EUROPEAN Revista de cercetări socio-umanistice Nr. 1 / 2016 ISSN 2345-1106. Chișinău 2016, p.35-42.
7. Moldova ICT Centric Innovation Ecosystem Country Review. 2nd Stakeholders Workshop. June 28, 2017
8. XILIN. Global education ecosystem. <https://www.xilinx.com/about/community-engagement/educational-ecosystem.html>

REDUCEREA PROBLEMEI DE ACOPERIRE A UNUI GRAF CU MULȚIMI CONVEXE LA PROBLEMA DE COLORARE A UNUI HIPERGRAF

ANATOLIE PRISĂCARU¹

Abstract

The problem of a graph covering with convex sets is investigated. It is shown that this problem may be reduced to a problem of a hypergraph colouring.

Key words: convex set, d -segment, graph, hypergraph, hypergraph coloring, independent set, metric, system of cycles.

JEL CLASSIFICATION - C65 Miscellaneous Mathematical Tools

Fie $G = (X, U)$ – un graf conex, neorientat, fără muchii multiple și bucle, iar $d(x, y)$ o metrică obișnuită atașată acestui graf, care este egală cu numărul de muchii ale lanțului cel mai scurt ce unește vârfurile $x, y \in X$.

În continuare vom cerceta o submulțime de vârfuri $M \subset X, |M| < \infty$ a grafului $G = (X, U)$.

Vom spune, că familia de submulțimi $S = \{S_1, \dots, S_k\}$ este o acoperire a mulțimii M cu submulțimi d -convexe, dacă $M = \bigcup_{i=1}^k S_i, S_i \subseteq M, i = 1, \dots, k$ și fiecare S_i este o mulțime d -convexă, adică pentru orice două vârfuri $x, y \in S_i$, d -segmentul $\langle x, y \rangle = \{z \mid d(x, y) + d(z, y) = d(x, z)\}$ se conține în mulțimea S_i .

Acoperirea ce conține un număr minimal de submulțimi S_i o vom numi minimală, iar numărul de submulțimi din acoperirea minimală îl vom nota cu $N(M)$. Fără a încălca generalitatea, putem considera că mulțimea M este conexă și $M \neq X$.

Definiția 1. [Zykov A., 1974, Berge C., 1973] Se numește hipergraf perechea $H = (X, E)$, unde X este o mulțime de elemente numite vârfuri, iar E este o familie de submulțimi a mulțimii X numite muchii ale hipergrafului.

Definiția 2. [Zykov A., 1974, Berge C., 1973] Se numește colorare a hipergrafului $H = (X, E)$ orice colorare a vârfurilor sale, astfel că fiecare muchie a hipergrafului are cel puțin două vârfuri colorate în culori diferite. Numărul minimal de culori necesar pentru a colora hipergraful H se numește număr cromatic al hipergrafului și se notează cu $\chi(H)$.

Fie M o mulțime finită, iar $E = \{E_1, \dots, E_k\}$ o familie de submulțimi a mulțimii M .

Definiția 3. [Euler R. 1983] Perechea (M, E) se numește sistem de independență, dacă elementele lui E satisfac relațiile:

$$Y \subseteq X \in E \Rightarrow Y \in E.$$

Mulțimea $X \subseteq M$ se numește independentă, dacă $X \in E$ și dependentă în caz contrar.

Definiția 4. [Euler R. 1983] Mulțimea $X \in M$ se numește ciclu al sistemului de independență (M, E) , dacă X este o mulțime dependentă minimală (după includere). Fie Ω mulțimea tuturor ciclurilor sistemului (M, E) . Sistemul (M, Ω) se numește sistem de cicluri ce corespunde sistemului de independență (M, E) .

Pentru mulțimea $M \subset X$ de vârfuri ale grafului $G = (X, U)$ definim sistemul de independență (M, E) și sistemul de cicluri (M, Ω) în felul următor:

¹Conferențiar universitar, doctor în matematică, Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, 61, MD-2005, Tel. (+37322) 224128; www.ase.md. Datele de contact ale autorului: Tel. (+37322) 402987, e-mail: a_prisacaru@yahoo.com.

$$E = \{E \subseteq M \mid d - \text{conv}E \subseteq M\};$$

$$\Omega = \{C \subseteq M \mid d - \text{conv}C \not\subseteq M, \forall x \in C, d - \text{conv}(C \setminus x) \subseteq M\}$$

Teorema 1. Sistemul de submulțimi $E = \{E_1, \dots, E_k\}$ ale mulțimii $M \subset X$ este o partiție a mulțimii M în mulțimi independente atunci și numai atunci, când E determină o colorare a hipergrafului $H = (M, \Omega)$ cu k culori ((M, Ω) este sistemul de cicluri, ce corespunde sistemului de independență (M, E)).

Demonstrație. Necesitatea. Dacă $E = \{E_1, \dots, E_k\}$ este o partiție a mulțimii M în mulțimi independente, atunci E determină o colorare a hipergrafului $H = (M, \Omega)$. Într-adevăr, pentru orice $C \in \Omega$ avem $d - \text{conv}C \not\subseteq M$, și deci $C \not\subseteq E_i, i = 1, \dots, k$. De aici urmează că în C pot fi găsite două vârfuri colorate în culori diferite.

Suficiența. Fie $E = \{E_1, \dots, E_k\}$ determină o colorare a hipergrafului $H = (M, \Omega)$ în k culori. Atunci $\bigcup_{i=1}^k E_i = M$ și $E_i \cap E_j = \emptyset$ pentru $i \neq j$. Vom arăta că (M, Ω) este un sistem de independență.

Presupunem contrariul. Fie că există $j, 1 \leq j \leq k$ pentru care mulțimea E_j nu este o mulțime independentă, adică $d - \text{conv}E_j \not\subseteq M$. Vom alege un E'_j astfel ca $d - \text{conv}E'_j \not\subseteq M$, iar pentru orice $x \in E'_j$ $d - \text{conv}(E'_j \setminus x) \subseteq M$. Aceasta înseamnă că $E'_j \in \Omega$, dar atunci $E = \{E_1, \dots, E_k\}$ nu determină o colorare a hipergrafului $H = (M, \Omega)$. Contradicția obținută ne arată că (M, Ω) este un sistem de independență.

Consecință. Dacă sistemul de mulțimi $E = \{E_1, \dots, E_k\}$ determină o partiție a lui M în k mulțimi independente, atunci M poate fi reprezentată ca o reuniune de k -submulțimi d -convexe.

Teorema 2. Fie $M \subseteq X$ o submulțime de vârfuri ale grafului $G = (X, U)$, iar (M, Ω) sistemul de cicluri, ce corespunde sistemului de independență (M, E) . Are loc relația $N(M) = \chi(H)$, unde $H = (M, \Omega)$ și $\chi(H)$ este numărul cromatic al hipergrafului H .

Demonstrația rezultă din afirmația teoremei precedente și din faptul că colorării minimale îi corespunde o partiție minimală a mulțimii M în mulțimi independente.

BIBLIOGRAFIE:

1. Zykov A. Hipergrafuri. UMN, 1974, 126p.
2. Berge C. Graphs an Hypergraphs, Amsterdam, 1973, 528p.
3. Euler R. On a classification of independent systems. Z. Oper. Res., 27(1983), p. 123-136.

SECȚIUNEA IV: DIMENSIUNI FINANCIARE ALE ECONOMIEI CUNOAȘTERII

ИНСТРУМЕНТЫ НАЛОГОВОГО СТИМУЛИРОВАНИЯ, ПРИМЕНЯЕМЫЕ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА И ЗА РУБЕЖОМ

КИКУ НАДЕЖДА, др, конф. унив.,
ASEM, Republica Moldova, Chișinău, bd. Bănulescu-Bodoni, 61
chicu.nadea@mail.ru

Abstract

The stimulating function of taxes is realized mainly through various types of tax incentives. At the same time, their application is strictly limited by the requirement of neutrality of the tax system, which affirms the need to minimize the impact of taxes on intra- and inter-branch distribution of resources. At the present stage of social and economic development, research on the problems of state regulation of the economy, improvement of its forms and methods is very relevant for our country. Therefore, the importance of studying the stimulating impact of the tax system as a whole and specifically the system of tax incentives for socio-economic activity in the Republic of Moldova, predetermined the relevance of the topic.

Keywords: free enterprise zones, taxes, tax benefits, VAT refund

JEL CLASIFICATION: H2, H20

Среди инструментов налогов стимулирования важное место занимают налоговые льготы. Вместе с тем их применение жестко ограничено требованием нейтральности налоговой системы, утверждающим необходимость минимизации влияния налогов на внутри- и межотраслевое распределение ресурсов. На современном этапе социально-экономического развития исследования проблем государственного регулирования экономики, совершенствования его форм и методов очень актуальны и для нашей страны. Поэтому важность изучения стимулирующего воздействия налоговой системы в целом и конкретно системы налоговых льгот на социально-экономическую активность в Республике Молдова, предопределило актуальность темы.

Совокупность налоговых льгот рассматривается как часть механизма налогового регулирования, призванного способствовать увеличению прибыльности хозяйствующих субъектов путем уменьшения их налоговых обязательств перед государством.

Указанная совокупность включает следующие виды налоговых льгот:

- 1) освобождение отдельных категорий налогоплательщиков от уплаты налога в течение определенного периода (так называемые налоговые каникулы на 3-5 лет);
- 2) установление в составе объекта отдельных элементов, не подлежащих обложению;
- 3) специальные налоговые режимы;
- 4) изменение срока уплаты налога;
- 5) льготы, предоставляемые посредством установления пониженной налоговой ставки;
- 6) налоговые стимулы инвестиционной и инновационной активности.

Анализ системы налоговых льгот, используемых в высокоразвитых странах, представляет большой теоретический и практический интерес. По направленности можно выделить два основных вида налоговых льгот – один нацелен на общее стимулирование производственной и предпринимательской деятельности, другой – на решение определенных социальных проблем. Льготы первого вида относятся, прежде всего, к налогообложению

прибыли. Льготы второго вида распространяются в основном на прямые и косвенные налоги, оплачиваемые населением.

Если анализировать налоговые льготы, которые направлены на стимулирование предпринимательской деятельности, то они составляют преобладающую часть всех льгот. Тем не менее, и в этой группе имеются льготы, полностью или частично связанные с решением социальных задач. Например, стимулирование взносов в благотворительные фонды. К тому же некоторые льготы, нацеленные в основном на стимулирование определенных сфер или направлений предпринимательской деятельности, одновременно способствуют достижению важных социальных целей. Примером могут служить льготы, стимулирующие развитие малого бизнеса, которые одновременно помогают и в решении проблемы занятости населения.

Начиная с середины XX века в большинстве высокоразвитых стран система налоговых льгот активно используется как инструмент стимулирующего воздействия тех направлений деятельности, которые государства считают приоритетными. При этом одним из основных направлений налогового стимулирования в последнее время чаще всего являются инвестиционные и инновационные процессы. Попутно, с ростом экономической активности и благосостояния, решаются и многие социальные проблемы общества (безработицы, низкого уровня доходов, социальной нестабильности).

В Республике Молдова на протяжении всех лет независимости неоднократно применялись налоговые льготы экономического характера, как в отношении целых отраслей, так и отдельных предприятий. Основные льготы предоставлялись при осуществлении инвестиций, научных исследований, создании новых рабочих мест, при предоставлении льготных кредитов и в других случаях. Но эффективность системы налоговых льгот достаточно сложно рассчитать.

Применение системы освобождений от НДС с правом вычета является важной льготой для предпринимателей, так как система возмещения НДС помогает повысить конкурентоспособность нашей продукции. Применение данной льготы по НДС предоставляет право на возмещение сумм НДС из бюджета, что безусловно является крайне положительным для предприятий. Не возмещение НДС хозяйствующим субъектам, полностью выполнившим требования налогового законодательства, приводит к значительной потере денежных средств налогоплательщиков, что подрывает конкурентоспособность экспортного сектора экономики. Но следует указать и на то обстоятельство, что возмещение значительных сумм налога из бюджета создает возможности для злоупотребления как со стороны налогоплательщиков, так и со стороны органов налогового администрирования. Проблемы возмещения НДС из бюджета обуславливают необходимость построения такой системы возмещения, которая не приводила бы к чрезмерным искажениям и издержкам для добросовестных налогоплательщиков, а с другой – противодействовала злоупотреблениям и коррупции.

Значительные налоговые льготы предоставлены в Молдове зонам свободного предпринимательства. Особые экономические зоны создаются в целях диверсификации экономики, развития обрабатывающих, высокотехнологических отраслей, создания новых рабочих мест путем увеличения производства товаров и услуг, новых видов продукции, расширения транспортной инфраструктуры, развития регионов, привлечения в страну иностранного капитала, увеличения объема экспорт, активизации внешнеторговой деятельности. В настоящее время в мире создано около 3 тыс. свободных зон в 120 странах мира, в которых работают порядка 50 млн. человек. Только экспортный оборот свободных зон превысил 600 млрд. долл.[1]

Для поощрения производства экспортоориентированной продукции с 1995 года в Республике Молдова создаются зоны свободного предпринимательства (ЗСП), которым предоставляются значительные налоговые льготы. При этом почти все ЗСП достаточно успешно развиваются (в том числе и благодаря данному налоговому режиму). Совокупный объем инвестиций резидентами семи действующих в Молдове свободных экономических зон

составил на 1 января 2018 года более \$400 млн. На отчетную дату во всех зонах были зарегистрированы 190 резидентов, которые создали в общей сложности 12 тыс. новых рабочих мест. Чистые продажи произведенных в зонах свободного предпринимательства промышленных товаров в 2017 году составили почти 6 млрд леев. На экспорт отправляется более 80% от общего объема произведенной продукции. Безусловными лидерами развития являются ЗСП «Унгень-бизнес» и свободная экономическая зона «Бэлць», на долю которых в совокупности приходится более 80% чистых продаж [2].

Помимо зон свободного предпринимательства в нашей стране активно используются льготные налоговые режимы и в других областях. Например, в конце 2016 года был опубликован Закон об информационно-технологических парках, устанавливающий льготный режим налогообложения для их резидентов. Согласно Закону об информационно-технологических парках, вводится единый налог, уплачиваемый резидентами парков в размере 7% доходов от продаж, включающий следующие налоги и сборы: подоходный налог от предпринимательской деятельности, подоходный налог с заработной платы, взносы обязательного государственного социального страхования, уплачиваемые работниками и работодателями, взносы обязательного медицинского страхования, уплачиваемые работниками и работодателями, местные налоги, налог на недвижимое имущество, сбор за пользование автомобильными дорогами автомобилями, зарегистрированными в РМ.

Налоговые льготы направлены на уменьшение налоговой нагрузки. Именно по этой причине, недобросовестные налогоплательщики изредка используют налоговые льготы для уклонения от уплаты налогов. Поэтому отношение к предоставлению налоговых льгот неоднозначно. В 2016 года Счетная палата представила отчет об аудите эффективности системы налоговых и таможенных льгот в Молдове.

Согласно этому отчету, за последние пять лет общий размер предоставленных хозяйствующим субъектам и физическим лицам налоговых льгот достиг беспрецедентного уровня и составил 57,4 млрд. леев [3]. Авторы отчета констатируют, что за последние годы количество налоговых льгот увеличилось до 105, при этом около 50 из них применяются на протяжении почти 20 лет без внесения в законодательство изменений. Это ведет к увеличению бюджетного дефицита и государственного долга, а также влияет на повышение уровня налогообложения других отраслей.

Наибольшее сомнение Счетной Палаты вызывают льготы, предоставляемые магазинам duty free (включая Приднестровье), объем которых за последние 5 лет вырос в 3,7 раза - с 244,6 млн. леев в 2011 году до 904,2 млн. леев в 2015 году. Сумма освобождений от уплаты всех импортных таможенных пошлин для экономических агентов левобережья Днестра в 2015 году составила 1,6 млрд. леев, при этом не исключен риск обратного ввоза на территорию страны аналогичных товаров (сигарет, алкоголя и нефтепродуктов). Аудиторы указали на пробелы в нормативно-правовой базе и отсутствие инструментов для выявления получателей и объема предоставляемых налоговых льгот, из-за чего в 2015 году бюджет недосчитался доходов на 2,2 млрд. леев. Для отражения реальной ситуации необходимо провести инвентаризацию и разработать новый формат предоставления отчетности по налоговым и таможенным льготам, считают в Счетной палате.

С точки зрения государственных финансов применение налоговых льгот приводит к уменьшению доходов бюджета и увеличению расходов, по меньшей мере, в текущем периоде. Уменьшение налоговых поступлений в отношении действующих плательщиков получило название выпадающих или упущенных доходов бюджета. Они оцениваются как уменьшение доходов бюджета в связи с наличием в налоговом законодательстве той или иной льготы или, другими словами, как сумма, которую бюджет потерял от введения льготы. Кроме того, применение налоговых льгот увеличивает расходы на администрирование, так как возрастают затраты на налоговый контроль и систему процедур, реализующих налоговые льготы для субъектов экономики.

В нашей стране пока не проводится систематический мониторинг эффективности применения налоговых льгот. Но в настоящее время необходимость такой оценки назрела, по нашему мнению. Но для решения данной задачи необходима разработка единой методики оценки эффективности налоговых льгот, учитывающей наряду с выпадающими доходами бюджета, создание благоприятных условий для инвестирования, а также результаты реализации налогоплательщиками полученных преимуществ. Величина выпадающих доходов бюджета в результате предоставления налоговых льгот существенна.

При решении применить налоговые льготы необходимо исходить из понимания, что этот инструмент достаточно противоречив с точки зрения реализации государственного регулирования экономики. К отрицательным последствиям применения налоговых льгот можно отнести:

- 1) нарушение принципа равенства всех субъектов экономики с точки зрения налогообложения, что искажает условия конкуренции;
- 2) увеличение доходности приоритетных секторов, что приводит к перераспределению ресурсов и изменению структуры производства и распределения капитала, в том числе нежелательным с точки зрения общественных потребностей;
- 3) использование налоговых льгот в качестве законных схем ухода от налогов;
- 4) возможность стать поводом для коррупции чиновников [4].

Исходя из наличия отрицательных последствий применения налоговых льгот, должна периодически проводиться их оценка. Она необходима для:

- 1) определения уменьшения доходов бюджета в результате применения налоговых льгот;
- 2) привязывания льгот к их эффективности и целесообразности
- 3) повышения эффективности применения налоговых льгот с точки зрения установленных целей при их введении;
- 4) проверки на субъективный характер;
- 5) поиска резервов увеличения доходов бюджета и сокращения дефицита.

ВЫВОДЫ

Значительное количество налоговых льгот, предоставляемых экономическим субъектам и населению, приводит к потерям бюджета. Поэтому некоторыми экономистами высказывается идея об аннулировании всех льгот, что должно привести к большей нейтральности налоговой системы и повысить доходы бюджета. Но мы считаем это не разумным и недопустимым. Через налоговые льготы государство поддерживает и стимулирует определенные отрасли. Поэтому тотальная отмена налоговых льгот, на наш взгляд, может привести к негативным экономическим и социальным последствиям.

Но постоянный анализ эффективности налоговых льгот крайне полезен. Унификация налоговых режимов и сокращение льгот должна оставаться приоритетным направлением молдавской налоговой политики. В первую очередь, нужно аннулировать индивидуальные льготы, создающих привилегированный режим для предприятий отдельных отраслей. Во-вторых, нужен эффективный механизм предоставления льгот. Необходимо введение критерия эффективности налоговых льгот. В целом же, налоговые льготы должны быть ориентированы на производителей, выпускающих конкурентоспособную продукцию, что даст экономический, социальный и фискальный эффект, а также на поддержание социально уязвимых слоев населения.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. ГОРДЕЕВА О.В. Особые экономические зоны: налоговый аспект. *Финансы*, 2009, №7, с.33.
2. ФОМИН И. Свободные зоны должны удвоить. *Экономическое обозрение. Логос-пресс*. №19, 2018, с.8.
3. ШИКИРЛИЙСКАЯ Т. Счетная палата посчитала убытки от льгот. *Экономическое обозрение. Логос-пресс*. №27, 2016, с.6.
4. НЕСТЕРЕНКО И.Ю. Региональные налоговые льготы: практика применения и экономическая оценка. *Финансы и кредит*, 2015, №1, с.34

АНТИКРИЗИСНОЕ УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСАМИ ПРИ УГРОЗЕ БАНКРОТСТВА

SUVOROVA IULIA, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice a Moldovei
Republica Moldova, Str. Bănulescu Bodoni 61
e-mail: iukos69@mail.ru

Abstract

Bankruptcy is a crisis state and its overcoming requires special methods of financial management. The market economy has developed an extensive system of financial methods for diagnosing bankruptcy and a method for making managerial decisions in the face of a threat of bankruptcy. From the standpoint of financial management, the possible onset of bankruptcy is a crisis of the enterprise, in which it is unable to provide financial support for current production activities. Overcoming such a condition, diagnosed as a "threat of bankruptcy," requires the development of special methods of financial management of the enterprise.

In the article, the goals and processes of anti-crisis financial management, as well as the implementation of the policy of anti-crisis financial management of an enterprise in the event of a threat of bankruptcy.

Keywords: *bankruptcy, financial stabilization, crisis management, financial equilibrium, financial stability, financial management, financial recovery, profit, liquidity.*

JEL CLASSIFICATION: G32

Банкротство является кризисным состоянием и его преодоление требует специальных методов финансового управления. Рыночная экономика выработала обширную систему финансовых методов диагностики банкротства и методику принятия управленческих решений в условиях угрозы банкротства. Эта методика предназначена для всех предприятий, работающих в рыночных условиях, поскольку ее особенности таковы, что позволяют выявить на ранней стадии и устранить негативные факторы развития предприятия, наметить пути их устранения. [1]

Основной методикой являются три положения:

- диагностика банкротства;
- выявление факторов, влияющих на кризисное развитие;
- выработка антикризисных механизмов управления финансами.

С позиций финансового менеджмента возможное наступление банкротства представляет собой кризисное состояние предприятия, при котором оно неспособно осуществлять финансовое обеспечение текущей производственной деятельности. Преодоление такого состояния, диагностируемого как “угроза банкротства”, требует разработки специальных методов финансового управления предприятием.

Основной целью антикризисного финансового управления является быстрое возобновление платежеспособности и восстановление достаточного уровня финансовой устойчивости предприятия для избежания его банкротства. С учетом этой цели на предприятии разрабатывается специальная политика антикризисного финансового управления при угрозе банкротства.

Цели и механизмы антикризисного финансового управления должны соответствовать масштабам кризисного состояния предприятия и учитывать прогноз развития основных факторов, определяющих угрозу банкротства. С учетом этих условий, финансовый менеджмент на данном этапе может быть направлен на реализацию трех принципиальных целей: [2]

- a) обеспечение финансового оздоровления предприятия за счет реализации внутренних резервов хозяйственной деятельности;

- a) обеспечение финансового оздоровления предприятия за счет внешней помощи и частичной его реорганизации;
- б) прекращение хозяйственной деятельности и начало процедуры банкротства (в связи с невозможностью финансового оздоровления предприятия).

Соответственно этим целям формируются и системы механизмов финансового управления предприятием при угрозе банкротства, которые составляют содержание последующих направлений политики.

Политика антикризисного финансового управления – часть общей финансовой стратегии предприятия, заключающейся в разработке системы методов предварительной диагностики угрозы банкротства и включения механизмов финансового оздоровления предприятия, обеспечивающих его выход из кризисного состояния.

Реализация политики антикризисного финансового управления предприятием при угрозе банкротства предусматривает (Рисунок 1): [3]

1. Периодическое исследование финансового состояния предприятия с целью раннего обнаружения признаков его кризисного развития, вызывающих угрозу банкротства. В этих целях в системе общего анализа финансового состояния предприятия выделяется особая группа объектов наблюдения, формирующая возможное «кризисное поле», реализующее угрозу банкротства. В процессе исследования показателей «кризисного поля» применяются как традиционные, так и специальные методы анализа. Анализ и контроль таких показателей включается в систему мониторинга финансовой деятельности предприятия.

2. Определение масштабов кризисного состояния предприятия, которое может идентифицироваться как “легкий кризис”, “глубокий кризис” и “катастрофа”. При обнаружении существенных отклонений от нормального хода финансовой деятельности, определяемого направлениями его финансовой стратегии и системой плановых и нормативных финансовых показателей, выявляются масштабы кризисного состояния предприятия, т. е. его глубина с позиций угрозы банкротства. Такая идентификация масштабов кризисного состояния предприятия позволяет осуществлять соответствующий селективный подход к выбору системы механизмов защиты от возможного банкротства.

3. Изучение основных факторов, обусловивших (и обуславливающих в предстоящий период) кризисное развитие предприятия. В процессе этого изучения такие факторы группируются по основным определяющим признакам, исследуется степень влияния отдельных факторов на формы и масштабы кризисного финансового состояния предприятия, прогнозируется развитие основных факторов, оказывающих такое негативное влияние.

4. Формирование целей и выбор основных механизмов антикризисного финансового управления предприятием при угрозе банкротства. Цели и механизмы антикризисного финансового управления должны соответствовать масштабам кризисного состояния предприятия и учитывать прогноз развития основных факторов, определяющих угрозу банкротства. С учетом этих условий финансовый менеджмент на данном этапе может быть направлен на реализацию трех принципиальных целей:

- обеспечения финансового оздоровления предприятия за счет реализации внутренних резервов хозяйственной деятельности;
- достижение финансового оздоровления предприятия за счет внешней помощи и частичной его реорганизации

Соответственно этим целям формируются и соответствующие системы механизмов финансового управления предприятием при угрозе банкротства, которые составляют содержание последующих этапов разработки политики.

5. Внедрение внутренних механизмов финансовой стабилизации предприятия. Внутренние механизмы финансовой стабилизации должны обеспечить реализацию срочных мер по возобновлению платежеспособности и восстановлению финансовой устойчивости предприятия за счет внутренних резервов. Эти механизмы основаны на последовательном использовании определенных моделей управленческих решений, выбираемых в

соответствии со спецификой хозяйственной деятельности предприятия и масштабами кризисных явлений в его развитии.

В системе антикризисного финансового управления этому направлению политики предприятия уделяется первостепенное внимание.

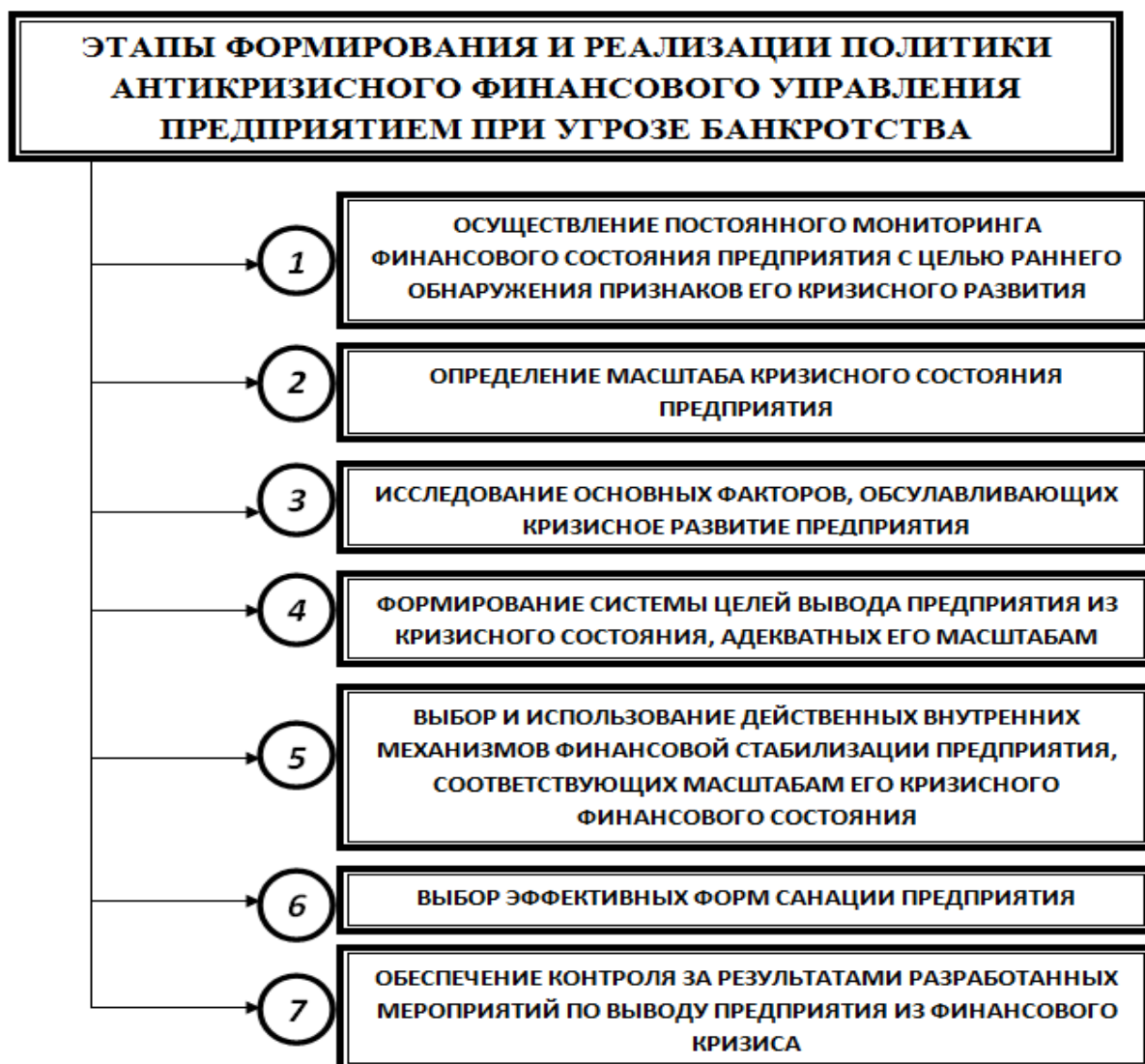

Рисунок 1. Основные этапы формирования и реализации политики антикризисного финансового управления предприятием при угрозе банкротства [3]

6. Выбор эффективных форм санации предприятия. Если масштабы кризисного финансового состояния предприятия не позволяют выйти из него за счет реализации внутренних резервов, предприятие вынуждено прибегнуть к внешней помощи, которая обычно принимает форму его санации. Санация предприятия может проводиться как до, так и в процессе производства дела о банкротстве. В первом случае предприятие само может выступить инициатором своей санации и выбора ее форм. В процессе санации необходимо обосновать выбор наиболее эффективных ее форм с тем, чтобы в возможно более короткие сроки достичь финансового оздоровления и не допустить объявления банкротства предприятия.

7. Финансовое обеспечение ликвидационных процедур при банкротстве предприятия.

В большинстве случаев такое обеспечение носит вынужденный характер и регулируется законодательством. Осуществление ликвидационных процедур последует за

принятием решения арбитражного суда о признании предприятия банкротом (случаи самоликвидации, не связанные с банкротством предприятия, в политике антикризисного финансового управления не рассматриваются). Финансовое обеспечение ликвидационных процедур связано с разработкой соответствующего бюджета, подготовкой активов к реализации, обеспечением требований кредиторов за счет реализуемого имущества. Эти функции финансового менеджмента возлагаются обычно на ликвидационную комиссию. [4]

Таким образом, в современных условиях антикризисное управление предприятием в хозяйственном механизме часто играет решающую роль в дальнейшем существовании предприятия и в условиях рыночной нестабильности хорошо налаженное антикризисное управление позволяет достичь стабильного положения предприятия на рынке.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. Адамов Н.А. Финансовое управление бизнес-процессами при угрозе банкротства / Н.А. Адамов, Е.О. Мельцас. - 2-е изд., перераб. и доп. - М., 2014. – 114 с.
2. Бланк, И.А. Антикризисное финансовое управление предприятием. – Киев: Эльга; Ника_Центр, 2006. – 672 с. ISBN: 590-1-6206-58.
3. Гаврилова О.А. Политика антикризисного финансового управления при угрозе банкротства / О.А. Гаврилова, Н.В. Иевлева, О.Н. Максимова // Актуальные проблемы современной науки. – 2010. - № 2. – С. 20-21.
4. Ивасенко А.Г. Антикризисное финансовое управление при угрозе банкротства / А.Г. Ивасенко, К.Ю. Григорчак, А.П. Харламова // Научные аспекты современных исследований : сб. ст. междунар. науч.-практ. конф. / отв. ред.: А.А. Сукиасян. - Уфа, 2015. – С.132-135.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СДЕЛОК СЛИЯНИЯ И ПОГЛОЩЕНИЯ

КОСТОВА НАТАЛЬЯ¹

Abstract

The market for mergers and acquisitions is very dynamic and responds strongly to global economic processes. This is due to the fact that mergers and acquisitions are one of the ways to expand business, and the ability and the desire of companies to expand their business is highly dependent on economic growth. If we analyze the activity of mergers and acquisitions by year and compare it with the rates of economic growth of the world economy, we can see an undoubted connection between economic growth and the activity of mergers and acquisitions. The relevance of the research topic is to study the current trends in the development of mergers and acquisitions in world practice. We used the methods of comparison and analysis.

Key words: *mergers and acquisitions, investments, rating.*

JEL CLASSIFICATION: G1

В условиях нестабильности экономики и крайне сложной политической ситуации, не каждая международная корпорация способна выполнять запланированные объемы производства и получать выгоду от своей первостепенной деятельности. Именно поэтому наблюдается тенденция роста сделок на рынке слияний и поглощений (англ. Mergers and Acquisitions, M&A). В условиях санкций, многие компании вынужденно прибегают к слиянию или поглощению своих финансовых активов, чтобы дать “глоток воздуха” привычной деятельности корпорации. В настоящее время сделки M&A поддерживаются растущими объемами банковского кредитования, с более благоприятными условиями для заемщика, особенно для больших сделок. Кроме того, корпорации владеют рекордно высоким уровнем наличных, которые они должны либо выплатить акционерам, либо инвестировать в существующие операции или использовать для приобретения новых предприятий.

Рынок сделок слияний и поглощений является весьма динамичным и сильно реагирует на мировые экономические процессы. Это связано с тем, что слияния и поглощения являются одним из способов расширения бизнеса, а возможность и желание компаний расширить бизнес сильно зависит от темпов роста экономики. Если провести анализ активности сделок слияний и поглощений по годам и сравнить его с темпами экономического роста мировой экономики, то можно заметить несомненную связь между экономическим ростом и активностью сделок слияний и поглощений.

Многие компании в современных условиях функционируют в условиях жесткой конкуренции, что заставляет их для сохранения своих позиций на рынке объединяться. Эксперты говорят о том, что в 2016 году произошло увеличение количества сделок по слиянию и поглощению, но при этом в денежном выражении спад продолжился. В качестве основного тренда 2016 года на рынке слияний и поглощений называется рост количества сделок в формате передачи активов по делам о банкротстве. При этом, как отмечают эксперты, данная тенденция должна сохраниться и в будущем. Рост количества сделок сопровождается падением средней их стоимости. Это говорит о том, что крупные игроки в условиях экономической и финансовой нестабильности осторожничают, при этом основные объемы сделок приходятся на средние компании. Так, средний размер сделки в 2013 г. составлял 400 млн. долл., в 2015 г. он сократился до 282 млн. долл., а в 2016 г. составил 200

¹ Костова Наталья, лектор университет, ASEM, costova.daria@mail.ru

млн. долл. Данная ситуация обусловлена тем, что рынок слияний и поглощений всегда реагирует на экономическую ситуацию в мире с определенным лагом. Крупнейшими мировыми сделками M&A в 2016 году стали следующие: 1) Qualcomm & NXP Semiconductors. В конце октября 2016 года компания Qualcomm объявила о своем желании купить голландского производителя NXP Semiconductors. Данная покупка позволит Qualcomm обеспечить поддержку в тех отраслях, где ее позиции являются слабыми, а именно, производство чипов для беспилотных автомобилей, датчиков для производства беспилотных летательных аппаратов и др. 2) Sunoco Logistics & Energy Transfer Partners. В конце ноября данные компании договорились об объединении. Данное объединение позволит достичь годовой экономии в размере 200 млн. долл. При этом деятельность объединенной компании будет более диверсифицированной, что позволит получить дополнительный доход. 3) British American Tobacco & Reynolds American. В настоящее время проходит переговоры об объединении данных двух компаний. Целью является усиление позиций на мировом табачном рынке. 4) Bayer & Monsanto. Немецкий гигант фармакологической и химической промышленности Bayer предполагает покупку американской компании Monsanto, которая производит агрохимикаты. Объединенная компания сможет контролировать больше четверти мировых поставок зерна и пестицидов. 5) AT&T & Time Warner. Эти два гиганта на рынке телекоммуникаций после объединения смогут усилить свое влияние на потребителей через информационные и развлекательные передачи. Следует отметить, что в лидеры рынка слияний и поглощений вышла отрасль связи, в то время как прежний лидер — топливно-энергетический комплекс, вновь показал спад. В 2016 г. в сфере связи были заключены две сделки на общую стоимость 8,9 млрд. долл., в то время как в 2015 г. была заключена только одна сделка на общую сумму 765 млн. долл. Причем слияние итальянских телеком-операторов Wind (принадлежит VimpelCom Ltd) и 3 Italia (владелец — гонконгский холдинг СК Hutchison) стало крупнейшей сделкой в отрасли и одной из трех крупнейших на рынке вообще за последние пять лет. Согласно данным Bureau van Dijk (Moody's Analytics), глобальный объем и количество сделок слияний и поглощений (M&A) в 2017 году снизились. Всего в 2017 году было заключено 96 082 сделок на общую сумму 4,741 трлн. долларов США. Это на 8% ниже количества сделок M&A осуществленных в 2015 году (104 559 сделки) и на 3% ниже, чем в 2016 году по объему сделок M&A (4,893 трлн. долларов США). Следует отметить, что снижение активности на рынке M&A началось с 2015 года. В то же время, некоторые регионы показали восстановление в 2017 году, среди них Западная Европа (рост на 6%, с 1,138 трлн. долларов США до 1,282 трлн. долларов США) и регион Восточной и Центральной Азии (с 1,250 трлн. долларов США в 2016 году до 1,275 трлн. долларов в 2017 году). В таблице 1 представлена динамика активности мирового рынка слияний и поглощений.

Таблица 1. Динамика активности мирового рынка M&A США среди лидеров рынка M&A в 2017 году

Год	Количество сделок M&A	Объем сделок M&A (млн. долл. США)
2017	96 082	4 740 969
2016	104 559	4 892 779
2015	109 615	5 871 017
2014	102 746	4 811 910
2013	92 741	3 698 861
2012	85 325	3 329 556

Источник: <https://inventure.com.ua/analytics/investments>

В 2017 году США привлекли наибольшие объемы инвестиций, а также осуществили наиболее количество сделок M&A. Американские компании закрыли 20 897 сделок M&A на общую сумму 1,455 трлн. долларов США. Ближайшим соперником США в 2017 году стал Китай, который занял второе место в рейтинге с показателем - 13 679 сделок M&A на сумму 720,8 млрд. долларов США. Великобритания заняла третью позицию с 5832 сделками M&A на общую сумму 285,4 млрд. долларов США.

Среди основных сделок M&A в США следует отметить поглощение CVS Health компании Aetna за 77 млрд. долларов США. За этим последовало знаковое поглощение Walt Disney американской Twenty-First Century Fox Inc. на сумму 66,1 млрд. долларов США. Третья по величине сделка – это покупка британской British American Tobacco plc компании Reynolds American за 49,4 млрд. долларов США.

Рынок машиностроения, производства оборудования, мебели и различные виды переработки оборудования занял первое место как по объему, так и по количеству сделок M&A. В целом этот сектор в 2017 году характеризовался 9959 сделками M&A на общую сумму 568,9 млрд. долларов США. Рост данного сектора в 2017 год обязан, прежде всего, сделке за 30 млрд. долларов США по поглощению Rockwell Collins компанией United Technologies. Кроме того, существенное влияние на результат оказало поглощение CR Bard компанией Vecton Dickinson Company за 24 млрд. долларов США.

Сумма слияний и поглощений (M&A), совершенных мире с начала 2018 года, превысила \$1 трлн. Активность на рынке M&A в начале 2018 года оказалась на 50% выше, чем годом ранее, и на 12% выше, чем в 2007 году, пока остающемся рекордным: тогда были совершены сделки на 4,6 трлн. долларов США. Среди крупнейших сделок, совершенных с начала года:

1. Покупка в начале марта американским медицинским страховщиком Signa компании Express Scripts за 67 млрд. долларов США.
2. Приобретение немецкой энергетической компанией E.ON компании Innogy, занимающейся производством возобновляемой электроэнергии, за \$55 млрд
3. Слияние американского оператора кабельного телевидения Comcast с европейской медиакомпанией Sky на 31 млрд. долларов США.

По мнению экспертов, среди причин активности на рынке M&A — ускорение экономического роста, рост уверенности бизнеса, а также налоговая реформа в США. Среда остается идеальной для сильного рынка M&A по всему миру. Рост сильный во всем мире, руководители бизнеса настроены оптимистично, финансовые рынки открыты к сотрудничеству.

Сумма сделок слияния и поглощения (M&A) с участием российских компаний в первом полугодии 2018 года по сравнению с первым полугодием 2017-го выросла на 134%, подсчитали аналитики Thomson Reuters (отчет есть у РБК). Подобных темпов роста не было ни разу за последние 11 лет. Но число сделок, проведенных за отчетный период, оказалось рекордно низким. Общая сумма сделок за первые шесть месяцев этого года составила 13,48 млрд (рекорд с 2014 года) против 5,7 млрд. долларов США. В первом полугодии 2017 года, а объем сделок, проведенных с участием только российских компаний, — 6,4 млрд. долларов США против 2,7 млрд. за тот же период 2017 года. Список сделок M&A охватывает анонсированные сделки, незавершенные сделки, сделки в процессе завершения и закрытые сделки, пояснили в Thomson Reuters.

Несмотря на увеличение объема сделок M&A в целом (с участием как российских, так и зарубежных инвесторов), за первое полугодие 2018 года их число сократилось на 25% по сравнению с аналогичным периодом прошлого года, до 499. В частности, приобретение российских активов иностранными компаниями снизилось на 15% в количественном и на 11% в стоимостном выражении. Чаще других сопровождал сделки слияния и поглощения

“ВТБ Капитал” - на его долю пришлось 18, 2% рынка. Более значимым является достижение максимума за четыре года по объему сделок, чем достижение минимума по их

числу за десять лет: количественные показатели в этой сфере не отображают картину происходящего, тем более что, возможно, не все сделки попадают в поле зрения исследователей. Самой дорогой сделкой в 2018 году на российском рынке, по данным Thomson Reuters, стала продажа Сбербанком из-за западных санкций своей турецкой «дочки» Denizbank дубайской банковской группе Emirates NBD. О сделке было объявлено в мае, ее сумма составит 3,2 млрд. долларов США. Это почти четверть — 23,7% — от общей суммы сделок в первом полугодии. Следующей по дороговизне стала покупка ВТБ 29% акций второго крупнейшего ретейлера в России «Магнита» у его основателя Сергея Галицкого. Сделку закрыли в марте, у Галицкого осталось 3% компании. Пакет акций «Магнита» ВТБ оценил в 2,45 млрд. долларов США. Спустя несколько месяцев ВТБ перепродал часть своего пакета — почти 12% — инвестиционной «Марафон Групп».

Также в марте Jaran Tobacco объявила о покупке 100% группы «Донской табак», базирующейся в Ростове-на-Дону, за 1,7 млрд. долларов США. Сделка должна быть закрыта в течение этого года.

Еще одной крупной сделкой в 2018 году стала продажа доли в «Норникеле» за 1,5 млрд. долларов США. О ней в марте договорились UC Rusal и «Интеррос», Crispian Романа Абрамовича и Александра Абрамова планировала продать им 4% своих акций пропорционально их долям. Однако, как писал РБК, по решению Лондонского суда эта сделка должна быть аннулирована — Абрамовичу придется вернуть Потанину 770 млн долларов США за 2,1% уже купленных им акций ГМК «Норникель».

Среди ключевых отрицательных факторов, влияющих на рынок M&A можно выделить: нерастущую экономику, проблемы в финансовом секторе, внешние негативные воздействия (подешевевшая нефть и санкции), девальвацию, относительно дорогое финансирование.

ВЫВОД

Таким образом, для мирового рынка слияний и поглощений характерно увеличение количества сделок при снижении средней стоимости сделки, что связано с осторожностью крупных игроков. В условиях экономического и финансового кризиса рынок реагирует на изменения с определенным лагом. Следовательно, улучшение тенденций в мировой экономике будет способствовать росту рынка слияний и поглощений.

ЛИТЕРАТУРА:

1. БОТАЛОВА В. В., Теоретические основы слияний и поглощений в России и за рубежом // Российское предпринимательство № 10 (232). – М., 2013.
2. ИОНЦЕВ М. Корпоративные захваты: слияния, поглощения, гринмэйл. – М., 2003.
3. ШЕРШЕНЕВИЧ Г.Ф. Курс торгового права. Т. I: Введение. Торговые деятели. – М., 2003.
4. <https://www.rbc.ru/economics/29/06/2018/5b34eb259a7947688431619b>
5. <https://inventure.com.ua/analytics/investments/obzor-globalnogo-rynka-manda-2017>.

DIRECȚII DE PERFEȚIONARE A GESTIUNII RISCULUI OPERAȚIONAL ÎN BĂNCI

MISTREAN LARISA¹
STRA TIENCO DOINA²

Abstract

Insofar as it exists and is realized, the operational risk poses a particular problem, the speed with which its effects occur and the way it is reflected in the results of the bank's activity, on the costs and the banking profit. That's why risk's identification is absolutely necessary to find the most effective mitigation measures. Knowing the likelihood of this risk in time is very important because it gives the bank the opportunity to mobilize resources and take appropriate measures to ensure effective operational risk management.

If the other risks, credit, interest rate risk, etc., can be avoided, by taking concrete measures (additional guarantees, creation of provisions, etc.) for operational risk no measures could be taken to totally avoid it (as in the case of credit risk) because the "sources" of the emergence of operational risk are very diversified, I also expect the financial impact it produces on banks is equally diverse, from internal losses to external losses and losses financial nature to loss of moral, reputation, etc.

Keywords: *Financial Institution, Banks, Operational Risk, Basel II Agreement, Risk Management, Financial Result, Banking System*

JEL CLASSIFICATION: G21

1. INTRODUCERE

Dezvoltarea complexității produselor și a activităților desfășurate de instituțiile de credit a dus la o creștere și diversificare a riscurilor ce se pot grupa în riscuri financiare (risc de lichiditate, risc de credit, risc de solvabilitate, risc de rate dobânzii, risc de valutar), riscuri operaționale, riscuri ale afacerii, în majoritatea cazurilor fiind independente însă într-o continuă interacțiune, putând chiar afecta întregul sistem bancar.

Riscul operațional a fost dintotdeauna o prezență semnificativă în activitatea unei bănci, manifestându-se adesea în legătură cu activitatea de creditare sau operațiunile de piață. Expunerea instituțiilor de credit la această categorie de risc se înscrie pe un trend accentuat, în condițiile diversificării și a multiplicării numărului de tranzacții bancare, dezvoltării tehnologice și inovării financiare, generalizării activităților de fuziuni și achiziții, într-o piață financiară cu un grad sporit de globalizare.

Pentru a fi reținut și gestionat, trebuie cunoscut și identificat un risc. Primul pas în punerea în aplicare a unei strategii de gestionare a riscului operațional este prin urmare, definirea acestuia. Definirea riscului operațional este cheia unei gestionări eficiente.

În trecut riscul operațional a fost catalogat ca totalitatea riscului necuprins în riscul de piață riscul generat de implementarea diferitor măsuri manageriale. Modelele de risc operațional incipiente au plecat astfel de la premiza că dacă riscul nu este unul de piață sau de credit, atunci el este operațional. În perioada mai recentă însă, această plajă foarte largă a fost mult restrânsă, iar acum cea mai răspândită definiție se regăsește în metodologia Basel II "riscul pierderilor cauzate de implementarea defectuoasă ori greșită a diferitelor procese, sisteme a alegerii și numirii în funcții a personalului neadecvat, precum și pierderile cauzate de evenimente care ies din sfera de influență a conducerii companiei".

¹ conf.univ., dr., .ASEM, Republica Moldova, ASEM, Republica Moldova, m.Chișinău, bd. Bănulescu-Bodoni, 61, tel.+3732402768, www.ase.md; mistrean_larisa@yahoo.com

² economist, Departamentul Corporativ BC „Moldindconbank” SA, sucursala Centru, Republica Moldova, BC „Moldindconbank” SA, sucursala Centru, Republica Moldova, m.Chișinău, str. Armenească 38, tel.+37368818682, www.micb.md; Doina.Stratienco@micb.md

2. FORME DE MATERIALIZARE A RISCURILOR.

Riscul operațional este un risc endogen, adică specific faptelor și circumstanțelor fiecărei companii. El este modelat de tehnologia, procesele, organizarea, personalul și cultura companiei. Pe când, riscurile de piață, de credit și de asigurare sunt conduse, în general, de factori exogeni.

Totodată este de menționat că riscurile operaționale sunt dinamice, în continuă schimbare cu strategia de afaceri, procesele, tehnologia, concurența etc.

O caracteristică elocventă tipului dat de risc este că cele mai rentabile strategii pentru reducerea acestuia implică schimbări în procesele de afaceri, tehnologie, organizare și personal.

Riscului operațional este că spre deosebire de alte tipuri de riscuri, nu se materializează doar în formă de pierderi vizibile și directe (sau scăderi ale profitului). De exemplu, aceasta poate provoca pierderi indirecte (sau scăderi ale profitului) printr-o deteriorare a reputației băncii. Acest aspect fiind unul foarte sensibil pentru instituțiile financiare, deoarece activând pe o piață unde mai există încă zece astfel de instituții, care prestează exact aceleași operațiuni, reputația, imaginea băncii este primordială în vederea menținerii și atragerii clienților. Există, de asemenea cazuri cum ar fi defecțiuni ale sistemului informatic, unde pierderile sunt cauzate nu numai pe părțile implicate, dar și terțe părți, cum ar fi clienții și alte instituții financiare (Tabelul 1).

Tabelul 1. Impactul riscului operațional

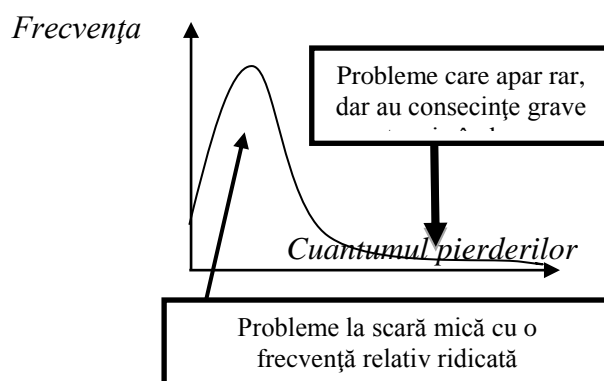
Tipul impactului	Consecințe
Impact direct asupra profiturilor / pierderilor și capitalului instituției financiare	<ul style="list-style-type: none">- Acoperirea deficitelor rezultate din insuficiență de numerar- Plăți de daune / decontări / penalități rezultate din pierderea de procese, arbitraje, acțiuni de supraveghere etc.- Remunerarea salariaților pentru orele suplimentare în scopul înlăturării defecțiunilor sistemului etc.- Taxele poștale necesare pentru expedierea scrisorilor de rigoare clienților etc.- Cheltuielile aferente serviciilor avocaților privind soluționarea problemelor- Reducerea sau anularea comisioanelor ca urmare a unei erori clericale- Pierderea veniturilor rezultate din întreruperile procesului de lucru, întâzieri, etc.
Impact indirect asupra profiturilor / pierderilor și capitalului instituției financiare	<ul style="list-style-type: none">- Deteriorarea reputației cauzată de eroarea datelor, care declanșează reducerea clienților, determinând o scădere a veniturilor
Impact asupra mediului extern instituției financiare	<ul style="list-style-type: none">- Cazurile în care întreruperile în activitatea instituției financiare, rezultate din funcționarea defectuoasă a sistemului conduc la o deteriorare a pozițiilor financiare ale clienților sau la o întâziere a plăților și decontărilor interbancare.

Sursa: THOMAS, B. B., L. WARE PRESTON, Making More Operational Risk Insurable. Transurance Services, LLC, III (2008), p. 1.

Atunci când se materializează riscul operațional, nu este întotdeauna ușor să se identifice pierderile rezultate, inclusiv pierderile indirecte suportate de către terți într-o manieră precisă și cuprinzătoare.

Riscul operațional poate fi, de asemenea, împărțit în două tipuri în funcție de frecvență și gradul impactului. Primul cuprinde probleme la scară redusă care apar la o frecvență relativ înaltă, incluzând erori de scriere (erori de remitere a sumelor mici sau erori de plată) și probleme minore la terminalele de plată. Acesta din urmă cuprinde probleme care apar rar, dar au consecințe grave în momentul constatării lor. Exemplele includ defecțiuni majore ale sistemelor informaționale, dezastre naturale, precum cutremure puternice, atacuri teroriste și cazuri de fraudă la scară largă, cum ar fi cele de la Bank of Credit and Commerce International (BCCI) și la New York din cadrul Daiwa Bank, care au fost descoperite în anii 1990. Din cauza acestor caracteristici, repartizarea pierderilor rezultate din materializarea riscului operațional sunt vaste, așa cum este prezentat în graficul 2.

1) Distribuția pierderilor rezultate din activitatea băncii Materializarea riscului

2) Distribuția profiturilor / pierderilor generate de piață Materializarea riscului

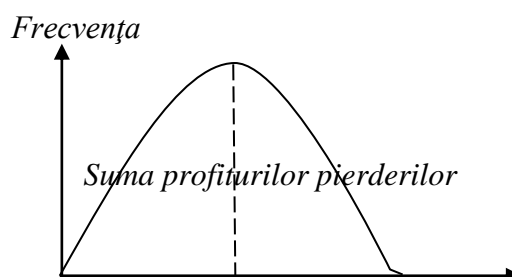

Figura 1. Distribuția pierderilor generate de riscul operațional

Sursa: Bank of Japan, *Advancing Operational Risk Management*, September 2005 [online]. Disponibil: https://www.boj.or.jp/en/research/brp/ron_2005/data/fsk0509b.pdf.

3. GESTIUNEA RISCULUI OPERAȚIONAL

Pierderile pot fi adesea specificate pentru anumite riscuri, de exemplu, fluctuațiile ratei dobânzii în cazul riscului de piață și modificarea bonității debitorilor în cazul riscului de credit. Cu toate acestea, în cazul riscului operațional, este în mod normal dificil pentru a restrânge factorii care cauzează un astfel de risc și, adesea, aceasta apare atunci când mai mulți factori intră în joc simultan. Să presupunem, de exemplu, că datele despre clienți, cum ar fi rulajul periodic, sumele de bani intrate și ieșite din cont, beneficiarii efectivi, se divulgă de la o instituție financiară. Într-un astfel de caz, pot fi luați în considerare mai mulți factori care contribuie, printre care: eșecul de a stabili instrucțiuni adecvate în interiorul instituției pentru gestionarea informațiilor despre clienți; protecția inadecvată a computerului pentru a proteja datele clienților de distribuția necorespunzătoare; și disciplină neadecvată a angajaților. Adesea, riscul operațional se materializează atunci când aceste evenimente apar concomitent.

Ținând cont de cele relatate mai sus, remarcăm următoarele aspecte aferente gestionii riscului operațional în cadrul băncii:

Nevoia de a acoperi o gamă largă de evenimente și activități. Gestionarea riscului de piață și de credit implică răspândirea riscului în expunere, de exemplu, poziția de risc și valoarea creditului, precum și factorii de risc, cum ar fi, ratele de dobândă și probabilitatea de întârziere și menținerea fiecăruia sub supraveghere pentru a monitoriza riscul. Cu toate acestea, în cazul riscului operațional, este dificilă descompunerea riscului în categoriile de expunere și factorii de risc, deci este necesar să se controleze o gamă largă de evenimente și activități pentru a preveni materializarea riscului operațional.

Necesitatea controlului riscului la nivelul instituției de credit ca un tot întreg. În timp ce numărul de operațiuni și departamente expuse la riscul de piață și de credit este relativ mic, spre exemplu, riscul de piață există în secția de tranzacționare, iar riscul de credit poate exista în marketing și în secțiile de creditare la sediile centrale și sucursalele băncilor, însă riscul operațional există în toate secțiile și departamentele din întreaga instituție. Prin urmare, toate subdiviziunile din cadrul instituției trebuie să-și îmbunătățească riscul operațional la toate nivelurile de management.

Importanța gestionării riscului pe baza informațiilor calitative acumulate de bancă. Întrucât factorii ce provoacă riscul operațional sunt adesea mai dificil de identificat și de măsurat decât factorii determinanți ai riscului de piață și de credit, nu este întotdeauna ușor să le administrezi într-o manieră cantitativă. Ca urmare, identificarea factorilor de risc trebuie să se bazeze pe informații calitative chiar dacă s-au introdus anumite metode de cuantificare a riscurilor.

Riscul reputațional și sistemic. Așa cum am menționat deja, riscul operațional se poate materializa într-un mod care are impact negativ asupra pozițiilor financiare ale clienților băncilor și funcționarea stabilă a sistem de plăți și decontări în care sunt implicați clienții dați. Chiar și în astfel de cazuri, instituțiile financiare nu pot să fie întotdeauna responsabili pentru pierderile clienților. Cu toate acestea, impactul asupra reputației instituțiilor poate fi impunător. Mai mult, instituțiile financiare sunt obligate să lucreze cu sârguință pentru a preveni materializarea riscului sistemic ca parte a misiunii lor. Prin urmare, este vital pentru instituțiile financiare să mențină calitatea operațiunilor lor la un anumit nivel, nu numai pentru a evita pierderile directe pentru ei înșiși, dar și pentru a-și menține reputația și a preveni riscul sistemic.

În final, putem specifica că cea mai principală caracteristică a riscului operațional derivă din faptul că acesta este prezent în toate activitățile, se manifestă în orice entitate și materializarea acestuia are un impact destul de semnificativ. Acesta este cel mai periculos tip de risc pentru supraviețuirea unei companii. Asigurătorii sunt, de obicei, afectați de expunerea materială la riscul operațional, care poate ajunge la același nivel cu alte tipuri de risc, cum ar fi riscul de credit. Motivele și cauzele care determină apariția acestui tip de risc va fi relatată în următorul subcapitol al tezei.

CONCLUZII

Managementul riscului operațional trebuie să fie o activitate zilnică a oricărei bănci care să asigure aplicarea corectă a sistemelor de gestiune a riscului, respectarea procedurilor și efectuarea controlului intern astfel încât să se evite pe cât posibil nereușita administrării riscurilor, care s-a dovedit a fi cauzată de sisteme de control necorespunzătoare și decizii inefficiente. Pentru implementarea unui management al riscului integrat este necesară examinarea poziției ocupate de instituția de credit respectivă în cadrul sistemului financiar, ce este influențată de complexitatea activităților desfășurate, de resursele disponibile, de multitudinea de factori ce influențează evoluția și trendurile sectorului în cadrul căreia activează, de natura stohastică a evenimentelor, etc. Politica oricărui management al riscului operațional trebuie să țină cont cel puțin categorii de evenimente: fraudă internă și externă, executarea, livrarea și managementul proceselor, practicile la locul de muncă, pierderi ale activelor, evenimente ce privesc clienții, produsele și practicile comerciale, întreruperea activității și funcționarea necorespunzătoare a sistemelor.

BIBLIOGRAFIE:

1. THOMAS, B. Operational Risk Insurable. Transurance Services, LLC, III, 2008, p. 1.
2. FRANCIS X. The Known, the Unknown, and the Unknowable in Financial Risk Management, [online]. Disponibil: <https://books.google.md/books?id=8iA9U8ixYCgC&pg=PA143&lpg=PA143&dq=Kurit>
3. Bank of Japan, Advancing Operational Risk Management, September 2005 [online]. Disponibil: https://www.boj.or.jp/en/research/brp/ron_2005/data/fsk0509b.pdf.

EROARE VERSUS FRAUDĂ – ABORDARE COMPARATIVĂ PRIN PRISMA AUDITULUI FINANCIAR

CRISTINA MARIA VOINEA, lect. univ. dr.

voinea_cristina_maria@yahoo.com

VIOLETA STATE, conf. univ. dr.

viostate@yahoo.com

LAURA ANDREEA IAMANDACHE,

andreea.laura09@yahoo.com

Universitatea Valahia din Târgoviște

Rezumat

În România auditul financiar se situează la început de drum, ansamblul de reglementări legislative din ultimii ani, prevestesc noi tendințe și extinderea rolului acestuia în următorul secol. Acest aspect este fundamentat și de numeroasele reformări din mediul economic, precum evoluția activităților bursiere, mărirea numărului de tranzacții financiare, falimentul sau fuziunea unor entități. Dacă primordialul scop al auditului financiar a fost acela de a identifica fraudele, scopul a evoluat de-a lungul timpului, astfel încât, în prezent el are menirea de a certifica corectitudinea informațiilor prezentate în situațiile financiare și conformitatea lor cu Standardele Internaționale de Contabilitate.

Cuvinte cheie: *audit financiar, risc, eroare, fraudă, responsabilitate*

1. Erori și fraude. Concepte și cauze

În vederea diminuării riscului la un nivel acceptabil de scăzut, în planificarea și efectuarea auditului, este necesar ca auditorul să țină seama de riscul unor denaturări concludente în situațiile financiare, datorate fraudei.

În situațiile financiare denaturările iau naștere din erori și fraude. Deosebirea între eroare și fraudă este dată de factorul care arată dacă acțiunea de bază care a avut ca urmare o denaturare a situațiilor financiare este intenționată sau neintenționată.

Termenul „**eroare**” vizează o denaturare neintenționată ivită în situațiile financiare, inclusiv acțiunea de a omite o prezentare sau o sumă, precum ar fii¹:

- O estimare contabilă eronată, apărută ca urmare a trecerii cu vederea sau a interpretării greșite a unor fapte;
- O greșeală în punerea în practică a politicilor contabile în ceea ce privește evaluarea, clasificarea, recunoașterea, prezentarea și descrierea informațiilor;
- O abatere apărută în strângerea și prelucrarea datelor pe baza cărora se întocmesc situațiile financiare.

Termenul „**fraudă**” se referă la o faptă de natură voită întreprinsă de o persoană sau de un grup de persoane din cadrul conducerii, din rândul terților sau salariaților, sau a celor însărcinați cu guvernanta, acțiune care atrage după sine utilizarea înșelăciunii în scopul realizării unui avantaj nedrept sau ilegal. Cu toate că fraudă este un concept juridic amplu, auditorul este mai preocupat de abaterile frauduloase care pricinuesc o denaturare semnificativă în situațiile financiare. Există posibilitatea ca denaturarea situațiilor financiare să nu fie cauzată în urma unor fraude existente. Auditorii nu sunt cei care decid din punct de vedere legal dacă este prezentă un tip de fraudă sau nu.

Există mai multe tipuri de fraudă, printre care întâlnim; „frauda managerială”, este acel tip de fraudă care implică unul sau mai mulți membri din cadrul structurii însărcinați cu guvernanta sau membri din cadrul conducerii și „fraudă cu asocierea angajaților” care se referă la acel tip de fraudă care implică numai angajații unei entități. În ambele variante, pot avea loc asocieri cu terțe părți din exteriorul entității în vederea comiterii fraudelor.

¹ N., Niță, *Descoperirea și combaterea infracționalității economico-financiare- Valorificarea informațiilor furnizate de contabilitate*, Ed. Tehnopress, Iași, 2008, pg.142

Sunt cunoscute două tipuri de denaturări care sunt semnificative¹:

- ✓ Denaturări rezultate din delapidarea activelor;
- ✓ Denaturări rezultate în urma raportării financiare frauduloase.

Delapidarea activelor reprezintă furtul activelor unei entități. Delapidarea activelor se poate înfăptui printr-o diversitate de modalități, cum ar fi: furt de active fizice sau necorporale, introducând chitanțe frauduloase în cadrul entității sau convingerea unei alte entități să realizeze plata unor servicii sau bunuri nerecepționate. De cele mai multe ori delapidarea este însoțită de documente false sau înregistrări care induc în eroare, în vederea ascunderii lipsei activelor.

Raportarea financiară frauduloasă reprezintă omisiunea intenționată sau denaturarea unor valori sau ale unor prezentări de informații în situațiile financiare:

- Punerea în practică greșită cu intenție a politicilor contabile care stau la baza prezentării și descrierii de informații, evaluării, clasificării și recunoașterii;
- Fapte de înșelăciune, precum falsificarea, contrafacerea sau prefacerea înregistrărilor contabile și a documentelor care stau la baza întocmirii situațiilor financiare periodice și anuale;
- Omiterea cu intenție a unor tranzacții sau evenimente și a unor informații care sunt concludente în întocmirea corectă a situațiilor financiare.

Motivația de a comite o înșelăciune și oportunitatea clară de a o face în alt mod poate fi realizată doar prin intermediul fraudei. Tendința de a cheltui mai mult decât îți poți permite este cea care îi determină pe oameni să delapideze activele unei entități. O altă tendință care conduce la raportarea financiară frauduloasă este aceea de a atinge o țintă de câștiguri preconizată, acest fapt îi determină pe membrii conducerii entității să decurgă la astfel de acțiuni.

Conform normei 240 – *Fraud an error*, „În procesul de planificare și efectuare a procedurilor de audit, precum și în cel de evaluare a rezultatelor auditării, auditorul trebuie să ia în considerare riscul apariției unor declarații eronate semnificative în situațiile financiare, ca rezultat al unor fraude sau erori.”

Auditorul pe durata întocmirii planului de audit, determinării procedurilor, evaluării constatărilor și raportării rezultatelor, trebuie să aibă în vedere și posibilitatea detectării unor anomalii concludente în situațiile financiare, provocate ilegalități, erori sau nelegalități.

Standardele internaționale de audit, precizează că termenul „eroare”, se referă la o greșală apărută fără intenție în situațiile financiare. Prin urmare, este necesar ca erorile să fie accidentale, iar persoanele care poartă răspunderea producerii lor se impune să nu fi sperat la obținerea unui câștig personal. Deosebirea între eroare și orice altă incorectitudine constă în intenție. De altfel, sunt foarte multe situații în care erorile au aceleași urmări ca și fraudele, fapt ce pune la încercare competențele auditorilor, aceștia trebuind să stabilească că nu este vorba de o fraudă.

Erorile pot fi determinate de:

- Trecerea cu vederea sau analiza greșită a unor acțiuni care au o importanță semnificativă în întocmirea situațiilor financiare;
- Punerea în practică greșită, din necunoaștință de cauză a politicilor contabile;
- Apariția greșelilor contabile și matematice generate de estimări eronate în urma calculelor.

Termenul „fraudă” este definit în Normele Internaționale de Audit ca fiind o acțiune cu caracter intenționat, realizată de una sau mai multe persoane din rândul salariaților, terților sau din cadrul conducerii. Această acțiune având ca efect interpretarea eronată a situațiilor financiare, fapt ce determină urmărirea obținerii unor avantaje financiare nedrepte și ilegale².

Apariția fraudei poate fi provocată de evenimente de genul:

- Înregistrarea de tranzacții fără substanță și omiterea sau eliminarea efectelor unor tranzacții din înregistrări și documente, cu scopul de a încerca denaturarea adevărului;

¹ E., Horomnea, *Audit financiar-Concepte. Standarde. Norme, ediția a II-a revăzută și actualizată*, Ed. TipoMoldova, Iași, 2011, pg. 247.

² M., Ghiță, M., Popescu, *Auditorul intern al instituțiilor publice: teorie și practică*, Ed. CECCAR, București, 2006, pg. 353

- Furtul sau denaturarea unor active;
- Modificarea înregistrărilor contabile și a documentelor însoțitoare;
- Punerea în practică greșită în mod intenționat, a politicilor contabile care să inducă în eroare utilizatorii situațiilor financiare.
- Agravarea situației financiare a entității auditate datorate alocării necorespunzătoare a unor active.

Standardele de audit *INTOSAI* prevăd că „în desfășurarea auditărilor de regularitate (financiare) trebuie testată conformitatea și cu legile și reglementările în vigoare. Auditorul trebuie să conceapă etapele și procedurile de audit pentru a obține o asigurare rezonabilă a detectării erorilor și fraudelor care ar putea avea efect direct și material asupra sumelor din situațiile financiare sau asupra rezultatelor auditului. Totodată, auditorul trebuie să fie conștient de posibilitatea că actele ilegale să aibă un efect indirect și material asupra situațiilor financiare sau rezultatelor auditului”.

În conformitate cu prevederile Legii Contabilității nr. 82/1991, „efectuarea cu știință de înregistrări inexacte, precum și omisiunea cu știință a înregistrărilor în contabilitate care ar avea drept consecință denaturarea veniturilor, cheltuielilor, rezultatelor, precum și a elementelor de activ și de pasiv ce se reflectă în bilanț, constituie infracțiunea de fals intelectual și se pedepsește conform legii.”

Factorul distinctiv între eroare și fraudă este determinat de acțiunea elementară care are ca consecință denaturarea situațiilor financiare, și dacă această acțiune este intenționată sau neintenționată. Spre deosebire de eroare, fraudă presupune o acțiune intenționată și tănuirea intenționată a faptelor. Deși ține de capacitatea auditorului de a identifica potențiale oportunități de comitere a fraudelor, este complicat, dar nu și imposibil ca auditorul să determine intenția, în deosebi în probleme care includ raționamentul conducerii, cum ar fi aplicare în conformitate a principiilor contabile și estimărilor contabile.

2. RESPONSABILITĂȚI ÎN DETECTAREA ERORILOR ȘI A FRAUDELOR

2.1. Responsabilitatea celor însărcinați cu guvernarea și conducerea

Principala responsabilitate în prevenirea fraudelor și erorilor, cât și în detectarea acestora aparține conducerii entității, dar în același timp și celor cărora le este însărcinată guvernarea. Aceste responsabilități pot varia de la o țară la altă, sau de la o entitate la alta. Conducerea, sub atenta supraveghere a celor delegați cu guvernarea, trebuie să creeze un climat adecvat, să constituie și să păstreze înalte standarde de etică, o cultură de onestitate și să stabilească fixarea unor controale periodice pentru prevenirea și detectarea posibilelor fraude și erori apărute la nivelul entității auditate.

Persoanele cărora le revine sarcina de guvernare a unei entități au responsabilitatea de-a se asigura, prin intermediul supravegherii conducerii, validitatea sistemelor de contabilitate și de raportare financiară ale unei entități. De asemenea acestea trebuie să se asigure că au loc controale adecvate, pentru monitorizarea riscului și inclusiv pentru controlul financiar și de conformitate cu legislația în vigoare.

Conducerea unei entități este răspunzătoare de fixarea unui mediu de control și de păstrarea procedurilor și politicilor care contribuie la obiectivului de asigurare, în condiții propice, a desfășurării eficiente și ordonate a activităților entității. Această răspundere include atât implementarea corespunzătoare, cât și asigurarea funcționării continue a sistemelor de control intern și a sistemelor contabile care au misiunea de a preveni și detecta erorile și fraudele. Însă aceste sisteme reduc riscul apariției denaturărilor, dar nu pot elimina în întregime acest risc, fie că aceste denaturări sunt rezultate din eroare sau fraudă. Prin urmare, orice risc rămas revine în responsabilitatea managementului.

2.2. Responsabilitatea auditorului

Doar în instanță se poate stabili caracterul de fraudă al unei operațiuni. Prin urmare, odată ce auditorului nu îi revine responsabilitatea de a demonstra caracterul fraudelor din punct de vedere juridic, acestuia îi revine în sarcină acțiunile suspecte de fraudă, nu și fraudele dovedite. Astfel,

auditorul este nevoit să facă distincția între o „fraudă dovedită” și o „fraudă prezumtă”. Având în vedere că „frauda prezumtă” are loc când există împrejurări care sugerează o acțiune frauduloasă, pe parcursul misiunii de audit aceste înfrumăși ajung la conștiința auditorului.

O certificare absolută asupra faptului că vor fi detectate denaturări semnificative în situațiile financiare nu poate fi obținută de un auditor. Există un risc care nu poate fi evitat, datorat unor limitări inerente ale angajamentului de audit, și anume acela că să nu poată fi descoperite unele denaturări concludente ale situațiilor financiare, deși misiunea de audit este planificată și desfășurată corespunzător, în conformitate cu ISA. Angajamentul de audit nu răspunde de detectarea tuturor denaturărilor semnificative, datorită unor elemente precum¹: folosirea testelor, aplicarea raționamentului profesional, restrângerea inerentă a controlului intern și natura mai mult persuasivă, decât concludivă a probelor disponibile auditorului. Din această cauză, auditorul are capacitatea de a obține doar o certificare rezonabilă că denaturările semnificative existente în situațiile financiare vor fi detectate.

Este mult mai mare riscul de a nu descoperi o denaturare semnificativă produsă în urma unei fraude, decât o denaturare semnificativă apărută în urma unei erori. Acest fapt se datorează acțiunilor sofisticate și cu atență organizare ce au ca obiectiv ascunderea fraudei, precum neînregistrarea deliberată a tranzacțiilor, falsurile în acte sau întocmirea incorectă intenționată a declarațiilor făcute auditorului. Astfel de tentative de tănuirea sunt mult mai dificil de descoperit atunci când sunt însoțite de o asociere în vederea săvârșirii fraudelor, determinându-l pe auditor să creadă că probele de audit sunt persuasive, când de fapt acestea sunt chiar false. Capacitatea auditorului de a descoperi o fraudă ține de următoarele elemente: aptitudinile pregătitorului, regularitatea și dimensiunea actelor de manipulare, gradul de asociere implicat și nivelul la care se situează ceilalți implicați. La detectarea fraudelor se pot dovedi ineficiente procedurile utilizate în detectarea unor erori.

Prin urmare, este mult mai mare riscul ca auditorul să nu poată descoperi o denaturare semnificativă apărută ca urmare a fraudelor manageriale, decât una apărută ca urmare a asocierii angajaților, întrucât persoanele din cadrul conducerii sau însărcinate cu guvernanta se situează într-o poziție care le oferă integritate și posibilitatea de a nu lua în calcul procedurile de control stabilite anterior. Dictându-le subordonaților să tănuască sau să înregistreze incorect tranzacțiile, anumiți membri ai conducerii nu țin seama de procedurile de control care au misiunea de a preveni fraudele similare executate și de către alți angajați. Poziția de autoritate din cadrul unei entități, îi oferă conducerii capacitatea să le ordoneze angajaților să realizeze anumite acțiuni, fie să le ceară implicarea la comiterea unei fraude, cu sau fără conștiința acestora.

Ideea auditorului despre situațiile financiare este fundamentată pe conceptul realizare a certificării rezonabile; astfel încât auditorul nu garantează că într-un angajament de audit, vor fi detectate denaturări semnificative apărute ca urmare a erorilor și fraudelor săvârșite. În consecință, găsirea ulterioară a unor denaturări semnificative apărute în situațiile financiare rezultate din eroare sau fraudă nu reprezintă, în sine:

- ✓ Necompetența de a fi în conformitate cu ISA;
- ✓ Imposibilitatea de a dobândi o certificare rezonabilă;
- ✓ Lipsa competenței profesionale și promptitudinii cuvenite;
- ✓ O organizare, o derulare sau un raționament neadecvat.

Auditorul organizează și derulează un angajament de audit atitudine de scepticism profesional, întocmai cu ISA 200 „Obiective și principii generale care guvernează un angajament de audit al situațiilor financiare”. Este indispensabilă o asemenea atitudine a auditorului pentru a identifica și evalua cu corectitudine, următoarele aspecte:

- Circumstanțele atenuante care îl convinge pe auditor să bănuiască că situațiile financiare sunt denaturate în mod semnificativ;
- Dovezile obținute (inclusiv învățăturile auditorului dobândite din anterioarele angajamente de audit) care pun în dezbatere credibilitatea declarațiilor conducerii;

¹ M., Boulescu, L., Gădău, Auditorul Situațiilor Financiare, Ed. Tribuna Economică, București, 2010, pg.31

- Aspecte care măresc riscul apariției unor denaturări semnificative a situațiilor financiare, apărute ca urmare a unor erori și fraude, cum ar fi: trăsăturile conducerii și autoritatea acesteia către mediul de control, condițiilor caracteristice sectorului de activitate și parametrilor de funcționare și stabilitate financiară.

Este necesar ca pe parcursul planificării auditului, auditorul să dezbată cu ceilalți membri ai echipei de audit aspectele legate de vulnerabilitatea entității la denaturările semnificative ale situațiilor financiare, ca urmare a unor erori sau fraude.

În urma acestor dezbateri se presupune luarea în considerație, a locurilor în care este cel mai posibil să aibă loc erori sau înfăptuite fraude, în contextul acelei entități. Membrii echipei de audit, pe baza acestor dezbateri pot realiza o mai bună pricepere a potențialului de denaturări semnificative ale situațiilor financiare, apărute ca urmare a unor erori și fraude, în acele domenii ale auditului care le-au fost desemnate, a și felului în care rezultatele procedurilor de audit care sunt desfășurate pot afecta și celelalte aspecte ale auditului. De asemenea, pot avea loc decizii în ceea ce privește repartizarea sarcinilor anumitor membri ai echipei de audit care vor derula anumite proceduri de audit sau investigații, și la modul în care vor fi repartizate rezultatele acestora.

Auditorul când întocmește activitatea de audit, trebuie să recurgă la chestionarea conducerii:

- Pentru a stabili dacă au fost descoperite orice erori semnificative decât management;
- Pentru a obține informații cu privire la înțelegerea conducerii cu privire la sistemele de control intern și sistemele contabile, fixate pentru evitarea și detectarea erorilor.
- Pentru a obține o înțelegere a acțiunii de evaluare realizată decât conducere a riscului de denaturare semnificativă a situațiilor financiare ca urmare a fraudei, și înțelegerea sistemelor de control intern și a sistemelor contabile stabilite de conducere în scopul abordării unui astfel de risc;
- Pentru a stabili dacă managementul este pus la curent cu orice suspiciune de fraudă pe care entitatea o investighează.

3. FACTORI DE RISC

Factorii de apariție a riscului de fraudă pot fi:

1. O primă categorie este a factorilor asociați denaturărilor rezultate din raportarea financiară frauduloasă;
2. O a doua categorie este cea a factorilor asociați denaturărilor rezultate în urma delapidării activelor.

Referitor la factorii asociați denaturărilor rezultate din raportarea financiară frauduloasă menționez că am procedat la clasificarea lor în trei categorii, și anume: *condițiile specifice sectorului de activitate, caracteristicile conducerii și influența asupra mediului de control, caracteristici operaționale*

a) Factori de apariție a riscului de fraudă asociați condițiilor specifice sectorului de activitate

Aceste elemente care determină apariția riscului de fraudă atrage după sine mediul de reglementare și mediul economic în care entitatea operează:

- Transformări accelerate în sectorul de activitate, precum vulnerabilitatea crescută față de uzura rapidă a produselor sau schimbări rapide în tehnologie.
- Un standard înalt al saturației sau competitivității pieței, urmat de marje în scădere.
- Cerințe noi contabile, reglementare sau statutare care pot afecta profitabilitatea entității și stabilitatea sa financiară.
- O zonă de activitate în declin, cu tot mai multe situații de insolvență a agenților economici și cu scăderi însemnate la nivelul cererii.

b) Factori de apariție a riscului de fraudă asociați caracteristicilor conducerii și influenței asupra mediului de control

– Conducerea poate lua parte la raportarea financiară frauduloasă datorită din cauza anumitor motivații, acest fapt este dat de următoarele indicii: există un avantaj al conducerii recurge

la creșterea sau menținerea prețului acțiunilor sau a câștigurilor realizate de entitate prin aplicarea unor practici contabile nemotivat de agresive; un procent consistent din remunerarea conducerii ia forma unor acțiuni, prime sau alte stimulente, a căror valoare este condiționată de realizarea unor ținte foarte înalte în ceea ce privește fluxurile de numerar, poziția financiară și rezultatul exploataării; conducerea urmărește folosirea unor mijloace necorespunzătoare în scopul minimizării rezultatului fiscal reportat; conducerea își ia promisiunea să realizeze față de creditorii, analiști și alte părți, prognoze nemotivat de agresive.

– Conducerea non-financiară ia parte în foarte mare măsură la stabilirea estimărilor sugestive sau la selecția principiilor contabile.

– Conducerea marchează o nereușită în a exprima o atitudine adecvată cu privire la procesul de raportare financiară și controlul intern: conducerea continuă să contracteze angajați ineficienți în cadrul compartimentelor de tehnologie a informației, de contabilitate și audit intern; conducerea nu face cunoscute normele și valorile etice ale entității, și face contrariul comunicând valori și norme defectuoase; conducerea nu supraveghează controalele semnificative în mod corespunzător; conducerea are o atitudine ostilă față de autoritățile de control; conducerea nu reușește să îndrepte greșelile însemnate decâtre controlul intern.

– Prezența unor reclamații ale membrilor conducerii și entității cu privire la încălcări ale legislației, ale normelor de securitate sau de fraudă.

– Prezența unei conexiuni încordate între conducere și auditorul din prezent sau cel precedent: limitări formale și informale impuse auditorului, care îngreșește accesul acestuia la anumite informații și persoane sau îngreșește posibilitatea auditorului de a comunica cu persoanele însărcinate cu guvernarea într-un mod eficient; discuții frecvente în contradictoriu cu auditorul prezent sau precedent, legate de probleme de audit financiar, raportare și contabilitate; pretenții neechilibrate cu privire la auditor și termene neconvenabile cu privire la finalizarea raportului de audit; manifestări dominante asupra auditorului, cu precădere în a influența sfera de activitate a acestuia.

c) Factori de apariție a riscului de fraudă asociați caracteristicilor operaționale și stabilității financiare

Acești factori de producere a riscului de fraudă țin seama de complexitatea și conformitatea entității și tranzacțiile sale, de profitabilitatea sau situația financiară a entității.

– Tranzacții cu caracter semnificativ, cu părțile asociate entității care nu contribuie de îndeplinirea normală a activității, și cu părțile asociate care nu sunt sau sunt auditate de către o altă firmă.

– Imposibilitatea de a genera fluxuri de numerar, în ciuda faptului că se raportează creșterea veniturilor.

– Existența unor operațiuni cu sucursale și filiale din paradisuri fiscale, pentru care nu se constată o motivație clară din punct de vedere economic.

– Constrângere decisivă în a dobândi capital adițional util entității, pentru a rămâne competitivă, având în vedere poziția financiară a acesteia.

– Configurare organizațională abuziv de complexă, care presupune implicarea unor numeroase sau deosebite societăți cu statut juridic, acorduri contractuale și linii manageriale de putere, care nu au nicio motivație economică.

– Profitabilitatea și dezvoltarea anormal de rapidă, în raport cu celelalte societăți din sectorul de activitate respectiv.

– Amenințări privind situația de insolvabilitate.

– Consecințe negative ale unor tranzacții, în situația în care sunt raportate rezultate financiare scăzute.

Factorii responsabili de producerea riscului de fraudă, cărora li se adaugă și denaturările produse din delapidarea activelor, se pot clasifica în: **susceptibilitatea activelor supuse delapidării** (de exemplu: particularități ale stocurilor, precum dimensiunea scăzută îmbinată cu valoarea și cererea mare, sume însemnate de numerar în casă și rezultate din încasări, trăsături ale mijloacelor fixe, cum

ar fi dimensiunea scăzută îmbinată cu lipsa recunoașterii proprietarului) și **controalele** (de exemplu: evidență necorespunzătoare a activelor ce pot fi sustrate, absența formalităților de monitorizare, a persoanelor care aplică pentru obținerea unei funcții în cadrul entității, mai ales în situațiile în care aceștia au posibilitatea de a pătrunde în locurile unde se află activele ușor de sustras, insuficiența unor controale independente sau divizarea necorespunzătoare a atribuțiilor de serviciu, supravegherea redusă a numerarului, a investițiilor, a stocurilor și a mijloacelor fixe, nerespectarea programului de concediu pentru personalul care deține funcții cheie de control în cadrul entității).

Cu privire la oricare din aceste două categorii, sunt dezbateri continue cu privire la exemplele de cauze de producere a riscului de fraudă reunite cu denaturările produse ca urmare a delapidării activelor. Proporția în care auditorul v-a ține seama de factorii de producere a riscului de fraudă ce se consemnează în categoria numărul doi este influențată de gradul în care sunt existenți factorii de risc din categoria numărul unu. Nerespectarea programului de concediu pentru personalul care deține funcții cheie de control în cadrul entității.

4. CONCLUZII

O misiune de audit este posibil să nu poată oferi o garantare absolută că în conținutul situațiilor financiare nu sunt incluse erori sau fraude semnificative. Erorile pot lua naștere fie ca consecință a procesării într-un mod incorect a datelor contabile, fie din pricina aplicării unui raționament eronat în selectarea și utilizarea standardelor de contabilitate, astfel se constată riscul ca auditorul să nu le poată descoperi, indiferent de conștiinciozitatea cu care aplică aceste standarde de audit. De fiecare dată când estimările contabile aparțin unor rezultate incerte ale unor evenimente viitoare, aceste aproximări vor fi inexacte prin natura lor. În consecință, conturile anuale care sunt supuse auditării nu pot avea nici ele un grad foarte mare de precizie, din pricina restrângerilor inerente aduse de conceptele contabile.

Standardele de contabilitate, mai mult decât atât prezintă tratamente contabile diferite pentru reflectarea aceluiași tip de tranzacție. Selecționarea unui anumit tip de tratament contabil sau al altuia va decide în mod implicit din punct de vedere al situațiilor financiare alte rezultate. Printre cele mai răspândite cazuri de tratamente contabile alternative se numără cele ce privesc regimul de amortizare aferent activelor fixe, sau modalitatea în care sunt evaluate stocurile la ieșirea din gestiune. Utilizând diferite metode din cadrul celor permise de practicile contabile, rezultatul societății și valoarea propriilor active pot fi grav afectate, fără a putea fi posibilă dovedirea încălcării imaginii fidele sau a standardelor de contabilitate.

Circumstanțele actuale impun ca cerință obiectivă atenție sporită în ceea ce privește măsurile imediate și reale referitoare la elaborarea și implementarea metodelor auditare cu menirea gășirii erorilor și fraudelor din ce în ce mai greu de depistat.

În concluzie, auditarea situațiilor financiare anuale ale unei societăți, de către un auditor financiar, reprezintă muncă complexă și sistematică, ce presupune responsabilități deosebite ale participanților. Finalitatea activității de audit financiar constă în: înștiințarea rezultatelor, cu respectarea anumitor rigurozități profesionale sub aspectul formulării raportului de audit și exprimării clare și concise a opiniei formulate și priceperii de către beneficiari a viitoarelor responsabilități.

BIBLIOGRAFIE:

1. Boulescu, M., Gădău, L., Auditorul Situațiilor Financiare, Ed. Tribuna Economică, București, 2010
2. Dumitrescu, A. C., Detectarea fraudelor și erorilor în auditul financiar: miză oportunitate și responsabilitate, Editura Mirton, Timișoara, 2010
3. Ghiță, M., M., Popescu, Auditorul intern al instituțiilor publice: teorie și practică, Ed. CECCAR, București, 2006
4. Horomnea, E., Audit financiar-Concepte. Standarde. Norme, Ediția a II-a revăzută și actualizată, Ed. TipoMoldova, Iași, 2011
5. Niță, N., Descoperirea și combaterea infraționalității economico-financiare- Valorificarea informațiilor furnizate de contabilitate, Ed. Tehnopress, Iași, 2008
6. Camera Auditorilor Financiari din România, Audit Financiar 2000. Standarde, Codul privind Conduita Etică și Profesională. Editura Economică, București, 2011
7. Camera Auditorilor Financiari din România, Norme minimale de Audit, Editura Economică, București, 2010

SECȚIUNEA V: JEAN MONNET: CD, INOVAȚII ȘI ANTREPRENORIAL: GENERATOR DE VALOARE SOCIALĂ ȘI CREȘTERE ECONOMICĂ

METODE MODERNE DE FINANȚARE A ACTIVITĂȚILOR ȘTIINȚIFICE ȘI TEHNOLOGICE: PRACTICI RELEVANTE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

RAILEAN VERONICA, drd.

e-mail:veronica_pvp@mail.ru

TIMUȘ ANGELA, dr., conf. cerc.

e-mail:ince.timush@gmail.com

Institutul Național de Cercetări Economice Republica Moldova,

Chișinău, str. Ion Creangă, 45

(+373 22) 50-11-01

Abstract

In the last decade, due to the global financial crisis, the funding system of the research sector across the world has known major structural changes by introducing new financing methods and platforms. This paper presents some modern means of financing research-development and innovation, which are the elements of the capital market. The aim of the research is to study and analyse: Venture Capital, Crowdfunding and Business Angels as opportunities to finance the scientific activities from Republic of Moldova.

Key words: *capital venture, crowdfunding, business angels, alternative funding*

JEL CLASSIFICATION: G24, M13, G32

Activitatea științifică se referă la producerea de noi cunoștințe prin cercetare, dezvoltare și inovare, care pot fi realizate atât de organizațiile din domeniul cercetării inovării care includ persoanele juridice cu orice tip de proprietate și formă juridică de organizare, precum instituții publice și agenții economici, cât și de persoane fizice ce desfășoară pe teritoriul Republicii Moldova activități în domeniile cercetării și inovării. [5]

După criza financiară internațională din anii 2008-2009, diversificarea metodelor de finanțare ale sectorului de cercetare, a devenit o prioritate. Finanțarea științei a cunoscut modificări esențiale, care au contribuit la apariția unor metode alternative de finanțare prin utilizarea de instrumente ale pieței de capital.

Finanțarea prin Capital Venture este parte al programului cadru (FP) al Uniunii Europene privind procesul de integrare ulterioară a piețelor de capital ale UE. [6]

Fond venture (cu capital de risc) este un fond constituit din contribuțiile investitorilor mari, care reprezintă o importantă sursă de finanțare pentru întreprinderile mici și mijlocii cu perspective mari de creștere, dar fără capital financiar. Investitorii individuali pot cumpăra instrumente financiare din emisiunile companiilor, care furnizează capital de risc sau care pot investi în fondurile de investiții specializate în acest domeniu.[4] Termenul de investire este de 7-9 ani, după care fondul venture vinde cota sa. În capitalul statutar al altei persoane juridice cota fondului nu trebuie să depășească 25% din valoarea activelor. [2]

La nivel european, investițiile în capital de risc sunt în continuă dezvoltare. Volumul finanțării venture în Europa în trimestrul 4 al anului 2017, conform raportului companiei KPMG din 2018 [3], este în ascensiune, numai în trimestrul 4 al anului 2017 fondurile venture au crescut aproximativ de 2 ori, depășind 6 miliarde USD comparativ cu trimestrul 4 al anului 2013. Numărul maximal al tranzacțiilor încheiate a fost în anul 2015, dintre care cele mai multe au fost finanțări ale stadiilor seed și start-up.

Crowdfunding este un mod de finanțare a unor proiecte folosind resurse on-line (forumuri, platforme de socializare etc.), care substituie sistemul clasic de donație cu o metodologie de tip recompensă. Inițiatorii proiectului lansat creează o rețea ai cărei membri oferă bani în schimbul serviciilor sau produselor generate de proiect. [4] Conform raportului Comisiei Europene privind finanțările crowdfunding [1], în Europa sunt 232 de platforme destinate proiectelor științifice. Lideri la acest compartiment remarcăm Marea Britanie care are 48 de platforme, urmată de Franța (cu 45 de platforme) și Germania (cu 30 de platforme).

În Republica Moldova există deocamdată doar o singură platformă și anume: **GUVERN24** [7], care a fost lansată la 22.12.2015, sursele financiare sunt exclusiv donații personale și din redistribuirea a 2% din impozitul pe venit. Actualmente pe platformă sunt înregistrate 435 de proiecte și colectate aproximativ 641 mii euro. Cele mai multe mijloace financiare au fost colectate pentru caritate 261,7 mii euro și construcție-renovare – 156,2 mii euro. Pentru medicină sunt colectate mijloace bănești în sumă de 110,3 mii euro.

Business Angels sunt persoane fizice și juridice care investesc propriul capital în dezvoltarea unei afaceri, având ca scop achiziționarea sau subscrierea de acțiuni sau de părți ale capitalului social al întreprinderii asistate. [4] La nivel european, în ultimii 5 ani, au activat în medie 29 mii de business angels, care au tranzacționat în anul 2017 peste 3,9 mii de investiții cu un volum mediu de 561 mil. euro. Din anul 2014 și până în anul 2017, piața angels a crescut de aproximativ 1,5 ori sau cu 209,3 mil. euro. Această tendință de creștere se menține și în ultimul an, în anul 2017 față de anul 2016, finanțarea business angels a crescut cu aproximativ 19%, de la 571 mil. euro în anul 2016 până la 679,4 mil. euro în 2017. În România există 53 de business angels, care au investit 4,7 mil. euro. În Ucraina avem 60 business angels cu o investire de 12,9 mil. euro.

Principalul document strategic complex ce definește necesitatea dezvoltării finanțării alternative în țara noastră, este Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii (IMM) 2012-2020 [4]. Conform Raportului privind realizarea Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei de dezvoltare a sectorului IMM pentru anul 2015, proiectul de lege cu privire la Fondurile cu capital de risc (venture) a fost elaborat de către Ministerul Economiei și a fost înaintat spre avizare autorităților publice.

Aprobarea unui cadru de reglementare privind finanțarea alternativă a activităților științifice și tehnologice, pe lângă poziționarea geografică avantajoasă a Republicii Moldova, va contribui la dezvoltarea unor metode moderne de finanțare precum investițiile venture, crowdfunding și business angels.

Bunele practici aplicate la nivel european, ne arată că în ultimii 5 ani *Fondurile venture* au marcat un trend crescător, astfel valoarea acestora s-a dublat, determinând și creșterea numărului de proiecte selectate pentru finanțare, ceea ce încurajează cercetarea. *Business Angels*, contribuie la creșterea probabilității de obținere a investițiilor capital venture în fazele ulterioare de dezvoltare, iar *Crowdfunding-ul* ar putea contribui la rezolvarea multor probleme de interes social și economic ale Republicii Moldova.

BIBLIOGRAFIE:

1. European Commission, Assessing the potential for crowdfunding and other forms of alternative finance to support research and innovation Final Report, Ianuarie 2017, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3190dbeb-316e-11e7-9412-01aa75ed71a1>;
2. GANEA V., ILIADI G., BUCATÎNSCHI A., Finanțarea venture a activității inovaționale: reglementări juridice, În: Akademos nr. 4(23) decembrie 2011, pp. 17-20;
3. KPMG Enterprise, Venture Pulse Q1 2018, Global analysis of venture funding, <https://home.kpmg.com/xx/en/home/insights/2018/04/venture-pulse-q1-18-global-analysis-of-venture-funding.html>;
4. LP nr. 179 din 21.07.2016, Cu privire la întreprinderile mici și mijlocii. În Monitorul Oficial nr. 306-313 din 16.12.2016;
5. LP nr. 259 din 15.07.2004, Codul cu privire la Știință și inovare al Republicii Moldova. În Monitorul Oficial nr. 125-129 din 30.07.2004;
6. STEFANOVA J., Venture capital in Central and Eastern Europe: A comparative analysis and implications for Bulgaria, În: Journal of US-China Public Administration, January 2015, Vol. 12, No. 1, pp. 51-59;
7. www.guvern24.md

ELABORAREA ALGORITMULUI EVALUĂRII COMPETITIVITĂȚII BUNURILOR PE PIAȚA INTERNĂ

GUTIUM TATIANA¹

Abstract

In the current period when the domestic market is invaded with import goods, the issue of assessing the competitiveness of goods is a vital issue for local producers. Another factor demonstrating the relevance of the proposed research theme is that there are many methods to assess the competitiveness of goods on the foreign market, but there is no algorithm to assess the competitiveness of goods in the internal market. The purpose of this article is to propose an algorithm for estimating the competitiveness of goods, taking into account the peculiarities of the domestic market. In order to achieve the proposed objectives, the following research methods were used: empirical methods, the functional analysis method. Analyzing the methods for assessing the competitiveness of goods, the author has elaborated a new algorithm for assessing competitiveness in the domestic market.

Key words: *advantages; algorithm for assessing competitiveness; competitiveness of goods; disadvantages; internal market; synthetic indicator.*

JEL CLASSIFICATION: C69, D40, F14, L11.

Obiectul principal de cercetare în articolul dat este evaluarea competitivității bunurilor, deoarece anume prin prisma evaluării pot fi identificate căile de sporire a competitivității, iar scopul – elaborarea algoritmului de evaluarea a competitivității bunurilor autohtone pe piața internă ținând cont de specificul economiei naționale.

Bunurile moldovenești nu numai pierd piețele externe de desfacere, dar și piața sa autohtonă. Importul de mărfuri în ianuarie-august 2018 s-a majorat cu 23,3% în raport cu perioada corespunzătoare din anul 2017. În perioada dată s-a modificat și structura importului, a crescut cota produselor alimentare și animalelor vii cu 0,6 puncte procentuale, articolelor manufacturate diverse – cu 0,6 puncte procentuale, băuturilor și tutunului – cu 0,4 puncte procentuale, uleiurilor și grăsimilor – cu 0,2 puncte procentuale [7]. Adică a crescut cota importului de bunuri, pe care Moldova tradițional le produce și le livrează atât pe piața internă, cât și externă.

Autorul, în procesul de elaborare a algoritmului evaluării competitivității bunurilor autohtone pe piața internă s-a bazat pe specificul economiei naționale și disponibilitatea datelor statistice. Rezultatele calculului sunt prezentate în Tabelul 1.

În anul de raport 2017 uleiul de semințe de floarea-soarelui pe piața internă a înregistrat un avantaj comparativ neînsemnat (6,21%), însă pe piața externă competitivitatea bunului dat este considerabil mai mare. Cererea înaltă la uleiul vegetal pe piața Uniunii Europene este cauzată de prețul relativ redus la bunul livrat din Republica Moldova, și deficitul de uleiuri vegetale pe piața dată. Legumele autohtone sunt competitive pe piața internă, dar nu și pe piața externă, din cauza concurenței acute cu legumele din Turcia, Belarus. În anul 2016 principalul importator de cartofi a fost Belarus (85,5%), de tomate – Turcia (63,3%), de varză – Belarus (50,7%), de castraveți – Turcia (78,4%). În anul 2017 situația s-a modificat, principalul importator de cartofi devine România (40,9%), urmată de Polonia (25,6%). Principalul importator de tomate și castraveți în continuare rămâne Turcia (87,5% și 81,4% corespunzător). În anul 2017 Macedonia devine principalul importator de varză (60,5%).

¹ Cercetător științific, Institutul Național de Cercetări Economice, mun. Chișinău, str. Ion Creangă 45, telefon: 022 501 114, <https://www.ince.md>, gutium.tatiana1@gmail.com

Tabelul 1. Indicele simetric al avantajului comparativ al unor bunuri, pe piața internă, în diviziunea a două ramuri a economiei naționale a Republicii Moldova

Bunuri	SCAID _i ^{SE} , %
<i>Complexul agroindustrial</i>	
Cârnați, cârnăciori, salamuri și produse similare, din carne, din organe sau din sânge	49,14
Lapte și smântână din lapte, fără sau cu adaos de zahăr sau alți îndulcitori	48,74
Legume în stare proaspătă sau refrigerată	46,34
Struguri, proaspeți sau uscați	45,61
Grâu, meslin, orz, ovăz, porumb, sorg boabe, alte cereale	27,27
Ulei de semințe de floarea-soarelui și fracțiunile acestora	6,21
Alte preparate și conserve din carne, din organe sau din sânge	-22,93
Margarină	-82,45
<i>Industria constructoare de mașini</i>	
Fabricarea de echipamente electrice și electronice pentru autovehicule	45,39
Aparate de ortopedie și pentru fracturi, altele decât protezele articulare	34,63
Mașini și utilaje pentru prepararea produselor alimentare, băuturilor, uleiurilor	-63,52
Mașini și aparate pentru morărit și prelucrarea cerealelor sau legumelor uscate	-73,18
Aparate pentru filtrarea lichidelor	-82,16
Aparate pentru protecția culturilor, mașini și utilaje pentru silvicultură și agricultură	-92,29

Sursa: Elaborat de autor

Calcululele autorului au arătat că grâul, meslinul, orzul, ovăzul, porumbul, rapsul și strugurii sunt competitivi atât pe piața internă, cât și pe cea externă. O parte din bunurile complexului dat, care au înregistrat dezavantaj comparativ, ar putea deveni mai competitive, dacă producătorul autohton va fi susținut de stat, așa cum se practică în țările Uniunii Europene.

Analiza avantajului comparativ înregistrat de bunurile industriei constructoare de mașini a arătat, că cele mai mari avantaje au înregistrat bunurile produse de compania germană Dräxlmaier din Bălți, care livrează echipamente electrice. Oferirea bunurilor competitive pe piața internă și cea externă, ia permis companiei să-și extindă producția. Ca rezultat, grupul Dräxlmaier planifică să deschidă în viitorul apropiat o fabrică nouă de cablaje în Cahul.

Industria constructoare de mașini reprezintă așa un gen de activitate, care necesită investiții capitale mari. Republica Moldova este un stat sărac, cu probleme financiare enorme, și cu o politică bugetar-fiscală, care în loc să creeze condiții favorabile pentru dezvoltarea sectorului business autohton, îi determină pe agenții economici să-și transfere afacerea în sectorul tenebru. Prin urmare, ramura dată, în viitorul apropiat, nu va înregistra succese palpabile.

BIBLIOGRAFIE:

1. ATHANASOGLU P., BACKINEZOS C. & GEORGIU E. Export performance, competitiveness and commodity composition. *Working Paper, Bank of Greece*, may 2010, 114, 56 p. ISSN 1109-6691.
2. BALASSA B. Trade liberalization and ‘revealed’ comparative advantage. *The Manchester School of Economics and Social Studies*, 1965, 32, p.99-123.
3. ERKAN B., SARIÇOBAN K. Comparative Analysis of the Competitiveness in the Export of Science-Based Goods Regarding Turkey and the EU+13 Countries. *International Journal of Business and Social Science*, July 2014, vol. 5, no. 8(1), p.117-130. ISSN 2219-1933.
4. GUTIUM, Tatiana. Quantifying the comparative advantage of domestic goods on the internal market. *The Journal Contemporary Economy*. 2018, vol. 3, no. 1, pp. 38-45. ISSN 2537 – 4222.
5. SIUDEK T., ZAWOJSKA A. Competitiveness in the economic concepts, theories and empirical research. *Acta Scientiarum Polonorum Oeconomia*, 2014, 13 (1), p. 91–108. ISSN 1644 – 0757.
6. SUJOVÁ A., HLAVÁČKOVÁ P. & MARCINEKOVÁ K. Evaluating the Competitiveness of Wood Processing Industry. *Drvna industrija*, 2015, 66 (4), p. 281-288. ISSN 0012-6772.
7. <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6143>

UTILIZAREA ARGUMENTELOR BAZATE PE AUTORITATE

GUȚU VASILE, dr., conf. univ.,
Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Pușkin 54
Email: vasile_gutu@list.ru

Abstract

The process of knowledge along with technical and scientific progress is continually complicated. Also, the instrumentation that we use the same is necessary to perfect. It must be appropriate to the situations created.

The purpose of the paper is to highlight the different types of arguments of authority and to analyze their use in the contemporary knowledge process.

The applied knowledge methods are very different. Method of analysis, method of synthesis, non-strict analogy, incomplete induction, systemic method, synergetic method.

The significance of this article is to analyze the types of arguments used frequently and which have a greater impact in a speech and in particular in the political discourse. Among the types of arguments used are arguments based on authority. Some aspects of this type of argumentation are highlighted as: their universality, the persistence of model imperatives and a greater weight in political discourse. The main types of possible authorities to be invoked are also analyzed. The first type of authority in this classification is the person's authority. But the person invoked as authority may be different. The supreme model of the person's authority is, of course, divinity. The second type of authority, as an argument, belongs to the notion expressed by the authority of value. Here the value as argument of authority is considered from several points of view: the first is that the value is fixed over time, the second is that value is the result of general consensus, the third is that value is the result of the experience of generations that have established its favorable utility for the community, for the domain. The third type of authority is the authority of the law. In this framework two main characteristics are analyzed: the first existence of the social body is related to the domination of the law, the second, the dynamics of the society is related to the action of the law. These three types of authorities and form the whole of the argument based on authority.

The arguments have been defined and exemplified: the authority's argument with its variants, the argument of the person and the argument of value.

Key words: *argument, authority of the expert, authority of the person, authority of value, culture, discourse, discussion, divine authority, polemics.*

Pentru activitatea umană autoritatea este un lucru semnificativ. Unii afirmă că epoca noastră ar fi cea a analizei, alții relatează că trăim într-o epocă informațională. Însă nu cu mai puțină certitudine putem afirma că epoca în care trăim este o epocă a autorității. Sunt diferite tipuri de argumente utilizate în procesul de convingere. Ponderea cea mai mare o au argumentele frecvent utilizate în domeniul politic, economic, diplomatic. Indiferent de domeniu unul dintre aceste argumente este argumentul autorității. De aceea, pentru a-i inocula cuiva o idee, un punct de vedere propice nouă sau cel puțin pentru al dezechilibra pe partener în convingerea sa noi folosim și argumentul autorității. Acesta este un „instrument excelent pentru a ne promova interesele” [Bochenski, 2006, 20]. Față de alte tipuri de argumente, de exemplu, față de fapte sau exemple, ce-l influențează pe recipient prin concretitudinea sa, argumentele bazate pe autoritate „ies din sfera concretului, plasându-se în cea a abstractului, în cea a idealurilor spre care tindem, dar la care ajungem cu mare greutate” [Sălăvăstru, 1999, 239].

Să evidențiem câteva caracteristici generale ale argumentelor bazate pe autoritate.

Recurgerea la tipul de argument bazat pe autoritate este universală. Pentru a convinge auditoriul unele tipuri de discurs ar fi incompatibile cu recurgerea la autoritate. S-ar părea la prima vedere, dar se recurge totuși. Ilustrare a acestei contradicții este discursul științific. În științele exacte nimic nu ar trebui să ne determine convingerile în afara cunoașterii și adevărului stabilit ca rezultat al efortului de investigație. În realitate deseori argumentele pentru susținerea unei teze țin de invocarea unui nume a domeniului sau a unor tradiții de cercetare.

Invocarea autorității aici n-o regăsim în stare pură, dar nici nu putem afirma că argumentul autorității lipsește complet. Ținem să remarcăm încă un moment: reticența cea mai mare la argumentul autorității se regăsește tot în discursul științific. În alte tipuri de discurs, argumentul

autorității este utilizat într-un diapazon cu mult mai larg. În discursul politic, de pildă, „sunt prezente autoritatea unui președinte de țară, „autoritatea unui lider de partid, în discursul religios sunt utilizate argumentele ce apelează la autoritatea Ființei Supreme.

În al doilea rând, Omul uneori poate renunța la spiritul critic, pentru a crede în autoritate. Există o discordanță între real și ideal. Pentru a anihila această disproporție apare necesitatea imperativului modelelor. Nemulțumit de real, individul se raportează la ideal, iar în ideal se proiectează modelele. În general, modelele reprezintă elementul dinamizator al progresului uman [Sălăvăstru, 1999, 240].

În al treilea rând, cel mai frecvent argument bazat pe autoritate se întâlnește în discursul politic. La prima vedere, existența politică și dinamismul propriu domeniului politic parcă nu mai lasă loc de asemănări și analogii și totuși acestea se repetă. Ele ne fac să apelăm la situațiile similare și să utilizăm deseori argumentul bazat pe autoritate.

Să analizăm tipurile de autorități posibil de invocat într-un discurs.,

1. Autoritatea persoanei. Într-un discurs politic sau economic apelăm la autoritatea persoanei, adică a persoanei care reprezintă un model în viziunea noastră, în domeniul dat, în condițiile date.

Considerăm că utilizarea argumentului, autoritatea persoanei și anume a persoanei date, sprijină mai temeinic teza înaintată spre susținere. Argumentul autorității este determinat de faptul că nu orice persoană poate deveni obiect al argumentului autorității, ci numai figuri ce simbolizează în viziunea auditoriului la relația polemică ideea de performanță. Persoana invocată ca autoritate poate fi evident diferită.

Lo Cascio ne furnizează mai multe tipuri de argumente bazate pe autoritatea persoanei [Lo Cascio, 2002, 121]. Se poate întâlni tipul de autoritate – autoritatea expertului.

„Încercând astăzi din nou să examinăm unele probleme înaintate de antici și anume întrebarea despre structura materiei și a noțiunii despre legea naturii, – afirmă Heisenberg V. – eu fac aceasta pentru că astăzi dezvoltarea fizicii atomice radical a schimbat viziunile noastre despre natura și structura materiei. N-o să fie, probabil, o preamărire, o exagerare dacă o să zic că unele probleme puse de antichitate odinioară și-au găsit o soluționare exactă și definitivă. Iată de ce astăzi este rațional de vorbit despre acest nou și evident răspuns definitiv, la întrebările apărute cu câteva milenii în urmă” [Гейзенберг, 1987, 107].

Afirmația lui Heisenberg V. este considerată ca argument al unei autorități remarcabile în domeniile științei și anume în fizica atomului.

Unul din specialiștii de rezonanță internațională în domeniul managementului Stephen R. Covey enunță: „Eliberarea din strânsoarea trecutului depinde în mare parte de deținerea unei identități clare și a unui scop ferm, de a ști cine ești și ce vrei să îndeplinești. Slabele rezultate în îndeplinirea sarcinilor pot fi puse pe seama proastei organizări și definerii a priorităților. O hotărâre în care nu prea crezi poate fi ușor anulată de emoții, toane și împrejurări. Oamenii foarte eficienți nu pierd niciodată din vedere planurile pe care și le-au făcut. Orarul lor e slujitor, nu stăpân. Ei își organizează săptămânal planul de lucru și îl adaptează zilnic. Cu toate acestea nu îl schimbă după capricii. Ei fac uz de disciplină și de concentrare și nu se supun toanelor și împrejurărilor. Ei își rezervă cele mai multe și mai bune ore planificărilor și proiectelor importante, muncii de creație. Activitățile mai puțin importante și mai puțin solicitante sunt abordate când oboseala e mai mare.

Eu definesc disciplina ca abilitate de a face și de a ține promisiuni și de a onora angajamentele. Aceasta este cheia eliberării din strânsoarea trecutului. Principiul onorării promisiunilor și angajamentelor duce la respect de sine și de integritate puternice – temelia adevăratului succes” [Covey, 2006, 67].

Aserțiunile lui Stephen R. Covey excelent savant în domeniul conducerii pe principii ne servesc drept argumente la autoritatea persoanei.

Autoritatea persoanei poate fi și autoritate religioasă: „Nu fii nepăsător față de harul care este întru tine, care ți s-a dat prin proorocie”[Biblia, 1999, 1349].

2. Autoritatea valorii. Paralel cu autoritatea persoanei într-un discurs politic mai ales se apelează și la autoritatea valorii. Autoritatea valorii este o noțiunea mai abstractă, dar nu mai puțin

utilă în procesul de convingere. Fiecare domeniu al cunoașterii umane dispune de valorile sale specifice, dar și de valori, totodată mai generale. Fiindu-le proprii acestor domenii ele nu pot să nu influențeze relația discursului cu recipientul său.

Discursul într-un anumit domeniu al cunoașterii se centrează pe valorile proprii acestui domeniu. Există valori care definesc dominantă discursului științific ca adevăr, eroare, deductibilitate, certitudine, verificare, falsificare, validitate, valori care definesc domeniul moral ca bine, rău, cinste, omenie, demnitate, disciplină, hărnicie, patriotism, valori care se constituie drept însemne ale discursului juridic ca dreptate, lege, pedeapsă, judecată, normă, echitate. Valori prin care se singularizează discursul religios ca: credință, smerenie, iertare, mărturisire, pocăință, milă, neprihănire. Valori care angajează cu deosebire domeniul politic ca: egalitate, drepturi, democrație, interese [Sălăvăstru, 1999,79].

Dintre toate tipurile de discurs, valorile își lasă amprenta cel mai pronunțat asupra discursului politic. Discursul politic promovează un sistem de valori, de aceea el este obligat să se supună exigențelor acestui sistem de valori. De aici rezultă că relațiile cu valorile sunt esențiale. În procesul de legitimare a puterii, de exemplu, discursul politic militează pentru anumite categorii de relații ce trebuie instituite între membrii societății.

Aceste relații se întemeiază pe valorile specifice domeniului. Relația de putere, oricare ar fi ea, nu se poate institui și manifesta în afara respectării unor minime cerințe valorice. Sfera politică își are valorile proprii, care rezultă din natura și unicitatea acestei sfere. Ele (valorile) sunt puse la dispoziția auditoriului cu ajutorul discursului deliberativ. Discursul politic, dar și celelalte discursuri, ca discursul științific, discursul juridic, discursul economic, discursul religios, discursul filosofic vor gravita în jurul unui anumit sistem de valori și-l va mediatiza pentru un auditoriu sau recipient concret.

Am constatat că fiecare tip de discurs promovează un anumit set de valori. Dar pot apărea și diferite contradicții. De exemplu, între discursul politic și valorile morale. Într-un discurs politic electoral promovezi binele societății, drepturile omului, satisfacerea intereselor celor mai largi mase. Iar când puterea este de acum asigurată, promisiunile nu se respectă și nu se materializează. Se folosește autoritatea pentru promovarea intereselor personale de partid sau de grup. Desigur când vorbim de imperativul moralității în domeniul politic apar suspiciuni în respectarea valorilor morale. Este imoral să pretindem la o moralitate absolută în politică, dar ar fi la fel de imoral dacă am gândi că un sistem politic ar putea funcționa fără o măsură minimă de moralitate [Hude, 1992, 50]. Ar putea apărea anumite disfuncțiuni între discursul politic și valorile juridice. Anumite distorsiuni descoperim și în privința raportării discursului politic la valorile estetice.

Să enumerăm motivele pentru care o valoare a unui domeniu este considerată și utilizată ca argument al autorității. Una din aceste cauze este că valoarea se fixează în timp. Timpul, după cum se știe este unul dintre cele mai necruțătoare criterii ale adevărului. O valoare care se învrednicește de această calitate pentru o sferă, oricare n-ar fi ea, nu se produce în același moment, ci prin funcționarea ei temporală. Mai mult, dacă societatea, comunitatea se alege cu anumite beneficii și acestea contribuie la dezvoltarea lor, atunci valoarea dată devine un vector stabil în evoluția sistemului.

Numai cu timpul s-a dovedit că adevărul este preferabil falsității, ca valoare științifică. De aici rezultă și aportul semnificativ al acestuia într-un discurs de acest tip. Ca valoare morală, binele este preferabil răului, ca valoare politică democrația este preferabilă nedreptății, ca valoare politică democrația este preferabilă tiraniei. Efectul pozitiv în timp al acestor valori este evident. Numai stabilirea adevărului a contribuit la progresul cunoașterii științifice, principiul dreptății a contribuit la evoluția echitabilă a relațiilor sociale, sistemele democratice au contribuit la dezvoltarea mai avansată a societății.

O a doua cauză că valoarea devine argument e că valoarea este rezultatul consensului general. O valoare nu se poate impune ca valoare prin voința unui individ în parte, ci prin voința tuturor sau a marii majorității. Fundamentul consensului variază de la domeniu la domeniu, deci nu este unul și același pentru toate sferile.

Un al treilea motiv este că valoarea este rezultatul experienței generațiilor. Generațiile au fost acelea care i-au stabilit valorii utilitatea și consecințele favorabile, benefice pentru urmași. Înțelegerea care a fost acceptată se stabilește nu numai între indivizii aceleiași perioade istorice ci și între indivizii din diferite perioade. Cunoaștem valori care au fost acceptate și rămân în continuare ca valori general umane: adevărul, binele, frumosul. Valorile ca valori adevărate depășesc generațiile.

Ambele aceste tipuri de argumente: autoritatea persoanei și autoritatea valorii în cadrul diferitelor culturi suportă pronunțat influența acestora [Поппер, 1983, 404]. Reprezentanții diferitelor culturi pot fi inițiați în discuții foarte productive cu condiția că și unii și alții sunt interesați de stabilirea adevărului și pentru aceasta sunt predispuși să se asculte unii pe alții, să învețe unii de la alții. Aceasta ne permite să afirmăm că deși între polemiciști există bariere datorită diferitelor culturi și dificultății lingvistice aceste obstacole nu sunt de neînlăturat.

Tipurile de argumente analizate și exemplele ce le confirmă sunt o dovadă în plus că ele sunt viabile și în condițiile diferite de cele în care au luat naștere. Așadar ele pot fi utilizate în discursul științific în discursul juridic și cel deliberativ, în discursul filosofic și cel economic.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bochenski J.M. Ce este autoritatea? Ed. Humanitas, București, 2006, 165 p.
2. Biblia, Ed. Societatea Biblică Interconfesională din România, București, 1999, 1416 p.
3. Covey R. Stephen. Etica liderului eficient sau conducerea bazată pe principii. Ed. ALLFA, București, 2006, 355 p.
4. Hude Henri. Ethique et politique. Paris, 1992, 305 p.
5. Lo Cascio Vincenzo. Gramatica argumentării. Meteora PRESS, București, 2002, 344 p.
6. Sălăvăstru Constantin. Discursul puterii. Institutul European, Iași, 1999, 356 p.
7. Гейзейберг В. Шаги за горизонт. Наука, Москва, 1997, 253 p.
8. Поппер К. Логика и рост научного знания прогресс. Москва, 1983, 608 p.

SECȚIUNEA VI: CARPE SCIENTIAM: EVOLUȚIA ȘTIINȚELOR SOCIALE ȘI UMANITARE ÎN ECONOMIA CUNOAȘTERII

GLOBALIZAREA ȘI PARENTALITATEA: INTERFERENȚE CU IMPACT ASUPRA EDUCAȚIEI TINERILOR GENERAȚIEI Z

NADEJDA OVCERENCO

*doctor în pedagogie, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Tiraspol cu sediul în Chișinău, Moldova*

Abstract

Globalism affects the moral-spiritual and family life, trying to universalize marital and parental models, giving priority to those of unnatural orientation. Globalization of man and woman is expressed through a multiple hybrid and a relativization of identities that allows a reconciliation of divine and non-spiritual parenthood.

What can be done to counteract these effects of globalization would be to educate future parents of the belief that any social phenomenon causes imbalances, but over time, the situation is stabilizing. In this context, it is extremely useful to inform young people about the effects of globalization on parenthood, for an authentic value orientation of the young age of globalization in the field of maternity and paternity, still by the banks of the school.

The phenomenon of globalization, especially on the economic coordinate, has caused the lack of parental affection, the separation of the mother / father of children (Suarez-Orozco, Todorova and Louie, 2002). Migration is responsible for many negative consequences in the social sphere, including that of parenthood. Personal data gathered from a community of 46 compatriots from Athena and its metropolitan areas that have children and families left in the country attest that the most important factor influencing the decision to leave to work abroad is the "sacrifice for child / child welfare" (26.19%), the following factors, in hierarchical order: labor shortage (21.42%), lack of money (19.04%) and raising the standard of living 17.85%). The lack of parental affectivity, as an implicit consequence of the departure of parents abroad, is capable of producing psychological or behavioral effects on children.

The consequences of the phenomena raised on the conscience and behavior of young people impose the goal of parenthood education long before the young person becomes a parent, preventing the renunciation of parenthood. From the point of view of the subject we studied, we wanted to draw attention to the process of training the younger generation of positive and responsible attitude towards divine parenthood.

Globalismul afectează viața moral-spirituală și de familie, încercând să universalizeze modelele maritale și cele parentale, dându-se prioritate celor de orientare nefirească. Republica Moldova, la moment, se opune efectelor globalizării pe dimensiunea familiei și a parentalității, rămânând fidelă modelului clasic al familiei, nu renunță la valorile maternității și paternității divine sub presiunea globalizării.

Astăzi, efortul în vederea globalizării a devenit mai metodic, mai sistematic, mai impersonal, mai nedeslușit. Prin intermediul unei informații metodice și a unei economii controlate sistematic, se încearcă impunerea unei autorități mondiale care nu se interesează de națiuni, de state, de societăți și de persoane, sau se interesează de ele numai în măsura în care ele servesc obiectivelor ei.

Măsura evaluării culturii popoarelor, a valorilor morale sau chiar a valorii bărbatului și a femeii o constituie, în ultimă instanță, interesul celor puternici. Globalizarea semnifică aflarea în același moment într-o multitudine de părți diferite, implicând o translocare. Globalizarea bărbatului și a femeii se exprimă printr-un hibrid multiplu și o relativizare a identităților care permite o împăcare a parentalității divine cu cea nefirească. O asemenea perspectivă presupune o deteriorare a identificării feminine și masculine în favoarea unei concepții largite într-un fel de software universal care corespunde unei interpretări translocare.

Astfel, fenomenul de tranziție are un impact asupra individului, în parte, dar și asupra grupurilor de indivizi, cu implicări atât în sfera relațiilor interpersonale cât și asupra societății în ansamblul ei.

Consecințele se regăsesc atât în sfera umana cât și în sfera economică. Procesul de adaptare la o lume globală este un proces lent, care necesită timp pentru reconstruirea unor concepte de gândire, pentru crearea unor modalități de adaptare, pentru reșezarea unor valori fundamentale. Tranziția în sine, ca orice fenomen social, este o perioadă destul de dificilă pentru fiecare sistem de valori deja conturat.

Globalizarea implică o deteriorare a relațiilor interumane cu o deplasare a interesului spre individ, în detrimentul colectivității sau al grupului, motiv pentru care nu se pot menține interesele de grup și nu se pot realiza obiective pe termen lung sau de perspectivă.

Ceea ce se poate face pentru a contracara aceste efecte ale globalizării, ar fi formarea la viitorii părinți a convingerii că tranziția în sine are o finalitate pozitivă, ca orice fenomen social provoacă dezechilibre, dar în timp, situația se stabilizează.

Orice mișcare socială aduce la suprafață, de obicei, fenomene negative, indivizii cel mai bine adaptați tranziției fiind cei care nu au un sistem de valori clar conturat și care adesea profită de conjuncturi de moment, echilibrarea sau adaptarea noului sistem realizându-se încet, în timp. În această ordine de idei este extrem de utilă introducerea unor programe flexibile de învățământ, informarea persoanelor tinere asupra efectelor globalizării, pentru o orientare valorică autentică în domeniul parentalității, încă de băncile școlii a tinerilor epocii globalizării. Expectațiile individuale pe dimensiunea maternității și paternității ar trebui armonizate cu valorile perene ale parentalității firești, divine. În acest sens programele de formare a tinerilor noii generații pentru profesia de părinte sunt extrem de utile.

Tinerii contemporani fac parte din Generația Z, tineri născuți după anul 1995, cu vârste cuprinse între 13 și 20 de ani, care au crescut odată cu internetul și sunt deciziși să își construiască o viață în corelație cu acesta, departe de codurile și aspirațiile predecesorilor lor [3]. Acești tineri se consideră „lipsită de prejudecăți”.

Reieșind din faptul că amplificarea diversității produc schimbări de mentalitate nu doar cu tentă pozitivă, vom recunoaște responsabilitatea cadrelor didactice privind formarea sistemului valoric al tinerilor în prezent pentru a construi un viitor bazat pe valori perene.

Viziunea asupra sistemului educațional național impune curaj și înțelepciune, astfel încât printr-o analiză prospectivă să alegem cele mai realiste și de preț strategii de acțiune pentru a forma viitorul părinte în contextul globalizării și a remedia disfuncțiile care pot apărea în orice domeniu al vieții de familie: relațional, economic, cultural, afectiv; nașterea, creșterea și educarea copiilor [2, p. 267].

Epoca globalizării este una contradictorie și dinamică, care se confruntă cu o serie de probleme grave, și care necesită o reflecție profundă. Globalizarea presupune o translocăție a modelelor și proceselor, o disipare a acestora la scara întregii omeniri [1, p.33].

Din punct de vedere al subiectului studiat, ne-am dorit să atragem atenția asupra procesului de formare la tânără generație a atitudinii pozitive și responsabile față de parentalitate. Parentalitatea determină fenomenul supraviețuirii speciei umane, dar poate fi realizat doar cu bunăvoința omului.

Conștientizarea acestui adevăr impune dezvoltarea, formarea și educarea la generația în creștere a necesității de a se realiza pe viitor în calitate de părinte. Metamorfozele caracteristice familiei contemporane ne obligă a atrage o atenție pătrunzătoare fenomenelor produse: creșterii instabilității institutului familiei, iresponsabilității parentale, „vitregiei sociale”.

Necesitatea educației tinerilor pentru parentalitatea e determinată de criza familiei contemporane, exodul părinților la muncă peste hotare, toate acestea având drept consecințe abandonul educațional parțial și total, parentalitatea/paternitatea accidentală și care antrenează tendințe agresive la nivelul psihologiei ființei umane, afectând nevoia tradițională de a se realiza în calitate de părinte (mamă/tată) și provocând fenomenul nonparentalității ca mod de viață. Problema educației pentru parentalitate e determinată și de decăderea prestigiului de a fi mamă/tată. Ca orice fenomen, parentalitatea își lasă amprenta sa asupra vieții individuale.

Consecințele fenomenelor enunțate asupra conștiinței și comportamentului tinerilor ne impun obiectivul educației pentru parentalitate cu mult timp înainte ca tânărul să devină părinte, preîntâmpinând renunțarea la parentalitate.

Fenomenul globalizării, în special pe coordonata economică a afectat relații de îngrijire esențiale, cum ar fi separarea și reunirea mamei/tatălui de copii (Suarez-Orozco, Todorova și Louie, 2002). Aceasta este cea mai dramatică situație de a fi nevoit să trăiești cu două inimi, precum evocă relevant titlul articolului „Sunt Aici dar sunt Acolo” (Hondagneu-Sotelo și Avila, 1997). Migrația implică întotdeauna separare. Adesea separă familiile nucleare de familiile extinse.

Capitalismul global a contribuit la feminizarea migrației prin apariția oportunităților de muncă pentru femei în multe țări. Fiind una din cele mai populare strategii de a scăpa de sărăcie, migrația este responsabilă și pentru multe consecințe negative în sfera socială, inclusiv cea a parentalității. În timp ce părintele/părinții lucrează sau așteaptă să găsească ceva de lucru în străinătate, care să le asigure traiul de zi cu zi și ceva mai mult, copiii rămași acasă, în Republica Moldova, se confruntă cu diferite probleme. Cu toate acestea, părinții lor consideră că, recurgând la această soluție, pot să le ofere copiilor un trai mai bun, școli mai bune unde să învețe și ceea ce-și doresc (de cele mai multe ori telefoane mobile, calculatoare, accesul la internet etc.).

Datele culese personal de la o comunitate de 46 de compatrioți din Athena și din localitățile din zona metropolitană a acesteia, care au copiii și familiile rămase în țară, atestă faptul că cel mai important factor care a influențat luarea deciziei de a pleca să muncească în străinătate este „sacrificiul pentru bunăstarea copilului/copiilor” (26,19%), următorii factori, în ordine ierarhică, fiind: lipsa locului de muncă (21,42%), lipsa banilor (19,04%) și creșterea nivelului de trai (17,85%).

Lipsa afectivității parentale, ca și consecință implicită a plecării părinților în străinătate, este în măsură să producă efecte de natură psihologică sau comportamentală asupra copiilor. În viața copiilor pot apărea uneori evenimente cu rezultate dureroase care au nevoie să fie înțelese și depășite. Fiecare copil a suferit un anumit tip de pierdere în copilăria sa, în unele cazuri chiar pierderi multiple (divorțul părinților, decesul bunicii, schimbarea școlii). Datorită pierderii mediului familial stabil, copiii au nevoie de suport și de îngrijire din partea adulților în validarea sentimentelor și încorporarea pierderilor în rândul experiențelor de viață [4]. În cadrul cercetării noastre au fost verificate următoarele ipoteze de lucru:

1. Separarea copiilor de unul sau ambii părinți plecați la muncă în străinătate generează disfuncții comportamentale pe dimensiunea educației pentru parentalitate la aceștia.

2. Informațiile despre problemele emoționale și comportamentale provocate de lipsa educației pentru parentalitate ale tinerilor separați de părinți prin plecarea acestora la muncă în străinătate oferite de persoanele în grija cărora se află acești copii sunt similare cu cele oferite de învățători/ profesori.

3. Informațiile oferite de tinerii separați de părinți privind problemele lor emoționale și comportamentale pe dimensiunea educației pentru parentalitate diferă de informațiile oferite de către persoanele în grija cărora au rămas și de cele oferite de către profesorii lor.

4. Fetele prezintă mai multe probleme pe dimensiunea educației pentru parentalitate decât băieții, problemele fetelor sunt mai mult de tip intern decât extern.

5. Lipsa dragostei parentale, afectivității și abandonul sunt predicatori ai contaminării potențialului parental transmis biologic; disfuncțiilor comportamentale cu provocare spre parentalitatea accidentală.

6. Există un grad de asociere între inteligență, rezultatele școlare și nivelul educației pentru parentalitate ale tinerilor cu părinți plecați la muncă în străinătate. Nivelul scăzut de formare pentru meseria de părinte ale acestor tineri este influențat și de alți factori, nu doar de inteligență.

7. În urma procesului de intervenție psihopedagogică, tinerii separați de părinți dezvoltă anumite abilități pentru a face față problemelor legate de riscul parentalității accidentale cu care se confruntă.

8. Există diferențe semnificative între grupul de studiu și grupul de control în ceea ce privește educația pentru parentalitate ale tinerilor separați de părinți prin plecarea acestora la muncă în străinătate.

Modelul programului de educație pentru parentalitate, pe care noi l-am creat și implementat tinerilor abandonați temporar de către părinți, a contribuit la ameliorarea problemelor identificate la acești tineri, iar în unele cazuri, a permis chiar la dispariția lor, tinerii adaptându-se realității existente. După parcurgerea programului educativ, a avut loc o post-evaluare, iar pentru tinerii separați de părinți care mai prezintau unele probleme, fie ele emoționale sau comportamentale, li sa recomandat o consiliere individuală, alături de părintele sau tutorele cu care a rămas tânărul acasă în perioada cât părinții lipseau.

O readaptare socială a acestor tineri, a contribuit la dezvoltarea unor abilități care să-i ajute să facă față schimbărilor apărute în viața lor. Crearea acestui model, bazat pe extragerea celor mai importanți

predicatori ai disfuncțiilor comportamentale adaptative a tinerilor abandonați temporar de părinți datorită migrației economice a acestora, a facilitat abordarea lor de către specialiștii ce fac parte din echipa multidisciplinară care au lucrat cu ei (cadrul didactic, psihologul, educatorul, medicul, consilierul, asistentul social etc.).

Acest model a permis încadrarea tinerilor în categorii de risc pentru un anumit gen de evoluție psiho-comportamentală.

De asemenea, utilizând acest model am încercat să realizăm o mai bună predicție cu privire la metodele de prevenire și combatere precoce a devianței comportamentale ce poate apărea și să creăm mai repede un cadru de adaptare adecvat pentru situația nou apărută în viața tânărului. Ținând cont de vârsta tinereții, de caracteristicile sale fizice și psiho-intelectuale, precum și de durata de abandon, modelul particularizează științific, conduita de sprijin a acestora.

Model de prevenire a comportamentului nonparental la copiii cu deficit de dragoste parentală este redat în figura 1. Acest model este foarte util în practică pentru a cunoaște ce se află la baza apariției unui comportament deviant/delincvent, și dacă nu putem să-l prevenim, este important de știut cum putem remedia situația existentă.

Un program de profilaxie a comportamentului nonparental poate să-i învețe pe tinerii Generației Z cum să facă față situațiilor provocate de atitudinea eronată față de valorile supreme: familia și parentalitatea.

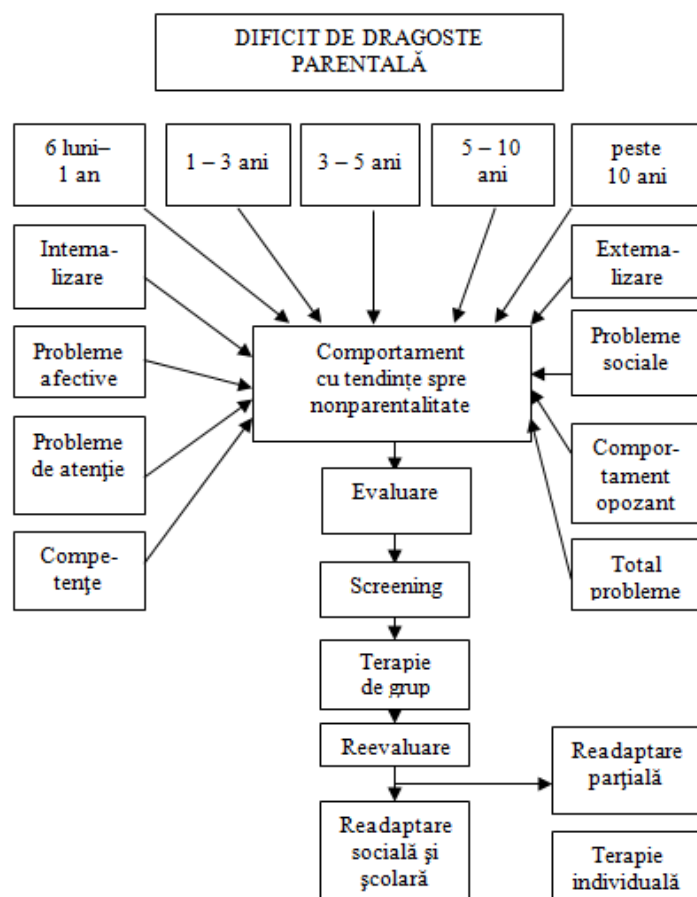

Figura 1. Model de prevenire a comportamentului nonparental la copiii cu deficit de dragoste parentală

BIBLIOGRAFIE:

1. Cucos C. Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și grade didactice. Ed. a 3-a, rev. Iași: Polirom, 2009, p.33.
2. Cuznețov Larisa. Tratat de educație pentru familie. Pedagogia familiei. Chișinău: CEP,USM, 2008. 624 p.
3. Florin Badescu. [Mediafax](http://www.mediafax.ro/stiinta-sanatate/studiu-generatia-z-doua-miliarde-de-tineri-mutanti-in-simbioza-cu-universul-dig). Generația Z - două miliarde de tineri „mutanți”, în simbioză cu universul digital. <http://www.mediafax.ro/stiinta-sanatate/studiu-generatia-z-doua-miliarde-de-tineri-mutanti-in-simbioza-cu-universul-dig> (vizitat 12.11.2016)
4. Mitrofan I., Ciuperca C. Psihologia vieții de cuplu. București: Ed. SPER, 2002. 494 p.

EXPERTIZA CRIMINOLOGICĂ A PROIECTELOR DE ACTE NORMATIVE

TIGHINEANU ALEXANDRA, *lector univ.*

*Academia de Studii Economice a Moldovei,
str. Banulescu-Bodoni 61, MD-2005, Chișinău, R. Moldova*

T: (373) 22-22-41-28

F: (373) 22-22-19-68

<http://www.ase.md>

tighineanu-alexa@mail.ru

Abstract

The News: *An important area of crime prevention is the comprehensive criminological expertise of draft laws adopted by the legislature. One of the components of the complex criminological expertise is legal criminological analysis of the draft law.*

Purpose: *In this article we aim to analyze the concept, the main directions of the criminological analysis of the draft laws, the legal defects caused by the non-conformity of the draft laws with the values of the society, certain social groups and personality.*

Methods of research: *The main research methods applied in the present study are the logical method, the method of analysis, the synthesis method, the method of prognosis, etc.*

Results: *As a result of the study, we intend to come up with arguments for the necessity and importance of submitting draft normative acts to the criminological expertise.*

Key Words: *criminological expertise, crime prevention, criminality, draft laws, legislative authority, legislative gaps, negative consequences.*

JEL CLASIFICATION: K1 Basic Areas of Law

După declararea independenței Republicii Moldova, în țară s-a impus necesitatea elaborării cadrului juridic național, care trebuia să-l înlocuiască pe cel sovietic și să corespundă rigorilor unui stat de drept, bazat pe relații economice libere de piață, proprietate privată, etc, precum și să fixeze bazele politico-juridice ale statului independent prin adoptarea legislației naționale și constituirea principalelor instituții ale statului.

În aceste condiții, organele investite cu dreptul de a elabora acte legislative și normative se grăbeau să completeze multiplele lacune și neconcordanțe existente în legislația Republicii Moldova la acel moment. Activitatea acestora era limitată în timp, întrucât se cerea să fie adoptate noile reglementări într-un termen cât mai rezonabil, pe de altă parte, lipsa experienței de acest gen a organelor legislative din țara noastră, au determinat deseori elaborarea unor legi care ulterior se dovedeau a fi incomplete sau ineficiente, dar și mai grav, care aveau consecințe criminogene clare.

Aționându-se la viteză, deseori erau ignorate efectele sociale, economice, criminogene ale acestor acte normative pentru societate, iar drept rezultat, unii cetățeni foloseau aceste lacune pentru a-și rezolva problemele personale, a se îmbogăți nejustificat, etc.

Una dintre cele mai importante modalități de perfecționare a legislației este îmbunătățirea mecanismului de estimare a consecințelor adoptării actelor normative, prin care, pe baza unei analize atente a consecințelor și a testării posibilității de atingere a obiectivelor stabilite, se ia decizia de a adopta proiectul. Metodele de prognoză vor fi eficiente numai în cazul fundamentării lor științifice și a experienței relativ îndelungate de utilizare.

O formă de prognozare a efectelor adoptării actelor juridice ar trebui să fie considerată ca fiind examinarea criminologică, scopul principal al căreia este de a identifica consecințele criminogene ale anumitor dispoziții, întrucât aplicarea socială și practică a acestora contribuie la comiterea de infracțiuni și crește nivelul criminalității în societate. Introducerea și utilizarea practică a acestei expertize se datorează necesității de a îmbunătăți calitatea actelor legislative adoptate. În plus, această expertiză este una dintre măsurile care contribuie la construirea sistemului anti-corupție al statului.

Pentru prima dată, criminologii sovietici au început să vorbească despre necesitatea expertizei criminologice în procesul de elaborare a legilor în anii 1980, secolul XX. Astfel, recomandările ședinței extinse a Biroului de Coordonare pentru Criminologie din Baku, care a avut loc între 23 și 25 mai 1988, au propus introducerea expertizei criminologice a proiectelor de acte legislative pentru a asigura asistență științifică calificată în timp util în activitățile de prevenire a criminalității. Aceste recomandări au fost trimise Sovietului Suprem al URSS. [5]

Legislația Republicii Moldova nu prevede necesitatea supunerii expertizei criminologice a proiectelor de acte normative.

Analizând cronologic, putem menționa că, Legea pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului nr.797-XIII din 02.04.1996 [1, ar.47], în art.47 reglementa că ”Proiectul de act legislativ și propunerea legislativă se depun spre dezbatere împreună cu o expunere a obiectivului, scopului, concepției viitorului act, a locului acestuia în legislația în vigoare, precum și a efectelor sale social-economice și de altă natură, potrivit cerințelor Legii privind actele legislative nr.780-XV din 27 decembrie 2001. [2]

Articolul 13 al legii menționate mai sus reglementa procedura de investigație științifică a unui proiect de act legislativ: (1) Inițierea procedurii de elaborare a unui act legislativ este precedată de analiza științifică a **consecințelor** politice, sociale, economice, financiare, juridice, culturale, sanitare și psihologice ale reglementărilor în materie, de analiza comparativă a acestora cu reglementările în materia respectivă ale legislației comunitare de constatarea incompatibilității reglementărilor în vigoare cu cerințele sociale existente și cu reglementările în materia respectivă ale legislației comunitare sau a inexistenței de acte legislative în domeniul respectiv.

Nu era specificat cine anume se va ocupa de analiza consecințelor menționate ale proiectului de act legislativ.

Același act legislativ, la art.16 menționează că pentru elaborarea proiectului de act legislativ, Parlamentul sau autoritățile abilitate de acesta formează un grup de lucru din experți și specialiști în materie din cadrul autorităților publice, din savanți de la instituțiile științifice și de învățământ superior de profil, din practicieni în domeniu și din alți specialiști, precum și din reprezentanți ai părților interesate. Nu observăm includerea în acest act legislativ a necesității unei evaluări independente a consecințelor proiectului de act normativ.

Ulterior, prin Legea Nr.100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative [3, art.34] a fost inclus un articol destinat expertizei proiectului actului normativ:

(1) Expertiza proiectului de act normativ este efectuată concomitent cu avizarea și consultarea publică. Autorul proiectului asigură efectuarea expertizelor economice, financiare, științifice, ecologice, anticorupție, juridice, de compatibilitate cu legislația Uniunii Europene sau a altei expertize prevăzute de legislație, în funcție de tipul raporturilor sociale reglementate de actul normativ.

(2) Autoritățile publice responsabile de efectuarea expertizelor pot antrena în calitate de experți părți interesate, care nu au participat la elaborarea proiectului actului normativ, inclusiv specialiști din străinătate și din cadrul organizațiilor internaționale.

Observăm că deja apare termenul de „expertiză” a proiectului de act normativ, fiind enumerate și tipurile de expertiză. Totuși, în cadrul acestora nu este inclusă și expertiza criminologică.

În acest context, putem face referință la legislația Republicii Beloruse, care prin Decretul Președintelui Republicii Beloruse din 29 mai 2007 r. №244 „Cu privire la expertiza criminologică a proiectelor legislative a Republicii Beloruse” [4] reglementează în mod expres obligativitatea expertizei criminologice a proiectelor de acte normative. Aceeași procedură s-a dorit a fi implementată și în Federația Rusă, dar până la moment nu a fost aprobat proiectul acestui act normativ.

Conform legislației beloruse, prin expertiza criminologică se subînțelege: analiza conținutului proiectului de lege cu scopul de a identifica dispozițiile, a căror punere în aplicare poate duce la consecințele criminogene în sfera economico-financiară, în sfera de aplicare a legii (inclusiv lupta împotriva criminalității și a corupției), în sfera serviciului public, protecției sociale, sănătății, educației, protecției mediului, utilizării raționale a resurselor naturale și a altor domenii sociale (adică apariția riscurilor cu caracter criminogen). [4, pct.2]

La fel este menționat că examinarea criminologică se efectuează de către instituția de stat ”Centrul Științifico-Practic pentru problemele de consolidare a statului de drept și ordinii public al Procuraturii Generale a Republicii Belarus”.

În legislația Republicii Moldova este reglementată necesitatea expertizei anticorupție și juridică, acestea însă nu presupun și expertiza criminologică. Acest fapt este menționat și în legislația Belarusiei: Examinarea criminologică se efectuează după examinarea juridică obligatorie a proiectului de lege, dacă legea nu prevede altfel. [4 pct.6]

La fel prezintă interes și termenul necesar realizării expertizei proiectului actului normativ, care în legislația Republicii Moldova este de 10 zile lucrătoare (pentru toate formele de expertiză), în timp ce legislația Belarusiei cere ca doar expertiza criminologică să fie realizată în termen de o lună, adică termen suficient pentru o analiză amplă a posibilelor consecințe criminologice a proiectului de act normativ.

În acest context intervenim cu următoarele concluzii ce țin de necesitatea și importanța expertizei criminologice a proiectelor de acte normative:

În prezent, în opinia noastră, problemele expertizei criminologice sunt dezvoltate insuficient și unilateral. Se poate spune că teoria expertizei criminologice se află în faza inițială de cercetare.

În ciuda necesității urgente de expertiză criminologică a proiectelor de legi și a altor acte normative, astăzi în Republica Moldova nu există nici măcar la nivel de ideie implementarea expertizei criminologice a proiectelor de acte normative.

Prevenirea infracțiunilor este de neconceput fără adoptarea unor reglementări care să reflecte justiția socială și să elimine orice lacune juridice pentru criminalitatea gulerelor albe, ori anume această categorie, care în unele cazuri participă și la elaborarea actelor normative își impun interesele în procesul de elaborare a acestora.

Vorbind despre autoritatea investită cu dreptul de a realiza expertiza criminologică a actelor normative, considerăm oportun crearea Institutului de Criminologie în RM (după modelul Institutului Național de Criminologie din România, Institutului Național de Criminologie din Budapesta, Institutului Național de Criminologie și Prevenție Socială din Praga, Centrului Internațional de Criminologie Comparată din Canada, Societății Internaționale de Criminologie, Societății Europene de Criminologie etc.), care să fie responsabil inclusiv de expertiza criminologică a proiectelor de acte normative în Republica Moldova.

BIBLIOGRAFIE:

1. Legea Republicii Moldova pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului nr.797-XIII din 02.04.1996, republicat: Monitorul Oficial al R.Moldova, nr.50/237 din 07.04.2007/Abrogată
2. Legea Republicii Moldova privind actele legislative nr.780-XV din 27 decembrie 2001, publicat : în Monitorul Oficial Nr. 36-3 din 14.03.2002 / Abrogată
3. Legea Republicii Moldova cu privire la actele normative nr.100 din 22.12.2017, publicat: în Monitorul Oficial Nr. 7-17 din 12.01.2018
4. Decretul Președintelui Republicii Beloruse din 29 mai 2007 nr.244 ”Cu privire la expertiza criminologică a proiectelor legislative a Republicii Beloruse” <http://laws.newsby.org/documents/ukazp/pos00/ukaz00840.htm> (vizitat la 14.10.2018)
5. Пинчук Л. В., Криминалогическая экспертиза законопроектов, автореферат диссертации, Москва, 2011 <http://www.dissercat.com/content/kriminologicheskaya-ekspertiza-zakonoproektov> (vizitat la 14.10.2018)

NUANȚE PSIHOLOGICE ÎN DESFĂȘURAREA INTERVIULUI PE COMPETENȚE

SIMION DĂNUȚ,

drd. Universitatea Tehnică a Moldovei, Republica Moldova

Abstract

There are several types of job interviews for a job and the most used interview in the last period is the competence-based interview. In a hiring interview, the HR specialist wishes to know if you are good for the company or department where you are going to be hired. If he has the education, necessary skills, abilities and attitudes for the job. In this article, I will not focus either on the technical side, on the assessment indicators in the competence interview or on the type of questions asked. Not even on dress code, protocol, or contact. Not even on the states of anxiety or the restlessness of the candidate. Less in the phone interview but more in CV we can also draw attention to another type of detail that psychological specialists can see. Economic development and IT industry progress made as to post our social life in the online environment; and the internet helped for this making all that easier. Here is the gold mine for HR specialists; analysis of social networks. Some recruiters look at the profile of the page less as to what is posed, how to post and why it is done. The HR specialist can find the perfect candidate after the interview but what you do if he works with women and his posts in social networks promote and approve discrimination against women. Effort, time and resources lost by not paying attention to a simple detail.

Keywords: *career change, competency based interview, human resources, analysis of details.*

JEL CLASSIFICATION: J620

Societățile evoluează pe baza evoluției oamenilor iar acest lucru influențează decisiv organizațiile în alegerile de personal. Să nu uităm că dinamica piețelor este într-o continuă transformare, posturi și necesități care astăzi nu există mâine se vor cere cu siguranță. Companiile nu mai angajează simpli muncitori, nici nu au nevoie de oameni roboți așa cum cred unii, ele caută candidatul ideal iar pentru aceasta în cadrul interviurilor evaluează oamenii pentru a identifica exact caracteristicile acestora, astfel încât să se asigure că selectează sau păstrează exact acei angajați de care au nevoie pentru a-și atinge obiectivele de business.

Candidatul ideal înseamnă o suită extrem de specifică de competențe profesionale și competențe personale la care se raportează specialistul în resurse umane atunci când realizează un interviu de angajare. Activitatea de recrutare și selecție este un proces extrem de complex care se poate solda fie printr-o alegere bine făcută fie printr-un eșec de proporții cu costuri deloc mici pentru o companie. Mai puțin însă se atrage atenția în procesul de recrutare la analiza detaliată a personalității umane.

Este necesar așa cum de altfel se și întâmplă în multe interviuri să evaluăm personalitatea, abilitățile și competențele unei candidat însă ceea ce face diferența sunt detaliile, acele lucruri ascunse care pot spune multe despre un candidat. Aceasta nu înseamnă că specialistul în resurse umane trebuie să posede două doctorate în psihologie; util e să-și dezvolte capacitatea de a atrage atenția la detalii și a corela, asambla toate elementele într-un tot unitar. Un specialist în resurse umane urmărește în primul rând să găsească în ceea ce spune candidatul un adevăr verificabil. Acest fapt va atesta experiența avută dar și credibilitatea persoanei. Oare cui îi plac mincinoșii.

Trăim într-o societate bazată pe percepții, și vrem mai tot timpul să părem în fața altora într-un anumit fel iar de multe ori acest profil este cu adevărat fals. Un alt lucru ce se caută de la candidați este cauza plecării de la o companie pentru care acesta a lucrat. Cât a lucrat, de ce a părăsit compania, ce la motivat să ia această decizie, oare nu există riscul ca după o scurtă perioadă de angajare acesta poate face din nou la fel. Chiar dacă există concurență și motivație financiară marile firme tind să-și fidelizeze angajații iar pierderea unui angajat înseamnă în primul rând costuri. Abordarea psihologică a interviului vizează interesele pe viitor ale angajaților, aptitudinile individuale, nivelul de aspirație, motivația angajaților, cerințele de confort individuale sau familiale.

Dacă ne referim puțin la sistemul de recrutare realizat de specialistul în resurse umane atunci avem o selecție a candidaților reprezentată printr-un proces de alegere dintr-un număr de candidați

doar a candidaților celor mai potriviți pentru posturile vacante existente într-o organizație. Știm bine că oamenii nu caută pur și simplu o slujbă, ci caută slujba care să li se potrivească iar la fel procedează și firmele. Pentru a fi eficient procesul de selecție trebuie să respecte câteva lucruri: criteriile generale și valorile culturale ale întreprinderii, cerințele specifice ale departamentului din care face parte postul de muncă și particularitățile impuse de post. Alegerea unui post greșit poate fi un dezastru atât pentru angajat, cât și pentru organizație. Prin urmare, în cursul procesului de recrutare și selecție, organizația și candidatul încearcă să determine în ce măsură le pot fi satisfăcute interesele lor distincte prin atribuirea postului respectiv.

Recrutarea și selecția sunt procese costisitoare, dar greșelile în angajarea oamenilor pot fi și mai costisitoare. Interviu în schimb reprezintă o conversație structurată, orientată către un scop, în care atât interviewerul, cât și candidatul schimbă informații. În cadrul interviului încercăm să obținem informații relevante despre candidat. Aceste informații vor face posibilă prevederea performanțelor viitoare ale candidatului la locul de muncă și compararea candidaților între ei. Prin interviu, obținem, procesăm și evaluăm informațiile obținute despre candidat în legătură cu particularitățile postului. În cadrul interviului se testează: abilitățile de comunicare, abilitățile impuse de funcție, motivația candidatului, capacitatea de a lua decizii și de a evalua impactul acestora, aptitudinile, motivația de rol, capacitatea de analiză și sinteză precum și comportamentul în situațiile de criză.

Scopul interviului este de a obține și de a evalua acele informații despre un candidat care pot permite ca să se facă o predicție validă în legătură cu performanța sa profesională viitoare pe post, în comparație cu predicțiile făcute pentru oricare dintre ceilalți candidați. Intervievarea presupune prelucrarea și evaluarea dovezilor despre capabilitățile unui candidat, în raport cu specificația de personal a postului pentru care candidează. Pașii sau etapele generale prin care trece un candidat până la angajare pot fi: are loc o triere în urma anunțului de angajare și trimiterea primelor CV-uri, pre interviul adesea făcut la telefon, triere, interviul propriu zis, triere, testarea și verificarea referințelor, triere, decizia finală, angajarea în perioada de probă și angajarea finală.

Știm că fiecare tip de interviu este util numai în anumite condiții. Există mai multe tipuri de interviuri de angajare la un loc de muncă însă noi ne vom focaliza pe interviul bazat pe competențe. Un interviu normal poate să dureze în medie între o jumătate de oră și o oră, atât timp fiind necesar unui recrutor să își facă o impresie despre cine angajează. Nici un recrutor nu va fi extrem de fericit să descopere că, bazându-se exclusiv pe scrisoarea de intenție și pe informațiile din CV, a pierdut neprofitabil timpul. Logica spune în acest caz că, decât să organizeze un proces de selecție ceea ce implică niște costuri și timp pierdut mai bine sună și verifică informațiile lăsate de candidat, această acțiune este un preinterviu sau interviul realizat la telefon. Ca urmare, anumite informații despre candidat, care par să fie sub lupă, pot fi verificate și la telefon. O validare a datelor are loc încă de la primul contact audio.

Interviul structurat bazat pe competențe este adesea numit interviu situațional sau comportamental. Competențele sunt dimensiuni distincte ale comportamentelor umane acel ansamblu de informații teoretice și practice care sunt relevante pentru performanțele și acțiunile pe un post specific. Nu în ultimă instanță competențele sunt un aspect al imaginii de sine sau al unui rol socio-cultural bine determinat. Performanța pe post este afectată de un șir de elemente comportamentale precum și de modul în care acesta le gestionează. Și da comportamentul ca de altfel și natura relațiilor umane pot fi gestionate. Vorbim în acest caz de elemente ale personalității umane precum temperamentul și caracterul. Interviul bazat pe competențe este considerat ca având cel mai înalt grad de validitate deoarece se bazează pe principiul că o persoană care a performat în trecut, va performa și în viitor. Este recomandat în cazul acestui tip de interviu să se elimine toate acele aspecte ce nu țin de cadrul de competență precum: prima impresie, impact emoțional și impact estetic; toți acei factori ce sunt sau par a fi subiectivi.

Cercetări însă recente arată că interviul este de regulă subiectiv; diferiți interviuatori care văd același candidat ajung la concluzii diferite și un slab predictor; studiile arată că interviul are în general o validitate predictivă scăzută. Pentru ameliorarea interviului ca metodă de selecție este

necesar să fie definit cât mai clar ceea ce se caută iar o soluție ar fi căutarea elementelor psihologice din comportamentul uman care pot influența interviul dar și angajarea. Fontana & Frey (2000), Michael Q. Patton (2002, p. 340) observă că trăim într-o adevărată interview society, iar aceasta înseamnă ca interviul are o popularitate foarte mare, dar și că are o credibilitate problematică: în ce măsură putem avea încredere că ceea ce ne spun oamenii ne ajută să avansăm către o cunoaștere valabilă a fenomenului sau procesului studiat? Totuși, la majoritatea interviurilor se prezintă mai mulți candidați care au un nivel egal de experiență și pregătire și atunci intră în joc niște factori care departajează.

Majoritatea acestor factori sunt de natură psihologică, țin de impresia pe care o face candidatul asupra recruterului și de aceea pot fi controlați. Ascultarea activă este asociată deseori nu numai cu procesul atenției dar și cu răbdarea, rezistența în timp și înțelegerea. Un candidat ce nu ascultă când i se dă întrebări sau se grăbește imediat cu un răspuns poate fi nepotrivit pe o funcție cu cerințe clare de atenție. Experiența profesională avută sau fictivă, răspunsul pentru acest factor se găsește în pre interviu sau în interviul propriu zis atunci candidatul ori răspunde grăbit să scape cât mai repede de această întrebare ori recurge la gesticulația nonverbală specifică minciunii: mâna la gură, la nas sau închiderea treptată a organismului, mâini și picioare încrucișate.

Adresarea a cât mai multe întrebări poate determina unde mint candidații sau care sunt interesele lor reale. Ce pasiuni au cei care candidează pe un post poate spune multe despre ei și modul cum vor reacționa. Să nu uităm în interviul pe competențe de un alt lucru care pare la prima vedere că nu ar avea legătură cu competența însă o poate influența decisiv. Toți avem vieți sociale în plan public astfel cu un simplu clic pe rețelele de socializare putem afla lucruri care pot influența decisiv acceptul sau respingerea. Să luăm un exemplu ipotetic. Poți în timpul interviului să găsești candidatul ideal însă colectivul în care va trebui să lucreze e plin de femei iar atitudinea lui, postările, aprecierile pe acele rețele de socializare sunt vădit orientate în discriminarea femeilor. Neatrăgerea atenției și lipsa de analiză a acestui simplu fapt poate însemna costuri pentru întreprindere repetitive. De ce repetitive, pentru că un angajat cu probleme de stereotipie influențează pe o perioadă mult mai lungă de timp relațiile din colectiv scăzând productivitatea inclusiv după concedierea candidatului problematic. Nu mai vorbim de costurile din partea departamentului de resurse umane pentru „restartarea”, colectivului pentru o funcționare normală.

Majoritatea articolelor despre interviul de selecție se concentrează excesiv pe întrebările care trebuie puse și pe răspunsurile acceptabile date de către candidații la un anumit post. Există, însă, o serie de aspecte observabile, ușor de identificat de către intervieweri și, uneori, mult mai relevante decât răspunsurile, uneori, gata pregătite ale intervievaților. Aceste aspecte observabile se referă așa cum am mai spus la dinamica personalității: temperamentul, cea mai stabilă latură a personalității umane, dar și cea mai lesne de perceput, este foarte ușor identificabil la interviul de selecție. Candidații introverți sunt lipsiți de tonicitate, sunt mai puțin energici și au viteză de reacție mai mică. La polul opus se află extroverții, candidați cu un tonus sporit, cu o viteză de reacție mai bună, mai energici, mai dinamici. Ambele tipuri de temperament au grade diferite de stabilitate și instabilitate. Un introvert va putea realiza sarcinile dinamice dar pe o perioadă scurtă de timp după care are nevoie să-și încarce bateriile. Acest fapt se transpune în practică prin pauze mai mari. Un extrovert însă cu excesul lui de energie pus să realizeze sarcini meticuloase va acumula tensiune foarte rapid reflectată într-un grad de nervozitate mult mai mare. Acestui tip de temperament i se recomandă pauze scurte dar mai multe. În afara răspunsurilor propriu-zise formulate de candidat și de relevanța lor față de întrebarea formulată, interviewerul poate observa modul în care candidatul își formulează frazele, bogăția vocabularului, capacitatea de a asculta, capacitatea de a înțelege și numeroase alte aspecte legate de comunicarea cu ceilalți. Conformismul sau nonconformismul: se observă în alegerile vestimentare, în modul în care o persoană interacționează cu alții, în modul în care un candidat respectă sau nu indicațiile date în timpul interviului. Conformismul sau nonconformismul însă pot da și mari bătăi de cap. Supunerea cu respectarea regulilor e diferită de obediența oarbă. Iar nonconformismul prin exprimarea personalității diferă extrem de mult de nesupunerea distructivă și conflictul frecvent.

Trebuie de menționat faptul că interviurile de selecție a personalului au și o serie de dezavantaje: informațiile culese în timpul interviului sunt alterate de percepțiile și judecățile interviewerului. Putem diminua acest fenomen prin înțelegerea cât mai bună a personalității umane, realizarea de traininguri psihologice ale recuiterilor plătite de companie și cursuri de dezvoltare personală. Comportamentul interviuatului se știe că este parțial dependent de modul în care interviewerul îl tratează dar și de limbajul non-verbal al acestuia din urmă situație ce poate fi depășită printr-o mare deschidere către comunicare cu candidatul pe post. Nu se pot afla lucruri despre candidat dacă specialistul în resurse nu este deschis spre comunicare. Comunicarea deschide uși pe când închiderea sau comunicarea zgârcită le închide.

BIBLIOGRAFIE:

1. Armstrong, Michael, Managementul resurselor umane: Manual de practică, Editura Codecs, București, 2003.
2. Fontana A., Frey J. H. (1994) „Interviewing: The Art of Science”, în Norman K. Denzin și Yvonna S. Lincoln (Eds.), 1994, Handbook of Qualitative Research, Sage Publications, pp. 361-376.
3. Hodgson, Susan, Interviul de angajare: cum să răspunzi inteligent la orice întrebare, (Carieră. Succes. Performanțe), Editura Polirom, Iași, 2006.
4. Manolescu, Aurel, Managementul resurselor umane, Editura RAI, București, 1998.
5. Patton, M. Q. (2002), Qualitative Research & Evaluation Methods, 3th edition, Sage Publications, pp. 339-380.
6. http://www.anfp.gov.ro:81/docs/manual_management_rersurse_umane.pdf

VALORILE POLITICE ÎN SISTEMUL RELAȚIILOR POLITICE

ȚURCAN GALINA,

dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei,

(+373) 22 402 815

Email: fileo2@mail.ru

Abstract

The actuality of the theme is determined by contemporary social changes that require appropriate political values to foster the further transformation. The intention of our research was to study the nature of the political values, the functions of these values, and especially what is their role in the system of political relations. For this purpose, such methods were used as historical method, comparative method, analysis and synthesis. The ensemble of political values forms a system that is a link of the political relations of society. Political socialization plays a key role in shaping political values, a process that can be regarded as a learning process through which individuals acquire knowledge about the state and political life. Political values express the essence of the political life of a community. They are the basis of the political relations. When social relations change, there is a re-evaluation of values, new political values emerge.

Key words: *functions of the political values, political relations, political socialization, political values*

JEL CLASSIFICATION: D72

Formarea și dezvoltarea sistemului de valori politice se află în vizorul politologiei, dar și a multor altor domenii ale științelor sociale și umanitare – filosofia, sociologia, psihologia, istoria, etc. Problema valorilor în general iese în evidență mai ales în perioadele de devalorizare a valorilor tradiționale culturale și a discreditării fundamentelor ideologice ale societății. Anume criza democrației ateniene l-a făcut pe Socrate să formuleze întrebarea: Ce este binele? Iar această întrebare este una dintre principalele întrebări ale axiologiei. Axiologia, ca domeniu al filosofiei vine să răspundă la întrebările: cum este posibilă valoarea în structura generală a existenței și cum corelează aceasta cu faptele din realitate. Chiar dacă noțiunea de valoare este de mult timp obiect al cercetărilor științifice, nu există o singură abordare, o singură interpretare a acesteia. Unii explică aspectul valoric al realităților prin trăsăturile psihice ale individului, alții însă scot în evidență factorii non-psihici. Unii consideră că valorile au natură subiectivă, alții insistă asupra naturii absolute a valorilor. Valoarea este un anumit tip de relații. L. Grunberg definește valoarea “ca acea relație între subiect și obiect în care, prin polaritate și ierarhie, se exprimă prețuirea acordată (de o persoană sau de o colectivitate umană) unor însușiri sau fapte (naturale, sociale, psihologice), în virtutea capacității acestora de a satisface trebuințe, necesități, dorințe, aspirații umane, istoricește condiționate de practica socială. Valoarea este relația socială în care se exprimă prețuirea acordată unor obiecte sau fapte, în virtutea unei corespondențe – istoricește determinate de mediul socio-cultural – a însușirilor lor cu trebuințele unei comunități umane și idealurile generate de acestea” [Grunberg L., 2000, p. 80].

Valorile politice sunt valorile create și realizate în cadrul experienței politice. Valoarea politică, într-o accepție îngustă poate fi înțeleasă ca tot ceea ce are importanță majoră pentru om în sfera politică. Printre cele mai importante valori politice ale societății contemporane se numără democrația, pluripartidismul, dreptul de vot, dreptul la libera exprimare, etc. Se poate afirma că valorile politice apar ca niște idealuri politice, ca principii fundamentale ale gândirii politice, sunt criterii ideale ale evaluării și orientării subiecților politici în cadrul sferei politice. Valorile politice sunt un produs al experienței politice a unei societăți concrete și de aceea ele pot să difere de la societate la societate.

Valorile politice orientează activitatea indivizilor și a grupurilor sociale, dar sunt de asemenea folosite de către puterea politică în acțiunea sa de întemeiere a legitimității [Radu R., 1994 p. 67]. În sistemul relațiilor politice, valoarea politică este, de asemenea, un mijloc pentru cei care doresc să obțină puterea politică și să realizeze anumite scopuri politice. În cadrul existenței sociale și a celei politice, în speță, valorile politice se găsesc sub o diversitate de forme de manifestare și exprimare.

De exemplu, formă teoretico-spirituala - idei, concepții, teorii. Valorile politice pot să apară sub formă de instituții, forme de organizare politică a societății. Există valori politice, care se manifestă în același timp și ca valori general-umane, cum ar fi echitatea, libertatea.

Valorile politice fundamentează axiologic cultura politică a societății, fiind un rezultat al valorificării spirituale a lumii, realizată prin asimilarea necesității. Valoarea politică este o parte a unui ciclu, în care are loc procesul de dezobiectivare prin trecerea de la necesitatea politică obiectivă a persoanelor, la viața lor interioară, prin formarea valorilor politice. Iar, mai apoi, are loc procesul de obiectivare, când valorile politice se manifestă în practica politică ca acțiune politică și comportament politic.

Valorile politice structurează întreg sistemul politic. Activitatea politică, relațiile politice, comportamentul politic sunt determinate de un sistem de valori politice. Valorile politice orientează activitatea politică, creează modele de comportament politic și fundamentează relațiile dintre subiecții vieții politice. Manifestându-se ca un declanșator al acțiunilor și al comportamentului politic, valorile politice, în același timp le reglementează pe acestea conferindu-le un caracter rațional și preferențial. Homo politicus, este un produs al valorii politice, dar, la rândul său, și creator al acestora.

Valorile politice se transmit și se asimilează prin intermediul socializării politice. G. Almond numește socializare „modul prin care copiii fac cunoștință cu valorile și atitudinile societății lor”, procesul de socializare politică formând atitudinile politice [Almond G., 1956, p. 33]. Prin procesul de socializare politică se formează și se dezvoltă individul politic. Prin intermediul socializării politice indivizii și grupurile sociale preiau și asimilează cultura politică, acceptă și interiorizează normele și valorile politice, rolurile și modelele de comportament politic. Socializarea politică este o formă specifică de control social, ce are ca scop asigurarea loialității cetățenilor. Acest control se realizează prin norme și valori, care sunt inoculate în conștiința socială prin intermediul instituțiilor de socializare.

Valorile politice îndeplinesc mai multe funcții în sistemul relațiilor politice. Cea mai importantă este funcția de integrare a comunităților sociale. Valorile politice reprezintă un fundament pentru orice tip de comunitate socială – de la națiune până la omenire în general. O altă funcție importantă este funcția de identificare politică, care presupune păstrarea și dezvoltarea identității subiectului social-politic. Funcția instrumentală a valorilor politice constă în identificarea mecanismelor, instrumentelor pentru realizarea binelui social. Valorile politice au și funcție de reglementare a sistemului politic, care se realizează mai ales prin faptul că ele orientează acțiunile și comportamentul subiecților relațiilor sociale.

Pentru a realiza schimbări social-politice este necesită existența unui ansamblu de valori politice adecvate. Schimbări se pot realiza cu adevărat doar atunci când fixate în valori politice la care se orientează societatea și când ele sunt acceptate de către societate. Mai mult decât atât, este necesar ca cetățenii să interiorizeze valorile politice noi, nu doar să se adapteze la ele.

Valorile politice constituie o parte importantă a culturii politice a societății. Ele au un rol important pentru menținerea stabilității sistemului politic, pentru realizarea schimbărilor politice dorite și pentru conturarea relațiilor politice din cadrul societății.

BIBLIOGRAFIE:

1. Grünberg, L., Grünberg, C., & Grünberg, L. (2000). *The mystery of values: Studies in axiology*. Amsterdam: Rodopi. 2000
2. Radu R. *Cultura politică*. București: Editura TEMPUS, 1994. 219 p.
3. Almond, G.A. Comparative political systems. în *Journal of politics*, Gainesville, 1956, vol.18, N. 3, p. 391-409.

DETERMINAREA TEHNICILOR MODERNE UTILIZATE LA INSTRUIREA RAPIDĂ ȘI EFICIENTĂ A STUDENȚILOR

SERAFIMA SOROCHIN, *lect. univ.*

*Universitatea Tehnică a Moldovei, Bd. Ștefan cel Mare, 168, Chișinău, Moldova
Serafima.sorochin@srco.utm.md*

LILIA SAVA, *dr., conf. univ.*

*Universitatea Tehnică a Moldovei, Bd. Ștefan cel Mare, 168, Chișinău, Moldova
lilia.sava@srco.utm.md*

PAVEL MOROZAN, *inginer*

*Universitatea Tehnică a Moldovei, Bd. Ștefan cel Mare, 168, Chișinău, Moldova
pavel.morozan@srco.utm.md*

Abstrcat

The motivation of learning is vital for learning efficiency, motivation is the engine of our entire behavior, and so of learning. To know the score of results and errors mobilizes and guides the learner, increasing performance and accuracy in assimilation of knowledge. One of the important factors that ensure the control, dynamics and progress in learning, directly influencing the motivational learning system, is the permanent knowledge of the learning outcomes. This factor acts as a motivational source in the learning process, increasing the person's degree of activism in relation to the learning tasks. The more interesting and meaningful is the material for each of us, the more learning and memorizing are faster and more efficient.

Key words: *Activity, information, knowledge, learning, material, motivation, planning, techniques, viewing information.*

GEL CLASIFICATION: **A , I , O.**

ÎNTRUDUCERE

Reguli de aur pentru instruirea rapidă și eficientă a studenților:

- Fixarea unui program zilnic riguros;
- Fixarea termenelor pentru toate sarcinile;
- Nu amânați unele sarcini importante numai pentru ca vă sunt neplăcute;
- Nu amânați unele sarcini importante numai pentru ca vă sunt neplăcute;
- Lăsați tot ce este neimportant. Multe așa-zise probleme au tendința de a se rezolva de la sine;
- Când abordați o problemă, încercați să o și finalizați;
- Învățați să spuneți NU. Întrebați-vă la fiecare nouă sarcină dacă sunteți persoana potrivită pentru a o îndeplini;
- Faceți-vă o regulă din a verifica periodic cum ați folosit timpul și încercați să găsiți căi de îmbunătățire a programului.

1. DEDICAREA ÎNVĂȚĂTURII PE TOT PARCURSUL VIEȚII

Pentru a ajunge „în vîrf”, ai nevoie să te specializezi continuu, să înveți și să te autoinstruiești mereu. Mai exact, trebuie să fii dedicat învățaturii pentru tot restul vieții. Școala te învață multe lucruri, dar, din nefericire, nu te învață și cel mai important lucru: „CUM ANUME” să înveți. ARTA de a dobîndi noi cunoștințe – de a ți le însuși și de a le “integra” în ansamblul cunoștințelor pe care le posezi deja – este mult mai importantă și mai valoroasă decît cunoștințele în sine. Cu toate acestea, nivelul actual al cunoștințelor și aptitudinilor se perimează într-un ritm mult mai rapid decît oricînd înainte. De aceea, trebuie să studiezi continuu în domeniul tău de activitate, să fii mereu la curent cu tot ce e nou și ce mai apare în specializarea ta. Pentru a reuși să “ții pasul” cu evoluția din domeniul tău, dar mai ales pentru a ajunge și pentru a te menține în topul profesio-

niștilor din ramura ta de activitate, trebuie să fii foarte eficient în a dobândi noi cunoștințe [Manolescu, M., 2014, pag.128].

2. CREIERUL-FABRICĂ DE GÎNDURI

Creierul uman tînjește mereu după noutate – el caută permanent numai lucruri neobișnuite, ciudate, neașteptate, care ies în evidență. Astfel, creierul se ocupă numai cu lucruri interesante și înmagazinează doar informațiile care contează, eliminînd și ignorînd lucrurile obișnuite, normale, de rutină sau plictisitoare, pe care le întîlnește. “Trucul” pentru a reține anumite informații – dar și pentru a te putea concentra, pentru a înțelege mai ușor și mai rapid un material nou, precum și pentru a-l reține timp îndelungat – este acesta: să-ți convingi creierul că aceste informații sunt deosebit de importante, chiar VITALE [Martin Schott., 2005, pag.59]

3.TEHNICI DE ÎNVĂȚARE RAPIDĂ ȘI EFICIENTĂ

Tehnicile de învățare au fost de fiecare dată modul cel mai accesibil și favorabil de exprimare a tuturor gîndurilor noastre. Cele mai importante sunt:

- Învăță pe altcineva
- Vizualizează informațiile
- Pune-ți întrebări

Este important ca, atunci cînd le explici altora – și chiar și ție însuși – noile cunoștințe, să NU folosești exact cuvintele și formulările din textul inițial (cel pe care trebuie să-l înveți), ci să reformulezi textul cu cuvintele tale. Trebuie neapărat să elimini tonul formal și limbajul academic, dacă vrei să înveți cu adevărat. În schimb, trebuie să folosești un limbaj obișnuit și un ton conversațional, exact așa cum i-ai vorbi unui prieten drag.

Imaginile facilitează mult înțelegerea unui text și se memorează mult mai rapid decît cuvintele (imaginile îmbunătățesc cu pînă la 90 % capacitatea de înțelegere și memorare). De aceea, este bine ca să îți construiești cît mai multe scheme și diagrame structurate, pe baza noilor cunoștințe pe care trebuie să ți le însușești – scheme care să fie cît mai sugestive (să exprime relațiile, dependențele, dintre noțiuni) și (cuvintele-cheie să fie incluse în schemă, la locurile potrivite), eventual completate cu imagini sugestive.

Învățarea dirijată de întrebări este una dintre cele mai puternice și mai eficiente metode de învățare cunoscute vreodată. Se recomandă să folosești această metodă în studiul tău, fiind propriul tău profesor – adică fiind atît profesor (îți pui întrebări), cît și elev (răspunzi la ele). Se recomandă să nu începi niciodată citirea amănunțită a unui text, fără a avea în gînd o serie de întrebări la care dorești să obții răspunsuri [Manolescu, M., 2009, pag.125].

3. FORMULA DE ÎNVĂȚARE

Pentru a însuși cît mai rapid și eficient informația dorită, vă prezentăm care este formula de învățare, ea constă din următoarele puncte:

- Motivare pentru învățare
- Evaluarea performanței actuale
- Asimilarea de noi cunoștințe
- Dezvoltarea competenței prin practică
- Aplicarea celor învățate în activitatea zilnică [Manolescu, M., 2009, pag.28].

4. SOMNUL ȘI ÎNVĂȚAREA EFICIENTĂ

Nivelul reținerii e mai mare după somn, decît după o perioadă de veghe. În plus, după 2 ore de somn, datele se reasează la fel de bine ca după 8 ore de somn. Noaptea cu somn adînc și odihnitor au ca rezultate mai multă energie, un sistem imunitar mai puternic, o stare generală mai bună și chiar o viață mai lungă. Și 8 ore pe noapte pentru fiecare dintre noi pot fi suficiente, dar e foarte probabil că uneori nu ajungi la acest număr de ore, din mai multe considerente [5].

PLANIFICAREA – PROGRAMUL DE STUDIU INDIVIDUAL

Să detaliez.....

Presupunem că ai de reținut 80 de pagini. Intuitiv ajungi la concluzia că în 5 zile treci de două ori prin materie.

Și acum începi calculele:

☑ materia fiind grea, nu poți învăța mai mult de 2 pagini / oră (prima parcurgere)	40 de ore
☑ știi din experiență că repetarea îți ia cam 50% din timp	20 de ore
☑ timp pentru „finisare”	12-15 ore
Total	72-75 de ore
- Dacă numărul de ore de învățare pe zi alocate acelei materii este de 10	opt zile

Ai prea puțin timp la dispoziție? Vezi unde poți scădea numărul de ore (nu calitatea): poate un sfert din materie e mai ușoară (și mai tai, mai găsești scurtături și faci 35 de ore); repetarea ia mai puțin dacă ai folosit corect tehnicile de învățare (și atunci la prima repetare ai nevoie doar de 15 ore, iar la a doua de 10 ore și uite că deja ai câștigat 12-15 ore!).

Elaborează un plan

Ziua	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
repetari	invatare initiala	.	3-5	.	.	1-2	.	.	.	1-2
pauza	.	p	.	p	p	.	p	p	p	.

Program de învățare special conceput pentru lipsa de timp din sesiune <http://www.tehnicideinvatareexamene.rs.ro/>

5. ÎNVĂȚAREA PASIVĂ ȘI ACTIVĂ, PREZENTATĂ PROCENTUAL ÎN FORMA UNEI PIRAMIDE, ACCETUÎND IMPORTANȚA LUCRURILOR, ȘI ANUME:

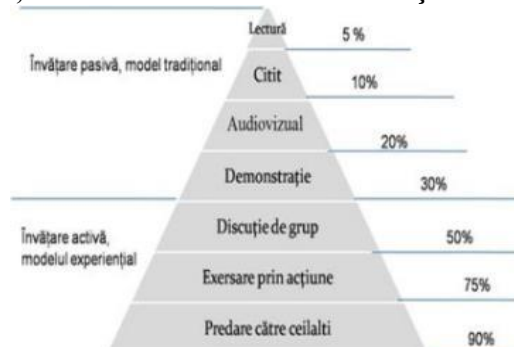

Fig.1 Învățarea activă și pasivă [Manolescu, M., 2009, pag.67]

De aici putem concluziona că o pondere mai mare o are învățarea activă și anume predarea către ceilalți, care este o metodă rentabilă de a însuși cât mai efectiv materialul, însă observăm că cea mai mică pondere o are învățarea pasivă și anume lectura. În era dezvoltării rapide a tehnologiilor moderne, putem cu certitudine afirma, că majoritatea populației, citește în formă electronică, pentru accesibilitatea înaltă.

Recomandări: Specialiștii au observat cu mare atenție care este diferența dintre cei care învață accelerat și cei care învață încet. Ei au extras următoarele caracteristici ale studentului performant:

1. Învățarea este percepută ca relevantă de cel/cea care învață.

Asigură-te că ești motivat(ă). Asigură-te că ai un motiv bun pentru orice înveți și conștientizează-l.

2. Este foarte focalizat în „aici și acum”.

Monitorizează gândurile-interferență și „ideile bune”. Dacă este necesar, notează separat ideile la care ai dori să te întorci mai târziu și continuă focalizarea pe acțiunea prezentă: învățarea.

1. Studentul este angajat total în procesul învățării.

Asociază -te total în procesul învățării.

2. Toate simțurile sunt implicate în procesul învățării.

Întotdeauna folosește o metodă combinată de învățare vizuală, auditivă și kinestezică.

3. Feedback-ul este mai important decât succesul sau eșecul.

Fii îngăduitor cu propriile erori. Întotdeauna află ce învățătură poți extrage din rezultatul obținut (succes sau eșec).

4. Studentul este în concordanță cu ritmul lui natural de învățare

Fă pauze bine gândite, chiar și atunci când învățarea funcționează bine.

5. Proceesează ceea ce se învață.

Alocă suficient timp pentru somn, astfel încât să procesezi ceea ce înveți .

6. Efortul de învățare este recompensat frecvent .

Găsește căi creative pentru a te recompensa. Folosește des dialogul interior de încurajare. Separa învățarea în etape pe care să le poți gestiona cu ușurință și alocă recompense pentru parcurgerea fiecărei etape. [Oprea, C.L., 2011]

Tabelul 1. Factori cheie ce ar trebui luați în considerație pentru învățare

FACTORI CHEIE CE AR TREBUI LUAȚI ÎN CONSIDERAȚIE PENTRU ÎNVĂȚARE	
PLANIFICAREA	PERIOADELE OPTIME DE ÎNVĂȚARE
MEMORIA SELECTIVĂ ȘI RELAȚIILE LOGICE ÎNTRE INFORMAȚII	SISTEMATIZAREA INFORMAȚIEI
SURSELE DE INFORMARE	TEHNICILE ȘI INSTRUMENTELE DE MEMORARE
LIMBAJUL NONVERBAL ÎN EXAMEN ȘI IMPLICAȚIILE ACESTUIA	SOMNUL ȘI ÎNVĂȚAREA EFICIENTĂ

Sursa tabelului: [Oprea, C.L., 2011]

CONCLUZIE

Motivația este un element cheie în pregătirea minții pentru învățare. Dacă, de fiecare dată când vă propuneți să învățați ceva, vă ve-ți acorda câteva secunde pentru a vă răspunde la întrebarea: Care este scopul pentru care învăț acest material? Astfel, vă ve-ți programa mintea să fie atentă și interesantă. Pentru a vă accelera memorarea, va trebui să acordați procesului de instruire un timp cât mai scurt. O modalitate prin care puteți face asta este eliminarea timpilor irosiți cu reînvățarea lucrurilor deja cunoscute. Trebuie să vă focalizați asupra informațiilor noi. Descoperind care este modalitatea care predomină în cazul dumneavoastră în receptarea informației, ve-ți utiliza materiale corespunzătoare și vă ve-ți accelera învățarea, prin eliminarea barierelor inutile. Unii receptează informațiile preponderent pe cale vizuală, reacționând la scheme, culori, forme, texte scrise, aspectul persoanelor, chipul acestora etc. Alții sunt preponderent auditivi, având nevoie să citească cu glas tare sau să audă informația înregistrată, să audă muzica, efecte sonore, zgomote în fundal. O altă categorie receptează informațiile pe cale tactilă, prin pipăit, prin folosirea mâinilor și degetelor, prin percepții fizice sau emoționale.

BIBLIOGRAFIE:

1. Manolescu, M. Activitatea evaluativă între cogniție și metacogniție. București: Meteor Press, 2014, pag. 129
2. Manolescu, M. Evaluarea universitară. Metode, tehnici, instrumente. București: Meteor Press, 2009, pag.218
3. Martin Schott. Misterioasa putere a gândurilor. Prima ediție , Germania 2005, pag.97
4. Oprea, C.L. Strategii didactice interactive. București: E.D.P. 2011, pag.117
5. <http://www.cheiasuccesului.ro/2014/09/3-tehnici-de-invatare-rapida-si-eficienta#axzz3rxuIRgoj>
6. <http://subiecte.citatepedia.ro/despre.php?s=creier>

IMPACTUL REFORMELOR DRACONICE ȘI TIMOCRATICE ASUPRA APARIȚIEI RETORICII JUDICIARE

Cepraga Lucia¹
Bîrsan Svetlana²

Abstract

This article describes the start and development of judicial rhetorics as a science of eloquence and persuasion. The actuality of this topic originates from the fact that rhetorics fill in the ensemble of social relations transparent in the course of communication, human interaction, political debates, daily communication, judicial decisions or in scientific findings and oratory virtuosity. The evolution of rhetorics follows a twisted course of development along history. This is the reason why the current article uses a historical research method for its study goal. For paralegals is of a particular importance the unveiling of past events and regulations that ultimately follow from such events, thus impacting the area of law by changing regulations and developing judicial frameworks. In each law/rule there are highlighted the real needs of life at a particular time, thus expressing a certain state of society's habits. Other research methods that contributed to the study of rhetorics in the article include the interdisciplinary and trans-disciplinary methods. Because of the strict specialization of rhetorics there is currently a distinction between political, judiciary, scientific and sacred oratory types of rhetoric; therefore there is also a high need to study the general values of eloquence at least in universities if not in high school programs. The current downfall of verbal communication is mostly due to the excessive use of visual informational manipulation, this however generates an obligation on us to continue the study and use of verbal communication for the upcoming generations. Unknown are the consequences of the current situation for the human intelligence itself, which is threatened to forget its fate.

Key words: Code of Dracon, human history, judicial rhetorics, law, legal discourse, reforms, rule of law, social nucleus, verbal communication.

JEL CLASSIFICATION: Z130 Economic Sociology; Economic Anthropology; Language; Social and Economic Stratification.

În lucrarea *Questions de rhétorique. Langage, raison et seduction*, Michel Meyer menționa că, indiferent de dorința noastră, „retorica s-a insinuat în cotidian cu multiplele sale forme și constructe, modificând modul nostru de gândire” [Roventa Frumusani D., Argumentarea. Modele și Strategii - online]. Retorica este unul dintre cele mai interesante capitole ale istoriei umane. Oamenii înzestrați cu darul vorbirii, fie ei regi, comandanți de oști sau politicieni, juriști sau creatori de cultură, au avut un rol de primă importanță în alcătuirea și progresul civilizației.

Istoria retoricii se confundă aproape cu cea a omenirii, fiind strâns legată de devenirea omului în societate și de dezvoltarea acesteia.

Retorica este arta sau știința comunicării plăcute și frumoase. Ea trebuie să convingă, să influențeze auditoriul în așa fel, încât ideile, trăirile și convingerile noastre să fie însușite de acesta, să devină indispensabile și să ia caracterul unor idei sau hotărâri proprii. De multe ori, ea nu reprezintă doar transmiterea de idei și gânduri, ci devine un instrument de combatere a ideilor altor oratori. Arma retoricii în această luptă aprigă a persuasiunii este elocința (darul de a ne exprima frumos și convingător). Convingerea se face, așadar, prin argumentație bogată, riguroasă și vorbire plăcută.

Necesitatea și importanța retoricii rezidă în momentele simple, dar concludente din cotidian, cum sunt, de exemplu, dezbaterile parlamentare sau pledoariile juridice. Nevoia de a convinge nu dispăre, deoarece nu pot dispărea din viața umană situațiile controversate și controversale.

Întreaga infrastructură a interacțiunii cotidiene este *retorică*: de la interviul de angajare și până la ședința consiliului de administrație, de la reuniunile departamentale în învățământul superior

¹ Cepraga Lucia, doctor în filologie, Academia de Studii Economice a Moldovei, str. Mitropolit Gavriil Banulescu-Bodoni, 61, tel.: 0-22-402-738, ase.md, cepragalucia@mail.ru

² Bîrsan Svetlana, doctor în filologie, Academia de Studii Economice a Moldovei, str. Mitropolit Gavriil Banulescu-Bodoni, 61, tel.: 0-22-402-738, ase.md, s.birsan@consulting.md

până la luarea deciziilor (financiare, profesionale) în familie. Miza exercițiului democratic și a comunicării sociale este argumentarea, negocierea, și nu coerciția, altfel spus, forța dreptului, și nu dreptul forței.

Importanța însușirii tehnicii retorice rezidă și din cunoașterea regulilor de construcție a discursului juridic, a regulilor de retorică, a procedeelelor oratorice elementare. Această însușire a tehnicii retorice permite rezolvarea rapidă a problemelor ridicate de pledoarie, evitarea pierderii de timp prin inventarea mijloacelor demult cunoscute, evitarea unor greșeli de exprimare, care pot avea consecințe grave, la fel, îl ajută pe orator (nefiind o metodă constrângătoare) prin regulile sale să-i pună în valoare calitățile, să-i corecteze greșelile, să-i dezvolte capacități native.

Retorica a cunoscut o evoluție sinuoasă de-a lungul istoriei umane. Apariția retoricii este și în continuare un măr al discordiei. Or, geneza retoricii este cuprinsă de nebulozitatea istorică. Până în prezent, rămâne a fi incertă data exactă a constituirii retoricii. Mai mult decât probabil, retorica, în forma sa primară de comunicare, de a convinge interlocutorul, a existat din cele mai vechi timpuri, contribuind la formarea culturii civilizațiilor. Suntem pe deplin dispuși să credem că și în cele mai îndepărtate timpuri oamenii încercau să impresioneze, să convingă pe cineva de ceva anume. Extinderea acelei retorici a condus, inevitabil, la dezvoltarea diferitor societăți. Am putea zice că retorica acelor vremuri etala valorile timpului din perspectivă euristică. E cu puțință să se fi recurs la retorica orală, fie pentru a aduce plăcere, fie pentru a educa etc. „Dacă până la sfârșitul veacului al XIX-lea mai persista încă ideea că retorica ar fi o creație exclusivă a „miracolului grecesc”, ulterior s-a dovedit că această știință nu era străină, în vechime, nici culturilor orientale – egipteană, chineză, indiană, persană etc.– atâta doar că în cadrul acestora nu s-a reușit să se depășească stadiul elementar, stagnând în aceeași fază incipientă vreme de secole și milenii.” [Nistor. E, Geneza retoricii în grecia antică și manifestările ei în etapa pre-aristotelică – online]. Un exemplu, în acest sens, poate servi Confucius (551-479 a. Chr. n.), de la care nu s-a păstrat niciun text scris, dar a cărui învățături și discuții se disting printr-o *retorică nominalistă* [<http://www.academia.edu/9200434/58794982> – retorica].

Să amintim cuvintele lui Solon: „*Pe cât e de puternică sabia în luptă, pe atât – cuvântul bun în treburile cetății*” [Dicționarul înțelepciunii – online]. Or, la sfârșitul secolului al VII-lea, în cetățile grecești, criza politică și socială avea cauze comune: marile familii concentraseră puterea, numărul datornicilor în rândul țăranimii era, desigur, foarte mare, justiția funcționa ca instrument al aristocrației, actele *vindicative* se înmulțiseră peste măsură. Se simțea nevoia unei reglementări care să limiteze acțiunea elementului religios în exces și să-l promoveze pe cel natural, să ofere drepturi de participare la viața publică noilor îmbogățiți.

La Atena, încercarea ambițiosului Cylon de a instala tirania ca formă de guvernare eșuează. Astfel, în contextul unor revolte cauzate, printre altele, de un șir de reprimări și exiluri, este ales un grup de șase judecători care să redacteze un cod de legi. Se prea poate că Dracon a fost unul dintre acești juriști sau cel ce i-a dat forma finală.

Codul care a rezultat era deosebit de sever: răzbunările personale intrau sub incidența procedurii penale, se îngrădeau drepturile nelimitate ale marilor familii, se preciza noțiunea de responsabilitate individuală, se prevedeau măsuri aspre pentru datornici, pentru orice fel de abateri aplicându-se pedepse dure. Legile mai păstrau expresia unei religii, care vedea în toate greșelile ofense aduse divinității și, în consecință, crime imprescriptibile. Se poate afirma că în Codul lui Dracon se recunosc atributele legilor nescrise: favorizarea marilor clanuri familiale, atitudine lipsită de orice urmă de clemență pentru clasele de jos.

Severitatea Codului lui Dracon a rămas de referință în justiție ca și aprecierea că „și-a scris legile cu sânge”. În limbă, derivatul *draconic* are sensul de severitate excesivă, asprime, duritate (în legătură cu legile).

Într-o astfel de conjunctură, după numai treizeci de ani, **arhonte** Solon va scrie o nouă legislație pentru toți deopotrivă, mult mai în spiritul realităților timpurilor.

Solon, după cum afirmă el însuși în Elegiile sale, intervine în calitate de arbitru imparțial și dezinteresat. Solon, indubitabil, a încercat să stabilească un echilibru între nobili și demos. Și chiar

dacă Solon nu are nimic dintr-un democrat luat în înțelesul ulterior al cuvântului, totuși, în reformele de care și-a legat numele, se află în germene trăsăturile caracteristice ale viitoarei democrații.

Solon se implică în viața politică ateniană, intervenția sa reducând puterea eupatrizilor și, așa cum ne spune Plutarh, „Solon era respectat de cei bogați pentru bogăția sa, iar cetățenii săraci ai Atenei îl respectau pentru cinstea lui desăvârșită, pentru bogăția minții lui, a talentului și a înțelepciunii, dar și pentru generozitatea, echilibrul și mândria lui” [Solon-legendă și adevăr – online].

Ca arhonte, Solon a avut funcția supremă legislativă. Iar reformele arhontelui Solon din 594 î.e.n., inclusiv, așa-numita Constituție a lui Solon (vide *timocrație*), marcată de spiritul echilibrului, al dreptății (*dike*) și al „bunei ordini” (*eunomia*), încuraja implicarea în politică a cetățenilor.

Reformele lui s-au concretizat în legi socotite de contemporani drepte. În urma acestei legi, Atena devine o democrație care a servit model tuturor celorlalte cetăți. În conștiința și mintea ateniilor a rămas intangibilitatea pământului și a persoanei. Solon a reformat și codul moral, făcând din trândăvie o crimă.

Puterea de convingere și talentul de diplomat erau enorme, ca să-i permită să imprime codul moral și acelora cărora le leza interesele și să-și păstreze postul 20 de ani, ba mai mult, s-a propus să rămână pe viață cu depline puteri, dar a refuzat, retrăgându-se din funcție la 65 de ani. Însă a obținut angajamentul cetățenilor de a nu schimba legile timp de 10 ani.

Solon a fost o personalitate de excepție, care și-a dominat contemporanii prin inteligență politică deosebită, prin sinceritate, dreptate și milă față de poporul său.

În contextul evenimentelor expuse supra, *retorica* devine indispensabilă, reclamându-și, pe bună dreptate, loc de cinste în lista celor **7 arte liberale**: *gramatica, retorica, dialectica, aritmetica, geometria, muzica, astronomia*.

Situația din Syracusea nu putea lua amploare fără o eventuală amprentă a reformelor din Atena de prin 621 î.e.n. Astfel, ghidându-ne de fraza lui Caius Titus, rostită într-un discurs în fața Senatului roman, *Verba volant, scripta manent*, vom face, totuși, trimitere la informațiile scrise de Herodot, Diodor, Tucidide etc. ce confirmă apariția retoricii.

Consemnările istoricilor din acele timpuri indică faptul că, din perspectiva localizării temporale și spațiale, retorica, mai exact retorica juridică, își are începutul în secolul al V-lea a.Chr.n. în Sicilia* (colonie greacă), mai exact în Syracusea tiranică. [Mortara Garavelli B., Manual de retórica, ed.2 1988, Madrid, p.18-19]

Așadar, retorica a apărut în Grecia antică, în secolul al V-lea a.Chr.n., în strânsă relație cu activitățile publice din cadrul orașelor-cetăți – nuclee sociale, politice, economice, culturale, religioase, de mare dinamism, unde ideile circulau liber. Și, cum grecii nu se mulțumeau atunci cu spațiul lor tradițional de locuire, fiind în continuă expansiune, amintim, în acest context, că Siracuza – colonie de pe cea mai mare insulă a Mării Mediterane (în Sicilia de azi), fondată de aceștia în secolul VIII a.Chr.n. – devine, câteva veacuri mai târziu, primul oraș al lumii grecești occidentale. Tocmai de Siracuza este legată apariția retoricii, faptul în sine întâmplându-se într-un moment mai dificil al cetății, când regimul tiranilor se manifesta cu violență, prin deportări și exilări.

În acest context social-politic, marcat de frământări puternice, cauzele erau pledate de părțile interesate în fața juriilor populare. Cu această ocazie, unii **pledanți** au avut inspirația să recurgă la anumite procedee retorice, care să le asigure victoria. Or, rolul original al retoricii era de a convinge judecătorii de dreptatea cauzei prezentate.

În prezent, ne-am bucura, dacă oratoria de calitate, rod al opiniei neîngrădite, ar fi un barometru al echității juridice, al libertății cu adevărat democratice și condiție a supraviețuirii ei. Da, retorica astăzi se mai practică, numai că acest tip de elocință se degradează sau tace cu totul. De aceea, prin acest demers științific, înainte ca lumea să-și iasă cu totul din țâțâni, vrem să amintim că trebuie reabilitată puterea cuvântului. Oamenii să comunice prin acest mijloc ce le-a fost dat numai lor. Or, a vorbi coerent divulgă și o disciplină a gândirii, valoarea primejdută, dacă nu chiar pierdută. Deși specializarea strictă a dus la despărțirea retoricii politice de cea judiciară, de cea a

științelor și de oratoria sacră, nevoia de a se studia organizat valorile generale ale elocinței, măcar în facultăți, dacă nu și în licee, se resimte din ce în ce mai acut. Ruinarea comunicării verbale la care asistăm, excesiv manipulați de imagine, ne obligă să nu rămânem datori față de generațiile în formare, ameteite de retorica vizualului și de semnele materiale ale bunei stări. Necunoscutele consecințe ale acestei ecuații par foarte periculoase pentru însăși inteligența umană, amenințată și ea să-și uite menirea.

BIBLIOGRAFIE:

1. Roventa Frumusani D., Argumentarea. modele si strategii, online acces: http://www.danielarovenafrumusani.ro/argumentare_ro.htm (accesat la 10 Octombrie 2018).
2. Nistor E., Geneza retoricii în grecia antică și manifestările ei în etapa pre-aristotelică, online acces: http://www.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari5/IETM5_Part97.pdf - 25.02.2017 (accesat la 09 Octombrie 2018).
3. Vezi online : <http://www.academia.edu/9200434/58794982-RETORICA> (accesat la 10 Octombrie 2018).
4. Dicționarul înțelepciunii, online acces: <https://wikipedlia.wordpress.com/2014/02/12/dictionarul-intelepciunii-solon-din-atina/> (accesat la 11 Octombrie 2018).
5. Solon-legendă și adevăr, online acces : <http://www.preferatele.com/docs/istorie/noi/solonlegend-i-adevr8191795.php> (accesat la 10 Octombrie 2018).
6. Mortara Garavelli B., Manual de retórica. Segunda edicion.1988, Madrid, p.18-19.

SECȚIUNEA VII: ABORDĂRI INOVATIVE ȘI NOI TENDINȚE ÎN DOMENIUL BUSINESS ȘI ADMINISTRARE

ДИНАМИКА ОКИСЛИТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕССОВ В ПИЩЕВОЙ ПШЕНИЦЫ ПРИ ХРАНЕНИИ

ПУРИЧИ И.В., канд. наук, доцент
Экономическая Академия, Р. Молдова
КАЛМЫШ В.И. канд. наук, доцент
Экономическая Академия, Р. Молдова

Abstract

Oxidizing processes in lipids of winter wheat varieties were studied during storage during the year. The degree of oxidation of lipids was determined by the stage of peroxidation using two methods: classical and Hara-Totani. It was established that the oxidation of lipids in wheat grains occurs in two stages: - during the first 16 weeks, the peroxide number slowly increases; - after 16 weeks of storage, the peroxide number increases rapidly. Changes in wheat moisture due to the breathing process during storage are an important factor in the oxidation of lipids.

Keywords: Oxidizing processes, lipids, in wheat grains, storage.

ВВЕДЕНИЕ

Зерновые культуры имеют особенное значение не только для питания человека, но и как основное сырьё для многих отраслей пищевой промышленности. Зерновые культуры это растения с общими физиологическими параметрами. Злаковые культуры делятся на две группы: а) настоящие – пшеница, рожь, ячмень, овёс; б) просовидные – просо, сорго, кукуруза.

Анатомическое строение и состав зерна пшеницы.

При продольном и поперечном разрезе зерна пшеницы хорошо различимы бороздка (опушение), плодовая и семенная оболочка, алейроновый слой, эндосперм, зародыш. Плодовая оболочка состоит из нескольких полупрозрачных клеток, которые содержат клетчатку, минеральные соли, витамины. Семенная оболочка содержит меньше клетчатки, больше минеральных веществ. Плодовая и семенная оболочка не представляют питательной ценности. Под оболочками расположен эндосперм. Наружный слой эндосперма-алеироновый слой богат липидами, белками, минеральными солями, витаминами. Данные вещества, практически, не усваиваются, так как они покрыты толстыми оболочками, состоящими из клетчатки. При переработке зерна оболочка и алейроновый слой удаляют.

Химический состав зерна пшеницы представлен следующими компонентами: вода – 12%-16%, белки – 8%-25%, углеводы – 50%-70%, липиды – 2%-8%, минеральные вещества 1%-2,5%. Химический состав зависит от сорта пшеницы, условия произрастания, изменчив при хранении зерна и определяет качество пшеницы.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

Объект исследования представлен озимыми сортами пшеницы – Сорриал и Наталка, сбор 2016 года. Пшеница была собрана в июле месяце, после чего была сдана на хранение сроком 12 месяцев.

Экстракция липидов проводилась еженедельно методом Сокслета в течение 6 часов с использованием петролейного эфира в качестве растворителя.

Для полученных липидов было установлено перекисное число выраженное в молях активного кислорода(перекиси) на 1000 грамм липидов.

В процессе хранения зерен происходит химическое изменение липидного состава под воздействием химических процессов – неферментативных и ферментативных. Согласно перекисной теории Баха-Энглера и теории цепных реакции академика Семёнова, окисление липидов происходит в 3 этапа: – *индукционный* – в липидах не обнаруживаются окислительные превращения химически определяемые; – *первичные продукты* – происходит образование первичных продуктов окисления липидов, в частности, перекисных соединений. Реакция начинается с образования свободных радикалов, которые соединяются с кислородом с образованием перекиси; – *конечные продукты* – перекисный радикал в свою очередь отщепляет водород от новой молекулы жирной кислоты с образованием гидроперекиси и нового радикала и далее цепь повторяется. В итоге происходит скопление радикалов, перекисей и гидроперекисей с образованием неприятного запаха и вкуса.

Исследования перекисного числа было проведено двумя методами:

- классический метод – ГОСТ 26593-85;
- метод Hara-Totani – потенциометрическое определение.

Определение перекисного числа растительного масла, извлечённого из образцов пшеницы по классическому методу, проводилось в соответствии с требованиями - ГОСТ 26593-85 –Масла растительные. Метод измерения перекисного числа.

Определение перекисного числа растительного масла, экстрагированного из семян пшеницы – методом Hara-Totani. Оборудование – микробюреки, потенциометр с платиновым электродом, магнитная мешалка; – реактивы – хлороформ, ледяная уксусная кислота, насыщенный раствор йодида калия, 0.01N раствор натрия тиосульфата и анализируемые пробы.

Расчет перекисного числа

Перекисное число исследуемого масла рассчитали по формуле:

$$I.P.=\frac{(V-Vm)\times F\times N\times 1000}{m} \text{ (mEO}_2\text{/kg)}$$

где:

- V – объём 0.001N раствора натрия тиосульфата израсходованного на титрование испытуемого вещества, мл;
- Vm – объём 0.001N раствора натрия тиосульфата израсходованного на титрование в контрольном опыте, мл;
- m – масса навески испытуемого вещества, г;
- F – поправочный коэффициент для 0.001N раствора натрия тиосульфата;
- N – нормальность 0.001N раствора натрия тиосульфата.

РЕЗУЛЬТАТЫ И ОБСУЖДЕНИЕ

Преимущество метода Hara-Totani по сравнению с классическим методом.

Результаты, полученные методом потенциометрического титрования, являются более точными, чем результаты, получены на основе применения классического метода, поскольку обнаружение точки эквивалентности более чувствительно из-за внезапной модификации электродного потенциала в точке эквивалентности.

Расчет точки эквивалентности проводился методом наименьшего квадрата по кривой потенциометрического титрования в диапазоне наибольшего изменения электрического потенциала. Для выполнения расчётов использовалось программное обеспечение.

Для проведения эксперимента использовали небольшие количества масла которые могут варьировать в зависимости от значения перекисного числа (20 мг. масла когда

перекисное число выше 1mEО₂/kg липидов или 100мг. масла когда перекисное число ниже чем 1mEО₂/kg липидов.).

Экспериментальные данные подтверждают, что данный метод более точен (порог чувствительности выше примерно в 90-100 раз), чем классический метод. В методе потенциометрического титрования используется гораздо меньше насыщенного раствора йодида калия, чем в классическом методе.

Продолжая охлаждение сосуда для титрования, были получены более точные результаты, чем при применении классического метода, поскольку на растворимость йодида калия влияет температура.

Результаты, представлены графически на рис.1.

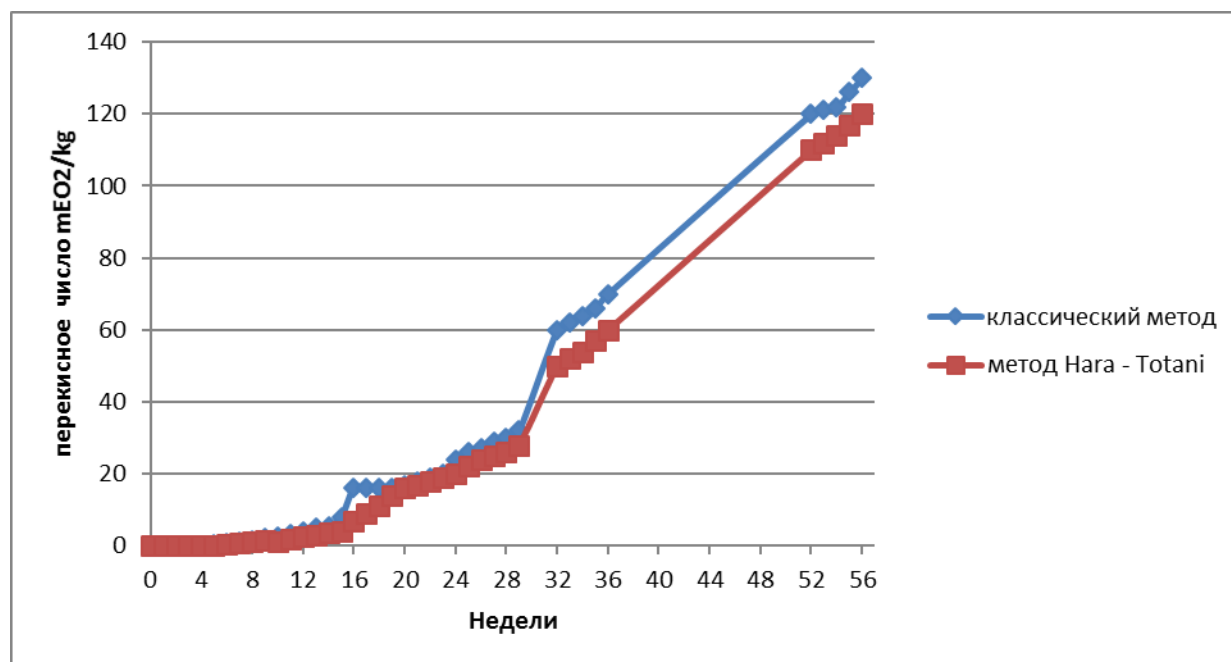

Рисунок 1. Перекисное число для образцов масла, экстрагированного из пшеницы

Экспериментальные данные указывают на окисление липидов в течение двух периодов хранения. В течении первой недели хранения зерна происходит очень медленное увеличение значения перекисного числа, достигнув отметки 19mEО₂/kg масла(значение допустимо GOST-ом) после 16 недель хранения. С этого момента скорость окисления увеличивается, и на 12-м месяце хранения в липидах зернах пшеницы перекисное число растёт.

Классическая схема самоокисления используется для объяснения окисления липидов, которое происходит в три этапа: индукционный, образование первичных продуктов окисления, образование конечных продуктов окисления. Также было предложено несколько кинетических моделей для окисления липидов в пищевых продуктах на основе химических реакций первого и второго порядка.

Значение перекисного числа для мономолекулярного распада было определено следующим выражением:

$$PV^{1/2} = PV_0^{1/2} + \frac{1}{2} K_a^t; a \leq t < t_b$$

В случае бимолекулярного распада:

$$PV^{\frac{1}{2}} = PV_b \times e^{kb(t-t_b)}; t_b \leq t$$

где:

PV– значение перекисного числа, mE/kg;

PV_0 – значение перекисного числа в контрольной пробе мЕ/kg;

Vb – значение перекисного числа в момент t_b , мЕ/kg;

Ka – постоянная [мЕ/kg]t⁻¹;

kb – постоянная, t⁻¹;

t_b – время для достижения точки (19 мЕ/kg масла), на кривой степени окисления липидов.

В первые месяцы хранения небольшие концентрации гидроперекисей были вызваны окислением липидов – мономолекулярная инициация. При достижении критического значения бимолекулярный механизм является основным фактором контролирующим процесс окисления. Экспериментально доказано, что значения Ka полученные при мономолекулярной реакции зависят от условий хранения, регистрируя возрастающие значения при увеличении температуры.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Незначительное увеличение перекисного числа зарегистрированного в течении 1-16 недель вызвано процессом дыхания семян и соответственно увеличением температуры. Основными процессами, обеспечивающими клетку энергией, являются фотосинтез, хемосинтез, дыхание, брожение и гликолиз, как этап дыхания. Благодаря процессу дыхания зерновые получают энергию за счет усвоения запасаемых органических веществ и, прежде всего, путём ассимиляции углеводов. Диссимиляция углеводов может происходить двумя путями: аэробным и анаэробным. В аэробных условиях дыхания конечными продуктами распада углеводов являются CO_2 и H_2O . Потребление кислорода, необходимое для данного процесса, наличие CO_2 в данных системах приводят к замедлению реакций окисления липидов. Чтобы избежать, ускорения процессов окисления липидов в зернах пшеницы при хранении необходим контроль над аэрацией. Вместе с тем, влажность межгранулярного воздуха должна быть не выше 7.5% , а концентрация CO_2 – не выше 16%.

ВЫВОДЫ

Таким образом, для определения степени окислительных процессов(перекисное число) в липидах зерен пшеницы при хранении применен экспрессивный и чувствительный метод Hara-Totani. Установлено что данный метод более чувствителен и точен при определении перекисного числа масел.

ЛИТЕРАТУРА:

1. С.М. Christensen. Storage of cereal grains and their productus, Minnesota, 1974.
2. H.Sesucko, T.Yoichiro. A highly sensitive method for the micro-determination of lipid hydroperoxides by potentiometry, JAOCS, vol.65, nr.12 December, 1988.
3. GOST 26593–85 Uleiuri vegetale. Metoda de determinare a indicelui de peroxide.
4. Владимиров Ю.В., Арчаков И.А. Перекисное окисление липидов в биологических мембранах. — М.: Наука. 1972. — 272 с.
5. Лобанов В.Г., Шазо А.Ю., Щербаков В.Г. Теоретические основы хранения и переработки семян подсолнечника // М: Колос. -2002.-592 с.

ASPECTELE MANAGEMENTULUI INSTRUIRII PROFESIONALE PERMANENTE A PERSONALULUI

LILIA SAVA, *dr., conf. univ.*

Universitatea Tehnică a Moldovei, Bd. Ștefan cel Mare, 168, Chișinău, Moldova

lilia.sava@srco.utm.md

SERAFIMA SOROCHIN, *lector univ.*

Universitatea Tehnică a Moldovei, Bd. Ștefan cel Mare, 168, Chișinău, Moldova

Serafima.sorochin@srco.utm.md

PAVEL MOROZAN, *inginer*

Universitatea Tehnică a Moldovei, Bd. Ștefan cel Mare, 168, Chișinău, Moldova

pavel.morozan@srco.utm.md

Abstract

The unprecedented development of information and communication technologies, the extension of technical innovations in all fields, generated and will generate new knowledge requirements and forced people to reorient themselves into new jobs or professions because of structural and occupational changes in the labor market. These changes have led to a revision of concepts on the content and role of training. The systems approach to education and training must become more variable, dependent on macroeconomic developments.

Key words: *management, performance, skills, abilities, skills, training, investments.*

JEL CLASSIFICATION: A, I, O

ÎNTRUCERE

Gravele probleme de mediu, precum și utilizarea resurselor naturale și a celor umane la nivel mondial, dinamica fără precedent a tehnologiei informației, stilul de viață al noilor generații, dar mai ales puternica polarizare a societății umane – cu pondere în zona marcată de un grad ridicat de sărăcie și de imposibilitatea accesului la resurse materiale și informaționale – au afectat nu numai activitățile economice, declanșând elaborarea unor noi strategii globale, ci și sistemele de învățământ și de instruire profesională.

Chiar dacă nu sunt trecute în fruntea listei politicilor globale, strategiile noi de educare și instruire profesională continuă constituie axele de susținere a trecerii către economia și societatea bazată pe cunoaștere.

1. Politică de învățare pe tot parcursul vieții

Educația este un instrument capabil să ajute oamenii în a prevedea schimbările și în a se putea pregăti din această nouă perspectivă.

În acest context, punerea în practică a învățării pe tot parcursul vieții a devenit o prioritate în programele Uniunii Europene pentru îmbunătățirea gradului de ocupare a forței de muncă. Noua politică de învățare pe tot parcursul vieții pune accentul pe următoarele elemente:

- **noi competențe de bază pentru toți.** Presupune garantarea accesului universal și continuu la învățare pentru formarea și îmbunătățirea competențelor necesare, în vederea participării susținute la societatea cunoașterii;
- **realizarea unor investiții superioare în resurse umane.** Are în vedere sporirea nivelului investițiilor în resurse umane în vederea valorificării celui mai important capital – oamenii;
- **încurajarea inovației în predare și învățare.** Pune accentul pe dezvoltarea metodelor de educare pentru a se asigura învățarea continuă, pe tot parcursul vieții;
- **valorizarea învățării.** Presupune îmbunătățirea modalităților în care participarea la învățare și rezultatele ei sunt înțelese și apreciate;

- **regândirea orientării și consilierii.** Are în vedere asigurarea condițiilor pentru ca fiecare persoană să poată avea acces la informații de calitate și la consiliere privind oportunitățile de învățare pe tot parcursul vieții.

În viziunea contemporană de abordare a învățării pe tot parcursul vieții, instruirea formală se rezumă la o funcție culturală și instructiv – formativă care se desfășoară într-un cadru instituționalizat, bine precizat.

2. Managementului instruirii profesionale permanente

Instruirea permanentă, pe tot parcursul vieții, este modalitatea prin care se face posibilă articularea instruirii de bază, efectuată într-un sistem formal, cu instruirea resurselor umane, în cadrul unui sistem care permite individualizarea în funcție de nevoi, de potențial și de grade diferite de satisfacție. Instruirea permanentă se caracterizează prin „trasee proprii” de învățare care sunt definite și alese nu în raport cu un nivel de cunoștințe predeterminat, ci în raport cu ritmul de dezvoltare al organizațiilor, necesitățile acestora, precum și cu aspirațiile proprii fiecărui individ.

În cadrul acestui nou concept de abordare a învățării, instruirea non formală și informală vor avea o pondere tot mai mare. Instruirea non formală este determinată de nevoile individuale de dezvoltare și de însușire a cunoștințelor și competențelor prin intermediul unor programe desfășurate, atât în afara cât și nemijlocit la locul de muncă. Instruirea informală modelează comportamentul și gândirea unei persoane și se realizează în contexte care nu reflectă o organizare și nici nu urmăresc un control al rezultatelor obținute.

Conceptul de învățare permanentă promovează astfel dezvoltarea cunoștințelor și competențelor necesare fiecărui individ pentru a se adapta la o societate bazată pe cunoaștere și pentru a participa activ în toate sferele vieții economice și sociale, deținând astfel controlul propriului viitor [1]. De asemenea, învățarea permanentă presupune oferirea unor programe de tip „a doua șansă” în vederea actualizării competențelor de bază dar și pentru a beneficia de oportunități de învățare de nivel mai înalt.

Potrivit noilor abordări, învățarea permanentă nu mai trebuie să fie un răspuns la insuficiențele instruirii inițiale, ci trebuie să asigure tuturor posibilitatea de a învăța și de a se dezvolta de-a lungul întregii vieți.

În condițiile racordării la politica europeană privind instruirea pe parcursul întregii vieți, entitățile economice din Republica Moldova vor trebui să-și revizuiască politica de instruire a personalului, prin elaborarea unor planuri de instruire care să cuprindă perioade mai îndelungate de timp, distincte față de cele aplicate în prezent care urmăresc situațiile de moment.

3. Comunitățile bazate pe cunoștințe

În perspectiva dezvoltării instruirii profesionale, un loc important îl va ocupa comunitățile bazate pe cunoștințe – concept apărut relativ recent în literatura de specialitate și care a obținut încredere din partea angajatorilor. Luând în considerație importanța acestei noi direcții de dezvoltare profesională a personalului și care ar putea fi pe larg aplicată și în Republica Moldova. În esență, comunitatea bazată pe cunoștințe constă dintr-un grup de persoane, de regulă din cadrul aceleiași organizații, eventual și din altele cu care conlucrează, ce au în vedere realizarea aceluiasi obiectiv și/sau interese comune conștientizate și care, pe baza unor mecanisme informale și formale, își partajează cunoștințele, învață individual și în grup, creează și dezvoltă idei și practici performante, generatoare de valoare adăugată pe organizația implicată. Literatura de specialitate, relevă că, de fapt, comunitatea bazată pe cunoștințe reprezintă mai mult decât un grup de persoane, manifestându-se ca un mediu specific de tratare a cunoștințelor, unde se produce fenomenul de sinergie.

Premisele constituirii comunității bazate pe cunoștințe sunt următoarele:

- recunoașterea de către manageri, executanți și alți stakeholderi că cele mai importante cunoștințe se află în oameni și în inter-relațiile acestora, și nu în baza de date;
- mijloacele și tehnologiile comunicaționale moderne reprezintă numai un facilitator al tratării cunoștințelor, rolul esențial în abordarea și valorificarea acestora avându-l oamenii;
- cheia succesului managementului bazat pe cunoștințe îl reprezintă comportamentul oamenilor.

Eficacitatea și eficiența comunităților bazate pe cunoștințe depind decisiv de armonizarea valorilor individuale ale participanților cu valorile organizației, de armonizarea motivării acestora cu necesitățile firmei. Motivațiile participanților sunt de natură:

1. **intelectuală** – îmbogățirea nivelului de cunoștințe, înțelegerea mai bine a perspectivelor, descoperirea de noi oportunități, creșterea influenței în organizației etc.;
2. **afectivă** – satisfacția de a ajuta pe alții, creșterea încrederii în propriile capacități, obținerea recunoașterii valorii personale de către alte persoane etc.;
3. **de realizare** – promovarea la posturi superioare în cadrul organizației, obținerea unor venituri personale superioare etc.

4. Abilitățile și atributele cheie ale comunităților bazate pe cunoștințe

Necesitățile organizației se referă la utilizarea mai eficace a capitalului intelectual și structural. În opinia specialiștilor în domeniu, Angela Abell și Nigel Oxbrow, comunitățile bazate pe cunoștințe trebuie să posede anumite abilități și atribute (tabelul 1)

Tabelul 1. Abilitățile și atributele cheie ale comunităților bazate pe cunoștințe

Principalele abilități	Atribute majore
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Înțelegere, experiență și conștientizare a afacerii ➤ Capacitatea de a comunica ➤ Deprinderi informatice ➤ Înțelegere, experiență și conștientizare a managementului cunoștințelor ➤ Planificare managerială, conștientizarea strategică ➤ Capacitate de management informațional ➤ Leadership ➤ Management al schimbării ➤ Conștientizarea conținutului cunoștințelor și organizarea lor ➤ Credibilitate ➤ Managementul personalului ➤ Managementul proiectelor 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Creativitate ➤ Viziune ➤ Jucător de echipă ➤ Entuziasm ➤ Hotărâre ➤ Spirit antreprenorial ➤ Persuasiune ➤ Capacitatea de a percepe situația în ansamblul ei ➤ Încredere ➤ Flexibilitate ➤ Gândire „laterală” ➤ Tenacitate

Sursa tabelului: Nicolescu Ovidiu, Comunitățile bazate pe cunoștințe, revista „Tribuna economică” nr. 27/2005, p. 25- 28.

Când o comunitate bazată pe cunoștințe posedă la un înalt nivel elementele încorporate în tabelul de mai sus, aceasta tinde să se transforme într-o echipă bazată pe cunoștințe. Deși, reprezintă un concept relativ nou, comunitățile bazate pe cunoștințe sunt divizate după mai multe criterii (tabelul 2). În general, comunitatea bazată pe cunoștințe este performantă atunci când se evită reglementarea excesivă a activității sale. Pentru a obține rezultatele dorite în cadrul comunității bazate pe cunoștințe este necesar, în primul rând, de definit corect valoarea sau parametrul economic avut în vedere de fiecare component al comunității. În al doilea rând, se impune asigurarea unui suport tehnologic adecvat persoanelor implicate, care să faciliteze schimbul de cunoștințe în timpul colaborării. În al treilea rând, pentru realizarea mai rapidă a obiectivelor organizaționale este binevenit desfășurarea unor procese de comunicare și de training pentru ceilalți salariați, ce nu fac parte din comunitatea bazată pe cunoștințe. În al patrulea rând, se impune desemnarea unor indicatori măsurabili pentru evaluarea rezultatelor economice ale activității comunității.

Tabelul 2. Tipologia comunităților bazate pe cunoștințe

Criteriul	Tipurile de comunități bazate pe cunoștințe
În funcție de natura predominantă a activităților desfășurate și finalitatea lor organizațională	<p>Practice sau pragmatice, au în vedere soluționarea unei probleme precis definite, cu impact substanțial și imediat asupra realizării obiectivelor organizaționale.</p> <p>Generale, vizează anumite domenii sau modalități de tratare a cunoștințelor, utile organizației și componentilor săi în perioada următoare.</p>
În funcție de modalitățile principale de contact și comunicare dintre membrii comunității	<p>Virtuale, când participanții se află pe diferite amplasamente, contactarea și comunicarea realizându-se, de regulă, prin mijloace informatice și comunicaționale moderne, întâlnirile directe „față în față” ale acestora fiind foarte rare sau chiar absente.</p> <p>Fizice, caracterizate prin reunirea de persoane care, toate sau în cea mai mare parte, lucrează pe același amplasament, contactele și comunicarea realizându-se în mod frecvent direct, cel mai frecvent prin ședințe desfășurate în aceeași încăpere.</p>
În funcție de gradul de formalizare a elementelor organizatorice	<p>Informale, când rolurile, relațiile, grupurile etc. din cadrul comunității sau sunt stabilite în mod spontan de către membrii comunității, pe bază de armonizare și dirijare necontrolată.</p> <p>Formale, când componentii, relațiile, rolurile, sau grupurile comunității sunt definite formal prin planuri sau organigrame.</p> <p>Mixte, când o parte din componentele organizatorice ale comunității, de regulă, cele esențiale, sunt predeterminate prin documente organizatorice, celelalte, de detaliu, conturându-se în mod spontan.</p>

Sursa tabelului: Nicolescu Ovidiu, Comunitățile bazate pe cunoștințe, revista „Tribuna economică” nr. 27/2005, p. 25 – 28

CONCLUZII

Prin prisma celor prezentate concluzionăm că comunitățile bazate pe cunoștințe reprezintă o modalitate organizatorică procesual – structurală specifică managementului bazat pe cunoștințe, cu o individualitate și funcționalitate specifică, reflectând particularitățile tratării cunoștințelor în cadrul organizației.

Performanțele sale se bazează pe motivarea internă specifică a componentilor săi, pe realizarea unui tip special de leadership distribuit, pe focalizarea eficace asupra tratării cunoștințelor în condițiile unei partajări intense între membrii comunității și a intensificării proceselor creative cu direcționare pragmatică.

Așadar, acestea vor constitui două direcții distincte spre care se vor orienta în viitor organizațiile în materie de instruire și dezvoltare profesională a personalului. Acestea vor constitui elementele cheie ale oricărei activități de instruire și dezvoltare profesională din cadrul întreprinderilor pentru ca acestea să se simtă mai în siguranță din punct de vedere al competențelor profesionale ale propriilor angajați.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bîrcă Alic, Managementul resurselor umane, Manual, Editura ASEM, Chișinău, 2005;
2. Nicolescu Ovidiu, Comunitățile bazate pe cunoștințe, revista „Tribuna economică” nr. 27/2005.
3. Panișoara Georgeta, Panișoara Ion-Ovidiu. Managementul resurselor umane. București: Polirom, 2016.
4. <http://www.cheiasuccesului.ro/2014/09/3-tehnici-de-invatare-rapida-si-eficienta#axzz3rxuIRgoj>

DETERMINAREA GRADULUI DEPENDENȚEI DE IMPORT PENTRU PRODUSELE ALIMENTARE DE ORIGINE VEGETALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Elena ȘCERBACOV, dr., lector univ.
Universitatea Agrară de Stat din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Mircești, 44
tel: (+373) 22 432-432,
www.uasm.md

Abstract

The economic relations of the Republic of Moldova with other countries are based on the exchange of goods and food. The Republic of Moldova is not dependent on the import of cereal production because there are a large part of agricultural lands sown with these crops. The degree of import dependence of cereal production was reduced in 2016 compared to 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 and 2015. Our country is not dependent on the import of leguminous crops. A very low and relatively constant level of import dependence is attested to sunflower production. This situation is explained by the fact that agricultural producers specialize in cultivating this crop. The degree of dependence of potato imports registers normal values during the analyzed period, except 2015 year. An optimal level of import dependence degree is also attained at the production of vegetables and melons and gourds. The Republic of Moldova is dependent on the fruit production import, with the exception of 2016 year. Even if our country is over-ensured with fruit production, the import dependence is caused by the fact that we export raw materials (fruits), but we import finished products. Another cause is the insufficiency of refrigerators and, as a result, our fruit production is not accesible in the cold season. Grape production shows an optimal and relatively constant level of import dependence degree.

The paper aims to determine the import dependence degree for food products of vegetable origin in the Republic of Moldova. The methods of analysis, synthesis and comparison were used in the investigation process, and the recent works in this field, as well as the statistical reports of the NBS formed the informational basis. The results show that the import of vegetables, plants, food roots and tubers increased in terms of value in 2017 compared to 2010, 2013, 2014, 2015 and 2016 years. The main cause is the reduction of the potatoes and vegetables quantity obtained in the Republic of Moldova in 2017 in comparison to these years, as well as their lack in the cold season. The import of edible fruit and nuts, citrus and melon peels in 2017 compared to 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 and 2016 has been reduced, due to the increase of the fruit production volume obtained in 2017. The import in value expression of preparations of vegetables, fruits or other parts of plants decreased in 2017 compared to 2010, 2011, 2012, 2013 and 2014. The food industry of the Republic of Moldova is not modernized, it does not process much of the raw material. Thus, the import of miscellaneous edible preparations increased in 2017 compared to 2010, 2011, 2015 and 2016.

Key-words: food balance sheets, import, import dependence degree, vegetal origin foods.

JEL CLASSIFICATION: Q 110

INTRODUCERE

Agricultura și alimentația, ca problematică, sunt și rămân de interes global și european, atât ca atare, cât și privite ca subsistem al altor „sfidări” la scară mondială (globalizarea, sărăcia, dezvoltarea durabilă, competitivitatea etc.), iar, mai nou, ca parte a crizei financiar-economice, în curs de desfășurare [Oțiman P.I., 2011, p. 56].

Piața reprezintă totalitatea relațiilor social-economice prezente în sfera schimbului prin intermediul cărora se asigură realizarea mărfurilor, piața este și un mecanism care întrunește cumpărătorii și vânzătorii de mărfuri și servicii [Гусаков В. Г., 2008, p. 347].

Funcționarea stabilă a pieței alimentare trebuie să se bazeze pe sistemul reglementării economice, asigurând combinarea intereselor statului, producătorilor de mărfuri, a consumatorilor și formarea relațiilor de activitate între acestea.

Conceptul de dezvoltare durabilă a pieței alimentare prevede asigurarea proporționalității cererii și ofertei pe baza optimizării utilizării potențialului CAI, activizării schimbului interregional de produse alimentare și exportului și stabilirea orientărilor de dezvoltare care include scopul (securitatea alimentară și creșterea calității vieții populației) și sarcinile (formarea infrastructurii moderne, creșterea competitivității producției etc.), metodologia de evaluare a sustenabilității,

prognoza de dezvoltare, factorii de stabilizare (orientarea inovațională și socială) [Stratan A., Condrea E., 2016, pag. 128].

MATERIAL ȘI METODĂ

Analiza cantitativă se realizează pe datele selectate și prelucrate de autor. În calitate de surse de date și informare au fost utilizate statisticile oficiale. S-a acordat preferință metodei de analiză cu aplicarea elementelor de comparație.

Pentru determinarea coeficienților dependenței de import pentru produsele alimentare de origine vegetală a fost utilizată următoarea formulă:

$$\text{Gradul dependenței de import} = \frac{\text{import}}{\text{producere} + \text{import} - \text{exp ort}} \quad (1)$$

Sursa: [6, p. 8].

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Cunoașterea realităților agriculturii și ale economiei rurale de azi este condiția sine qua non pentru un diagnostic economic și social corect, în vederea aplicării unui program coerent de sporire a contribuției agriculturii la atenuarea crizei actuale.

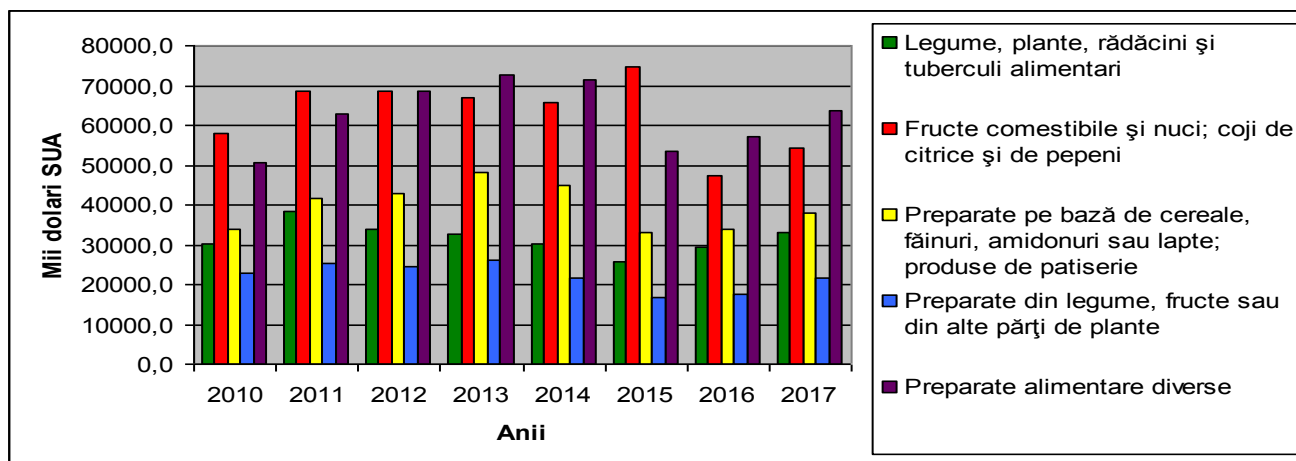

Figura 1. Importul de producție de origine vegetală, mii dolari SUA

Sursa: elaborat de autor în baza [5]

Din datele graficului de mai sus se observă faptul că importul de legume, plante, rădăcini și tuberculi alimentari în expresie valorică a crescut în anul 2017 comparativ cu anii 2010, 2013, 2014, 2015 și 2016 respectiv cu 2931,59; 612,99; 3082,99; 7575,49 și 3764,30 mii dolari SUA în mărime absolută sau cu 9,72; 1,89; 10,27; 29,67 și 12,83 p.p. în mărime relativă, cauza fiind reducerea cantității produse de cartofi și legume în republica moldova în anul 2017 față de acești ani, precum și lipsa acestora în sezonul rece, iar față de anii 2011 și 2012 valoarea produselor importate s-a redus respectiv cu 5388,51 și 695,41 mii dolari SUA în mărime absolută sau cu 14,00 și 2,06 p.p. în mărime relativă. De asemenea s-a redus importul de fructe comestibile și nuci, coji de citrice și de pepeni în anul 2017 în comparație cu anii 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 și 2016 respectiv cu 3759,89; 14186,4; 14472,3; 12787,3; 11276,6; 20340,7 mii dolari SUA în mărime absolută sau cu 6,48; 20,73; 21,06; 19,07; 17,21 și 27,27, motivul fiind creșterea volumului producției obținute de fructe în anul 2017, iar față de anul 2016 s-a importat mai mult cu 6870,59 mii dolari SUA în mărime absolută sau cu 14,50 p.p. în mărime relativă. În anul 2017 comparativ cu anii 2010, 2015 și 2016 s-au importat preparate pe bază de cereale, făinuri, amidonuri sau lapte, produse de patiserie mai mult cu 3795,89; 4634,99; 3982,06 mii dolari SUA în mărime absolută sau cu 11,18; 13,99 și 11,79 p.p. în mărime relativă, iar față de anii 2011, 2012, 2013 și 2014- mai puțin cu 3804,91; 5300,01; 10287,51 și 7046,71 mii dolari SUA în mărime absolută sau cu 9,16; 12,31; 21,41 și 15,73 p.p. în mărime relativă, motivul fiind creșterea producției obținute de cereale în anul 2017

Importul în expresie valorică de preparate din legume, fructe sau din alte părți de plante s-a redus în anul 2017 în comparație cu anii 2010, 2011, 2012, 2013 și 2014 respectiv cu 1283,33; 3683,33; 2986,63; 4820,53 și 350,93 mii dolari SUA în mărime absolută sau cu 5,65; 14,66; 12,23; 18,36 și 1,61 p.p. în mărime relativă, iar față de anii 2015 și 2016 acesta s-a majorat respectiv cu 4618,67 și 3892,54 mii dolari SUA în mărime absolută sau cu 27,45 și 22,18 p.p. în mărime relativă, cauza fiind faptul că Republica Moldova este un exportator de materie primă agricolă și un importator de produse finite. Industria alimentară a Republicii Moldova nefiind modernizată, nu procesează o mare parte a materiei brute. Astfel importul de preparate alimentare diverse a sporit în anul 2017 față de anii 2010, 2011, 2015 și 2016 respectiv cu 12891,06; 709,96; 10135,86 și 6183,89 mii dolari SUA în mărime absolută sau cu 25,47; 1,13; 19,00 și 10,79 p.p. în mărime relativă, iar în comparație cu anii 2012, 2013 și 2014 acesta s-a redus respectiv cu 5239,64; 9109,54 și 8045,94 mii dolari SUA în mărime absolută sau cu 7,62; 12,55 și 11,25 p.p. în mărime relativă.

În următorul tabel este prezentat gradul dependenței de import pentru produsele alimentare de origine vegetală determinat în baza balanțelor resurselor alimentare elaborate de Biroul Național de Statistică a Republicii Moldova.

Tabelul 1. Gradul dependenței de import pentru produsele alimentare de origine vegetală în Republica Moldova, %

Specificație	Anii						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Culturi cerealiere	6,09	6,62	12,80	6,39	5,68	6,75	5,55
Culturi leguminoase	0,83	0,93	5,88	1,28	1,82	3,88	2,93
Floarea-soarelui	1,44	0,48	0,54	0,13	0,92	3,48	2,41
Cartof	15,92	7,65	14,71	12,28	12,44	22,97	18,61
Legume și bostănoase	10,94	14,19	18,12	13,5	14,64	18,28	15,96
Fructe	91,67	68,27	36,26	58,81	23,20	23,00	13,78
Struguri	2,61	3,11	2,26	2,92	2,73	2,31	2,42

Sursa: elaborat de autor în baza [4]

Nivelul admisibil al gradului dependenței de import este de 15-20%, deoarece în așa mod se intensifică relațiile comerciale externe, se depun eforturi pentru a spori competitivitatea producției, iar consumatorul autohton poate aprecia și altă producție. Valorile care depășesc acest interval optim atestă un grad sporit de dependență a producției față de partenerii externi. Republica Moldova nu este dependentă de importul producției de cerealiere deoarece o mare parte din suprafețele agricole sunt însămânțate cu aceste culturi. Gradul dependenței de import a producției de cerealiere s-a redus în anul 2016 în comparație cu anii 2010, 2011 și 2012 respectiv cu 0,54; 1,07 și 7,25 p.p., iar față de anii 2013, 2014 și 2015 nivelul acestui indicator a scăzut respectiv cu 0,84; 0,13 și 1,2 p.p. Țara noastră nu este dependentă de importul de leguminoase. Un nivel foarte redus și relativ constant a gradului dependenței de import se atestă la producția de floarea-soarelui. Această situație este explicată de faptul că producătorii agricoli se specializează în cultivarea acestei culturi.

Gradul de dependență de importul de cartof înregistrează valori normale pe parcursul perioadei analizate, cu excepția anului 2015. Nivelul acestui indicator s-a majorat în anul 2016 față de anii 2010 și 2011 respectiv cu 2,69 și 10,96 p.p., iar față de anii 2012, 2013 și 2014 acesta a sporit cu 3,9; 6,33 și 6,17 p.p. Un nivel optim a gradului de dependență de import se atestă și la producția de legume și bostănoase alimentare, dar cu toate acestea în anul 2016 acest indicator a sporit față de anii 2010, 2011, 2013 și 2014 respectiv cu 5,02; 1,77; 2,46 și 1,32 p.p., iar față de anii 2012 și 2015 acesta s-a redus cu 2,16 și 2,32 p.p. Din datele tabelului observăm faptul că Republica Moldova este dependentă de importul producției de fructe, cu excepția anului 2016. Chiar dacă țara noastră este supraasigurată cu fructe, dependența de import este cauzată de faptul că exportăm

materie primă (fructe), dar importăm produse finite. O altă cauză este insuficiența încăperilor frigorifice și ca rezultat fructele autohtone sunt neaccesibile în afara sezonului. Gradul dependenței de importul producției fructe s-a redus în anul 2016 în comparație cu anii 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 și 2015 respectiv cu 77,89; 54,49; 22,48; 45,03; 9,42 și 9,22 p.p. La producția de struguri se atestă un nivel optim și relativ constant a gradului de depență de import. Astfel în anul 2016 acest indicator s-a redus față de anii 2010, 2011, 2013 și 2014 respectiv cu 0,19; 0,69; 0,5 și 0,31 p.p., iar față de anii 2012 și 2015 acesta a crescut cu 0,16 și 0,11 p.p.

Securitatea alimentară națională este strâns legată de existența sectorului agroalimentar competitiv care implică prezența unei infrastructuri moderne, industrie de prelucrare și agricultură performantă; exploatarea propice a resurselor naturale de apă, energetice și funciare pentru păstrarea mediului ecologic în parametri de funcționalitate; creșterea bunăstării cetățenilor, a nivelului de trai și de sănătate a populației prin măsuri de protecție socială sau economice adecvate.

CONCLUZII

Republica Moldova nu este dependentă de importul producției de cerealiere deoarece o mare parte din suprafețele agricole sunt înșămânțate cu aceste culturi. De asemenea țara noastră nu este dependentă de importul de leguminoase. Un nivel foarte redus și relativ constant a gradului dependenței de import se atestă la producția de floarea-soarelui datorită faptului că producătorii agricoli se specializează în cultivarea acestei culturi. Gradul de dependență de importul de cartof înregistrează valori normale pe parcursul perioadei analizate, cu excepția anului 2015. Un nivel optim a gradului de depență de import se atestă și la producția de legume și bostănoase alimentare. Republica Moldova este dependentă de importul producției de fructe, cu excepția anului 2016. Această situație se explică prin faptul că exportăm materie primă (fructe), dar importăm produse finite, dar și insuficiența încăperilor frigorifice.

BIBLIOGRAFIE:

1. Oțiman P. I. Alternativele economiei rurale a României: dezvoltarea agriculturii sau insecuritate alimentară și deșertificare rurală severă, edit. Academiei Române, București, 2011, 311 pag.
2. Stratan A., Condrea E., Competitivitatea sectorului agroalimentar și securitatea alimentară, Chișinău, 2016, 220 pag.
3. Гусаков В. Г., Ильина З. М., Бельский В. И., Батова Н.Н., Баран Г.А. Продовольственная безопасность, термины и понятия. энциклопедический справочник - Минск: Белорусь. наука, 2008, 535 с.
4. Balanțele resurselor alimentare și utilizării lor. <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=315&id=2278>
5. Comerțul exterior pe secțiuni și capitole, conform Nomenclatorului Marfurilor (NM), 1997-2017 http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica_21%20EXT_EXT010_serii%20anuale/EXT010400.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774
6. BNS. Principii metodologice privind elaborarea bilanțelor anuale a resurselor alimentare și utilizării lor. http://www.statistica.md/public/files/Metadata/alte/Metodologia_Balanta_alimentara.pdf

MODEL DE EVALUARE A COMPETITIVITĂȚII ÎNTREPRINDERII COMERCIALE PRIN DESCRIEREA GRAFICĂ

Sergiu PETROVICI, *dr.hab., profesor universitar*
Academia de Studii Economice a Moldovei

Abstract

The article proposes a model for evaluation of commercial enterprise competitiveness through graphic description to make a comparison between company features and the features of its main competitors. A special attention is paid to indexes, which describe competitive advantages: efficiency of marketing activity, enterprise capability, competitiveness of goods, management and organizational culture, positioning and reputation of enterprise on the market, efficiency of advertising and sales.

Key words: competitiveness of enterprise, model of evaluation, competition strategy, competitiveness of goods, axis of pyramid, marketing activity.

JEL CLASSIFICATION: O32

Scopul cercetării constă în elaborarea unui model al competitivității întreprinderii pentru a determina strategia concurențială coordonată cu potențialul, deprinderile și capitalul pe care le posedă agentul economic concret.

Metoda cercetării presupune construirea unui poligon al competitivității, care va compara posibilitățile întreprinderii proprii cu cele ale concurenților principali pentru a evidenția avantajele și dezavantajele concurențiale pe fiecare axă a ordonatelor. Pe fiecare axă a poligonului sunt prezentate valorile indicatorilor principali ceea ce va permite să formulăm concluziile în baza analizei ipotezelor concurențiale și acțiunilor concurenților. (fig.1)

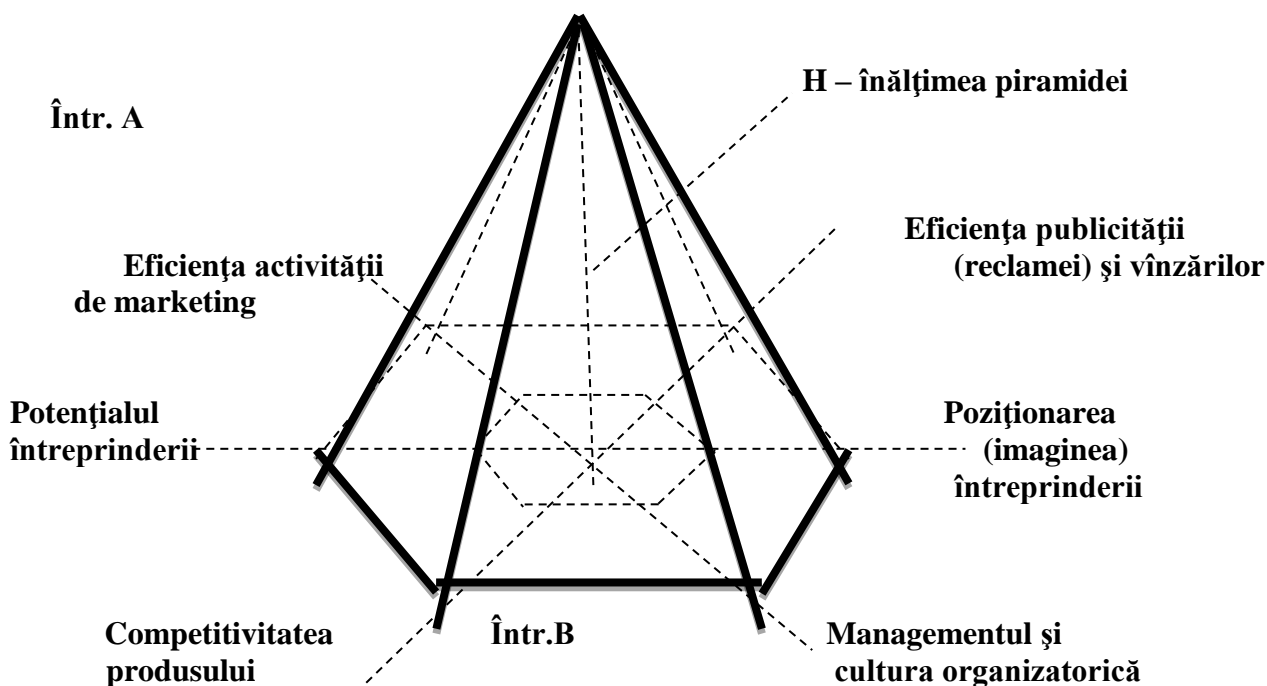

Figura 1. Model de evaluare a competitivității întreprinderii comerciale prin interpretarea poligonului

Fiecare vector reprezintă potențialul maximal a posibilităților interne ale întreprinderii. Calculând volumul piramidei poligonului se poate evalua competitivitatea reală a întreprinderii. Înălțimea piramidei (H) caracterizează ponderea întreprinderii pe piață, care poate fi calculată ca

raport dintre volumul vânzărilor unui produs al întreprinderii date către volumul total al vânzărilor acestui produs realizat de toate întreprinderile funcționale pe piață. Acest indicator este cel mai important pentru evaluarea competitivității întreprinderii. Întreprinderile care au o pondere pe piață mai mare în comparație cu concurenții sunt mai competitive și au o rentabilitate mai înaltă a vânzărilor.

Evaluarea cantitativă a competitivității poate fi determinată prin calculul volumului suprafeței piramidei. Baza piramidei alcătuită din șase vectori (fig.1) determină competitivitatea internă a întreprinderii.

Utilizând parametrii competitivității interne a întreprinderii și parametrul rezultativ (înălțimea piramidei) se poate calcula nivelul competitivității acesteia.

În modelul prezentat toți indicatorii pot fi evaluați cantitativ, ce va permite să elaborăm o pronosticare mai calitativă și corectă. Important este să fie evidențiate elementele structurale, care caracterizează categoriile „competitivitatea întreprinderii” și „competitivitatea produsului”. În calitate de criterii privind evaluarea competitivității întreprinderii comerciale sunt propuse „valoarea produselor (serviciilor) realizate de întreprindere” și „valoarea întreprinderii comerciale ca subiect economic”. Cercetarea activității concurenților trebuie să fie orientată spre aceleași domenii, care au fost utilizate în analiza potențialului întreprinderii proprii pentru a asigura comparabilitatea rezultatelor în baza utilizării poligonului.

În fig.1, este ales un număr limitat de parametri pentru a asigura operativitatea deciziilor luate. Aceasta este o abordare simplificată pentru evaluarea competitivității luând în considerație complexitatea problemei. Parametrii sunt aleși în baza analizei complexului de probleme economice și sociale pentru a asigura competitivitatea întreprinderii. Pentru analiză au fost cercetați factorii competitivității care sunt tratați ca totalitatea criteriilor cantitative și calitative de evaluare a nivelului competitivității întreprinderii comerciale.

Indicatorii ce caracterizează factorii interni a avantajelor concurențiale sunt: a) eficiența activității de marketing; b) potențialul financiar, material, uman și informațional al întreprinderii; c) competitivitatea produsului; d) managementul și cultura organizatorică; e) poziționarea și imaginea întreprinderii pe piață; f) eficiența publicității (reclamei) și vânzărilor.

- a) **Eficiența activității de marketing** – presupune evaluarea nivelului de utilizare a instrumentelor marketingului în comun cu mijloacele și posibilitățile întreprinderii comerciale. Acest indicator poate fi calculat ca raport dintre rezultatele comerciale (veniturile totale) și cheltuielile pentru activitatea de marketing.
- b) **Potențialul întreprinderii (financiar, material, uman și informațional)** poate fi calculat cu ajutorul coeficienților asigurării cu mijloace circulante ca raport dintre mijloace circulante proprii și mărimea totală a activelor circulante. În mod analog se calculează coeficienții pentru alți indicatori ce caracterizează potențialul întreprinderii.
- c) **Competitivitatea produsului** – presupune compararea indicatorilor calității produsului întreprinderii date cu indicatorii calității produsului concurentului sau produsului luat ca mostră (model). Alegerea produsului model este o etapă cea mai complicată pentru evaluarea competitivității produsului deoarece e necesar de cercetat parametrii de bază : necesitățile consumatorilor, produsul – concurent, mostra ipotetică a produsului, grupa produselor analoage, nivelul utilității produsului.
- d) **Managementul și cultura organizatorică** cuprinde analiza capacității conducerii de vîrf de a lua decizii, care vor asigura realizarea potențialului concurențial în activitatea întreprinderii în baza implementării inovațiilor, profesionalismului înalt și asigurării culturii organizatorice înalte datorită intensificării avantajelor concurențiale. Criteriile eficienței managementului sunt indicatorii cantitativi ce caracterizează rezultatele activității. Eficiența managementului reprezintă raportul profitului obținut de la vânzări către rotația capitalului total al întreprinderii.

- e) **Poziționarea și imaginea întreprinderii pe piață** presupune că întreprinderile trebuie să creeze diverse branduri, care includ designul, calitatea, însușirile și ambalajul pentru a diferenția produsele și a ocupa poziții favorabile pe piață față de concurenți. Competitivitatea întreprinderii depinde de poziționarea acesteia pe piață care influențează asupra acumulării profitului. Cu cât este mai mare profitul cu atât va spori competitivitatea întreprinderii în lupta pe piață.
- f) **Eficiența publicității (reclamei) și vânzărilor** reflectă analiza ideilor, argumentelor și anunțurilor de publicitate (reclamă), în dependență de: tipul publicității, periodicitatea anunțurilor, calitatea avizelor, metodele de stimulare a vânzărilor. Important este de calculat cheltuielile pentru promovarea publicității la două întreprinderi concurente și randamentul vânzărilor în baza utilizării diferitor mijloace promoționale.

Eficiența vânzărilor reprezintă raportul dintre venituri și cheltuieli pentru o oarecare perioadă de timp la o unitate de produs ceea ce se echivalează cu eficiența comercială.

De menționat, că indicatorii competitivității prezentați în formă geometrică nu sunt epuizați și ei pot fi schimbați. În literatură numărul elementelor competitivității întreprinderii în general depinde de: tipul și complexitatea produsului, caracteristicile tehnice și consumiste ale acestuia; tempourile reînnoirii sortimentului produselor fabricate; nivelul inovațional al potențialului întreprinderii etc. [2;3]

Poligonul competitivității poate servi ca măsură cantitativă pentru asigurarea stabilității situației concurențiale a întreprinderii și determinarea locului real al acesteia pe piață. Fiecare axă reprezintă aria cercului ce corespunde potențialului intern al posibilităților întreprinderii, iar calcularea volumului piramidei va permite să efectuăm evaluarea finală a competitivității reale a întreprinderii.

BIBLIOGRAFIE:

1. Marketing / Virgil Balaure, Iacob Cătoi, Carmen Bălan. – București: Uranus, 2003. – 643 p.
2. М.Портер. Конкуренция (текст): Пер. с англ. – М.: Вильямс, 2003.-496 с.
3. Сивальнева Н.Н. Стратегия укрепления конкурентной позиции предприятий хлебопекарной промышленности: автореферат дис...канд. экон. наук: 08.00.05/ Н.Н. Сивальнева. ГОУ ВПО. Воронежская государственная технологическая академия. – Воронеж : Из-во государственной технологической академии, 2006. – 22 с.

SECTORUL PRIVAT, CHEIA REFORMĂRII SECTORULUI PUBLIC

Carmen Valentina RĂDULESCU¹,
Dumitru Alexandru BODISLAV²,
Florina BRAN³

Abstract

This research paper represents a general overview of the public sector in the idea of reforming it by using the private sector's key performance tasks. We discuss international politics as de-bordering economies and creating equilibrium by using NGO's as policy generators.

Key words: public sector, NGOs

JEL CLASSIFICATION: H83, L31

1. INTRODUCERE

Construirea înțelegerii privind motivul pentru care anumite organisme din sectorul public aleg să se angajeze în promovarea unui "mediu favorabil" solicită o evaluare a factorilor pozitivi ai angajamentului și a constrângerilor în implicarea mai largă sau mai profundă. Una dintre limitările acestei analize la nivel mondial a inițiativelor sectorului public este că nu ne-a permis să dezvoltăm o listă cuprinzătoare de drivere care iau în considerare „contextul public” național sau local pentru inițiativele individuale.

2. POLITICA INTERNAȚIONALĂ – CHEIA ACTUALIZĂRII RELAȚIILOR INTERSTATALE

Procesele politice internaționale, cum ar fi procesul/certificarea Kimberley privind diamantele de conflict, au potențialul de a conduce angajamentul sectorului public să creeze un mediu favorabil afacerilor publice. Cooperarea interguvernamentală la nivel regional poate, de asemenea, să confere înțelegerea sectorului public cu privire la implicațiile agendei publice prin reunirea diferitelor guverne în locații în care unul sau mai mulți participanți s-au implicat deja pe ordinea de zi. Mecanismul de dezvoltare curată al Protocolului de la Kyoto parte din convenția-cadru privind schimbările climatice are, de asemenea, potențialul de a conduce angajamentul sectorului public în promovarea afacerilor "pro-publice".

În altă parte, procesele politice interguvernamentale nu și-au realizat încă potențialul de a conduce angajamentul sectorului public. De exemplu, se pare că până în prezent nu a existat prea mult sau deloc angajamentul sectorului public din țările în curs de dezvoltare în plângerile adresate punctelor de contact naționale în conformitate cu orientările OECD privind întreprinderile multinaționale.

Organismele din sectorul public recunosc potențialul agendei publice de a deschide noi oportunități de acces pe piață pentru exportul de bunuri și servicii produse în mod durabil și de a combate excluderea potențială de pe piețele existente, deoarece cerințele sectorului public sunt introduse.

Răspunsurile din sectorul public includ consolidarea capacităților producătorilor autohtoni pentru a le permite să respecte standardele publice și angajarea în inițiativele de stabilire a standardelor din sectorul public pentru a se asigura că nu creează bariere nelocale pe piața accesului pe piață.

Cu toate acestea, am găsit puține dovezi de implicare a guvernelor din țări în curs de dezvoltare, acestea fiind implicate în procesele de a dezvolta standarde aplicate la nivel

¹ Conf. univ. Dr, Academia de Studii Economice din București, Piața Romană nr. 6, tel. +40213191900, www.ase.ro, e-mail: cv_radulescu@yahoo.com

² Conf. univ. Dr, Academia de Studii Economice din București, Piața Romană nr. 6, tel. +40213191900, www.ase.ro, e-mail: alexandru.bodislav@yahoo.com

³ Prof. univ. Dr, Academia de Studii Economice din București, Piața Romană nr. 6, tel. +40213191900, www.ase.ro, e-mail: florinabran@yahoo.com

internațional din sectorul public în mod voluntar, exceptând organismele mainstream, cum ar fi Organizația Internațională de Standardizare (ISO). Problemele legate de capacitatea țărilor în curs de dezvoltare de a se angaja în activități de stabilire a standardelor, cum ar fi cele ale ISO și ale organelor membre de standardizare, sunt abordate printr-o serie de inițiative. Spre deosebire de statutul relativ bine definit al promovării comerțului ca motor al activităților afacerilor publice, există doar dovezi anecdotice care confirmă o legătură directă între politicile sectorului public și competitivitatea economică mai largă, în special în atragerea investițiilor străine directe.

Agenda publică dă naștere unor noi solicitări sectorului public de a menține "condiții de concurență echitabile" a standardelor minime de mediu și social, alături de cadrele juridice utilizate pentru protejarea tranzacțiilor comerciale și concurența loială. Fără un risc credibil de sancțiuni pentru nerespectarea – fie prin presiunea societății civile, fie prin acțiunile de respectare a normelor de către agențiile publice – standardele minime obligatorii nu pot crea condiții de concurență echitabile care să permită pieței să recompenseze standarde mai înalte și inovare. Introducerea unor coduri de conduită voluntare a muncii poate să fi dat un nou impuls inspectoratelor din sectorul public în unele cazuri. Lipsa capacității de a aplica standardele minime prin metode tradiționale de "comandă și control" poate, de asemenea, să determine organismele din sectorul public să experimenteze abordări de management cooperativ în atingerea obiectivelor de mediu și, la rândul lor, să genereze critici din partea societății civile.

Unele dintre potențialele motoare ale implicării sectorului public în țările în curs de dezvoltare par să fi fost neexploatate până în prezent. De exemplu, experiența din sectorul public de implicare a actorilor din sectorul privat în elaborarea strategiilor naționale de dezvoltare durabilă sau de reducere a sărăciei este relativ limitată în afara țărilor dezvoltate. Angajarea angajaților în procesele de politici naționale poate, de asemenea, să favorizeze alinierea dintre strategiile sectorului public la nivelul unităților de afaceri și urmărirea obiectivelor generale de politică publică.

3. SECTORUL NON-GUVERNAMENTAL, MOTORUL REFORMĂRII SECTORULUI PUBLIC?

Inițiativele bazate pe parteneriate, conduse de organismele din sectorul public - fie guvernele naționale sau administrația locală – sunt de multe ori resurse intensive. Multe dintre inițiativele non-OECD evidențiate în analiza noastră generală a inițiativelor din sectorul public sunt asociate cu intervențiile donatorilor. O altă constrângere constă în faptul că parteneriatul necesită o contribuție semnificativă din partea unor secțiuni cheie ale societății, cum ar fi ONG-urile, sindicatele sau organizațiile comunitare, alături de contribuția din sectorul public. Într-adevăr, presiunea societății civile sau a forței de muncă este adesea un factor-cheie pentru acțiunile guvernamentale. Cu toate acestea, în multe țări cu venit mediu și scăzut, vocile societății civile sunt slabe, iar barierele semnificative pentru organizarea lucrătorilor rămân în întreaga lume. Sprijin pentru consolidarea capacităților în cadrul societății civile, alături de sprijinirea drepturilor fundamentale ale lucrătorilor, cum ar fi libertatea de asociere poate fi, prin urmare, un rol crucial în sectorul public.

Intervenția din sectorul public pentru a stimula cererea consumatorilor de bunuri și servicii produse în mod durabil sau etic sau pentru a facilita diferențierea pro-publică a consumatorilor, de exemplu, prin intermediul sistemelor de etichetare a produselor, se bazează pe opțiunile de cumpărare ale unei minorități semnificative de consumatori informați și interesați. Programele guvernamentale de promovare a acestei decizii sunt numeroase în economiile cu venituri mari, dar mai puțin frecvente în țările în curs de dezvoltare. Chiar și în țările cu venituri medii care au potențialul de a dezvolta pe piața internă substanțiale piețe de consum "ecologice" sau "etice", experiența până în prezent este limitată, iar poveștile de succes ale sectorului public sunt greu de trecut.

Dacă agențiile din țările în curs de dezvoltare sunt capabile să surprindă efectiv beneficiile potențiale ale dezvoltării durabile și ale reducerii sărăciei din agenda publică, accesul la informații personalizate cu privire la factorii generali ai agendei, actorii-cheie și punctele efective de presiune este de neprețuit. De exemplu, guvernele încep să ia în considerare relevanța unor abordări voluntare specifice pentru prioritățile de dezvoltare economică națională. Cu toate acestea, deciziile

de politică eficiente pot fi luate numai dacă organismele din sectorul public au acces la informații privind eficiența sistemelor voluntare în ceea ce privește creșterea performanțelor întreprinderilor și accesul pe piață.

Inițiative de sprijin pot include evaluări ale impactului specific al fiecărei țări prin cerințele de interes public legate de afaceri impuse prin contracte de furnizare de bunuri și servicii, precum și locul de muncă pentru a consolida integrarea temelor publice legate în dezvoltarea întreprinderilor de export și de promovare a investițiilor. Activitățile de conștientizare a agendei publice ar trebui să fie sensibilă la importanța socială și economică deosebită a întreprinderilor mici, mijlocii și microîntreprinderilor (IMM-uri) în multe țări în curs de dezvoltare, vulnerabilitatea lor în fața unor cerințe din sectorul public și prioritatea politică pentru un număr de guverne ale țărilor în curs de dezvoltare care sprijină dezvoltarea IMM-urilor.

Guvernele țărilor în curs de dezvoltare nu sunt deseori reprezentate în elaborarea politicilor și standardelor relevante pentru afacerile publice formulate sau promovate de organisme inter-guvernamentale, cum ar fi Uniunea Europeană sau organizații precum ISO. Agenda publică până în prezent a fost în mare măsură formată de corporații multinaționale, consumatori, investitori și guverne din țările industriale. Părțile interesate din țările în curs de dezvoltare au fost adesea componente ale inițiativelor din sectorul public, mai degrabă decât participanții activi care modelează termenii de bază ai dezbaterii. Acest lucru se reflectă în special în implicarea limitată a țărilor în curs de dezvoltare prin sectorul public autohton în activitățile de stabilire a standardelor legate de public, ceea ce generează potențialul pentru tensiunile legate de comerț și acuzațiile de "neocolonialism privatizat".

Inițiative specifice pentru a spori nevoie de investiții pro-publice să fie însoțită de o acțiune pentru a construi caracteristicile de bază ale guvernantei de locații atractive pentru investiții, inclusive a independenței față de corupție, administrarea eficientă și optimă a sistemelor fiscale, certitudinea de reglementare, precum și un system judiciar eficient. Omologii la aceste caracteristici de bază care reflectă preocupările de bază ale agendei publice includ asigurarea drepturilor de participare a publicului și accesul la informații și accesul efectiv la justiție.

Reglementarea excesivă sau incertitudinea de reglementare poate descuraja investițiile publice și dezvoltarea întreprinderilor, dar capacitatea companiilor de a cele mai bune practici ajută să se distingă pe piață fiind în parte dependentă de un set de standarde minime de mediu și sociale aplicate în mod constant. Intervențiile care contribuie la consolidarea normelor de bază ale guvernării de mediu și sociale și punerea în aplicare a acestora, inclusiv prin respectarea drepturilor omului, poate fi înțeleasă confortabil ca fiind afacerile publice care le permit inițiative. Activitatea în acest domeniu ar trebui să țină seama de potențialul de a valorifica stimulentele relevante la nivel local pentru conformitate, inclusiv de la egal la egal sau presiunea societății civile la nivel național sau local. Sprijinul pentru activitățile pro sector public ar putea beneficia, de asemenea, de o mai mare înțelegere empirică privind legăturile dintre punerea în aplicare e a liniei de bază a comportamentului corporativ și activitățile existente în afacerile publice ale companiilor investitorilor.

4. CONCLUZII

În cazul în care organismele din sectorul public în țările în curs de dezvoltare sunt înclinate spre a valorifica agenda publică la îndeplinirea obiectivelor politicii naționale, regionale sau locale, atunci vor fi necesare eforturi mai mari pentru a depăși lipsa actuală de implicare a sectorului privat în procesele de politică cheie. Aceasta include cadre strategice generale, cum ar fi strategiile naționale de dezvoltare durabilă și a strategiilor de reducere a sărăciei, dar, de asemenea, se extinde la alte domenii în care realizarea obiectivelor politicii publice naționale ar putea fi consolidată prin implicarea sectorului privat, cum ar fi educația. Resurse relevante pot include toolkit-uri cu specific regional sau sectorial privind participarea sectorului privat în procesele de politici publice, stabilirea de forumuri pentru a reuni agențiile care au în execuție cheltuielile publice cu companiile care iau în considerare și realizarea activităților de dezvoltare comunitară și eforturile de a construi structuri pentru înțelegerea punctelor forte și competențelor de bază ale sectorului public și finanțarea sectorului privat, cheltuielile, precum și activități de dezvoltare a capacităților.

Organismele din sectorul public trebuie, de asemenea, să fie conștiente de potențialul de promovare a politicilor publice, care reprezintă pragul de susținere a priorităților politicii naționale. De exemplu, pot exista oportunități de a integra programe de afaceri în strategiile naționale de eradicare a sărăciei. Întreprinderile ar putea beneficia de consiliere cu privire la modul lor de a desfășura activități de țară specifice și ar putea fi aliniate cu strategiile naționale de dezvoltare. Dezvoltarea serviciilor de consultanță din sectorul public în aceste domenii poate necesita un sprijin extern, procedură de preferat.

În cele din urmă sprijin ar putea fi acordat pentru organismele din sectorul public utilizate să dezvolte structuri în care să evalueze prioritățile locale sau naționale. Acestea ar putea constitui o hartă cu drivere și constrângeri existente în contextul local, în scopul de a defini modurile adecvate de intervenție în cadrul unei strategii globale. Constrângerile de capacitate nu ar trebui să fie subestimate, în special având în vedere implicațiile bazate pe resurse ale multora dintre exemplele evidențiate.

BIBLIOGRAFIE:

1. Sevón, G. (1996). Organizational Imitation and Identity Transformation. în Czarniawska, B., Sevón, G. *Translating Organizational Change*. Berlin: de Gruyter, pp. 49 – 68.
2. Shapovalova, I.M. (2014). The impact of trade policies on the logistics of the foreign trade activity. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference; St Petersburg: St Petersburg State University of Economics Publishing House. pp. 215–217.
3. Shapovalova, I.M. (2016). Logistical support of interstate trade and economic cooperation, *Indian Journal of Science and Technology*, vol. 9, nr. 14, pp. 1-8.
4. Shcherbakov, V.V. (2009). Fundamentals of Logistics. Teaching guide. St. Petersburg: Piter.
5. Shemyatnikov, V.G. (2003). European integration. Teaching guide. Moscow: International Relations.
6. Shuvalov, Y., Nikolayeva, I.P. (2013). The Backbone role of Russia in Eurasia as the core strategy of the state-building. Expert Union.
7. Shuvalov, Y., Tarazevich, S.A., Chernykh, A.N., Posadskiy, A.V., Shirayayev, M.N., Kustov, M.A. (2013). On the Eurasian integration principles and priorities. Expert Union.
8. Simon, H. (1946). The Proverbs of Administration. *Public Administration Review*, nr. 6, pp. 53-67.
9. Simon, H. (1948). *Administrative Behavior*. New York: Free Press.
10. Simon, H., Smithburg, D., Thompson, V. (1991). *Public Administration*. New Brunswick: Transaction Publishers.
11. Simonin, B. (1999). Ambiguity and the process of knowledge transfer in strategic alliances. *Strategic Management Journal*, nr. 20, pp. 595-623.
12. Skurko, Y. (2004). Global and regional trade and economic integration. Effectiveness of legal regulation. St. Petersburg: Aslanov Law Centre Publishing House.
13. Slaughter, A. (2004). *A New World Order*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
14. Soros, G. (2002). *On Globalization*. New York: Public Affairs.
15. Stainer, A., Stainer, L. (2000). Performance in public services: a total productivity approach, *International Journal of Business Performance Management*, Vol. 2, nr. 4, pp. 263-275.
16. Stewart, J., Walsch, K. (1992). Change in the Management of Public Services. *Public Administration*. Nr. 70, pp. 499-518.
17. Stiglitz, J. (1987). Learning to learn, localized learning, and technological progress, in Gupta, P., Stoneman, P. *Economic Policy and Technological Performance*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.

PERSPECTIVELE PIETEI PRODUSELOR AGROALIMENTARE ECOLOGICE ÎN ROMÂNIA

Cătălin Răzvan DOBREA¹, Gabriel NĂSTASE², Cristina DIMA³

Abstract

The transition to the market economy invariably influenced the evolution of the Romanian food market, both qualitatively and quantitatively. Thus the food commodity gained new valences, especially from a socio-economic point of view, and the quality was redefined and redesigned in the new economic space. The quality approach, as an element of company competitiveness, has led to a resizing of the concept of quality, starting from the product and from process to organization. On the other hand, in the perspective of Romania's integration into the European economic space has already made important steps in harmonizing and implementing the Romanian legislation with that of the EU in terms of standardization, control and quality assurance of food. At present, particular emphasis is placed on food safety, both for producers and for food traders.

Key words: agri-food products, competitiveness, development, organic farming

JEL CLASSIFICATION: Q13, Q14

1. INTRODUCERE

Agricultura ecologică reprezintă în termeni simpli agricultura care furnizează consumatorilor alimente proaspete, autentice și gustoase, care respectă, în același timp, ciclul de viață al sistemelor.

Agricultura ecologică a apărut în Europa ca urmare a unor experiențe negative determinate de utilizarea produselor chimice de sinteză, generate de tehnologiile agricole de tip intensiv, industriale, bazate pe mecanizarea și automatizarea excesivă a tehnologiilor de producție, precum și datorită folosirii în cantități mari a pesticidelor pentru protecția plantelor și a biostimulatorilor în alimentația animalelor (antibiotice, hormoni etc).

Produsele ecologice reprezintă produsele care provin din agricultura ecologica si care respecta regulile si principiile agriculturii ecologice, fiind însoțite de certificatul de produs ecologic, eliberat de un organism de inspectie si certificare [Allegra V., Zarbà A.S., 2018, pag.7].

Un produs ecologic se identifica într-un magazin dupa eticheta care trebuie sa contina, în mod obligatoriu, referirea la modul de producție ecologic, precum si numele si codul organismului de inspectie si certificare.

Sigla "ae" este proprietatea Ministerului Agriculturii, Padurilor si Dezvoltarii Rurale- autoritatea responsabila pentru sectorul agricultura ecologică și are rolul de a identifica produsele agricole și alimentare certificate ca fiind ecologice de către un organism de inspectie și certificare acreditat de M.A.P.D.R, în conformitate cu legislația națională.

Agricultura ecologică aduce beneficii animalelor, mediului și comunității. Astfel, sănătatea, bunăstarea animalelor și respectarea nevoilor comportamentale naturale sunt esențiale și de maximă importanță în sistemul de agricultură ecologică.

De asemenea, folosirea în mod responsabil a resurselor naturale și de energie și prin observarea balanței ecologice locale, agricultura ecologică duce la creșterea biodiversității și la protejarea aerului și solului. Dintre beneficiile aduse comunității putem menționa crearea de noi locuri de muncă prin creșterea sectorului de agricultură și chiar creșterea economică în mediile rurale.

2. IMPORTANȚA AGRICULTURII ECOLOGICE

Agricultura ecologică, în condițiile sporirii normelor de mediu, poate contribui la dezvăluirea a ceea ce poate fi o agricultură durabilă. Din acest motiv, și nu numai, agricultura ecologică poate constitui o referință, permițând să antreneze restul agriculturii în acest sistem.

¹ Prof. univ.dr., ASE București, razvan.dobrea@man.ase.ro

² Drd., ASE București, dima.cristina5@gmail.com

³ Conf.univ.dr., ASE București, gabriel.i.nastase.2013@gmail.com

Agricultura ecologică aduce o contribuție majoră la dezvoltarea durabilă, la creșterea activităților economice cu o importantă valoare adăugată și la sporirea interesului pentru spațiul rural [Allegra V., Zarbă A.S., 2018, p.7].

După cum s-a specificat și mai sus, peste tot în lume interesul consumatorilor față de produsele ecologice/organice/biologice este în continuă creștere. Se poate observa că și România se aliniază la acest trend, consumul de produse ecologice fiind în creștere. Această creștere se referă în special la consumul de produse ecologice din piața internă, cât și la producția și exportul de produse ecologice neprocesate.

Acest sector este unul dinamic în România cunoscând în ultimii ani o evoluție ascendentă, atât în sectorul vegetal cât și în sectorul animalier și joacă un rol important în îmbunătățirea condiției mediului, prezervarea solului, îmbunătățirea calității apelor, biodiversitate și protejarea naturii [Voicu R., Rădulescu C.V., 2018, p.563].

3. NIVELUL ȘI EVOLUȚIA AGRICULTURII ECOLOGICE

Tabelul 1. Agricultura ecologică pe continente

Continent	Suprafața cultivată ecologic	Producători	Piețe desfacere
Africa	1.8 mil ha	Peste 580.000	Uniunea Europeană
America de Nord	3.8 mil ha	nespecificat	America, Canada
America de Sud	7.9 mil ha	Peste 410.000	SUA, Europa
Europa	12.6 mil ha	Peste 320.000	Uniunea Europeană
Asia	5.8 mil ha	Peste 650.000	Indonezia, China, Tailanda, Vietnam
Australia, Oceania	14.1 mil ha	Peste 17.500	Europa, SUA, Japonia, Singapore, Hong Kong

Sursa: FIBL-IFOAM Survey 2016

În ultimii ani, agricultura ecologică a cunoscut o dezvoltare rapidă în lume, fiind practică în peste 100 de țări. Suprafețele cultivate în sistem ecologic sunt în continuă creștere iar piața de desfacere a produselor ecologice se dezvoltă rapid. [Constantin F., 2017, p.13]

Evoluția agriculturii ecologice în lume este una ascendentă, dându-se o importanță cât mai mare consumului de alimente sănătoase, implicit culturilor ecologice și mediului nepoluat.

Toate regiunile lumii au cunoscut o creștere semnificativă în acest domeniu, un trend foarte bun și în creștere avându-l Europa, unde, de la 3,6 milioane teren cultivat agricol în 2000, s-a ajuns în anul 2016 la 12,63 milioane ha de agricultură ecologică.

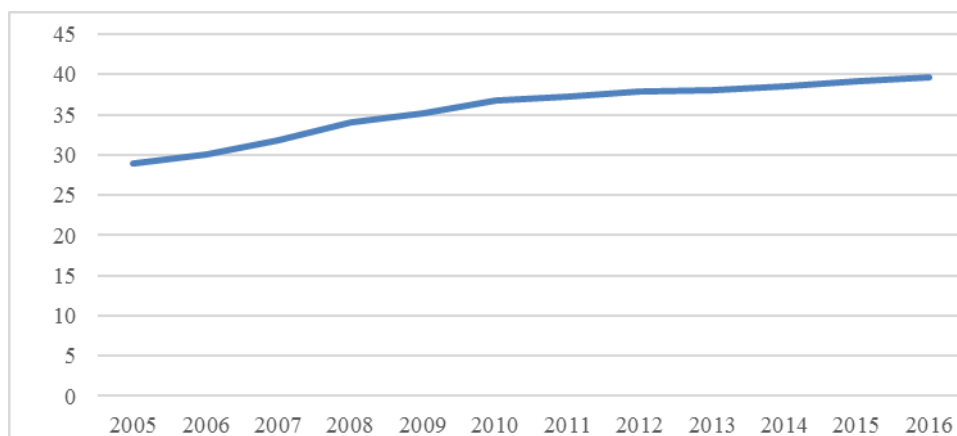

Figura 1. Evoluția suprafețelor cultivate ecologic în lume

Sursa: FiBL-IFOAM Survey 2016

3.1. Oportunități de dezvoltare a agriculturii ecologice în România

Dezvoltarea sectorului ecologic este dovedită în principal de creșterea numărului de producători implicați. Având un ritm mediu anual de creștere de 24%, dezvoltarea exponențială a sectorului ecologic din România este dovedită în principal de creșterea numărului de producători implicați, concomitent cu multiplicarea suprafețelor cultivate în sistem ecologic.

Potrivit datelor Ministerului Agriculturii, dacă în anul 2010 existau 2.356 operatori în sectorul de agricultură ecologică, în 2011 numărul acestora a crescut de trei ori, pentru ca la nivelul anului 2016 numărul acestora să crească de 12 ori față de nivelul anului 2010, fiind înregistrați 28.272 operatori implicați în producția, procesarea și comercializarea produselor ecologice [Zaharia A., Mihai D., 2018, pag.575].

În ceea ce privește suprafețele exploatate în sistem ecologic, dacă în 2007 suprafața totală cultivată după metoda de producție ecologică a fost de 131.448 ha, la nivelul lui 2016 suprafața cultivată în sistem ecologic se ridică la 485.000 ha, culturile din flora spontană fiind colectate de pe o suprafață de circa 560.000 ha. Cererea de produse certificate ecologic este într-o continuă creștere. În prezent, piața internă de produse ecologice este în extindere, produsele ecologice fiind comercializate direct de la poarta fermei ori, prin magazine specializate, cât și prin rețeaua de supermarketuri.

O mare parte a produselor obținute din agricultura ecologică a fost destinată exportului. Un procentaj de circa 70-80% din producția de produse ecologice a României este exportat anual, iar importul de produse ecologice a crescut anual, prin implicarea hipermarket-urilor în distribuția cu amănuntul a acestora [Năstase M., 2017, p.289]

3.2. Evoluția pieței produselor agroalimentare ecologice în România

Pe piața românească, produselor autohtone li se adaugă o serie de produse ecologice importate din Germania, Brazilia, Polonia, Italia și Olanda cum ar fi: zahărul brun din trestie de zahăr, cremă de ciocolată, ulei natural, pâinea integrală din secară ecologică, laptele de soia, de orez și de ovăz, cafeaua și ceaiul ecologice, siropul de arțar, sucurile de fructe, pastele făinoase integrale, biscuiții și napolitane ecologice, dulciuri dietetice, conservele de legume și fructe.

Principalele produse importate cerute de consumatorii români în ultimii ani au fost zahărul brun ecologic, importat din Brazilia, pâinea de secară, budinca și laptele vegetal. Deși în prezent majoritatea produselor ecologice obținute în România sunt exportate, se urmărește ca o pondere din ce în ce mai mare să rămână și să fie vândută pe piața internă.

Se observă că ponderea produselor ecologice în totalul vânzărilor de produse alimentare în anul 2016 a reprezentat aproximativ 0.8%, la mare distanță față de țări din UE, unde încă din anul 2002 ponderea era de 1.7%, și se preconizau creșteri [Constantin F., 2017, p.135].

Oferta de produse certificate ecologice care se găsește pe piață este destul de diversificată. Astfel, categoria alimente și băuturi este reprezentată în principal de legume și fructe, produse de morărit și panificație, ulei de floarea-soarelui, vin obținut din struguri certificați ecologic, ceaiuri, ouă, miere și produse apicole, suc din soia, produse din carne, peste, produse lactate, ciuperci colectate din flora spontană.

Datele comunicate de Institutul de Cercetare în aricultura Ecologica FIBL- Elveția indică faptul că vânzările de produse certificate ecologic au fost în anul 2016, pentru România, de 110 de milioane de euro. În ceea ce privește sectorul de produse procesate, în anul 2016 s-a înregistrat o creștere semnificativă a numărului de procesatori (de la 48 unități în anul 2007 la 132 în 2016), iar gama sortimentală de produse ecologice a fost mult mai diversificată cuprinzând: produse procesate din lapte de vacă și oaie (telemea, swaitzer, unt, smântâna etc.), produse procesate din soia (lapte, tofu, pate, crochete), ulei din floarea soarelui, sortimente variate de produse de panificație (pâine, paste făinoase, fursecuri), produse procesate din orez, fulgi de cereale ceaiuri din plante [Zaharia A., Mihai D., 2018, p.575].

4. CONCLUZII

Cel mai important lucru care rezultă din capitolele de mai sus este faptul că avem nevoie de agricultură, locuri de muncă în agricultură, alimentație sănătoasă și o mare încredere că avem un potențial uriaș. România detine, poate, cel mai mare potențial ecologic din Europa, deținând suprafețe extinse de teren arabil.

Prin programele pe care le dezvoltă Guvernul, dar și Asociațiile de profil trebuie să rezulte o cât mai bună informare a oamenilor cu privire atât la importanța consumării alimentelor ecologice, dar și cu privire la oportunitățile care există în dezvoltarea afacerilor în domeniul ecologic, fiind la început de drum față de celelalte state ale Uniunii.

BIBLIOGRAFIE:

1. Allegra V., Zarbà A.S., (2018), *Economic and environmental sustainability in agriculture: the results generated by biodegradable productive means*, Supplement of Quality-Access to Success, Vol. 19, S1, pag.7
2. Constantin F., (2017), *Study on the evolution of labor productivity in Romanian agriculture compare to some EU countries*, [Supplement of Quality-Access to Success, Vol. 18, S2](#), pag.135
3. Lairon D., (2009), *Innovations Agronomique, Université de la Méditerranée, Le rôle de l'Agriculture Biologique dans l'Agriculture Européenne*
4. Manole V., Stoian M. (2003), *Agromarketing*, Editura ASE, București,
5. Moștofleu C., (2009), *Perspective ale securității și apărării în Europa*, București, Editura Universității Naționale de apărare, pag. 15.
6. Năstase M., (2017), *Specifics of accounting in economic holdings based on agriculture in Romania*, [Supplement of Quality-Access to Success, Vol. 18, S2](#), pag.289
7. Rebegea L., Bazga B., (2017), *Sustainable development goals- analyze on Romanian agriculture production*, [Supplement of Quality-Access to Success, Vol. 18, S2](#), pag.363
8. Roman G. V., Ion V., (2008), *Principii și practici de bază în agricultura ecologică*, Editura Alpha MDN
9. Stan V. (2005), *Protecția mediului prin agricultură durabilă*, Editura Ceres
10. Voicu R., Radulescu C.V., (2018), *Romanian agriculture under the pressure of climate change and other risk factors*, Supplement of Quality-Access to Success, Vol. 19, S1, pag.563
11. Zaharia A., Mihai D., (2018), *Overview on the financing of the EU agriculture*, Supplement of Quality-Access to Success, Vol. 19, S1, pag.575

SECȚIUNEA VIII: RELAȚII ECONOMICE INTERNAȚIONALE ȘI INTERGRARE EUROPEANĂ

NON-TARIFF REGULATIONS TRENDS IN THE CONTEXT OF ECONOMIC GLOBALIZATION

RADU LUPAN, *doctorand*
Academia de Studii Economice din Moldova
Email: lupan.radu.i@gmail.com

Abstract

This paper is designed in order to highlight the non-tariff regulations and barriers trends in the context of economic globalization and integration in a single market.

Despite the achievements of single market integration and globalization, many non-tariff barriers (NTBs) persist, preventing realization of its full economic potential. These arise from laws, technical regulations and practices, and create obstacles for trade. NTBs can be of a general character, such as problems with the implementation and enforcement of law at the national level, missing or differing e-government solutions, or complex VAT requirements in trade. NTBs can also be sector-specific and concern only specific markets for goods, services or retail. Advancing to a universal - single market in an ambitious way is likely to help to remove many persisting NTBs. Many studies on reducing barriers recommended that strategies, product market and sector regulation including public procurement, need to be prioritized as areas of action due to the size of expected benefits.

Timeliness of the topic

The world's competitiveness is due to the trade links between these countries and demonstrates how national economies manage in present, in the conditions of the crisis, but especially their future. The whole world is under the impact of globalization, and international trade is considered the main vector of its manifestation.

The proposed research methods are: scientific reading, analysis and synthesis, organization and systematization of information.

Keywords: *Trade, Non-tariff barriers, Import, Export, Economics, EU.*

JEL CLASSIFICATION: F1

The usage of non-tariff barriers is highly correlated with the income level of an economy. High income countries appear to use non-tariff barriers more often than low or middle-income countries. Despite the difference in the number of non-tariff barriers implemented, the relative importance of non-tariff barriers compared to traditional trade defense measures or tariff increases also varies across income levels. The implementation of non-tariff barriers substantially varies across countries. The United States implemented by far the largest number of non-tariff barriers. With close to 800 non-tariff barriers the US government implemented twice as much protectionist policies as the Indian government, which ranks second. The two BRICS economies, India and Russia rank second and third among the countries that implemented the most non-tariff barriers, with 310 and 204 implemented measures, respectively. Larger European economies like Germany, the United Kingdom and France implemented between 50 and 100 non-tariff barriers, which is only about one tenth of the amount of non-tariff barriers implemented by the United States.

Subsidies and state aid measures make up the largest number of implemented non-tariff barriers in the considered database. These measures are mainly driven by the extensive provision of financial grants provided to domestic companies that discriminate against foreign competitors. Over 500 such financial grants have been provided in the period between 2009 and 2017. Other important subsidies and state aid instruments have been state loans, bailouts and taxes or social-insurance

reliefs. Localization requirements in public procurement are the second most often applied non-tariff barriers, with over 360 implemented restrictions.

Not only have non-tariff barriers been increasingly applied as trade restricting measures, but they also have had a significant import reducing effect. On average bilateral imports decrease in response to the implementation of at least one non-tariff barrier by 12%. Similarly, on average yearly-bilateral trade decrease by around 11%, if at least one trade defense measure is implemented. However, non-tariff barriers are used substantially more often than trade defense measures, which include anti-dumping, anti-subsidy and safeguard measures.

The effect of non-tariff barriers on imports turns out to be very diverse across different industries, countries with different income levels and individual countries. A main reason for this heterogeneity can be found in the strong variation on how often and which type of non-tariff barriers are implemented in the different groups.

The identification of non-tariff barriers remains a major challenge. Contrary to data on non-tariff barriers provided by other sources, the GTA database for example records only very few Sanitary and Phytosanitary (SPS) and Technical barriers to trade (TBT) measures. One reason for this pattern may stem from the fact that other sources like the WTO do not distinguish between non-tariff barriers and non-tariff measures. Different to non-tariff barriers, non-tariff measures do not necessarily have a protectionist character, but could also liberalize trade.

The implementation of non-tariff barriers substantially varies across countries. The United States implemented by far the largest number of non-tariff barriers. With close to 800 non-tariff barriers the US government implemented twice as much protectionist policies as the Indian government, which ranks second two BRICS economies, India and Russia rank second and third among the countries that implemented the most non-tariff barriers, with 310 and 204 implemented non-tariff barriers, respectively. Saudi-Arabia, Indonesia and Belarus are also among the top 10 imposing countries. China, as the world's largest trading economy and often criticized for its unfair trade practices, ranks 9th, with close to 100 interventions implemented.

What makes the United States in terms of non-tariff barriers the by far most protectionist country. Besides political motives that are difficult to be identified there might be technical reasons, in the way how non-tariff barriers are identified. On the one hand, the observed differences in observed NTB measures could be driven by the tendency of the US government to announce each policy separately, which leads to over-reporting within the GTA database compared to other countries that announce policies in bundles. The United States made extensive use of discriminatory state aid measures and subsidies as well as public procurement policies. It accounted for more than 70% of all worldwide implemented public procurement policies and about 25% of all subsidies and state aid barriers. SPS and TBT measures do not play a role in the United States protectionist profile. Generally, the comparison across countries depicts that the use of instruments is diverse. India for example mostly applied discriminatory import and export policies and localization policies. In contrast to the United States, public procurement and state aid were not outstandingly more often applied by India than by other countries.

The usage of non-tariff barriers is highly correlated with the income level of an economy. High income countries appear to use non-tariff barriers more often than low or middle-income countries. Despite the difference in the number of non-tariff barriers implemented, the relative importance of non-tariff barriers compared to traditional trade defense measures or tariff increases varies across income levels. This finding is not surprising. Especially large economies that adopted all WTO regulations face little scope for tariff increases within the regulatory framework. The increasing implementation of non-tariff barriers relative to tariff increases might reflect how high-income economies substitute towards other instruments to protect their economy. For high income countries, the share of non-tariff barriers of all implemented protectionist is around 50%. Tariffs account only for a small proportion of all implemented protectionist policies. In contrast, low income countries tend to use tariffs rather than non-tariff barriers to protect their economies. Since 2011, more than 80% of all protectionist policies implemented by low income countries were increases in import tariffs.

None of the low-income countries implemented any trade defense measure. This could be explained by the fact that imposing trade defense measures is costly, as the country has to file a lawsuit at the WTO and provide all necessary documents. An interesting pattern shows up in the development in upper middle-income countries. In 2009 non-tariff barriers and tariff changes were equally often implemented. Since then, the development diverged and non-tariff barriers account for more than 50% of all protectionist policies, while the share of tariff changes dropped to about 10% in 2016.

Contrary to data on non-tariff barriers provided by other sources, the GTA database for example records only very few SPS and TBT measures. One reason for this pattern may stem from the fact that other sources like the WTO do not distinguish between non-tariff barriers and non-tariff measures. Different to non-tariff barriers, non-tariff measures do not necessarily have a protectionist character, but could also liberalize trade.

With all these open challenges, we could deduct a clear message. Protectionism has been on the rise not in form of tariffs but with trade policy instruments which are less harmonized. The non-tariff barriers may be responsible for about 16% of the observed global trade slowdown. Clearly, making such a projection remains difficult as the prediction of a potential trade level is complicated. Depending on the assumptions made the results may change significantly.

It becomes clear that the world needs to take decisive steps to prevent the further rise of non-tariff barriers. A right step had been taken with free trade agreements such as the Transatlantic Trade and Investment Partnership or the Trans-Pacific Partnership in which the reduction and harmonization of non-tariff barriers was a major aim. Reviving these initiatives should be a major aim in the near future.

Equally, there is a clear message for the multilateral trading system. The world has been very successful in regulating import tariffs but there are new protectionist measures which require international coordination. These challenges give an important task, namely bringing the countries together and achieving the same success as in the case of tariffs.

On the other hand, now days the European Union and the United States took an important step in de-escalating the threat of a trade war by agreeing to not only begin walking back US tariffs on European steel and aluminum and Europe's retaliatory measures, but also by starting to discuss an ambitious forward-looking agenda for reducing trade barriers and expanding trade liberalization in other sectors, such as energy, soybeans, services, and non-tariff barriers (NTBs).

The goal of eliminating NTBs is laudable, but achieving this goal even on a bilateral basis between the world's two largest economies will be far from easy. It will require regulatory changes to currently protected sectors in the United States as well as the European Union. If the United States and EU can get some easy initial wins, leverage the opportunity of new technologies, and respect existing regulatory processes, however, they can avoid the pitfalls that posed problems for prior transatlantic negotiation efforts.

The United States and the European Union represent the world's largest bilateral economic relationship. Recent data from the European Union indicates that the United States is the largest export market for EU goods (accounting for 20% of EU exports) while the EU is the second largest market for goods made in the United States (accounting for 13.6% of EU imports). Both imports and exports have grown dramatically since the recent financial crisis. Recent data from the United States Trade Representative indicates that trade in services exports from the United States (\$231bn) were nearly equivalent to goods exports (\$270bn).

In addition, the United States and the EU have the largest mutual investment relationship in the world, which helps support a significant part of transatlantic trade. US and European firms employ more than 9 million on both sides of the Atlantic with up to 5 million more jobs supported by the resulting economic activity.

Given the depth and interconnectedness of the transatlantic economic relationship, even small efficiency gains associated with decreasing or eliminating NTBs at the transatlantic level could therefore generate substantial economic benefits on both sides of the Atlantic. Yet policy makers have failed consistently in the last decade to decrease NTBs despite the existence of robust, science-based regulatory processes, and considerable high level political will.

The new pledge to reduce or eliminate NTBs represents the third significant transatlantic initiative in this area since 2007. Policy makers are now proceeding down a familiar road with well-known and often emotional pressure points both in the goods sector (chlorinated chicken and genetically modified seeds) and in the services sector (financial services and professional services). If they are to succeed where the two preceding transatlantic efforts have failed, they should keep in mind some lessons learned:

Start Small: Policy makers should focus on a limited set of regulatory policy measures where a high degree of policy convergence already exists and use these areas to build confidence and establish solid working relationships before tackling more complex or emotional issues. It is possible that the soybeans export portion of last week's agreement represents such an initiative. The European Commission recently reported that as of July 2018 (before the Trump-Juncker meeting), the United States represented 37% of all EU soybean imports, with a substantial increase (+283%) from July 2017. In July 2017, the United States represented only 9% of all EU soybean imports. The substantial increase likely reflects the European Commission's July 2017 decision to allow certain genetically modified soybean varieties.

Take on Newer Technology: Cross-border regulatory cooperation and NTB reductions have foundered in part because policy makers to date have focused on traditional areas where domestic political priorities often have decades of entrenched perspectives. Change is hard everywhere and always. The deepening technological revolution underway in Europe and the United States presents opportunities for policy makers to identify areas where rules do not yet exist or are still evolving and where NTBs could more easily be reduced. Safety standards regarding autonomous vehicles and vehicles using alternative energy, for example, have not yet been fully defined on either side of the Atlantic, meaning that if European and American officials define new standards together, they can eliminate the application of NTBs to new vehicles.

Respect Existing Regulatory Processes: The current political environment on both sides of the Atlantic remains hostile to cross-border trade generally. NTB reductions will acquire more political support if they can be implemented by working with the grain of existing domestic regulatory processes. It will be important for policy makers to avoid giving the impression that trade agreements represent attempts to evade or avoid existing national regulatory processes.

Serious economic studies have argued that there is significant economic gain for both Europe and the United States in reducing non-tariff barriers. If they begin with carefully-selected sectors to get some early wins, the United States and the EU can start generating momentum to harvest these potential gains.

BIBLIOGRAPHIC LIST:

MANUALS, MONOGRAPHS, TEACHING, BROWSING

1. Michel Rainelli. International trade. General perspectives. The New Theory of International Trade. ARC 2004. ISBN: 9975-61-356-X
2. Natalia Lobanov. International commercial transactions: university course. Chisinau, ASEM, 2012. ISBN 978-9975-75-598-6.
3. International trade. Vol.1: Country Specialization and Multilateral Trade System. 2013. ISBN 978-606-505-776-0

ELECTRONIC RESOURCES

1. OECD. [2018] Available: <http://www.oecd.org/regional/searf2009/42576801.pdf>
2. European Commission. [2018] Available: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113465.pdf
3. Office of the United States Trade Representative. [2018] Available: <https://ustr.gov/countries-regions/europe-middle-east/europe/european-union>
4. Atlantic Council. [2018] Available: <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/non-tariff-barriers-can-the-eu-and-the-united-states-make-progress-on-trade>
5. Atlantic Council. [2018] Available: <http://www.atlanticcouncil.org/publications/reports/ten-arguments-for-ttip-and-the-concerns-to-address>

În redacția autorilor
Machetare: Natalia Ivanova